

รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย
การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็น
พลเมือง

รายงานการวิจัย
เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย
การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็น

พลเมือง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

๙๙/๒๐ ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐ ๒๖๖๘ ๗๑๒๓ โทรสาร ๐ ๒๒๔๓ ๑๑๒๙
Website: <http://www.onec.go.th>

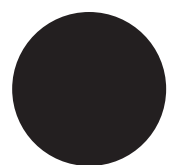
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

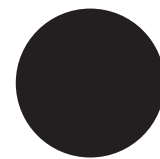
รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย
การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็น
พลเมือง

รายงานการวิจัย
เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย
การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็น

พลเมือง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
๙๙/๒๐ ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐ ๒๖๖๘ ๗๑๒๓ โทรสาร ๐ ๒๒๔๓ ๑๑๒๙
Website: <http://www.onec.go.th>

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย
การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๕๙

๓๗๑.๓๙ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ส ๖๙๑ ร รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษา
เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง กรุงเทพฯ: ๒๕๕๙.

๒๒๔ หน้า

๑. การจัดการศึกษา – การเรียนรู้ ๒. ความเป็นพลเมือง ๓. ชื่อเรื่อง

รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

สิ่งพิมพ์ สกศ.

อันดับที่ ๒๙ / ๒๕๕๙

ISBN

978-616-270-124-5

พิมพ์ครั้งที่ ๑

กันยายน ๒๕๕๙

จำนวน

๒,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์และเผยแพร่

สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ

ถนนสุขุขทัย เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทร. ๐-๒๖๖๘-๗๑๒๓ ต่อ ๒๕๒๐

โทรสาร ๐-๒๒๔๓-๑๑๒๙

Website: <http://www.onec.go.th>

พิมพ์ที่

บริษัท พรักหวานกราฟฟิก

๙๐/๖ จรัญสนิทวงศ์ ๓๔/๒ ถนนจรัญสนิทวงศ์ แขวงอรุณอมรินทร์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

คำนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕ มาตรา ๖ กำหนดหลักการในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยให้ปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ การจะบรรลุเป้าหมายเช่นนี้ได้ คนไทยจะต้องได้รับ “การศึกษา” ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างและพัฒนา หล่อหลอมคนไทยให้เป็น ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ การได้เห็นแบบอย่างที่ดีของครอบครัว และการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ของสถานศึกษา และชุมชน จะส่งผลให้เด็กและเยาวชนไทยเติบโตเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนา ประเทศให้เจริญทัดเทียมนานาชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน

การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education) ถือเป็นเครื่องมือสำคัญ และเป็นปัจจัยความสำเร็จในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศต่างๆ ทั่วโลก สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา ในฐานะหน่วยงานที่มีภารกิจในการจัดทำข้อเสนอแนะนโยบายและแผน เพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติในทุกด้าน รวมถึงการส่งเสริมความเป็นพลเมืองของคนไทยที่เป็น ประเด็นสำคัญที่ต้องดำเนินการ ได้จัดทำยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๖๑ อันประกอบด้วย ๔ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ๑) การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง สำหรับเด็ก และเยาวชน ๒) การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับผู้ใหญ่ ครอบครัว และชุมชน ๓) การสร้างพลเมืองในวงกว้างและการสร้างคนตระหนักรู้ในสังคมโดยใช้สื่อมวลชน และ ๔) การ เชื่อมประสานเครือข่ายภาครัฐและเอกชน ซึ่งสำนักงานฯ ได้ดำเนินการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ผ่านการ ดำเนินโครงการนำร่องต่างๆ มาโดยตลอด จึงเห็นควรให้มีการศึกษาวิจัย รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสารผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน ตลอดจน รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองทั้งของไทยและต่าง ประเทศ จำนวน ๕ ประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐฟินแลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐ สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร (อังกฤษ) กอปรกับการระดมความคิดจากผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองไทย ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และความเป็นพลเมืองโลกต่อไป

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิณสุดา สิริธังศรี ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและฝึกอบรมทางการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ และคณะที่ปรึกษาดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ สำนักงานฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารรายงานฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง และเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษา และสนใจ ได้นำแนวทางการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองฉบับนี้ ไปปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน และเป็นแนวทางในการสร้างความเป็นพลเมืองต่อไป

(นายกมล รอดคล้าย)

เลขาธิการสภาการศึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก จึงดำเนินโครงการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองขึ้น โดยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะในการวิจัย ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษา รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลการดำเนินงานการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองทั้งประเทศไทยและต่างประเทศ และ ๒) เพื่อจัดทำรายงานผลการศึกษการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พร้อมข้อเสนอเชิงนโยบายฯ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และความเป็นพลเมืองโลก ในการวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนา โดยการวิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสาร จากผลงานวิจัยที่ผ่านมา รายงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลของต่างประเทศทางอินเทอร์เน็ต และข้อมูลจากการศึกษาดูงานทางการศึกษาของประเทศนั้นๆ ได้แก่ สาธารณรัฐฟินแลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐสิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร (อังกฤษ) การประชุมรับฟังความเห็น และการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการศึกษาพบว่า

๑. การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทยและต่างประเทศ

๑.๑ การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย

การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย มีการพัฒนามาโดยตลอด ตามรูปแบบการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนเป็นสำคัญ เริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ปัจจุบันในการสร้างความเป็นพลเมืองตามกรอบแนวคิดที่กำหนดขึ้น ประกอบด้วย หลักสูตร ครู ผู้บริหาร ผู้เรียน ครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชนและสื่อเทคโนโลยี และสถาบันสังคมอื่นๆ โดยการศึกษาในระบบ มีระเบียบแบบแผนของหลักสูตรที่มีวิวัฒนาการตามการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศในแต่ละยุคสมัย โดยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศอยู่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจัดหลักสูตรไว้ในวิชาประวัติศาสตร์มุ่งเน้นความรู้ของบ้านเมือง วิชาตะวันออกและเหตุการณ์ต่างๆ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ พลเมืองได้ถูกนิยามไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ

พ.ศ. ๒๕๗๕ ชัดเจนว่า พลเมืองแห่งสยามคือ พลเมืองผู้สามารถประกอบอาชีพได้ เป็นผู้ที่มีจิตสำนึก และหน้าที่แห่งพลเมือง มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสังคมศึกษา ในวิชาหน้าที่พลเมือง และศีลธรรม และมีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาเป็นระยะ บางยุคสมัยก็แยกวิชาหน้าที่พลเมืองออกมาต่างหาก จนกระทั่งปัจจุบันใช้ชื่อว่า วิชาหน้าที่พลเมือง กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งให้ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้ ๑) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ๒) ซื่อสัตย์สุจริต ๓) มีวินัย ๔) ใฝ่เรียนรู้ ๕) อยู่อย่างพอเพียง ๖) มุ่งมั่นในการทำงาน ๗) รักความเป็นไทย และ ๘) มีจิตสาธารณะ สำหรับการศึกษานอกระบบ เป็นการจัดการศึกษาที่เติมเต็มการศึกษาในระบบ วิชาต่างๆ ยึดโยงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ส่วนการศึกษาตามอัธยาศัยของประชาชน เป็นการเรียนรู้ผ่านกลไกทางการปกครอง สื่อมวลชนและสื่อเทคโนโลยีต่างๆ เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน ในระดับอุดมศึกษา มีหลักสูตรที่เปิดสอนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองโดยเน้นการปลูกจิตสำนึก บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่อ การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในฐานะของพลเมืองโลก ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเกิดการปฏิบัติจริงจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่าง หลากหลายคือการสอนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เทคนิคการจัดการเรียนรู้เป็นไป อย่างหลากหลาย เน้นวิธีสอนเชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้และทักษะ ผ่าน กระบวนการคิดวิเคราะห์และฝึกปฏิบัติ บทบาทครูคือ ผู้ชี้แนะ สนับสนุนส่งเสริม อำนวยความสะดวก ให้เกิดกิจกรรม เป็นต้น สำหรับการประเมินผล ประเมินทั้งความรู้ ทักษะ เจตคติ และพฤติกรรม ที่เป็นไปตามหลักสูตรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีการประเมินก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน

อย่างไรก็ตาม พบว่า แม้ว่าจะมีการกำหนดหลักสูตรชัดเจนในแต่ละระดับการศึกษา แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงเท่าที่ควร โดยเฉพาะความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อ ความมีระเบียบวินัย การเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในกระบวนการ การเมืองและสังคม โดยเฉพาะปัญหาการเผชิญหน้าของกลุ่มสนับสนุนทางการเมืองต่างสีต่างข้าง โดยปราศจากการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณในรอบสิบปีที่ผ่านมา ส่งผลให้ไม่สามารถหาทางออกให้กับประเทศยามเกิดวิกฤตศรัทธาของฝ่ายปกครองและนักการเมืองไม่ได้ อย่างมี ประสิทธิภาพ เป็นต้น จุดเด่น มีการกำหนดหลักสูตรและวิชาเรียนไว้ชัดเจนที่สามารถนำไปสู่การ ปฏิบัติได้ ข้อจำกัด ยังขาดการติดตามประเมินผลความเป็นพลเมืองของผู้เรียนชัดเจน โดยเฉพาะการ ประพฤติปฏิบัติตนในฐานะของพลเมืองในระบบประชาธิปไตยฯ เป็นการเฉพาะ เพื่อการปรับปรุง และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ตลอดจน การเรียนรู้ตลอดชีวิต

๑.๒ การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของต่างประเทศ

๑.๒.๑ สาธารณรัฐฟินแลนด์ วัตถุประสงค์หลักของหลักสูตรการศึกษาพลเมือง คือ การเตรียมผู้เรียนให้เป็นพลเมืองตื่นรู้ มีทักษะและสมรรถนะ เริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ ๑ รวมทั้งสิ้น ๑๒ ปี ผู้เรียนสามารถเลือกกระหว่างห้องเรียนจริยธรรมหรือศาสนาได้ การเรียนหลักสูตรจิตวิทยาและปรัชญาเพื่อเป็นกรอบในการสร้างพลเมืองฟินแลนด์ผ่านหลักการของการศึกษารอบรู้ ในการจัดการศึกษาระดับที่สองตอนปลายมีการนำการศึกษาพลเมืองมาประยุกต์ใช้ผ่านรูปแบบข้ามหลักสูตร ในการสอนทุกวิชา ครูต้องจบการศึกษาระดับปริญญาโท มีความสามารถในการวิจัย มีอิสระในการรับรองผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ผู้เรียนไม่ต้องทดสอบในระดับชาติจนถึงอายุ ๑๙ ปี ทุกภาคส่วนมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาพลเมืองของฟินแลนด์ เทศบาลจัดการศึกษาภาคบังคับ ผู้บริหารจะต้องมีคุณสมบัติของครูและจัดให้เมืองค์กรครอบครัวเพื่อจัดทำความร่วมมือกับครูและสถานักเรียน ครอบครัวเป็นตัวแทนในคณะกรรมการโรงเรียน มีหน้าที่ร่วมออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา ห้องถิ่นมีอิสระในการจัดการศึกษาตามหลักการกระจายอำนาจการศึกษา ส่งผลให้ประชาชนของฟินแลนด์มีความโดดเด่นด้านความตื่นรู้ในสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบความเป็นพลเมือง มีความรู้ความสามารถ และทักษะการเรียนรู้ในระดับต้นๆ ของโลก

๑.๒.๒ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การศึกษาพลเมืองแตกต่างกันในแต่ละมลรัฐตามการปกครองประเทศ เนื้อหาโดยรวมเน้นความเปราะบางของประชาธิปไตยและบรรทัดฐานของประชาชน รวมถึงมิติของยุโรป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทำหน้าที่พลเมืองด้านความรู้ทางการเมืองมากกว่าการเป็นพลเมืองตื่นรู้ การพัฒนาค่านิยม เจตคติและความจำเป็นในการเป็นพลเมืองดี การจัดการศึกษาพลเมืองเน้นการศึกษาระดับที่สอง การสอนการเมือง ในบางมลรัฐที่มีการว่างงาน มีการเพิ่มเนื้อหาเศรษฐกิจเข้าไปในการสอนความเป็นพลเมืองด้วย บางมลรัฐเช่น เบอร์ลินที่มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ ให้ความสำคัญกับพหุวัฒนธรรมและสวัสดิการของประชาชนที่หลากหลาย มุ่งเน้นแนวคิดของความอดทน การมีอยู่ของสถาบันการเมือง การอยู่ร่วมกับผู้อื่น โลกและสิ่งแวดล้อม และการสร้างความเชื่อมั่นในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ครู จะต้องสำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย ครูที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมในการสอนวิชาพลเมือง จะได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการสอนความเป็นพลเมืองจากการสอนและการปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม พบว่าการศึกษาในรายวิชาวิทยาศาสตร์การเมืองในมหาวิทยาลัยในเยอรมนีไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริงในการสอนวิชาการเมือง/พลเมืองในโรงเรียน ครูบางส่วนไม่มีอิสระในการจัดการรูปแบบการสอนและการนำไปประยุกต์ใช้ ทุกภาคส่วนทั้ง ผู้บริหาร ผู้เรียนครอบครัวและชุมชน มีส่วนร่วมจัดการศึกษาทั้งในระดับชาติ ระดับมลรัฐ และระดับท้องถิ่น สำหรับในระดับสถานศึกษา การมีส่วนร่วมทางการศึกษาพลเมืองของผู้เรียนใช้ระบบของการเป็นตัวแทนนักเรียน ผู้เรียนช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียน สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้ มีหน่วยงานกลางสำหรับการศึกษาพลเมืองจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนผ่านโครงการหลายโครงการ โดยเน้นการใช้สื่อสังคมออนไลน์และรวมวิธีการสอนเข้าด้วยกัน สำหรับการ

วัดและการประเมินผล ในบางมลรัฐมีการประเมินภายใน โดยเน้นการนำโครงการและการมีส่วนร่วมไปประยุกต์ใช้จริง

๑.๒.๓ สาธารณรัฐสิงคโปร์ หลักสูตรการจัดการศึกษาพลเมืองฯเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาหลักสูตรเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง จัดไว้ในวิชาการศึกษาพลเมืองและจริยธรรม โดยมีองค์ประกอบด้านความรู้ ทักษะและค่านิยม สำหรับคุณลักษณะของพลเมือง ด้านสมรรถนะทางสังคมและอารมณ์ วิชาพลเมืองจึงถูกบูรณาการการเรียนรู้เข้ากับวิชาอื่นๆ โดยต้องจัดการเรียนการสอนในทุกวิชาเพื่อมุ่งไปสู่ความเป็นพลเมืองของสิงคโปร์ ครูมีบทบาทสำคัญในการสร้างคนรุ่นใหม่ที่จะผลทางบวกต่อเจตคติ อุดมคติและพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ของสิงคโปร์ เป็นต้นแบบและสร้างโอกาสการเรียนรู้เพื่อให้เกิดค่านิยมของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ จึงมุ่งเน้นกระบวนการเป็นสำคัญเพื่อให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติจริง ผู้บริหารและครูได้รับการกระตุ้นให้ค้นคว้าติดตามนวัตกรรมการเรียนรู้อย่างใหม่เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดทำนโยบายและน่านโยบายไปสู่การปฏิบัติ ผู้บริหาร ครู ครอบครัวและชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาการศึกษาตามบทบาทหน้าที่ ภายใต้ ๓ แนวคิดหลักคือ ๑) อัตลักษณ์ร่วมของผู้เรียน ๒) ความสัมพันธ์กับชุมชนสังคมที่ส่งผลต่อร่างกาย จิตใจ สังคม และคุณธรรมจริยธรรม และ ๓) ทางเลือก เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักเลือกดำเนินชีวิตที่ถูกต้องจากการเรียนรู้ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยืดกระบวนการเป็นหลัก เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สิงคโปร์มีความโดดเด่นด้านพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ ความรู้ ความสามารถ มีความสามารถในการแข่งขันในระดับต้นๆของโลกเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ ณ ปัจจุบัน

๑.๒.๔ สหรัฐอเมริกา การจัดการศึกษาในสหรัฐอเมริกาเป็นหน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่น โรงเรียนนำมาตรฐานหลักสูตรหรือแนวทางที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามาประยุกต์ใช้ ครู ไม่จำเป็นต้องจัดห้องเรียนในการ “สอนเพื่อสอบ” ได้รับอิสระในการเสนอหลักสูตรและพัฒนาแบบทดสอบสำหรับใช้ในห้องเรียน มีศูนย์การศึกษาพลเมืองทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานแห่งชาติสำหรับพลเมืองและรัฐบาล การศึกษาหน้าที่พลเมืองและรัฐบาลของประเทศสหรัฐอเมริกา มีวัตถุประสงค์เพื่อความเป็นพลเมืองต้นรู้ มีส่วนร่วมรับผิดชอบในชีวิตการเมืองประชาชนมีอำนาจมุ่งมั่นในค่านิยมพื้นฐานและหลักการการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญอเมริกัน การมีส่วนร่วมในกระบวนการการเมืองนำไปสู่ระบบการเมืองที่ดีและปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น โรงเรียนมีหน้าที่พัฒนาผู้เรียนผ่านหลักสูตรทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยเริ่มสอนวิชาพลเมืองตั้งแต่ในระดับประถมศึกษา (K-4) ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ รูปแบบทางการ เป็นการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน เนื้อหาพลเมืองรวมอยู่ในวิชาประวัติศาสตร์ การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนทำงานในระบบการเมืองได้ รวมถึงความปลอดภัยในตัวเอง ความเท่าเทียมกัน เศรษฐกิจที่เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน ภูมิภาค และต่างประเทศ สำหรับรูปแบบไม่เป็นทางการ เป็นการรวมเรื่องของการปกครองชุมชนโรงเรียน และกิจกรรมของหลักสูตรไว้ด้วยกัน เน้นการสร้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างห้องเรียนและโรงเรียน โดยสร้างบริบทให้สอดคล้องกับค่านิยมประชาธิปไตย ผู้เรียนต้องรับผิดชอบต่อพฤติกรรมต่างๆ เช่น ความเท่าเทียมกัน มาตรฐานที่เป็นธรรมและเคารพในสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้อื่น นอกจากนี้ มีการจัดตั้งศูนย์การศึกษาหน้าที่พักพลเมืองที่ได้รับความสนับสนุนจากหน่วยงานการศึกษาของสหรัฐอเมริกา เนื้อหาการศึกษาพลเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกา ส่วนใหญ่ปรากฏอยู่ในวิชาประวัติศาสตร์ จัดการเรียนการสอนในระดับชั้น K5 (ประถมศึกษาปีที่ ๔ หรือ ๕) K8 (ประถมศึกษาปีที่ ๘ หรือมัธยมต้น หรือมัธยมปลาย) และ K11 (มัธยมปลาย) หลักสูตรทางการ (หลักสูตรประวัติศาสตร์อเมริกัน เนื้อหาเกี่ยวกับการสอนพลเมืองและการสร้างชาติ) มีศูนย์กลางบนพื้นฐานของประเทศ รัฐธรรมนูญ วิถีชีวิตของประเทศ (สงครามกลางเมือง) และการเติมเต็มในเรื่องสิทธิมนุษยชน สำหรับเนื้อหาของหลักสูตรการศึกษาพลเมืองในระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนกลางและตอนปลายในสหรัฐอเมริกา เน้นรัฐธรรมนูญ ความเป็นผู้กล้าและสงคราม การสู้รบของกองกำลังทหาร *หลักสูตรอย่างไม่เป็นทางการ* มีเนื้อหาแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาความรู้พลเมือง ทักษะ คุณสมบัติและความมุ่งมั่นของพลเมือง ครอบครัว ผู้บริหาร ชุมชน ศาสนา สื่อและกลุ่มชุมชน

๑.๒.๕ ประเทศอังกฤษ การศึกษาพลเมืองในประเทศอังกฤษ มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้พลเมืองมีส่วนร่วม เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ ตื่นรู้ในสังคม เข้าใจระบอบประชาธิปไตย กฎหมายและรัฐบาล สามารถจัดการการเงินและตัดสินใจเรื่องการเงินได้ดี เป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้มีสิทธิของพลเมือง มีส่วนร่วมในการอภิปรายสาธารณะและสร้างกฎหมาย ทั้งทางตรงและทางอ้อม และตัดสินใจในรัฐ โดยผู้เรียนต้อง ๑) ได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองของสหราชอาณาจักร คือ ระบบการเมืองและพลเมืองมีส่วนร่วมอย่างตื่นรู้ในระบอบประชาธิปไตย ๒) พัฒนาความรู้และความเข้าใจในระบบกฎหมายและความยุติธรรมในสังคม รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมาย ๓) พัฒนาความสนใจ และความตั้งใจ การมีส่วนร่วมในจิตอาสา และ ๔) มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการโต้แย้งทางการเมือง สามารถวางแผนและจัดการการเงินในอนาคตได้ ปัจจุบันวิชาพลเมืองในประเทศอังกฤษ ถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรแห่งชาติปี ๒๕๕๗ โดยเริ่มสอนในการศึกษาภาคบังคับในระดับ ๓ (อายุระหว่าง ๑๑-๑๔ ปี) และ ๔ (อายุระหว่าง ๑๔-๑๖ ปี) โรงเรียนมีหน้าที่จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกรอบหลักสูตรแห่งชาติ การสอนต้องอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนมีทักษะและความรู้เพื่อวิเคราะห์ประเด็นการเมืองและสังคมอย่างมีวิจารณญาณ *ครู* ทำงานเป็นทีมเพื่อวางแผนการสอนและใช้หลักสูตรเนื้อหาเกี่ยวกับพลเมืองร่วมกัน *ผู้บริหารสถานศึกษา* มีความมุ่งมั่น ตระหนักถึงประสิทธิภาพของการเรียนรู้พลเมือง มีภาวะผู้นำ ส่งผลให้การศึกษาศึกษาพลเมืองประสบผลสำเร็จ นำวิชาพลเมืองมาใช้และขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ มีการวางแผนที่ชัดเจน *พ่อแม่ ครอบครัว และผู้ที่กำกับดูแล* กิจกรรมการศึกษาและสมาชิกในชุมชนโรงเรียน มีส่วนร่วมในการวางแผนและทบทวนหลักสูตรที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสนใจมีส่วนร่วมในกิจกรรมห้องเรียน *ผู้เรียน* มีความเป็นอัตลักษณ์ของประเทศสูง สนับสนุนค่านิยมประชาธิปไตยและมีความอดทนสูง

เชื่อถือตำราและกองกำลังทุกเหล่าทัพ เชื่อในรัฐบาลแห่งชาติที่ถูกเลือกมาโดยวิธีการประชาธิปไตย สำหรับภาครัฐอื่นๆ เอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพลเมืองอย่างไม่เป็นทางการ เช่น ช่วยในการฝึกอบรมผู้พิทักษ์ในชุมชนเพื่อทำหน้าที่ผู้พิทักษ์รุ่นเยาว์ หลายภาคส่วน (สภาสมาคม ภาครัฐ เอกชน และองค์กร) ให้การสนับสนุนส่งเสริม เช่น สภาสมาคมการสอนพลเมือง สภาที่ให้ความช่วยเหลือครูในการสอนหน้าที่พลเมือง เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองของต่างประเทศผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกกระบวน และตามอัธยาศัยตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านกิจกรรมประชาธิปไตยและการฝึกปฏิบัติเป็นไปตามบริบทและสถานการณ์ของแต่ละประเทศ มีหลักสูตรด้านความเป็นพลเมืองเป็นการเฉพาะ ที่ต่างมุ่งให้พลเมืองของตนมีความรอบรู้และตื่นรู้ในระบอบประชาธิปไตย เคารพกฎหมายและนิติรัฐ สันติวิธี รู้จักสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบ มีความเป็นชาติและคำนึงถึงอัตลักษณ์ของประเทศของตน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีจิตอาสา และค่านิยมร่วม มีความสามารถในการจัดการการเงินและวางแผนชีวิตในการดำรงตนในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักสูตรจึงมุ่งให้พลเมืองเป็นพลเมืองภายใต้รัฐบาลของประเทศนั้นๆ โดยเฉพาะการให้หลักสูตรพลเมืองเป็นแกนกลางของการเรียนรู้วิชาอื่นๆ ที่ต่างต้องมุ่งสู่ความเป็นพลเมืองของชาตินั้นๆ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในวิถีการสร้างความเป็นพลเมืองจากทุกภาคส่วนวิธีการสำคัญคือการฝึกการโต้แย้งทั้งประเด็นสังคมและการเมืองอย่างมีเหตุผล รวมทั้งการฝึกปฏิบัติให้เกิดการเรียนรู้จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของความเป็นพลเมืองที่ดีในวิถีประชาธิปไตย

จากบทเรียนการศึกษาพลเมืองของประเทศไทยและต่างประเทศดังกล่าว เพื่อเป็นการปรับปรุงพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ดังนั้น ประเด็นที่สมควรนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายจึงควรเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศ โดยเฉพาะบริบทการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และประยุกต์เข้ากับความเปลี่ยนแปลงของโลก ความเป็นนานาชาติ มุ่งให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่เคารพกฎหมายและนิติรัฐ สันติวิธี รู้จักสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบ มีความเป็นชาติ และคำนึงถึงอัตลักษณ์ของประเทศของตน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีจิตอาสา และค่านิยมร่วม มีความสามารถในการจัดการการเงินและวางแผนชีวิตในการดำรงตนในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการปรับปรุงทั้งระบบ ทั้งด้านหลักสูตรให้ทันสมัยสอดคล้องกับเหตุการณ์ทางสังคมและการเมือง และเน้นความเป็นพลเมืองให้เป็นวิชาแกนกลาง การผลิต พัฒนาและประเมินครูและผู้บริหารที่สอดคล้องกับการสร้างความเป็นพลเมืองที่ประเทศชาติต้องการ โดยกำหนดให้มีวิชาเกี่ยวกับสาระและเทคนิคการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง การมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผ่านกระบวนการปฏิบัติ การส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นพลเมืองของประชาชนในชาติ การจัดให้มีหน่วยงานสนับสนุนส่งเสริม ยกย่อง วิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ด้านความเป็นพลเมืองที่บูรณาการในทุกวิชา เป็นต้น

๒. ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

๒.๑ ประเมินผลหลักสูตรด้านความเป็นพลเมืองทุกระดับ และปรับปรุงหลักสูตรให้วิชาพลเมือง เป็นวิชาแกนกลางการพัฒนาการเรียนรู้ที่บูรณาการในทุกวิชา

๒.๒ ส่งเสริมให้เกิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา ด้วยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้แบบใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑ โดยยึดกระบวนการเป็นสำคัญ

๒.๓ จัดให้มีการเทียบโอนผลการเรียน ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผ่านการเรียนรู้ และประสบการณ์ และกิจกรรมการสร้างความเป็นพลเมือง ตลอดจนการสะสมหน่วยการเรียนรู้เพื่อการศึกษาต่อ ตามระดับและประเภท

๒.๔ ส่งเสริมให้เกิดการผลิต พัฒนา และประเมินครู ที่มีสาระของการสร้างความเป็นพลเมืองทั้งระบบ

๒.๕ ส่งเสริม และพัฒนาผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำ มีคุณลักษณะและพฤติกรรมเป็นต้นแบบของความเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย

๒.๖ ส่งเสริมกิจกรรมและให้ความรู้แก่ครอบครัว/พ่อแม่ผู้ปกครอง ให้เป็น ๑) ครอบครัวที่จะเป็นผู้สร้างเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองที่ดี และ ๒) ให้ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติและค่านิยมของการเป็นพลเมืองที่ดี เป็นต้นแบบในการดำรงชีวิตในวิถีประชาธิปไตย

๒.๗ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมและรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชนให้เกิดความตระหนักและรับผิดชอบต่อกัน ชุมชนและสังคมที่ดำรงอยู่

๒.๘ ส่งเสริมให้บุคลากรและหน่วยงานของรัฐปฏิบัติตามภารกิจของหน่วยเต็มตามศักยภาพเพื่อสนับสนุนการสร้างพลเมือง

๒.๙ ส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นพลเมือง ทั้งในส่วนของผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ และผู้ติดตามตรวจสอบการเรียนรู้ เพื่อความเป็นพลเมือง

๒.๑๐ ส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ปฏิบัติภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อประชาชนและการจัดการศึกษาในท้องถิ่นได้อย่างมีศักยภาพ ทั้งโดยการบริหารจัดการและปกครองดูแลประชาชนในท้องถิ่นภายใต้หลักธรรมาภิบาล

๒.๑๑ ส่งเสริมสนับสนุนองค์กร/สถาบันสังคมอื่นๆ ให้ดำรงบทบาทหน้าที่โดยการให้ความรู้ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีขององค์กรและสถาบันที่มีต่อเด็ก เยาวชน และประชาชนอย่างต่อเนื่อง

๒.๑๒ สนับสนุนส่งเสริมให้สื่อมวลชนผู้เปรียบเสมือนครูผู้ให้ความรู้แก่ประชาชน ๑) ดำรงตนบนพื้นฐานของจรรยาบรรณที่ดีงาม และ ๒) มีบทบาทในการสร้างความเป็นพลเมือง

๒.๑๓ ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการเรียนรู้ในสังคมประชาธิปไตย ความเป็นเจ้าของร่วมกัน ทั้งด้าน ๑) การพัฒนาการเรียนรู้ และ ๒) ด้านกายภาพ

๒.๑๔ จัดให้มีองค์กร/สนับสนุนองค์กรเพื่อส่งเสริม ยกย่อง และเชิดชูเกียรติผู้ประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี และหรือองค์กร สถาบันที่สนับสนุนความเป็นพลเมืองที่ดี ที่เชื่อมโยงและบูรณาการการเรียนรู้ในทุกระดับและประเภท ทั้งในระบบ นอกกระบบ ตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๒.๑๕ จัดให้มีกองทุนสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของประชาชน เพื่อสนับสนุนส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย

๒.๑๖ จัดให้มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ด้านพลเมืองอย่างต่อเนื่อง และนำไปปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย และการไหลเวียนข้อมูลข่าวสารและความรู้ที่เกิดขึ้นอย่างไม่หยุดยั้งในศตวรรษที่ ๒๑

เพื่อให้เกิดการนำข้อเสนอเชิงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ควรได้มีการ

๑. ส่งเคราะห์ประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบายฯ ที่จัดทำขึ้น และจัดทำข้อเสนอนโยบายที่ครอบคลุม ยุทธศาสตร์ มาตรการ และแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนผู้รับผิดชอบ เสนอต่อสภาการศึกษา และคณะรัฐมนตรีตามลำดับ

๒. เพื่อเป็นการติดตามผลการสร้างความเป็นพลเมืองที่ผ่านมา ควรจัดให้มีการประเมินผลยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจัดทำขึ้น และนำผลไปปรับปรุงและพัฒนาโยบายการจัดการการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๓. ควรได้มีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการสร้างความเป็นพลเมืองรายระดับ ทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา และการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อต่อยอดการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายนี้ ให้ได้เนื้อหาเชิงลึกเพื่อการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับสถานการณ์และสังคมไทยต่อไป

นอกจากนั้น ยังมีข้อเสนอต่อองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ควรได้มีการทบทวนบทบาทการพัฒนาความเป็นพลเมืองในความรับผิดชอบ ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายฯ ที่กำหนดขึ้น และร่วมผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองของผู้เรียนและประชาชนทั้งสังคม

๒. สื่อมวลชนทุกประเภท ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และสื่อเทคโนโลยีอื่นๆ ควรได้มีการทบทวนบทบาทให้มีการส่งเสริม ส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นพลเมืองของประชาชน ด้วยการรักษากรยาบรรณ ให้ความรู้ และมีคุณธรรม การเผยแพร่ข่าวสารความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ บ้านเมืองและสังคมอย่างถูกต้องชัดเจน เป็นกลไกสร้างความสงบสุขให้กับประเทศ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
สารบัญ	ญ
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญแผนภาพ	ฏ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
บทที่ ๒ ผลการศึกษา	๑๐
๒.๑ การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย	๑๑
๒.๑.๑ การสร้างความเป็นพลเมืองในระบบการศึกษา นอกกระบวนการศึกษา และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติและค่านิยม	๑๕
๒.๑.๒ ปัจจัยการสร้างความเป็นพลเมือง	๒๗
๒.๑.๓ กระบวนการสร้างความเป็นพลเมือง	๔๓
๒.๒ การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของต่างประเทศ	๕๕
๒.๒.๑ สาธารณรัฐฟินแลนด์	๕๕
๒.๒.๒ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	๗๙
๒.๒.๓ สาธารณรัฐสิงคโปร์	๙๘
๒.๒.๔ ประเทศสหรัฐอเมริกา	๑๑๕
๒.๒.๕ ประเทศอังกฤษ	๑๓๐
๒.๓ ประเด็นที่สมควรนำมาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายการศึกษาเพื่อสร้าง ความเป็นพลเมือง	๑๖๙
บทที่ ๓ ข้อเสนอเชิงนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง	๑๗๔
บทที่ ๔ สรุป อภิปราย และเสนอแนะ	๑๘๐
บรรณานุกรม	๑๙๖
คณะผู้จัดทำ	๒๐๖

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
๒.๑	ประเภทของพลเมือง	๑๘
๒.๒	บทบาทหลักของครู พฤติกรรมการสอน และพฤติกรรมการเรียน ของการเรียนรู้เชิงรุก	๒๔
๒.๓	องค์ประกอบของการศึกษาพลเมืองของประเทศสิงคโปร์ในระดับประถมศึกษา	๑๐๔
๒.๔	องค์ประกอบของการศึกษาพลเมืองของประเทศสิงคโปร์ในระดับมัธยมศึกษา	๑๐๔
๒.๕	เนื้อหาหลักสูตรในระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนกลางและตอนปลาย	๑๒๑
๒.๖	เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ	๑๕๐

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า	
๑.๑	กรอบแนวคิดการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษา เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง	๖
๒.๑	คุณสมบัติความเป็นพลเมือง	๒๐
๒.๒	ตัวอย่าง การวัดและประเมินผลการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง	๕๑
๒.๓	วัฒนธรรมการดำเนินการของโรงเรียนในประเทศฟินแลนด์	๖๖
๒.๔	กรอบแนวคิดสำหรับสมรรถนะในศตวรรษที่ ๒๑ และผลลัพธ์ของผู้เรียน	๑๐๑

บทที่ ๑

บทนำ

เหตุผลและความเป็นมา

ประเทศชาติ ประกอบขึ้นด้วย แผ่นดิน ประชาชนหรือพลเมืองในชาติ กฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกัน ตลอดจนเอกลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างจากประเทศอื่น ประเทศจะดำรงอยู่ได้อย่าง มั่นคงขึ้นอยู่กับประชาชนหรือพลเมืองของประเทศที่ต้องได้รับการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การศึกษาเป็นการพัฒนาคน การพัฒนาคนจะส่งผลสู่การพัฒนาประเทศชาติในที่สุด แต่ละประเทศ ต่างจึงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพพลเมืองของตนเพื่อการพัฒนา ประเทศให้เจริญรุ่งเรือง

พลเมืองหมายถึง ผู้ที่มีความรู้มีข้อมูลข่าวสารและมีความคิดเห็นที่จะแสดงออก และมี ส่วนร่วมในประชาธิปไตย (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ๒๕๕๗ ใน สถาบันนโยบายศึกษา ภายใต้มูลนิธิ ส่งเสริมนโยบายศึกษา, ๒๕๕๗: ๓) ความเป็นพลเมืองสะท้อนได้จากการเคารพสิทธิและหน้าที่ของ ตัวเองและผู้อื่น ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความเสมอภาคและเท่าเทียม การดำรงตนตาม กฎเกณฑ์และระบอบการปกครองที่ตนดำรงอยู่ การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นต้น การจะทำให้พลเมืองตระหนักรู้ในสิทธิและหน้าที่จำเป็นต้องให้การศึกษาที่มีคุณภาพกับพลเมืองเพื่อ สร้างความเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี โดยเฉพาะในสังคมระบอบประชาธิปไตยที่ประเทศต่างๆ ยึดเป็นแนวทางปกครองประเทศ

สังคมประชาธิปไตยเน้นเรื่องการเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยประชาชนต้องมีความรู้ ทักษะ และข้อมูล ความรู้และทักษะเป็นผลมาจากรูปแบบการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง (Civic Education) ในสังคมประชาธิปไตย (CananAtilgan, ๒๕๕๗: ๑๓; ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ๒๕๕๗: ๓-๔ ในสถาบันนโยบายศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา, ๒๕๕๗) นอกจากการจัดการศึกษาแล้ว การหล่อหลอมทางสังคม (Socialization) เพื่อให้ทั้งระบบการศึกษาและระบบสังคมที่แวดล้อมอยู่ ทำหน้าที่พัฒนาพลเมืองให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันภายใต้เป้าหมายและอุดมการณ์ของรัฐ การจัดการศึกษาให้กับพลเมืองจึงมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศซึ่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาและบริบทที่แตกต่างกัน (ทิพย์พพร ตันติสุนทร, ๒๕๕๗: ๑๗)

การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย เริ่มจากการพัฒนา กฎหมาย นโยบาย แผนการศึกษา และหลักสูตร มีจุดมุ่งหมายให้เด็กและเยาวชนเติบโตขึ้นเป็น พลเมืองที่ดีในครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และเป็นพลโลกที่ดี ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ของบ้านเมืองในแต่ละยุคสมัย โดยเฉพาะการดำรงตนเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยในปี พ.ศ.๒๔๗๕ พลเมืองได้ถูกนิยามไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๗๕ ว่า พลเมืองแห่งสยามคือ พลเมืองผู้สามารถประกอบอาชีพได้ เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกและ หน้าที่แห่งพลเมือง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๔ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๙๔ ระบุวัตถุประสงค์ ของการศึกษาไว้ว่า คือการพัฒนาพลเมืองให้ได้รับการศึกษามีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพ และมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย รวมทั้งมีจริยศึกษา มีวัฒนธรรมดีงาม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่า ประโยชน์ส่วนตน และในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๐ (เกิดขึ้นหลังเหตุการณ์ ทางการเมืองที่สำคัญ (๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๖) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายที่สำคัญเกี่ยวกับพลเมือง ไว้ดังนี้ ๑) ให้มีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความเคารพและ ปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนาและหลักธรรม ๒) ให้มีความเข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมใน การปกครองประเทศตามวิถีทางประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ๓) ให้มีความรับผิดชอบต่อชาติ ต่อท้องถิ่น ต่อครอบครัวและต่อตัวเอง ๔) ให้มีสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกันและการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ มีความรักชาติ ตระหนัก ในความมั่นคงปลอดภัยของชาติและการมีส่วนร่วมในการป้องกันประเทศ ๕) ให้มีความยึดมั่นและ ผดุงความเสมอภาค ความสุจริตและความยุติธรรม และ ๖) ให้มีความสามารถในการติดต่อทำ ความเข้าใจและร่วมมือซึ่งกันและกัน รู้จักการแสวงหาความจริง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหา และข้อขัดแย้งด้วยสติปัญญาและสันติวิธี กล่าวได้ว่า จุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ มุ่งให้ ผู้เรียนหรือพลเมืองได้รับความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดีในการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย รู้สิทธิหน้าที่ เคารพสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบ ทั้งต่อตัวเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ยึดมั่นและดำรงตนในสังคมประชาธิปไตยด้วยความเสมอภาค สุจริต และยุติธรรมเป็นสำคัญ

ในการนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้บัญญัติจุดมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษา ไว้ในมาตรา ๖ ความว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และบัญญัติการเรียนรู้เกี่ยวกับสำนึกของความเป็นพลเมืองไว้ในมาตรา ๗ ความว่า “ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ” ในการนำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) สู่การปฏิบัติ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ขึ้น โดยกำหนดวิสัยทัศน์ และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรคือ การมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข กล่าวได้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความสำคัญรองรับการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติตนเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดีในสังคมและระบอบการปกครองที่ดำรงอยู่ เนื่องจากการศึกษาเป็นการพัฒนาคน การพัฒนาคนนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติในที่สุด ดังนั้น การให้ความรู้กับผู้เรียนเพื่อความเป็นพลเมืองเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ

วิชัย ตันศิริ (๒๕๕๗) ระบุว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต ทักษะความรู้ทางด้านสังคมการเมืองและสิทธิของความเป็นพลเมืองเป็นความรู้ประการหนึ่งที่ทำให้บุคคลเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมในวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่บุคคลต้องมีความรู้และเจตคติที่เหมาะสม

Marshall (1973) ระบุสิทธิพลเมือง ๓ ประการ ได้แก่ ๑) Civil Rights สิทธิบุคคลในกฎหมาย เสรีภาพบุคคลที่จะเลือกดำรงชีวิต ความเสมอภาคและความเป็นธรรม ๒) Political Rights สิทธิที่มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งและความเห็นชอบกับรัฐบาล และ ๓) Social Rights สิทธิเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สวัสดิการ ความมั่นคง การดูแลสุขภาพพยาบาล การดูแลการเลิกจ้างงาน หรือการรับรองค่าจ้างขั้นต่ำ ซึ่งรัฐต้องให้ความคุ้มครอง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๔๘) ได้เสนอผลการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของความเป็นพลเมืองดีของเยาวชนไทย ๓ ด้าน ดังนี้ ๑) ด้านความรู้ความเข้าใจ ในหลักและระเบียบการปกครองประเทศและท้องถิ่น สิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น การเมืองการปกครอง การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ๒) ด้านความคิดเห็นหรือเจตคติ มีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การอยู่

ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย วิถีชีวิต ค่านิยมอย่างไทย ผนุงความเป็นชาติร่วมกับผู้อื่น และ ๓) ด้านการปฏิบัติตน ปฏิบัติตนให้ถูกต้องสอดคล้องกับกฎหมาย กฎศีลธรรม กฎกติกาของชุมชนท้องถิ่น ประเทศชาติ หลักสิทธิหน้าที่พลเมือง ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น จรรโลงความถูกต้อง ความเป็นระเบียบ และความดีงามของสังคม

วิชัย วงศ์ใหญ่ (๒๕๕๔) ได้เสนอคุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย พบว่าคุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย ๑) สมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพ ๒) พึ่งพาตัวเองได้ ๓) ใช้สิทธิเสรีภาพโดยควบคู่กับความรับผิดชอบ ๔) เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพกติกา ๕) ไม่แก้ปัญหาด้วยความรุนแรง ตระหนักว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และ ๖) กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบหรือร่วมกันขับเคลื่อนสังคม และแก้ปัญหาสังคมในระดับต่างๆ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน ระดับประเทศ อาเซียน และประชาคมโลก

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (๒๕๕๗) ระบุว่า การที่บุคคลไม่มีคุณลักษณะของพลเมืองประชาธิปไตย คิดอย่างไม่มีเหตุและผล ไม่มีระเบียบวินัย ใช้เสรีภาพในอย่างไม่ถูกต้อง ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อมและประชากร วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ ทั้งนี้ การพัฒนาให้มีคุณภาพ มีภูมิคุ้มกัน เพื่อตั้งรับกับวิกฤติและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ นอกจากนั้น อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (๒๕๕๓) ระบุว่า การพัฒนาเศรษฐกิจโดยไม่พัฒนาคนและสังคมส่งผลเสียในด้านต่างๆ ซึ่งนำไปสู่คุณภาพชีวิตของคนไทยที่ตกต่ำ สังคมไทยปัจจุบันมีความเปราะบางด้านคุณธรรมจริยธรรมมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่รวดเร็วสู่วิถีโลกชาดการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ

ประเวศ วะสี (๒๕๕๒) ระบุว่า การพัฒนาคนในด้านการจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นวิชา ไม่เน้นคน ส่งผลเสียต่อการพัฒนาประเทศ เป็นการศึกษาที่ทำให้คนเห็นแก่ตัว ขาดความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ขาดระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ไม่รู้จักหน้าที่ของพลเมืองทั้งหน้าที่ของการเป็นนักเรียน ครู ผู้บริหาร พ่อแม่ผู้ปกครอง ประชาชน หรือความเป็นพลเมืองของสังคม ประเทศชาติ และสังคมโลกหรือความเป็นพลโลก ถ้าประชาชนไม่สำนึกในความเป็นพลเมืองจะส่งผลให้เกิดวิกฤติที่รุนแรงมาก ดังนั้น ควรพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดีอย่างมีประสิทธิภาพ

แต่จากสภาพการจัดการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าการศึกษาความเป็นพลเมืองของไทยกำหนดขึ้นภายใต้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงมีปัญหาการจัดการเรียนรู้และผลที่เกิดกับผู้เรียน กล่าวคือ แม้ว่าจะมีการกำหนดหลักสูตรชัดเจนในแต่ละระดับการศึกษา แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงเท่าที่ควร โดยเฉพาะความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อ ความมีระเบียบวินัย การเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในกระบวนการ

ทางการเมืองและสังคม โดยเฉพาะปัญหาการเผชิญหน้าของกลุ่มสนับสนุนทางการเมืองต่างสีต่างข้าง โดยปราศจากการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณในรอบสิบปีที่ผ่านมา มีผู้ใช้ประโยชน์จากกลุ่มคนที่ขาดความรู้ทางการเมืองหรือความเป็นพลเมืองและนำไปเป็นข้ออ้างทางการเมืองเฉพาะกลุ่มเฉพาะพรรคพวกของตน ส่งผลให้ประเทศจมอยู่ในปลัก หาทิศทางออกให้กับประเทศยามเกิดวิกฤตศรัทธาฝ่ายปกครองและนักการเมืองไม่ได้

ในการนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ได้เสนอยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๖๑ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย ๔ ยุทธศาสตร์ คือ ๑) การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับเด็กและเยาวชน ๒) การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับผู้ใหญ่ ครอบครัว และชุมชน ๓) การสร้างพลเมืองในวงกว้างและการสร้างความตระหนักในสังคมโดยใช้สื่อมวลชน และ ๔) การเชื่อมประสานเครือข่ายภาครัฐและเอกชน การดำเนินงานที่ผ่านมาบรรลุผลในระดับหนึ่ง และมีประเด็นที่สมควรดำเนินการต่อไปคือ การวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้จากการดำเนินงานของ สกศ. และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับนิยาม ความหมาย กรอบ ประเด็น กลไกและวิธีการสร้างความเป็นพลเมืองของในและต่างประเทศ เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้เรียน สอดคล้องกับสถานการณ์ ดังนั้น จึงได้จัดทำโครงการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษา รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลการดำเนินการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองทั้งประเทศไทยและต่างประเทศ

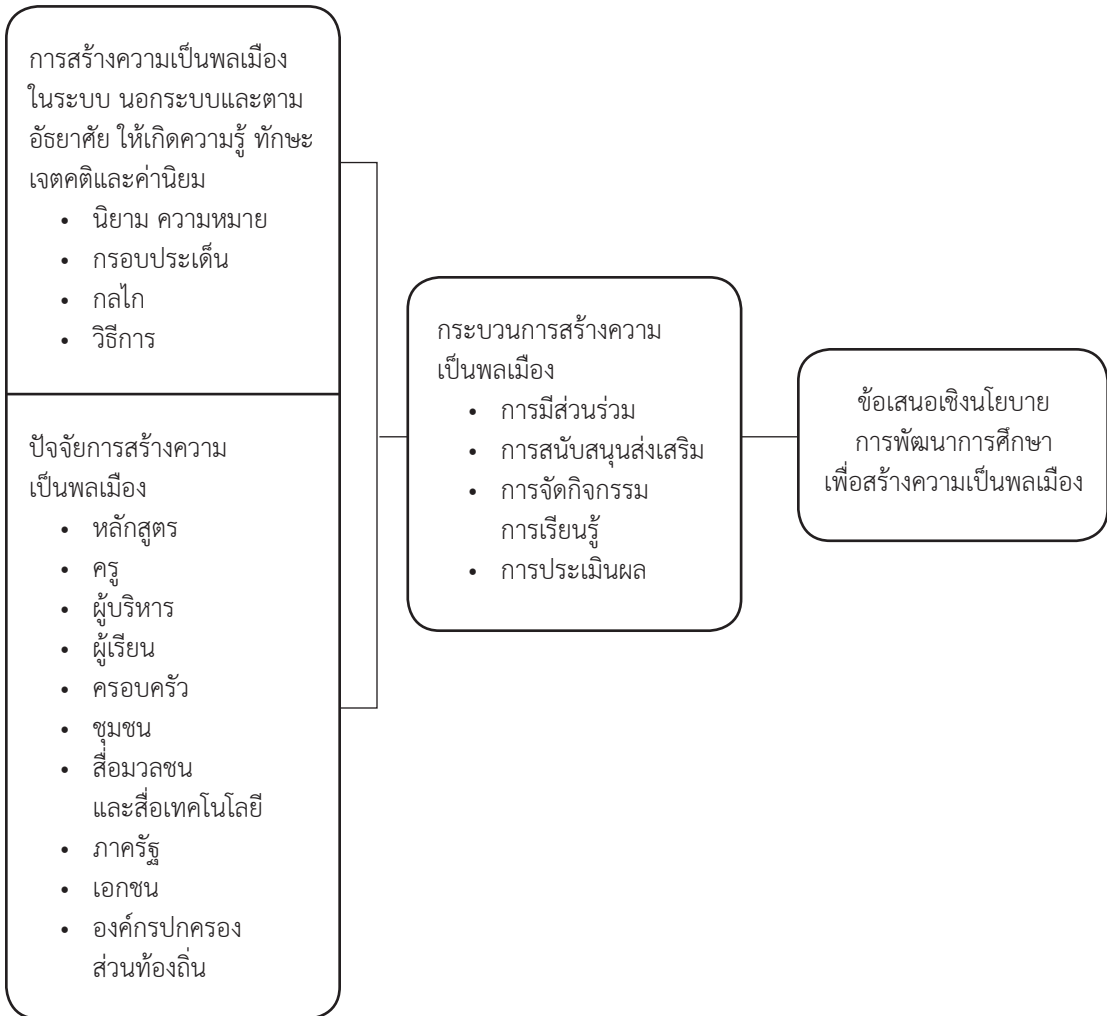
๒. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และความเป็นพลเมือง

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ ๑) นิยาม ความหมาย กรอบ ประเด็น กลไกและวิธีการสร้างความเป็นพลเมืองไทยและพลโลกที่ก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยม ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ๒) ปัจจัยการดำเนินงานได้แก่ หลักสูตร ครู ผู้บริหาร ผู้เรียน ครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ ๓) กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การมีส่วนร่วม การสนับสนุนส่งเสริม การจัดกิจกรรม

การเรียนรู้ การประเมินผล บนพื้นฐานของบริบทสังคมไทย อาเซียนและสังคมโลก เพื่อนำไปสู่ ๔) ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ๒๕๕๗; ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, ๒๕๕๗; ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, ๒๕๕๘; วิชัย ตันศิริ, ๒๕๕๗; วิชัย วงศ์ใหญ่, ๒๕๕๔; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๘; CananAtilgan, ๒๕๕๗) ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

ขอบเขตการวิจัย

๑. **ขอบเขตเนื้อหาสาระ** จัดทำรายงานผลการศึกษการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ทั้งในและต่างประเทศ พร้อมข้อเสนอเชิงนโยบายฯ โดยเนื้อหาสาระในรายงานครอบคลุมหัวข้อ ดังนี้

- นิยาม ความหมาย
- คุณลักษณะความเป็นพลเมือง
- วิธีการสร้างความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติและค่านิยม
- กระบวนทัศน์ใหม่ของการพัฒนาความเป็นพลเมืองแก่ผู้เรียน เยาวชน ครู ผู้บริหาร และชุมชน
- แนวการสร้างความเป็นพลเมืองให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต เป็นวัฒนธรรมองค์กร/สถานศึกษา
- กลไกการสื่อสารกับสังคม สร้างข้อตกลงร่วมกัน (Consensus) เพื่อระดมสรรพกำลัง (Empowerment) จากทุกภาคส่วนในสังคม
- การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองด้วยการให้ความรู้ / กิจกรรมกระบวนการมีความหลากหลาย ชุมชนมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่มีการตั้งคำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์จนได้คำตอบด้วยตัวเอง และเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง ยั่งยืน เพื่อนำไปสู่ความเป็นพลเมือง
- การศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (Outcome Based Education) เพื่อให้ได้พลเมืองที่มีความรู้ ทักษะ เจตคติและค่านิยมการเป็นพลเมืองไทยและพลโลกที่ดี ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แนวใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน
- ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองไทย และพลโลก
- ประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒. เป้าหมายการวิจัย

๒.๑ เป้าหมายเฉพาะ ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองไทย สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และความเป็นพลโลก

๒.๒ เป้าหมายทั่วไปข้อเสนอเชิงนโยบายจะเป็นกลไกในการพัฒนา “คน” ให้เป็นพลเมืองดี เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

๓. **ระยะเวลาการวิจัย** ระยะเวลา ๕ เดือน (ระหว่างวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ – ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๕๙)

วิธีการและขั้นตอนวิจัย

๑. ขั้นตอนการวิจัย

๑.๑ รวบรวม ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล จากเอกสารผลการดำเนินงานของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐฟินแลนด์ สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐสิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ

๑.๒ รับฟังความเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ตามที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจัดประชุม จำนวน ๒ ครั้ง

๑.๓ ยกร่างข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของ ไทยและของโลก ที่ครอบคลุมสาระตามขอบเขตการวิจัย

๑.๔ สนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ตามที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กำหนด จำนวน ๑๕ คน เพื่อพิจารณาและปรับแก้ตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิข้อเสนอเชิง นโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ที่มีความครอบคลุม สอดคล้องกับ สถานการณ์ปัจจุบัน

๑.๕ ปรับแก้และนำเสนอ “ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง” ฉบับสมบูรณ์

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๒.๑ แบบวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดและขอบเขต สาระของการวิจัย

๒.๒ ผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัย เป็นผู้รวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองจากการสนทนากลุ่มและการ รับฟังความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ และที่เกี่ยวข้อง

๓. การรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่างๆ และการเข้าร่วมสนทนากลุ่ม การรับฟังความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องด้วยตัวเองตามกรอบแนวคิดการวิจัยและขอบเขต เนื้อหาสาระของงานวิจัย

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบแนวคิดการ วิจัยและขอบเขตเนื้อหาสาระของงานวิจัย เพื่อการนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษา เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ที่มีความครอบคลุม สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

๕. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลเชิงบรรยายเป็นความเรียงประกอบแผนภาพ เป็นเอกสารรายงานผลการศึกษาที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อเป็นแนวทางสำหรับครู ผู้บริหาร ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้ ในการพัฒนาคนให้มีความเป็นพลเมืองที่จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศต่อไป
๒. ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และความเป็นพลโลก
๓. เกิดการกำหนดนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ที่ส่งผลให้เกิดการจัดการศึกษา พัฒนาหลักสูตร และการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และเป็นพลโลกที่ดี

บทที่ ๒

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง เป็นผลจากการวิจัยโดยการสังเคราะห์เอกสาร ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และการสนทนากลุ่ม ในที่นี้ นำเสนอออกเป็น ๓ ส่วน คือ ๑) การศึกษา เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย ๒) การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของต่างประเทศ และ ๓) ประเด็นที่สมควรนำไปเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑ การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย

ความนำ

การพัฒนาประเทศไทยสู่ความเป็นรัฐชาติ เพื่อความเป็นสากล ให้ก้าวทันโลกตะวันตก รวมทั้งปกป้องการล่าอาณานิคมในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ที่เป็นการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มีการจัดตั้งกระทรวง ทบวง กรม โดยเฉพาะกระทรวงธรรมการ หรือกระทรวงศึกษาธิการในเวลาต่อมา รวมทั้งการจัดตั้งโรงเรียนเป็นการศึกษาในระบบอย่างมีระเบียบแบบแผน ส่งผลให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้อย่างมีระบบจากการปฏิรูปประเทศ มีการดำเนินการพัฒนา เศรษฐกิจ การศึกษาและการปกครอง ต่อเนื่องมาจนรัชกาลที่ ๖ และ ๗ และในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ คณะราษฎร (คะ-นะ-ราด-สะ-ดอน) ยึดอำนาจการปกครอง โดยให้มีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้อำนาจรัฐธรรมนูญ เป็นการเปลี่ยนแปลงระบบโครงสร้างการปกครองและการเมือง เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในขณะนั้น เช่น ความตกต่ำของเศรษฐกิจเนื่องจากภัยสงครามโลก ความขัดแย้งระหว่างสถาบันเก่าและสถาบันใหม่ และอิทธิพลจากภายนอกประเทศ (ลิขิต ธีระเวคิน, ๒๕๕๐: ๑๓๔-๑๓๙) จึงเกิดอำนาจสูงสุดขึ้น หรือ อำนาจอธิปไตยของประชาชนชาวไทยทุกคน ส่งผลให้เกิดกฎหมายรัฐธรรมนูญและรัฐธรรมนูญฉบับแรกเรียกว่า “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕” มีฐานะเป็นหนังสือมอบอำนาจสูงสุดของประเทศ อย่างไรก็ตาม หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน ประชาชนชาวไทยไม่มีความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เนื่องจากอำนาจอธิปไตยของประชาชนถูกผูกขาดกับผู้ที่มีอำนาจเหนือประชาชน เช่น บุคคลที่ทรงอำนาจ นายทุนเอกชน และนายทุนเกิดปัญหาการเมืองการปกครอง และความขัดแย้งของคนในประเทศ (สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๕)

ความพยายามของประเทศไทยในการพัฒนาพลเมืองนับตั้งแต่อดีต เป็นความพยายามปรับความเป็นคุณลักษณะของพลเมืองไทยให้สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตยตามจุดเน้นและความหมายของวิถีไทยในบริบทและการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในยุคนี้ๆ (สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๕: ๒๘ - ๓๒) ดังนี้

๑. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงค้นพบคุณธรรมที่สำคัญของชนชาติไทยคือ ความปราศจากวิหิงสา (ความปราศจากการเบียดเบียน) และความฉลาดในการประสานประโยชน์ (ความฉลาดในการประสานประโยชน์กับคนในชาติและคนชาติอื่น)

๒. สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (รัชกาลที่ ๕ - ๗) หลังการปฏิวัติใน พ.ศ. ๒๔๗๕ พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติศัพท์ เช่น ปฏิวัติประชาชาติ ความเสมอภาค ความยุติธรรม เป็นต้น โดยให้ความหมายคำว่าปฏิวัติว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นไปตามธรรมชาติ (ไม่เร็วและช้าเกินไป) และ ไม่เดินผิดทาง

๓. วิถีไทยที่สำคัญในสังคมไทยสมัยโบราณก่อนการตรากฎหมายสมัยใหม่คือ หลักความรับผิดชอบร่วมกันของชุมชน (Communal Liability) เพื่อให้พลเมืองไทยเกิดความสำนึกในพันธะของตนเองต่อส่วนรวม มีสำนึกที่จะมีส่วนร่วม (Sense Of Involvement) และมีสำนึกผูกพัน (Sense Of Belonging) ที่จะรับผิดชอบต่อประชาชาติไทยร่วมกันอย่างยั่งยืน

๔. คำสอนของทุกศาสนา ส่งเสริมให้พลเมืองเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เช่น คำสอนของพุทธศาสนา เน้นความเมตตากรุณา ไม่เอาัดเอาเปรียบ ความเสมอภาคการจัดการปัญหา (การเผชิญความผันผวนและความเสี่ยงต่างๆ) ด้วยสติและปัญญา การตระหนักในความเป็นอนิจจัง การไม่ยึดติดกับความหมายของสิ่งต่างๆ การปรับเปลี่ยนการยอมรับความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม เป็นต้น สำหรับในศาสนาคริสต์ ความรักในเพื่อนมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญ ศาสนาฮินดู เน้นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของมนุษย์ และในศาสนาอิสลาม เน้นหลักความเสมอภาคและการบริจาค เป็นต้น

๕. ระบบใกล้เคียงเพื่อจัดการความขัดแย้งในอดีตที่เรียกว่า “วัฒนธรรมใกล้เคียง ประณีประนอม” นำไปสู่การลดความขัดแย้งในสังคม

๖. ในอดีตมีการกระจายอำนาจในชุมชนในการจัดการ และรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ร่วมกัน เช่น การจัดการทรัพยากร และการดูแลความสงบเรียบร้อย ผู้มีอำนาจในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ หมอผี แก่เหมือง-แก่ฝาย และสภาผู้เฒ่าผู้แก่ สามารถค้ำอำนาจกันและค้ำอำนาจที่มาจากภายนอกได้ ดังนั้น การกระจายอำนาจเป็นวิถีไทยที่จำเป็นสำหรับระบอบประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบัน โดยเน้นอำนาจธิปไตยของพลเมืองไทย และหาแนวทางเพิ่มความเข้มแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับจังหวัดและระดับตำบลมากขึ้น

ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยมีทุกยุคทุกสมัย วิถีไทยในอดีตบางส่วนไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน (สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๕: ๓๓-๓๔) ทั้งนี้ วิถีไทยในอดีต ได้แก่ ๑) การตัดสินใจคนเดียว ๒) สนับสนุนสังคมเงียบทางการเมือง (สังคมที่ไม่มีการเมือง) และไม่เห็นด้วยกับการคิดต่าง ๓) การเน้นหน้าที่พลเมือง โดยไม่เน้นสิทธิพลเมือง ๔) คุณธรรมไทยบางประการในระบอบการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ เช่น ความเชื่อฟัง การรู้ที่ต่ำที่สูง ความรักพวกพ้องโดยไม่คำนึงถึงเหตุผลหรือความถูกต้อง เป็นต้น และ ๕) การมองความเป็นไทยแบบแช่แข็ง (ประเทศและความเป็นไทยไม่มีการเปลี่ยนแปลง และจะดำรงต่อไปในอนาคต)

ในการพัฒนาพลเมืองของประเทศไทยจำเป็นต้องนำประสบการณ์ในอดีต มาประยุกต์ใช้กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน โดยปรับเปลี่ยนวิถีไทยในอดีตบางส่วน เช่น การตัดสินใจคนเดียว การสนับสนุนสังคมที่ไม่มีการเมือง ไม่เห็นด้วยกับความคิดต่าง เน้นเฉพาะหน้าที่พลเมือง ไม่เน้นสิทธิพลเมือง การรู้ที่ต่ำที่สูง การมองความเป็นไทยแบบแช่แข็ง ให้เหมาะสมกับโครงสร้างและบริบทของปัญหาในปัจจุบัน

การศึกษาไทยถูกออกแบบและกำกับโดยระบบการเมือง ทั้งนี้ ในอดีตการจัดการศึกษาเน้นการสร้างคนเพื่อรับใช้กลไกหลักของรัฐเพื่อเป็นข้าราชการที่ดี เช่น หนังสือธรรมจริยาที่ใช้สอนตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นมาตรการของรัฐในการกล่อมเกลாதองเมืองอย่างเป็นระบบ สำหรับรัฐภายใต้รัฐธรรมนูญนิยม (พ.ศ. ๒๔๗๕) ได้มีการนำระบบการศึกษาที่มีหลักสูตรแกนกลาง จัดการเรียนการสอนในระบบที่ควบคุมโดยรัฐ จัดทำแผนการศึกษา หลักสูตร และแบ่งการศึกษาเป็นระดับต่างๆ ที่รวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ส่งผลให้เกิดการลดความสำคัญของความเป็นชุมชน ไม่ให้ความสำคัญกับความ เป็นพหุสังคมที่มีศาสนา ภาษา เชื้อชาติ และวัฒนธรรมร่วมกันในสังคม ท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเรียนรู้ในแบบวิถีชุมชน เพื่อรักษาอัตลักษณ์และภูมิปัญญาของชุมชน ส่งผลให้เกิดชุมชนที่อ่อนแอ ไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ อีกทั้งการกระจายโอกาสทางการศึกษาที่ขาดความเสมอภาค และเท่าเทียมในพื้นที่ห่างไกลในยุคการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ จนกระทั่งในยุคบริโภคนิยม คนละทิ้งท้องถิ่นเพื่อแสวงหาโอกาสทางการศึกษา เพื่อยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของตัวเอง ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ (สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๕) ประชาธิปไตยวางรากฐานลึก ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ อย่างไรก็ดี ความขัดแย้งด้านการเมืองและการเข้าแทรกแซงของกองทัพทหาร ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ส่งผลต่อมุมมองด้านการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ประเทศไทยประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ (วิกฤตต้มยำกุ้ง) ระบบการศึกษาไทยไม่สามารถสร้างพลเมืองของประเทศไทยให้มีความสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้นำไปสู่การเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการศึกษา การเมือง และสังคม เพื่อปรับพลเมืองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์

ในปัจจุบันประเทศไทยเป็นสมาชิกของสังคมโลก และเป็นหนึ่งในประเทศที่ก่อตั้งสมาคมอาเซียน (ASEAN) โดยในปี ๒๕๕๘ ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอย่างเต็มตัว จำเป็นต้องสร้างพลเมืองไทยให้มีมาตรฐานสากลเพื่อสามารถแข่งขันในตลาดอาเซียนและตลาดโลกได้ ทั้งนี้ คุณลักษณะ ๘ ประการของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่เป็นสากลเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่ศตวรรษที่ ๒๑ ได้แก่ ๑) การเป็นผู้ที่มีความรู้ มีการศึกษา และความสามารถที่จะมองเห็นและเข้าใจในสังคมของตนและสังคมโลก เฉกเช่นเป็นสมาชิกของสังคมโลก ๒) มีความสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นและรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่นในบทบาทส่วนตนและต่อสังคม ๓) มีความสามารถที่จะเข้าใจยอมรับ และอดทนต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม ๔) มีความสามารถที่จะคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และเป็นระบบ ๕) มีความเต็มใจที่จะแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยท่าทีสันติไม่ใช้ความรุนแรง ๖) มีความเต็มใจที่จะเปลี่ยนการใช้ชีวิตและอุปนิสัยการบริโภค เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม ๗) มีความสามารถที่จะเข้าใจและปกป้องสิทธิมนุษยชน และ ๘) มีความเต็มใจและมีความสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับนานาชาติ รวมถึงโลกในปัจจุบันมีการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงและเป็นโลกไร้พรมแดน ประชาธิปไตยในปัจจุบันเป็นประชาธิปไตยด้าน

สิ่งแวดล้อม เนื่องจากการทำลายสิ่งแวดล้อมและการแย่งชิงทรัพยากรทางธรรมชาติที่จำกัด เป็นการละเมิดชีวิตผู้อื่น (สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๕)

กล่าวได้ว่า เศรษฐกิจ การเมือง และการศึกษามีความสัมพันธ์กัน เศรษฐกิจของประเทศสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะของระบบการเมือง เช่น การเลือกตั้ง อายุของผู้เลือกตั้ง เป็นต้น ระบบการเมืองออกแบบและกำกับการศึกษา นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การออกแบบระบบการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ การจัดการศึกษาพลเมืองของประเทศไทยในปัจจุบัน ตามแนวทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้พลเมือง ไม่ยอมรับการฉ้อโกง มีส่วนร่วมและสามารถตัดสินใจในการเมืองอย่างมีวิจารณญาณ สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยผลการวิจัยของการศึกษาพลเมืองนานาชาติ (International Civic and Citizenship Education Study : ICCS) พบว่า การจัดการศึกษาพลเมืองในประเทศไทยในปัจจุบันเป็นการบูรณาการเข้าไปในรายวิชา ไม่มีการบูรณาการข้ามหลักสูตร เน้นความรู้และความเข้าใจในพลเมืองในด้านความจริงพื้นฐานและเข้าใจแนวคิดหลัก การมีส่วนร่วมผ่านโครงการและการอภิปราย การวิเคราะห์และการสังเกตในด้านชุมชน การพัฒนาพฤติกรรมในทางบวกและการพัฒนาความรู้สึก และการสร้างโอกาสการมีส่วนร่วมในด้านกิจกรรมชุมชนเป็นฐาน อย่างไรก็ตาม ไม่เน้นค่านิยมหลักและพฤติกรรม การตัดสินใจในโรงเรียน ไม่เน้นด้านโรงเรียน การวิเคราะห์และการส่งผลกระทบต่อ สำหรับผลลัพธ์ของผู้เรียนในด้านการศึกษาหน้าที่พลเมืองพบว่า ผู้เรียนในประเทศไทยยอมรับและรับรู้การฉ้อโกง ยอมรับอำนาจรัฐบาล เชื่อฟังผู้มีอำนาจ รู้สึกถึงอัตลักษณ์อาเซียน สนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรม และมีความรู้พลเมืองน้อย (Schulz, Ainley, Fraillon, Kerr & Losito, 2010) (Fraillon, Schulz & Ainley, 2012)

เห็นได้ว่า พลเมืองไทยมีความรู้พลเมืองน้อย การจัดการศึกษาพลเมืองเน้นความรู้พื้นฐาน ไม่เน้นการคิดวิเคราะห์ และเนื่องจากบริบทของประเทศที่เปลี่ยนไป ดังนั้น ประเทศไทยควรสร้างพลเมืองให้มีคุณลักษณะของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่เป็นสากล เพื่อให้พลเมืองสามารถคิดวิเคราะห์และการส่งผลกระทบต่อ เน้นการพัฒนาการตัดสินใจในโรงเรียน มีค่านิยมร่วมกันของคนในประเทศเพื่อนำประเทศไปสู่การพัฒนาให้พลเมืองมีความฉลาดในการประสานประโยชน์ระหว่างผู้ที่มีความคิดและความต้องการที่มีจุดหมายต่างกัน ให้มีความรู้เกี่ยวกับสังคมไทยที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้ง เข้าใจบริบทและแก้ปัญหาอย่างมีสติ เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่ศตวรรษที่ ๒๑ ให้พลเมืองมีความรู้ทัศนคติและทักษะในการทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมด้วยความรู้และความเข้าใจ เชื่อมมั่นและรู้สึกเป็นเจ้าของประเทศ มีเจตจำนงทางการเมืองร่วมกัน และมีวิถีชีวิตสอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย

๒.๑.๑ การสร้างความเป็นพลเมืองในระบบการศึกษา นอกระบบการศึกษา และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยม

๑) นิยาม ความหมาย

องค์กร นักการศึกษา และผู้เกี่ยวข้องด้านพลเมืองได้ให้ความหมายคำว่า “พลเมือง” ไว้หลากหลาย ทั้งนี้ พลเมืองเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งในฐานะของบุคคลในสังคม ประเทศชาติ และนานาชาติ ดังนี้

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (๒๕๔๒) ให้ความหมายของพลเมืองว่าหมายถึง ผู้ที่มีความรู้ มีข้อมูลข่าวสารและมีความคิดในการแสดงออกและมีส่วนร่วมประชาธิปไตย ประเทศชาติต้องการบุคคลที่มีข้อมูลข่าวสารในระบอบประชาธิปไตยในการสร้างสมรรถนะให้บุคคลทำหน้าที่พลเมืองได้อย่างสมบูรณ์ ไม่ใช่เป็นผู้ถูกกระทำหรือเป็นผู้ใช้สิทธิในบางครั้ง

ทิพย์พพร ดันตีสุนทร (๒๕๕๗) ให้ความหมายของพลเมืองว่าหมายถึง คนที่มีความสามารถในการแสดงความรับผิดชอบทั้งต่อตัวเองและส่วนรวม มีความรู้และช่วยตัดสินใจในปัญหาสำคัญๆ ของสังคม ชุมชน และประเทศ มีส่วนร่วมในความคิดอย่างอิสระ ทั้งนี้ ประชาชนหมายถึง ผู้ที่รับคำสั่ง ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ การเปลี่ยนประชาชนให้กลายเป็นพลเมืองที่มีสิทธิกำหนดทิศทางของประเทศได้

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (๒๕๕๕) ระบุว่า พลเมืองระบอบประชาธิปไตยต่างจากพลเมืองของระบบการปกครองในรูปแบบอื่น เพราะพลเมืองระบอบประชาธิปไตยเป็นเจ้าของประเทศ มีอิสรภาพในการเลือกวิถีชีวิต และมีสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาค อยุ่ไรก็ดี การใช้สิทธิเสรีภาพโดยไม่รับผิดชอบ ไม่คำนึงถึงสิทธิในการเป็นเจ้าของประเทศของผู้อื่น ไม่คำนึงถึงส่วนรวมส่งผลให้เกิดปัญหาต่อสังคม ดังนั้น อิสรภาพของพลเมือง เป็นอิสรภาพควบคู่กับความรับผิดชอบต่อตัวเอง ผู้อื่น และสังคม

มานิจ สุขสมจิตร ระบุว่า พลเมือง (Citizen) มีความหมายต่างจาก ราษฎร (Subject) และ ประชาชน (People) พลเมือง มาจากคำว่า “พละ” และ “เมือง” หมายถึง กำลังของบ้านเมืองที่รวมตัวกันปฏิบัติ ส่งผลต่อความเจริญของประเทศ เป็นบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม ชื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในความถูกต้อง ชอบธรรม เสียสละ และมีเหตุผล มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ส่วนคำว่า “ราษฎร” หมายถึง ผู้ที่พึ่งพิงบุคคลอื่น เป็นภาระให้กับบุคคล พลติกรรมในการแสดงออกของราษฎรในเชิงรับที่ขาดศักยภาพและโอกาสในการพัฒนาตัวเอง ผู้เป็นราษฎรเป็นผู้เสียเปรียบหรือด้อยกว่าผู้อื่น คำว่า “ประชาชน” (People) หมายถึง ผู้อยู่ภายใต้การปกครองพร้อมรับคำสั่งและทำตามคำสั่งของผู้ปกครอง โดยมองหาประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม มีพฤติกรรมแสดงออกที่ยึดตัวเองเป็นที่ตั้ง ละเมิดหรือกระทบกับสิทธิของผู้อื่น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องยกระดับความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติของคนในสังคมจาก “ราษฎร” ที่รอรับคำสั่งไปสู่ “ประชาชน” ที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและ “พลเมือง” ที่มีความรู้ ความสามารถ

ตระหนักในศักยภาพของตน มีสำนึกในความรับผิดชอบ กระตือรือร้นที่จะใช้สิทธิเสรีภาพตามกฎหมายอย่างถูกต้อง เหมาะสม เพื่อให้บ้านเมืองมีความเจริญก้าวหน้า ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี และมีความสุขกันทั่วหน้า การเปลี่ยนให้ประชาชนคนธรรมดาได้กลายเป็นพลเมืองที่มีสิทธิกำหนดทิศทางของประเทศได้ (มานิจ สุขสมจิตร ในคณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญ, ๒๕๕๘: ๑๓-๑๔)

ยูเนสโก (UNESCO, 2015: 14) ระบุว่า พลเมืองโลก หรือพลโลก หมายถึง บุคคลผู้มีความรู้สึกสำนึกมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ทั้งในระดับภาพกว้างและการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ

วิชัย ตันศิริ ระบุว่า พลเมืองเป็นผู้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความรับผิดชอบ และพร้อมเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงในทุกระดับ เป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย ตระหนักถึงการร่วมรับผิดชอบ พลเมืองเป็นผู้ผลิตหรือผู้สร้างการเมือง โดยอริสโตเติลกล่าวไว้ว่า ความเป็นพลเมืองเปลี่ยนบุคคลจากการเป็นผู้รอความช่วยเหลือ และเรียกร้องโอกาสจากรัฐบาล เป็นผู้ปฏิบัติที่มีส่วนร่วมเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเป็นอำนาจทางการเมืองใหม่ ที่พลเมืองสร้างขึ้นด้วยตัวเอง (วิชัย ตันศิริ อ้างถึงใน ทิพย์พาพร ตันติสุนทร ในสถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๕: ๔๐)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๕๔) ระบุว่า พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย แตกต่างจากพลเมืองในระบบการปกครองอื่น พลเมืองในระบบการปกครองอื่นมีคุณสมบัติตามที่มีอำนาจประสงค์จะให้เป็น ในขณะที่ระบอบประชาธิปไตย ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุด ดังนั้น ประชาชนสามารถกำหนดชีวิตตัวเองได้ ทั้งนี้ พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง สมาชิกของสังคมที่รับผิดชอบและพึ่งพาตัวเองได้ ใช้สิทธิเสรีภาพควบคู่กับความรับผิดชอบ เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพกติกา ไม่แก้ปัญหด้วยความรุนแรง ตระหนักว่าบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ร่วมรับผิดชอบต่อสังคม มีจิตสาธารณะ กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบหรือร่วมขับเคลื่อนสังคม และแก้ปัญหาสังคมในระดับต่างๆ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ และประชาคมโลก

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (๒๕๕๖) ระบุว่า พลเมือง เป็นกลุ่มคนที่ เป็นกำลังของประเทศ ทั้งในทางเศรษฐกิจ การทหาร และอำนาจต่อรองกับประเทศอื่น ดังนั้น พลเมือง หมายถึง บุคคลที่สนับสนุนเป็นกำลังอำนาจของผู้ปกครอง อยู่ในการควบคุมดูแลของผู้ปกครอง เช่น รัฐมีหน้าที่บริหารประเทศเพื่อให้พลเมืองมีความอยู่ดีกินดี อย่างไรก็ตาม คำว่า “พลเมือง” แตกต่างจากคำว่า “ประชาชน” และ “ราษฎร” เนื่องจาก พลเมืองแสดงออกถึงความกระตือรือร้นในการรักษาสิทธิต่างๆ รวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง การแสดงออกในสิทธิ และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นแสดงถึงบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบต่อสมาชิกทางสังคมที่มีต่อรัฐ ประชาชนเป็นผู้รับคำสั่ง ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเป็นการเปลี่ยนให้ประชาชนคนธรรมดา เป็นพลเมืองที่มีสิทธิกำหนดทิศทางของประเทศได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๖: ๑๓-๑๔)

อำพล จินดาวัฒนะ ระบุว่า พลเมือง หมายถึง ผู้มีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกับผู้อื่น ไม่มีความประสงค์ที่จะครอบงำผู้อื่นและไม่ต้องถูกรับรอง บงการ หรืออุปถัมภ์ พลเมืองไม่ใช่ไพร่หรือราษฎร พลเมืองเป็นผู้ที่สนใจการปกครองตัวเอง หรือมีบทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครอง สนใจส่วนรวมและการสร้างคุณค่า คุณธรรมของการเมือง เพื่อผู้อื่นและเสียสละเพื่อส่วนรวม ดังนั้น สังคมต้องมุ่งสร้างความเป็นพลเมืองที่มีคุณธรรมเพื่อส่วนรวม (อำพล จินดาวัฒนะ ใน สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๕: ๒๔๐)

ดังนั้น อาจสรุปความหมายของพลเมืองที่เชื่อมโยงกับกรอบการศึกษาและการเรียนรู้ได้ว่า พลเมือง เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติและค่านิยม มีพฤติกรรมหรือความประพฤติหรือที่ดีงาม มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง สังคม ประเทศชาติ เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดีในระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ

- ด้านความรู้ เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจ มีข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องในวิถีการดำรงตนในระบอบประชาธิปไตย ภายใต้กฎหมาย ประเพณีวัฒนธรรมและแนวปฏิบัติของการอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างสงบสุขทั้งสังคมไทยและสังคมโลก

- ด้านทักษะ เป็นผู้มีความคิดวิจรณาญาณและการตัดสินใจบนพื้นฐานของความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร การดำรงชีวิต ความชำนาญ สามารถแก้ปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคม และประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- ด้านเจตคติและค่านิยม เป็นผู้ดำรงและยึดมั่นในวิถีประชาธิปไตย ยึดมั่นคุณความดี มีศีลธรรมจริยธรรม พึ่งพาตนเองและเป็นที่พักพิงของบุคคลอื่นได้ คำนึงถึงการมีส่วนร่วมเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น ยอมรับและเชื่อมั่นในวิถีที่แตกต่างทั้งเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม เพศ ผิวพรรณ วรรณะ และความเป็นมนุษย์ของกันและกัน

- ด้านพฤติกรรมหรือความประพฤติที่ดีงาม เป็นผู้มีความประพฤติดีงาม ซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน รู้จักเสียสละ ช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่นิ่งดูดาย บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ คำนึงถึงการมีส่วนร่วม มีสำนึกของการพัฒนา ทั้งการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

๒) ประเภทของพลเมือง

Westheimer และ Kahne (2004: 240) แบ่งประเภทของการเป็นพลเมืองออกเป็น ๓ รูปแบบโดยใช้เกณฑ์การให้คุณค่าและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการเป็นพลเมืองที่ดี ประกอบด้วย พลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (Personally Responsible Citizen) พลเมืองที่มีส่วนร่วม (Participatory Citizen) และพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมต่อสังคม (Justice-Oriented Citizen) ดังปรากฏในตารางที่ ๒.๑

ตารางที่ ๒.๑ ประเภทของพลเมือง (Kinds of Citizens)

	พลเมืองที่มีความรับผิดชอบ	พลเมืองที่มีส่วนร่วม	พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม
การแสดงออก	<ul style="list-style-type: none"> - รับผิดชอบต่อชุมชน - ตั้งใจทำงานและจ่ายภาษี - ปฏิบัติตามกฎหมาย - ริชเชิลและบริจาคเลือด - อาสาทำงานที่ช่วยเหลือในกรณีที่เกิดวิกฤตการณ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นสมาชิกองค์กรที่กระตือรือร้นและมีความมุ่งมั่นตั้งใจพัฒนา - จัดการชุมชนให้ใส่ใจต่อสิ่งที่เป็ประโยชน์ เช่น การรักษาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ - รู้ว่ารัฐมีกระบวนการทำงานอย่างไร - รู้วิธีการทำงานอย่างเชื่อมโยง 	<ul style="list-style-type: none"> - คิดเชิงวิพากษ์ต่อโครงสร้างของสังคมนโยบาย และเศรษฐกิจ โดยพิจารณามากกว่าเหตุการณ์ที่ผิวเผิน - ตามสืบค้นและนำเสนอประเด็นที่เป็นธรรมในสังคม - รู้เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคม และผลกระทบเชิงระบบที่เกิดขึ้น
ตัวอย่างการปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> - ร่วมบริจาคในการทำกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาความอดอยากที่เกิดขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม แก้ปัญหาความอดอยาก 	<ul style="list-style-type: none"> - ค้นหาสาเหตุ/ต้นตอปัญหาและความอดอยากเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบหรือโครงสร้างที่เป็นอยู่ของสังคมที่ก่อให้เกิดปัญหา
แนวคิดหลัก	<ul style="list-style-type: none"> - การแก้ปัญหาทางสังคมและพัฒนาสังคมพลเมืองต้องมีคุณลักษณะที่ดี ซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อ เคารพกฎหมาย และกตีกาสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> - การแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม พลเมืองต้องมีส่วนร่วมและเป็นผู้นำในการวางระบบ และโครงสร้างของสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> - การแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม พลเมืองต้องตั้งคำถามและเปลี่ยนระบบหรือโครงสร้างที่เป็นอยู่ของสังคมที่สร้างความเป็นธรรมไม่ให้เกิดขึ้น

ในการนี้ ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (๒๕๕๕) ระบุว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย คือ การเป็นสมาชิกในสังคมที่มีอิสรภาพควบคู่กับความรับผิดชอบ และมีสิทธิเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่ พลเมืองมีความสามารถในการยอมรับความแตกต่าง และเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกัน รวมถึงมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของสังคม

คุณลักษณะของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยเกิดจากการเรียนรู้และฝึกฝน ผ่านกิจกรรมและการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิด และพัฒนาคุณลักษณะเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย เพื่อสร้างพลเมืองให้มีความสามารถในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยระบุคุณลักษณะความเป็นพลเมือง ๖ ประการ ได้แก่ ๑) มีอิสรภาพ (Liberty) และพึ่งตัวเองได้ (Independent) ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของระบบอุปถัมภ์ ๒) เคารพสิทธิผู้อื่น ไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ๓) เคารพความแตกต่าง มีทักษะในการฟัง และยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างจากตัวเอง ๔) เคารพหลักความเสมอภาค เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น และเห็นคนเท่าเทียมกันมองคนเป็นแนวระนาบ ไม่ใช่แนวตั้ง ๕) เคารพกติกา เคารพกฎหมาย ใช้กติกาในการแก้ปัญหา ไม่ใช่กำลัง และยอมรับผลของการละเมิดกฎหมาย และ ๖) รับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบและร่วมแก้ไขปัญหาสังคมโดยเริ่มต้นที่ตัวเอง (ดังปรากฏในแผนภาพที่ ๒.๑) รายละเอียดโดยสรุปดังนี้

๑. มีอิสรภาพและพึ่งตัวเองได้ : ระบอบประชาธิปไตย คือ ระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในประเทศ ประชาชนมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ เป็นเจ้าของชีวิต และมีสิทธิเสรีภาพในประเทศ พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยคือ อิสระชน พึ่งพาและสามารถรับผิดชอบตัวเองได้ ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจ หรือระบบอุปถัมภ์ เยาวชนจะเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่และพลเมืองเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมที่สามารถรับผิดชอบตัวเองได้

๒. เห็นคนเท่าเทียมกัน : ในระบอบประชาธิปไตยทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในฐานะเจ้าของประเทศ พลเมืองเคารพหลักความเสมอภาค เห็นคนเท่าเทียมกัน มีโครงสร้างสังคมในแนวระนาบ (Horizontal) ในขณะที่สังคมอำนาจนิยม ในระบอบเผด็จการ หรือสังคมระบบอุปถัมภ์ มีโครงสร้างสังคมแนวตั้ง (Vertical) ประชาชนไม่เสมอภาค ไม่เท่าเทียม ไม่ใช่อิสระชน และมองเห็นคนเป็นแนวตั้ง โดยผู้ที่อยู่ในระดับสูงจะเหยียดคนในระดับต่ำ

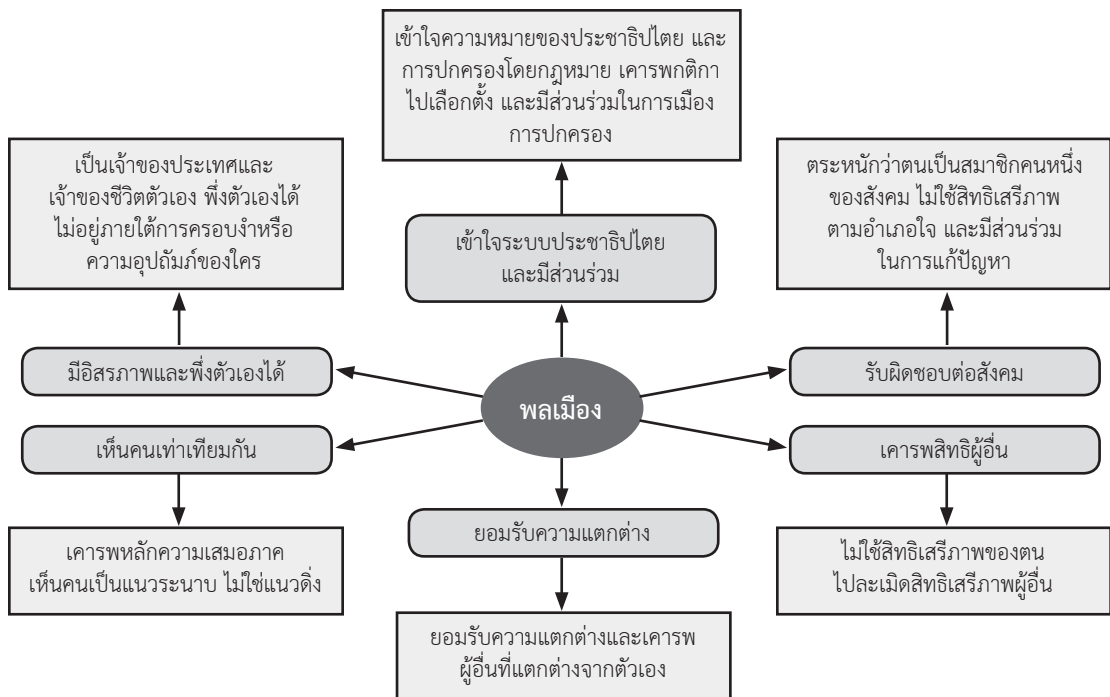
๓. ยอมรับความแตกต่าง : ระบอบประชาธิปไตยให้เสรีภาพ และยอมรับความหลากหลายของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการเลือกอาชีพ วิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา หรือความคิดเห็นทางการเมือง ดังนั้น ในการป้องกันไม่ให้เกิดความแตกแยกในสังคมพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยพลเมืองต้องยอมรับและเคารพความแตกต่างของบุคคลเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ ไม่ใช่ความรุนแรงกับผู้ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

๔. เคารพสิทธิผู้อื่น : ในระบอบประชาธิปไตย ทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ และมีสิทธิ โดยสิทธิในระบอบประชาธิปไตยต้องมีขอบเขต ใช้สิทธิได้โดยไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยต้องเคารพและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

๕. รับผิดชอบต่อสังคม : พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยต้องใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองในการรับผิดชอบต่อสังคม มีสำนึกของความเป็นเจ้าของประเทศ และเป็นเจ้าของสังคมเป็นผู้ที่ใช้สิทธิเสรีภาพโดยรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม โดยมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของสังคม และพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น

๖. เข้าใจระบอบประชาธิปไตยและมีส่วนร่วม: ระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ถ้าพลเมืองเข้าใจหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามสมควร ทั้งในเรื่องหลักประชาธิปไตย หรือ การปกครองโดยประชาชน และ หลักนิติรัฐ หรือ การปกครองโดยกฎหมาย เข้าใจเรื่องการเลือกตั้ง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง ติดตามความเป็นไป มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เคารพกติกา และใช้วิถีทางประชาธิปไตยในการแก้ปัญหา โดยไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรง

ที่มา: ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (๒๕๕๖). คู่มือการจัดกิจกรรมในรายวิชาเพื่อสร้าง “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตย เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ “เทคนิคการจัดการเรียนการสอนความเป็นพลเมืองสู่การปฏิบัติ” วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๖, ๗. (เอกสารอัดสำเนา).

แผนภาพที่ ๒.๑ คุณสมบัติความเป็นพลเมือง

๓) กลไกการสร้างความเป็นพลเมือง

การสร้างความเป็นพลเมือง จำเป็นต้องใช้กระบวนการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติ จนเกิดเป็นนิสัย ทักษะ ความชำนาญ และฝังลึกในจิตวิญญาณ เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย ทั้งนี้ ทิพย์พาพร ตันตีสุนทร (๒๕๕๗) ระบุว่า ระบบการเมืองการปกครองต้องการการสนับสนุนจากสมาชิกในสังคม หรือ พลเมือง และพลเมือง ต้องมีวิถีปฏิบัติที่สอดคล้องกับระบบการปกครองนั้นด้วย ดังนั้น แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์ในการสร้างสมรรถนะพลเมืองไทยในอนาคตให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นพลเมืองที่รู้และมีความเข้าใจในการเข้าร่วมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สร้างสังคมที่สงบสุข โดยการเรียนรู้จะต้องส่งเสริมบรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยโดยปราศจากการครอบงำและชี้นำทาง ส่งเสริมการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วม ความอดทนอดกลั้น มีสติและมีความรับผิดชอบต่ออย่างสันติวิธี

ในการนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๕๔) ได้ศึกษาหลักการสำคัญของการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พบว่า การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองควรเน้นความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าการเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองแบบดั้งเดิมตามที่กระทรวงศึกษาธิการและรัฐบาล กำหนด ให้มีความสำคัญกับความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าความรู้ประชาธิปไตย ดังนั้น การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ไม่ใช่การสอนด้วยการบรรยาย ผู้สอนต้องพัฒนาการสอนในรูปแบบกิจกรรม และการลงมือปฏิบัติ หรือจัดการเรียนการสอนผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ และฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงปัญหาและแก้ปัญหาได้ โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการ เชื่อมโยงการเรียนรู้กับประสบการณ์จริงในวิถีชีวิต ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในความเป็นพลเมือง และการพัฒนาประชาธิปไตย นำไปสู่การมีจิตสำนึกประชาธิปไตย การดำเนินงานเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองและสังคมประชาธิปไตยนั้น หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบดูแลการจัดการศึกษาของชาติในทุกระดับทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางประสานและอำนวยความสะดวกให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องรวมถึงภาคเอกชนและองค์กรภาคประชาชนเข้ามาทำงานร่วมกันภายใต้ยุทธวิธีที่หลากหลาย ภายใต้ยุทธศาสตร์เดียวกัน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๕๔) ได้จัดทำยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๖๑ โดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ๔ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับเด็กและเยาวชน ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับผู้ใหญ่ครอบครัว และชุมชน ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างพลเมืองในวงกว้างและการสร้างความตระหนักในสังคมโดยใช้สื่อมวลชน การสร้างพลเมืองจำเป็นต้องมีการสร้างความตระหนักในสังคม สร้างความรู้ความเข้าใจ และความตื่นตัวในวงกว้าง และยุทธศาสตร์ที่ ๔ การเชื่อมประสานเครือข่ายภาครัฐและเอกชน

หน่วยงานหลักของกระทรวงศึกษาธิการในการจัดการศึกษาของชาติ ต้องสร้างเครือข่ายการทำงาน เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กร ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในรูปแบบ กิจกรรมที่เน้นกระบวนการคิด วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้กับ กลุ่มเป้าหมาย (ผู้เรียนและประชาชน)

สำหรับกลไกการดำเนินงานเพื่อนำยุทธศาสตร์ดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติ มีดังนี้

- ๑) รัฐบาลกำหนดให้การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเป็นวาระแห่งชาติ ที่ทุกภาคส่วน ของสังคมต้องให้ความสำคัญและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง โดยมีมาตรการให้คุณให้โทษควบคู่กัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด
- ๒) กำหนดแนวทางการดำเนินงานของแต่ละองค์กรหลักของกระทรวง ศึกษาธิการที่ชัดเจน และจัดทำแผนปฏิบัติการ รวมทั้งการประสานงานบูรณาการระหว่างหน่วยงาน อื่นที่เกี่ยวข้อง
- ๓) ต้องมีหน่วยงานกลางเพื่อทำหน้าที่ดำเนินการจัดกิจกรรม ประสานงานเครือข่าย อย่างเป็นระบบ เกิดการระดมทรัพยากรทั้งบุคคล และงบประมาณ จากทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้ เห็นผลอย่างจริงจัง
- ๔) ให้องค์กรหลักของกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้เป็นรูปธรรม และดำเนินการ ในลักษณะภาคีเครือข่ายร่วมกับภาคประชาสังคม ภาคประชาชน และกระทรวงอื่นๆ

ยุทธศาสตร์ดังกล่าว อยู่ระหว่างการนำไปปฏิบัติ ที่ต้องมีการศึกษาและประเมิน เจริญลึกลงไปว่าผลที่ได้เป็นอย่างไร

๔) วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

การสร้างความเป็นพลเมือง เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ และค่านิยม รู้จักคิดวิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยวิธีการจัดการการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และ ตามอัธยาศัย

ในศตวรรษที่ ๒๑ การเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการดำรงวิถีชีวิต โดยเฉพาะการ เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมโลกได้อย่างรู้เท่าทัน กรอบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ให้ความสำคัญ กับการสร้างความเป็นพลเมือง ทั้งพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลโลก ทั้งนี้ Bellance & Brants นำเสนอกรอบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ในการเรียนรู้วิชาแกน ๑๐ วิชา โดยให้วิชาการ ปกครองและวิชาหน้าที่พลเมืองเป็นวิชาแกนสำคัญวิชาหนึ่ง มีสาระการเรียนรู้ ๕ สาระ สองในห้า สาระ ได้แก่ สาระจิตสำนึกต่อโลก และความรู้พื้นฐานด้านความเป็นพลเมือง รวมถึง ได้นำเสนอ ทักษะสำคัญที่ผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑ ต้องมี ได้แก่ ๑) ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ๒) ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ไขปัญหา และ ๓) ทักษะการสื่อสารและการร่วมมือทำงาน (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิป จิตฤกษ์, ๒๕๕๔)

ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมตัวกันเป็นสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations หรือ ASEAN) ในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๘ โดยมีประเทศที่เข้าร่วม ๑๐ ประเทศ ได้แก่ ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ บรูไนดารุสซาลาม ลาว เวียดนาม เมียนมาร์ และกัมพูชา และได้จัดทำข้อตกลงร่วมกัน ๓ ประเด็นหรือ ๓ เสาหลัก ได้แก่ ๑) ด้านการเมืองและความมั่นคง ๒) ด้านเศรษฐกิจ และ ๓) ด้านสังคมวัฒนธรรม เกิดการไหลเวียนความรู้และการเคลื่อนย้ายภายในอาเซียนอย่างเสรี ส่งผลต่อ การงาน อาชีพ การค้า อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การสาธารณสุข โดยเฉพาะการศึกษาของประเทศสมาชิก ดังนั้น จำเป็นจะต้องให้ความรู้หรือการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อให้ประชาชน เข้าใจในสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบของความเป็นพลเมือง โดยเฉพาะการดำรงตนในสังคมอาเซียน

ในการนี้ คุณลักษณะของพลเมืองอาเซียนภายใต้กฎบัตรอาเซียน ประกอบด้วย ๑) มีสุขภาพแข็งแรงทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ ๒) รักความสงบและการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี ๓) มีความเชี่ยวชาญในอาชีพและมีความสามารถหลากหลายตามมาตรฐานอาเซียน ๔) มีน้ำใจ เอื้ออาทรต่อผู้อื่น ๕) เคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น ๖) มีจิตสำนึกรักษากฎหมายรัฐธรรมนูญชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในภูมิภาค ๗) พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ๘) มีความรับผิดชอบร่วมกัน ๙) มีความเข้าใจในพหุวัฒนธรรม เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคลและสังคม ๑๐) ยึดมั่น หลักสามัคคีและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และ ๑๑) มีทักษะภาษาอังกฤษที่ดี (แพรวภัทร ยอดแก้ว, ๒๕๕๕; วิชัย วงศ์ใหญ่, ๒๕๕๔)

ดังนั้น วิธีการสร้างการเรียนรู้เพื่อความเป็นพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และ พลเมืองของโลกหรือพลโลก เป็นกระบวนการรูปแบบใหม่ ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง หรือลงมือทำ ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์ บนพื้นฐานของการ สร้างทักษะการเรียนรู้ทั้งด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และ การแก้ไขปัญหา และทักษะการสื่อสารและการร่วมมือทำงาน อีกทั้ง การจัดการการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการเรียนที่เน้นการบริการ (Service Learning) เป็นต้น เป็นสิ่งจำเป็น

การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทใน กิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวาและอย่างตื่นรู้ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๕) ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ และใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ปฏิบัติ (Bonwell & Eison, 1991) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ บนพื้นฐาน ๒ ประการคือ ๑) การเรียนรู้เป็นความพยายามโดยธรรมชาติของมนุษย์ และ ๒) บุคคล มีแนวทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน (Meyers & Jones, 1993) โดยผู้เรียนเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับ ความรู้ (Receive) ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ (Co-creators) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฟัง พูด อ่าน เขียน และแสดงความคิดเห็นขณะปฏิบัติกิจกรรมผ่าน กระบวนการคิด โดยเฉพาะกระบวนการคิดขั้นสูงคือ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

(พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข, ๒๕๕๙) เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม ได้แก่ การอ่าน การสืบค้น การอภิปราย การสรุป และการสร้างความรู้ การเขียน และการนำเสนอมากกว่าเป็นผู้รับฟังความรู้จากครู ๒) ได้รับการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า ลดกระบวนการถ่ายทอดสารสนเทศให้กับผู้เรียน และ ๓) ได้รับการบ่มเพาะพัฒนาคุณธรรม เจตคติ และคุณค่าที่มีอยู่ในตัวผู้เรียน สำหรับบทบาทหลักของครู พฤติกรรมการสอน และพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนในการเรียนรู้เชิงรุก ดังปรากฏในตารางที่ ๒.๒

ตารางที่ ๒.๒ บทบาทหลักของครู พฤติกรรมการสอน และพฤติกรรมการเรียน ของการเรียนรู้เชิงรุก

บทบาทหลักของครู	พฤติกรรมการสอน	พฤติกรรมการเรียน
Instructor วิธีสอน : บรรยาย ประกอบการปฏิบัติให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วม	ครูแนะนำให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม ครูบรรยาย ครูและผู้เรียนร่วมกัน สรุป	ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการ ฟัง ลงมือ ปฏิบัติ การพูด การอภิปราย
Facilitator (ผู้อำนวยความสะดวก) วิธีสอน : Inquiry, Problem – based Learning	ครูจัดเตรียมสื่อในการเรียนรู้ (ใบงาน ใบความรู้) เตรียมแหล่งการ เรียนรู้ ครูเสริมความรู้ที่ถูกต้อง	ผู้เรียนปฏิบัติตามใบงาน บัตรคำสั่ง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สื่อสารและสร้างความรู้
Advisor (ที่ปรึกษา) วิธีสอน Project – Based Learning, Research - Based Learning	ครูแนะนำ เสนอแนะ ให้กำลังใจ เป็นที่ปรึกษา เพื่อให้เด็กทำงาน บรรลุเป้าหมายด้วยตัวเอง	ผู้เรียนระบุดำถาม แสวงหาคำตอบ สร้างความรู้ด้วยตัวเอง สร้างความรู้ ใหม่ สร้างสิ่งประดิษฐ์ใหม่ แบบทั้ง ผู้เรียนและครูไม่เคยรู้มาก่อน
Coacher (ผู้ชี้แนะ) วิธีสอน Coaching (กระบวนการชี้แนะ)	ชี้แนะ สอนงานให้บุคคลมีความรู้ ทักษะและความสามารถเฉพาะตัว ด้วยวิธีการต่างๆ ที่วางแผนไว้	ผู้เรียนปฏิบัติลงมือทำเพื่อเรียนรู้ เป็นไปตามเป้าหมาย รวมทั้งการแก้ไข ข้อบกพร่องเพื่อให้บรรลุตามผลที่ กำหนดเรียกว่า ผู้รับการชี้แนะ (Cache)
Mentor (พี่เลี้ยง) วิธีสอน Mentoring (กระบวนการพี่เลี้ยง) พี่สอนน้อง ครูอาวุโสสอนน้อง	สนับสนุนส่งเสริม ช่วยเหลือให้ ผู้มีประสบการณ์น้อยกว่าได้เรียนรู้ ด้วยตัวเอง เป็นแบบอย่าง (Role Model)	เป็นผู้พยายามเรียนรู้ด้วยตัวเองเพื่อ พัฒนาความสามารถให้เป็นไปตาม เป้าหมาย เรียกว่า ผู้ได้รับการแนะนำ ด้วยพี่เลี้ยง

การเรียนรู้ที่เน้นการบริการ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความเป็นมนุษย์และได้นำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตัวผู้เรียน โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองในการบริการ ทั้งวิชาการและวิชาชีพ ร่วมกับวิชาคน สามารถนำองค์ความรู้จากประสบการณ์ในการบริการสังคมมาพัฒนาตัวเองจากการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ผ่านการสะท้อนแนวคิด เจตนารมณ์ จากการเข้าร่วมในการจัดการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตย (Democratic Life) มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม มีความรับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักว่าบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของสังคม แสดงออกด้วยการทำกิจกรรมบริการชุมชน เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาของสังคมในฐานะที่เป็นสมาชิกในสังคม การเรียน การสอนที่เน้นการบริการสังคมทำให้คนในสังคมเข้มแข็ง มีพลังในการเรียนรู้ร่วมกันในการสร้างสรรค์ชุมชน โดยเริ่มจากศึกษาสภาพความต้องการและปัญหาของชุมชนและร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหา คิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทุกฝ่ายร่วมกัน

วิธีการจัดการเรียนรู้ นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้น เช่น

- วิธีสอนแบบสาธิต (Demonstration Method) เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยการแสดงตัวอย่าง พร้อมการอธิบาย การปฏิบัติตามขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระ เกิดการซักถาม อภิปราย และสรุปผลการเรียนรู้ การสาธิต อาจเป็นการสาธิตสำหรับผู้เรียนทั้งห้อง การสาธิตสำหรับกลุ่มย่อย หรือการสาธิตเป็นรายบุคคลก็ได้ รูปแบบการสาธิตมีอยู่หลายรูปแบบด้วยกัน เช่น ผู้สอนเป็นผู้สาธิต ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสาธิต ผู้เรียนสาธิตเป็นกลุ่ม ผู้เรียนสาธิตเป็นรายบุคคล หรือวิทยากรสาธิต เป็นต้น

- การจัดการเรียนรู้โดยการแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทในสถานการณ์ที่สมมุติขึ้น โดยอาจกำหนดให้แสดงบทบาทสมมุติที่เป็นพฤติกรรมของบุคคลอื่น หรือแสดงพฤติกรรมในบทบาทของตนเองในสถานการณ์ต่างๆ เป็นต้น

จากงานวิจัยของ ICCS ในปี ๒๕๕๓ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาพลเมือง พบว่า วิธีการจัดการศึกษาพลเมืองของประเทศไทยตามแนวทางหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑ เน้นการบูรณาการเข้าไปในรายวิชา มีการจัดกิจกรรมและการประชุม กิจกรรมข้ามหลักสูตร พิเศษ และประสบการณ์ในห้องเรียน ทั้งนี้ ไม่มีการสอนข้ามหลักสูตร (Schulz, Ainley, Fraillon, Kerr & Losito, 2010: 23) กระบวนการการศึกษาพลเมืองเน้นความรู้ความเข้าใจของพลเมืองในด้านความจริงพื้นฐานและแนวคิดหลัก ไม่เน้นการเข้าใจค่านิยมและพฤติกรรม มีส่วนร่วมผ่านโครงการและการถกเถียง สร้างโอกาสการมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมชุมชนเป็นฐาน ห้องเรียนเน้นการพัฒนาพฤติกรรมบวกไปในเรื่องของการมีส่วนร่วมในสังคมพลเมือง ไม่เน้นการตัดสินใจในโรงเรียน การวิเคราะห์และสังเกตการณ์การเปลี่ยนแปลงในโรงเรียน และการมีส่วนร่วมและโอกาสในการมีส่วนร่วม (Schulz, Ainley, Fraillon, Kerr & Losito, 2010: 26)

ทั้งนี้ ผู้เรียนส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดวิชาพลเมืองจากการบูรณาการเข้ากับรายวิชา จากครูที่เกี่ยวข้องกับวิชาวิทยาศาสตร์ สังคม และมนุษย์ ผ่านการพิจารณาผลของประสบการณ์โรงเรียนโดยรวม มากกว่ากิจกรรมหลักสูตรพิเศษ โดยครูที่เกี่ยวข้องกับการสอนพลเมืองให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์การศึกษาพลเมืองในหัวข้อ สนับสนุนความรู้ของสิทธิพลเมืองและความรับผิดชอบ (Schulz, Ainley, Fraillon, Kerr & Losito, 2010: 65)

การจัดการศึกษาพลเมืองของประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่ประสบผลสำเร็จ เมื่อเกิดวิกฤตทางการเมืองในปี ๒๕๕๖ เนื่องมาจากการแบ่งแยกทางการเมือง ประชาชนมีความขัดแย้งทางการเมือง ส่งผลให้เกิดรัฐประหารในปี ๒๕๕๗ ทั้งนี้ จากงานวิจัยของ ICCS 2009 เกี่ยวกับการศึกษาพลเมือง พบว่า ผู้เรียนมีความรู้และพฤติกรรมพลเมืองน้อย ผู้เรียนเชื่อว่ารัฐบาลแทรกแซงการตัดสินใจของศาล ยอมรับและเห็นด้วยกับการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะเพื่อประโยชน์ส่วนบุคคล ในขณะที่ผู้เรียนที่มีความรู้พลเมืองในระดับสูง ไม่ยอมรับการฉ้อโกงหรือการใช้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเพื่อหาประโยชน์สาธารณะ และให้ความสำคัญกับคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมือง อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนในประเทศไทยสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมเชื้อพันธุ์ผู้มีอำนาจ มีความรู้สึกในอัตลักษณ์ความเป็นอาเซียน (Fraillon, Schulz & Ainley, 2012)

เมื่อพิจารณากระบวนการและหัวข้อการศึกษาพลเมืองพบว่า มีการกำหนดหัวข้อการศึกษาพลเมืองไว้ในหลักสูตรและระบุแนวทางการจัดการเรียนรู้อย่างชัดเจน แต่กระบวนการจัดการศึกษาพลเมืองของประเทศไทยเน้นการเข้าใจความจริงและความรู้ เข้าใจแนวคิดหลัก ไม่เน้นค่านิยมหลักและพฤติกรรม ครูจัดการเรียนการสอนพลเมืองเน้นหัวข้อความรู้ในสิทธิและหน้าที่พลเมือง ไม่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในโรงเรียน ส่งผลให้ผู้เรียนในประเทศไทย มีความเข้าใจในการศึกษาพลเมืองน้อย ไม่สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณ เชื้อพันธุ์ผู้มีอำนาจ ไม่ให้ความสำคัญกับคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมือง ต่างจากผู้เรียนในประเทศที่มีความรู้พลเมืองสูง ผู้เรียนยอมรับและเห็นด้วยกับการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะเพื่อประโยชน์ส่วนบุคคล เมื่อเกิดวิกฤตทางการเมืองขึ้น พลเมืองไทยไม่มีแนวทางในการแก้ปัญหาาร่วมกัน มีค่านิยมส่วนบุคคลที่ขัดแย้งกับค่านิยมของผู้อื่น เลือกผู้ที่ไม่มีความดีและจริยธรรมเข้ามาเป็นผู้บริหารประเทศ ไม่เห็นความสำคัญและไม่รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนและเป็นพฤติกรรมเจ็บทางการเมือง (ไม่มีส่วนร่วม) ส่งผลให้เกิดการปลูกฝังพฤติกรรมในรูปแบบนี้และนำไปใช้ในชีวิตรพลเมือง เกิดสังคมเจ็บทางการเมือง ไม่รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับประเทศชาติ

กล่าวได้ว่า วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ การฝึกปฏิบัติผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทั้งการเรียนรู้นในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ที่ผู้จัดการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอน หรือการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนหรือเยาวชน เช่น การเรียนรู้เชิงรุกและการเรียนที่เน้น

การบริการ โดยในการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทในกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างมีชีวิตชีวาและตื่นรู้ ผ่านการลงมือปฏิบัติและใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ปฏิบัติ สำหรับการเรียนที่เน้นการบริการ เป็นการจัดการการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความเป็นมนุษย์และนำมา ปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตัวผู้เรียน โดยเปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนในการบริการสังคมมา พัฒนาตัวเองผ่านการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนรู้เท่าทันและสามารถดำรงชีวิต ของความเป็นพลเมือง ทั้งพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลเมืองโลก ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในศตวรรษที่ ๒๑ แต่อย่างไรก็ดี กระบวนการสอนพลเมืองของประเทศไทยเน้นการเข้าใจความจริง และความรู้ เข้าใจแนวคิดหลัก ไม่เน้นค่านิยมหลักและพฤติกรรม ไม่มีค่านิยมหลักและความเข้าใจ ร่วมกัน ไม่เน้นกระบวนการสร้างโอกาสและการมีส่วนร่วมในโรงเรียน ทำให้ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญ และไม่รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนและเป็นพฤติกรรมเฉยๆ (ไม่มีส่วนร่วม) ส่งผลให้ เกิดการปลูกฝังพฤติกรรมในรูปแบบนี้และนำไปใช้ในชีวิตรพลเมือง เกิดสังคมเฉยๆ (ไม่มีส่วนร่วม) ไม่รับรู้ ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับประเทศชาติ อีกทั้ง กระบวนการศึกษาพลเมืองของประเทศไทยไม่เน้นการส่งผล กระทบและการวิเคราะห์การมีส่วนร่วม วิธีการสอนพลเมืองของประเทศไทยเป็นการสอนโดยครูวิชา พลเมือง บูรณาการกับวิชาอื่นๆ และได้รับการถ่ายทอดวิชาพลเมืองจากการพิจารณาจากผลของ ประสิทธิภาพโรงเรียนโดยรวมที่จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

๒.๑.๒ ปัจจัยการสร้างความเป็นพลเมือง

การสร้างความเป็นพลเมือง มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายด้าน ประกอบด้วยหลักสูตรใน การเรียนการสอน ครูที่มีหน้าที่ในการจัดกระบวนการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ผู้บริหาร ผู้เรียน ครอบครัว ชุมชน ศาสนา ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น และสื่อมวลชนที่มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความเป็นพลเมือง

๑) หลักสูตร

หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์หรือแผนที่กำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียน เด็ก หรือเยาวชนของชาติมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความต้องการหรือทิศทางการพัฒนาประเทศ ประกอบด้วย แผนการเรียน เป้าหมาย จุดประสงค์ โครงสร้างเนื้อหา รายวิชา กิจกรรม การจัดการ เรียนการสอน การวัดและประเมินผล หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนมันสมองของการจัดการศึกษาที่ฝ่าย จัดการศึกษาจะต้องนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจา กการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ประชากรและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเทคโนโลยี

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองมา โดยตลอดทั้งนี้ การพัฒนาหลักสูตรพลเมืองเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติและ

ค่านิยมของความเป็นพลเมือง โดยชื่อที่ใช้เรียกหลักสูตรวิชาพลเมือง แตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย มุ่งเน้นความรู้ของบ้านเมืองในสมัยโบราณ วิชาตะวันออกและเหตุการณ์ต่างๆ หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ต่อมา การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรสังคมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจระบอบการปกครองในวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ การจัดหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาได้แยกวิชาหน้าที่พลเมืองออกจากรายวิชาทั่วไป โดยในระดับประถมศึกษาตอนต้น จัดให้อยู่ในหมวดสังคมศึกษา มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนรู้จักตัวเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ สำหรับระดับประถมศึกษาตอนปลาย การสอนเกี่ยวกับพลเมืองในหมวดสังคมศึกษา ๖ รายการ ได้แก่ ศีลธรรม หน้าที่พลเมือง ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ประวัติบุคคลสำคัญ สถานที่ และวัตถุประสงค์ของชาติ และข่าวและเหตุการณ์ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหมวดสังคมศึกษา ๔ วิชา คือ หน้าที่พลเมือง ศีลธรรม ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ สำหรับมัธยมศึกษาตอนปลาย วิชาประวัติศาสตร์ไทย มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน และในส่วนวิชาประวัติศาสตร์ทั่วไป มีเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิวัติอุตสาหกรรมจนถึงมหาสงครามโลกครั้งที่ ๒ และองค์การสหประชาชาติ

สำหรับหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเร่งพัฒนาทุกระดับและทุกประเภทเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของประเทศ โดยใช้การศึกษาในการสร้างพลเมืองที่มีประสิทธิภาพให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล โดยปรับโครงสร้างเนื้อหา รายวิชาสังคมศึกษาแบบบูรณาการในวิชาบังคับ และวิชาเลือก

ในปี ๒๕๒๔ มีการกำหนดหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยในหมวดวิชาสังคมศึกษาประกอบด้วยวิชา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ จริยธรรม สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ กฎหมายและประชากรศึกษาและสิ่งแวดล้อม ต่อมา มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับสภาพของสังคม โดยประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) กำหนดเนื้อหาสาระและหลักสูตรกลุ่มเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตที่คำนึงถึงคุณภาพมากกว่าปริมาณ โดยจัดเนื้อหาสาระที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตสำหรับผู้เรียน หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) และมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมและกำหนดกลุ่มสาระตามหลักสูตรออกเป็น ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษา และพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ จัดกลุ่มสาระเป็นองค์ความรู้ที่เน้นการฝึกปฏิบัติ การพัฒนาทักษะ และคุณลักษณะ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน กลุ่มสาระการ

เรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญในหลักสูตรโดยออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย ๕ สาระได้แก่ ๑) ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ๒) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ๓) เศรษฐศาสตร์ ๔) ประวัติศาสตร์ และ ๕) ภูมิศาสตร์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ จัดวิชาหน้าที่พลเมืองไว้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ในกลุ่มสาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม รวมถึงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพลเมือง โดยมีคำสั่งให้มีการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์และหน้าที่พลเมืองให้กับเด็กและเยาวชน เนื่องด้วยการจัดการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนาเยาวชนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพ จึงต้องปลูกฝังหน้าที่พลเมืองให้กับเยาวชน โดยการสอดแทรกให้ความรู้ในเรื่องความเป็นไทย รักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ความเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย ความปรองดองสมานฉันท์ ความมีวินัยในตัวเอง โดยการปรับวิชาหน้าที่พลเมืองที่มีอยู่ในกลุ่มวิชาศาสนา ศีลธรรม เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ให้แยกออกมาเป็นรายวิชาบังคับเลือก มีหน่วยการเรียนรู้ ๑ หน่วยกิต กำหนดชั่วโมงการเรียน ๔๐ ชั่วโมงต่อปี หรือสัปดาห์ละ ๑ ชั่วโมงในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๓ สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ม. ๔ - ๖ ได้กำหนดชั่วโมงการเรียน ๘๐ ชั่วโมงในระยะเวลา ๓ ปี จำนวน ๒ หน่วยกิต ทั้งนี้ จำนวนชั่วโมงการเรียนในวิชาหน้าที่พลเมืองที่มากขึ้น สถานศึกษาสามารถบูรณาการเข้ากับรายวิชากิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตามความพร้อมและจุดเน้นตามที่กำหนด (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๗: ๙๓)

ทั้งนี้ คำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมืองในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดกรอบคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง ดังนี้

ระดับประถมศึกษา วิชาหน้าที่พลเมือง เน้นวินัย หน้าที่และการปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัวและในห้องเรียน การใช้ภาษา กิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ การยอมรับและเข้าใจตัวเอง ยอมรับความแตกต่าง ยกตัวอย่างความขัดแย้งในห้องเรียนและเสนอวิธีการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ชักชวนให้ผู้อื่นมีมารยาทไทย อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีส่วนร่วมในศิลปวัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาไทย เห็นคุณค่าและแนะนำผู้อื่นให้แสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ปฏิบัติตนและแนะนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา

กฎระเบียบของห้องเรียนและโรงเรียน เห็นคุณค่าและปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการตัดสินใจในกิจกรรมของห้องเรียนและโรงเรียน ยอมรับความแตกต่างและอยู่ร่วมกับผู้อื่นโดยสันติ พึ่งพาซึ่งกันและกัน วิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งในท้องถิ่นและเสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิชาหน้าที่พลเมือง เน้นการอนุรักษ์มารยาทไทย เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ และเสียสละต่อสังคม เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย เป็นแบบอย่างของความรักชาติ ศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการตัดสินใจ ตรวจสอบข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ยอมรับความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อยู่ร่วมกันอย่างสันติ พึ่งพาซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาคความขัดแย้งโดยสันติวิธีปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตัวเอง มีส่วนร่วม แนะนำผู้อื่นให้อนุรักษ์และยกย่องผู้มีมารยาทไทย เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ และเสียสละ เห็นคุณค่า อนุรักษ์ สืบสานและประยุกต์ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยเป็นแบบอย่างและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่แสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการตัดสินใจ ตรวจสอบข้อมูล ตรวจสอบการทำหน้าที่ของบุคคล เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกอย่างสันติ และพึ่งพาซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมและเสนอแนวทางการป้องกันปัญหาความขัดแย้งปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตัวเอง

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย วิชาหน้าที่พลเมือง เน้นการมีส่วนร่วมและแนะนำผู้อื่นให้อนุรักษ์ และเผยแพร่มารยาทไทยสู่สาธารณะเห็นคุณค่า อนุรักษ์ สืบสาน ประยุกต์ และเผยแพร่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย เป็นแบบอย่าง มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และสนับสนุนให้ผู้อื่นแสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นแบบอย่าง เป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ประยุกต์ใช้กระบวนการประชาธิปไตยในการวิพากษ์ประเด็นนโยบายสาธารณะที่ตนสนใจ มีส่วนร่วมและตัดสินใจเลือกตั้งอย่างมีวิจารณญาณ รู้ทันข่าวสารและรู้ทันสื่อ คาดการณ์เหตุการณ์ล่วงหน้าบนพื้นฐานของข้อมูล ยอมรับในอัตลักษณ์และเคารพความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และพึ่งพาซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตัวเองแนะนำผู้อื่น และยกย่องบุคคลที่มีความเอื้อเพื่อเอื้อแผ่ และเสียสละ เป็นแบบอย่าง มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และสนับสนุนให้ผู้อื่นแสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นแบบอย่าง ประยุกต์ และเผยแพร่ พระบรมราโชวาท หลักการทรงงาน และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบอย่างและส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้อื่นเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ประยุกต์ใช้กระบวนการประชาธิปไตยในการวิพากษ์ประเด็นนโยบายสาธารณะที่ตนสนใจ มีส่วนร่วมและตัดสินใจเลือกตั้ง

อย่างมีวิจารณญาณ รู้ทันข่าวสารและรู้ทันสื่อ คาดการณ์เหตุการณ์ล่วงหน้าบนพื้นฐานของข้อมูลมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเมื่อเกิดความขัดแย้งโดยสันติวิธี และสร้างเครือข่ายการป้องกันปัญหาความขัดแย้ง ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตัวเอง

การอาชีวศึกษา วิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม เน้นการเป็นผู้ปฏิบัติตนมีมารยาทไทยแสดงออกถึงความกตัญญูทักเตือนที่ต่อบุคคลในครอบครัว เห็นความสำคัญของภาษาไทย เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาท หลักการทรงงาน และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา และหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในห้องเรียน ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของครอบครัวและห้องเรียน ยอมรับความเหมือนและความแตกต่างของตัวเองและผู้อื่น ยกตัวอย่างความขัดแย้งในห้องเรียนและเสนอวิธีการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตัวเอง

ระดับอุดมศึกษา วิชาพลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม เน้นการปลูกฝังจิตสำนึก บทบาท และหน้าที่ความรับผิดชอบของการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในฐานะพลเมืองโลก ผ่านกระบวนการหลากหลายวิธี เช่น การบรรยาย การอภิปรายกรณีศึกษาต่างๆ ดูงาน เป็นต้น โดยผู้เรียนต้องจัดทำโครงการรณรงค์ เพื่อให้เกิดการรับรู้ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นที่สนใจ

จากการที่โลกกำลังก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ ๒๑ สารวิชาแกนที่สำคัญที่ผู้เรียนจำเป็นต้องเรียนรู้วิชาหนึ่ง คือ การปกครองและหน้าที่พลเมืองบนพื้นฐานด้านจิตสำนึกต่อโลก และความรู้พื้นฐานด้านพลเมือง เป็นเรื่องสำคัญที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกที่จัดการศึกษา ควรต้องคำนึงถึง ซึ่งปรากฏอยู่ในหลักสูตรแต่ละระดับดังกล่าวข้างต้น ตอกย้ำถึงความสำคัญของความเป็นพลเมืองที่ต้องผ่านกระบวนการทางการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

ทั้งนี้ จากงานวิจัยของ ICCS ในปี ๒๕๕๓ เกี่ยวกับการศึกษาพลเมือง พบว่าหลักสูตรและหัวข้อการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย เน้นระบบกฎหมายและศาล ความเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างและกลุ่มชาติพันธุ์ ระบบรัฐสภาและรัฐบาล การเลือกตั้ง เศรษฐกิจ การแก้ปัญหาความขัดแย้ง และสิ่งแวดล้อม ไม่เน้นสิทธิมนุษยชน กลุ่มอาสาสมัคร การศึกษาการสื่อสาร เช่น สื่อ ชุมชนโลกและองค์กรต่างประเทศ และสถาบันภูมิภาคและองค์กร (Schultz, Ainley, Fraillon, Kerr & Losito, 2010: 29)

กล่าวโดยสรุป การจัดหลักสูตรการศึกษาแต่ละระดับมีการกำหนดเนื้อหาสาระเวลาเรียนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองไว้อย่างชัดเจน ทั้งความเป็นพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลโลก ไม่ว่าจะเป็นวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย วิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมในการอาชีวศึกษา และวิชาพลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม ในระดับอุดมศึกษา โดยมีรายละเอียดตายน้อยแต่ต่างกันไปตามช่วงวัย ระดับและประเภทของการศึกษา อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์พลเมืองของประเทศไทยเป็นหลักสูตรที่เน้นระบบกฎหมายและศาล ความเข้าใจ

วัฒนธรรมที่แตกต่างและกลุ่มชาติพันธุ์ ระบบรัฐสภาและรัฐบาล การเลือกตั้ง เศรษฐกิจ การแก้ปัญหาความขัดแย้ง และสิ่งแวดล้อม ไม่เน้นสิทธิมนุษยชน กลุ่มอาสาสมัคร การศึกษาการสื่อสาร เช่น สื่อ ชุมชนโลกและองค์กรต่างประเทศ และสถาบันภูมิภาคและองค์กร

๒) ครู

ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการจัดการเรียนการสอน ประสิทธิภาพการสอนของครู ส่งผลให้ได้ผู้เรียนที่มีคุณภาพ (McKinsey, 2007; วรากรณ์ สามโกเศศ, ๒๕๕๓; ดิเรก พรสีมา, ๒๕๕๔ อ้างถึงในพิณสุตา สิริธรงค์ศรี, ๒๕๕๓) ความหมายของคำว่า “ครู” มีหลากหลาย ทั้งการเป็นผู้สั่งสอนศิษย์ และผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ ราชบัณฑิตสถาน (๒๕๔๖ : ๒๒๕) ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมาย “ครู” ว่า เป็นผู้เปิดประตูทางวิญญาณ ไปสู่คุณธรรมเบื้องสูง เป็นเรื่องทางจิตใจโดยเฉพาะ ไม่ใช่วัตถุ เป็นบุคลากรวิชาชีพที่ทำหน้าที่หลักทางด้านจัดการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๒) ในอดีต คำว่า “ครู” หมายถึง เรือจ้าง เป็นผู้ให้ความรู้แก่ศิษย์ โดยศิษย์จากไปหลังจบการศึกษา กล่าวคือ “ครู” คือ ผู้ให้ความรู้ ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ประสานการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณภาพ สามารถแสวงหาความรู้ มีวิถีชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเอง และยืนหยัดอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ครูในความหมายกว้าง ประกอบด้วย พ่อแม่ที่เป็นครูคนแรกในการปลูกฝังความรู้ ความรัก ความอบอุ่น ครูพระ/นักบวช สั่งสอนในการสืบทอดศาสนา อบรมศีลธรรมจรรยา ความดีความงาม ครูภูมิปัญญาผู้ถ่ายทอดภูมิภูมิธรรม ครูสื่อ ผู้มีบทบาทให้ความรู้และอิทธิพลต่อคนวงกว้างอย่างไม่มีขีดจำกัด ครูของสังคมผู้เป็นแบบอย่างต้นธารแห่งความรู้ความดีความงามที่ได้รับการยกย่องจากสังคมอย่างต่อเนื่อง และครูในสถานศึกษา เป็นครูมืออาชีพมีตำแหน่งและเงินเดือนประจำ (วรากรณ์ สามโกเศศ และคณะ, ๒๕๕๓) นอกจากนั้น มีครูอีกหลากหลายที่คอยให้ความรู้แก่ศิษย์ต่างกรรมต่างวาระ เช่น ครูข้างถนน ครูบนดอย ครูกวัดวิชา เป็นต้น

สำหรับครูในสถานศึกษา มีหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์มีความเป็นประชาธิปไตยในโรงเรียน อาชีพครูเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ ทักษะและความชำนาญในการประกอบวิชาชีพ ดังนั้น เพื่อให้เกิดคุณภาพในการประกอบวิชาชีพครู ครุสภาได้กำหนดข้อบังคับครุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. ๒๕๕๖ ประกอบด้วย ๑) มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ๒) มาตรฐานการปฏิบัติงาน และ ๓) มาตรฐานการปฏิบัติตน (จรรยาบรรณของวิชาชีพ)

ในการนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้กำหนดบทบาทของครูเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีมาตรฐานตามหลักสูตร ดังนี้ ๑) ครูต้องศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อนำไปวางแผนการจัดการเรียนรู้ ๒) กำหนดเป้าหมายที่

ต้องการให้เกิด ด้านความรู้และทักษะกระบวนการที่ให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด ๓) ต้องออกแบบ การเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน รวมทั้ง ๔) การเตรียมการสอนและ การใช้สื่อการเรียนเรียนรู้ให้เหมาะสม

บทบาทครูต่อหน้าที่พลเมือง

ในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชา ครูมีหน้าที่ในการพัฒนาความเป็นพลเมือง ประชาธิปไตยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้เรียน โดยมีหน้าที่หลัก ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน จัดทำ หลักสูตรสถานศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนรู้ สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นพลเมืองที่ดี การ อยู่ร่วมกันในสังคม จัดทำวิจัยในชั้นเรียนทั้งรายสาระการเรียนรู้ รายบุคคล ดำเนินการวัดและประเมิน ผลด้วยวิธีที่หลากหลาย วิเคราะห์ข้อบกพร่องเพื่อนำมาปรับปรุงการเรียน จัดทำสื่อ อุปกรณ์การเรียน การสอน ใบความรู้ ใบงาน สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน เอาใจใส่ในรายวิชา และจัดบรรยากาศให้เอื้อ ต่อการเรียนรู้ สำหรับภาระงานอื่นนอกจากการสอนในสาระวิชา ได้แก่ การพัฒนาตัวเองให้เป็นบุคคล ที่ใฝ่รู้ ทนต่อเหตุการณ์ เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ปฏิบัติตนที่ดีต่อเพื่อนครูและผู้เรียน อบรม สั่งสอนและเผยแพร่ความรู้ ปลูกฝังวัฒนธรรม ค่านิยม เอกลักษณ์ความเป็นไทย ส่งเสริมความสามัคคี ในหมู่คณะ ประสานความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และโรงเรียนเพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ จะเห็นได้ว่าหน้าที่ของครูมีทั้งหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนและภาระ งานอื่นๆ เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้กับผู้เรียน จัดการเรียนการสอนให้เกิดความเป็นพลเมืองโดย ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติที่บ้านและชุมชนที่อาศัยอยู่

ครูเป็นต้นแบบสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของ ประชาธิปไตย ผู้เรียนเรียนรู้ความเป็นประชาธิปไตยในทุกวิชา ทั้งในและนอกห้องเรียน เรียนรู้จาก สถานการณ์จริง เช่น ในการสอนให้ผู้เรียนเป็นเยาวชนที่ดี ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีปฏิบัติดี เคารพ สิทธิหน้าที่ เคารพผู้อื่น ทำให้ผู้เรียนเห็นเป็นประจักษ์ ดังเช่น ในการสอนเรื่องประชาธิปไตยและการ ใช้สิทธิตามหน้าที่พลเมือง ครูควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการใช้สิทธิเลือกตั้ง

ดังนั้น ครูเป็นทั้งผู้สอนและเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ความพลเมืองเพื่อเป็นแบบอย่าง ให้กับผู้เรียนแทนการสอนให้รู้ ให้จำแบบดั้งเดิม ครูต้องปรับและทบทวนเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในวิชา ที่เน้นความรู้ ในเรื่องรัฐธรรมนูญและการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน สำหรับการจัดเนื้อหา ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ควรจัดเนื้อหาเฉพาะมาตราสำคัญเท่านั้น อีกทั้ง ครูต้องสร้าง แรงบันดาลใจ อำนวยความสะดวก กระตุ้นให้คิด ชักนำให้ผู้เรียนเข้าสู่กระบวนการคิด สร้างแรงจูงใจ ในการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง จัดกิจกรรมภาคปฏิบัติ นำเสนอคำถามกว้างๆ แต่ลงลึกในรายละเอียดและ จบด้วยการวิพากษ์วิจารณ์และตั้งประเด็นปัญหาให้คิดวิเคราะห์ต่อไป

การจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองมีหลากหลายวิธี ครูต้องเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะในการเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวัน สำหรับวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู ด้วยวิธีการต่างๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

จากงานวิจัยของ ICCS ในปี ๒๕๕๓ เกี่ยวกับ การศึกษาพลเมือง พบว่า ครูในประเทศไทยส่วนใหญ่เห็นว่า ควรจัดการเรียนการสอนพลเมืองโดยเน้นการสนับสนุนความรู้ของสิทธิและหน้าที่พลเมือง ในขณะที่ครูในประเทศที่ประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษา ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนผู้เรียนในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและเสรี ทั้งนี้ ครูไทยมีส่วนร่วมกับผู้เรียนในห้องเรียนในเรื่องกิจกรรมที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน โครงการสิทธิมนุษยชน กิจกรรมที่เกี่ยวกับกลุ่มคนด้อยโอกาส กิจกรรมวัฒนธรรม (เพลง ภาพยนตร์) กิจกรรมวัฒนธรรมที่หลากหลายในชุมชน โครงการตระหนักรู้และรณรงค์ (เช่น เอดส์ ไม่สูบบุหรี่) กิจกรรมส่งเสริมสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมกีฬา (Schulz, Ainley, Fraillon, Kerr & Losito, 2010: 65)

กล่าวได้ว่า ครูมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในการจัดการเรียนการสอนของครูเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามวิถีประชาธิปไตยและเป็นพลเมืองตื่นรู้ ครูต้องมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ควบคู่กับการเป็นแบบอย่างที่ดีปฏิบัติดี เคารพสิทธิหน้าที่ เคารพผู้อื่น ทำให้ผู้เรียนเห็นเป็นประจักษ์ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการใช้สิทธิเลือกตั้ง เป็นต้น ในการเลือกวิธีการจัดการเรียนการสอนในวิชาหน้าที่พลเมือง ครูจะต้องเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะในการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการเรียนรู้ในฐานะความเป็นพลเมืองในอาเซียน และพลโลก ในศตวรรษที่ ๒๑ อย่างไรก็ตาม ครูในประเทศไทยเห็นว่าวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการจัดการศึกษาพลเมืองคือ การสนับสนุนความรู้และสิทธิหน้าที่พลเมือง ในขณะที่ครูในประเทศที่ประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษา ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนผู้เรียนในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและเสรี ทั้งนี้ ในการมีส่วนร่วมของครู พบว่า ครูไทยมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มาก

๓) ผู้บริหาร

ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของผู้เรียนอย่างยิ่ง เป็นผู้กำหนดแนวทางและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ของครูและผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตร และผู้เรียน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องจัดการศึกษาตามคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ที่การศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น คนเก่ง คนดี และมีความสุข

ผู้บริหารมีบทบาทในการสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีในสถานศึกษา ได้แก่ ๑) กำหนดนโยบายการสร้างความเป็นพลเมือง ดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์ เพื่อจัดทำแผนการดำเนินงานของสถานศึกษา จัดโครงการ และกิจกรรมให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา ๒) ส่งเสริม สนับสนุนให้ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา มีการนำนโยบาย ไปสู่การปฏิบัติ อย่างเป็นรูปธรรม เช่น จัดหลักสูตรพลเมือง จัดกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้อง จัดทำโครงการและกิจกรรมที่เน้นด้านความเป็นประชาธิปไตยและการสร้างความเป็นพลเมือง ๓) กำกับ ติดตามและประเมินผล ผู้บริหารสถานศึกษาทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศ ติดตามผลการดำเนินงาน ของโครงการ กิจกรรมที่ดำเนินการ มีการวัดและประเมินผลต่อการดำเนินงาน และมีการนิเทศการ จัดการเรียนการสอนหลักสูตรหน้าที่พลเมืองในแต่ละระดับชั้น และ ๔) สร้างเครือข่ายในการประสาน ความร่วมมือกับหน่วยงาน ชุมชน และสังคมที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเหลือในด้านระดมทรัพยากรทั้งด้าน เงินทุนและทรัพยากรบุคคล ในการสร้างและปลูกฝังการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคม

ด้วยภารกิจหน้าที่ดังกล่าว ผู้บริหารจำเป็นต้องเร่งให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรใน สถานศึกษา เพื่อสร้างชีวิตและบรรยากาศในสถานศึกษาให้เป็นประชาธิปไตย เป็นต้นแบบในการเป็น พลเมือง รับฟังความคิดเห็นของครูและผู้ได้บังคับบัญชา เคารพครู และผู้ได้บังคับบัญชาในฐานะ เพื่อนร่วมงาน ไม่เน้นสั่งการแบบอำนาจแนวดิ่ง แต่ใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมทั้งระดับ บุคลากร และในระดับผู้เรียน ควบคู่ไปด้วยกัน ซึ่งล้วนเป็นบทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่มี ต่อการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองทั้งสิ้น

๔) ผู้เรียน

ผู้เรียน เป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการจัดการเรียนรู้ พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ตามมาตรา ๖ ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการ ศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้และ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งหมายถึงการดำรงตนเป็นพลเมืองที่ดีด้วย และในการจัดการเรียนรู้ให้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งหมายถึง ต้องรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคลว่ามีปัญหาและความต้องการอย่างไร และจัดการเรียนรู้ ตามสภาพและความต้องการนั้น

สำหรับการสร้างความเป็นพลเมืองที่ดี ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ตามที่กล่าวมาแล้วในหลักสูตรแต่ละระดับ ดังนี้ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน คือ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีความ เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ซื่อสัตย์สุจริต มีประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง ทั้งกาย และวาจา ใจ ประพฤติตรงตามเป็นจริงต่อผู้อื่นทั้ง กาย วาจา ใจ มีวินัย มีความประพฤติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์

ระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม ใฝ่เรียนรู้ มีความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม สรุปเป็นองค์ความรู้ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างพอเพียง ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มุ่งมั่นในการทำงาน มีความตั้งใจและรับผิดชอบในหน้าที่การงาน ทำงานด้วยความเพียรพยายามและอดทนเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย รักความเป็นไทย มีความภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทยและมีความกตัญญูกตเวที เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาไทย มีจิตสาธารณะ ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน และเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม

สำหรับการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้หลายประการ เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา ที่สำเร็จการศึกษา ทั้งในระดับ ปวช. และ ปวส. มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น มีมนุษยสัมพันธ์ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเชื่อมั่นในตนเอง การประหยัด ความสนใจใฝ่รู้ การละเว้นสิ่งเสพยาเสพติดและการพนัน ความรักสามัคคี ความกตัญญู ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การพึ่งตนเอง ความอดกลั้นมารยาทไทย และอื่นๆ

สำหรับผู้เรียนหรือประชาชนทั่วไป คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้กำหนดค่านิยม ๑๒ ประการ ขึ้นเป็นแนวในการปฏิบัติตนของคนไทย ดังนี้ ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรง และทางอ้อม รักษาวัฒนธรรม ประเพณีไทยอันงดงาม มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ ห่วงดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักดรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น มีไว้พอกินพอใช้ ถ้าเหลือก็แจกจ่ายจำหน่าย และพร้อมที่จะขยายกิจการเมื่อมีความพร้อม เมื่อมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่างๆ หรือกิเลส มีความละเอียดเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเองสาระสำคัญของค่านิยม ๑๒ ประการดังกล่าว สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองที่ดีทั้งสิ้น ที่รัฐต้องการให้ประชาชนสำนึกและยึดเป็นแนวปฏิบัติ

นอกจากนั้น การศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณลักษณะของพลเมืองอาเซียนตามที่กล่าวมาแล้ว ให้บรรลุผลต่อไป

จากงานวิจัยของ ICCS ในปี ๒๕๕๕ พบว่า ผู้เรียนในประเทศไทยระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ มีความรู้พลเมืองน้อย ทั้งนี้ ความรู้พลเมืองของผู้เรียนสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการเผชิญกลไกของพลเมือง ผ่านความเข้าใจนโยบายที่กว้างและกระบวนการสถาบันที่กำหนดรูปแบบชุมชนพลเมือง โดยผู้เรียนในประเทศไทยยอมรับอำนาจของรัฐบาล โดยเชื่อว่ารัฐบาลแทรกแซงการตัดสินใจของศาล ยอมรับและเห็นด้วยกับการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะเพื่อประโยชน์ส่วนบุคคล ในขณะที่ผู้เรียนที่มีความรู้พลเมืองในระดับสูง ไม่ยอมรับการฉ้อโกงหรือการใช้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเพื่อหาประโยชน์สาธารณะ และให้ความสำคัญกับคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมือง ทั้งนี้ ผู้เรียนในประเทศไทยสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรม และมีความรู้สึกในอัตลักษณ์ความเป็นอาเซียน (Fraillon, Schulz & Ainley, 2012)

ในด้านความเชื่อถือของผู้เรียนต่อรัฐบาล พรรคการเมือง สื่อ โรงเรียน และประชาชน จากงานวิจัยของ ICCS ในปี ๒๕๕๓ พบว่า ผู้เรียนในประเทศไทยมีความเชื่อถือในรัฐบาล มีความเชื่อถือในพรรคการเมือง สื่อ และโรงเรียน มากกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ICCS ทำการวิจัยอย่างใดก็ได้ ความเชื่อในประชาชนไม่สูงมาก (Schulz, Ainley, Fraillon, Kerr & Losito, 2010: 46)

สำหรับความเท่าเทียมกัน พบว่า ผู้เรียน ในประเทศไทยให้ความสำคัญในเรื่องความเท่าเทียมกันทางเพศน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ICCS ทำการวิจัยเล็กน้อย สำหรับการให้ความสำคัญในด้านการเมืองและหัวข้อทางสังคม การมีส่วนร่วม (องค์กรเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรมนุษยชน กลุ่มอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือชุมชน องค์กรวัฒนธรรมบนพื้นฐานของชาติพันธุ์ กลุ่มเยาวชนในการตั้งแคมเปญเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ) มากกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ICCS ทำการวิจัย (Schulz, Ainley, Fraillon, Kerr & Losito, 2010: 50)

กล่าวได้ว่า ประเทศไทยมีการกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนในทุกระดับชั้นเพื่อความเป็นพลเมืองดี โดยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เรียนต้องสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก สำหรับในระดับอาชีวศึกษา ผู้เรียนต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น มีมนุษยสัมพันธ์ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเชื่อมั่นในตนเอง การประหยัด ความสนใจใฝ่รู้ การละเว้นสิ่งเสพยาเสพติด และการพนัน ความรักสามัคคี ความกตัญญู ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การพึ่งตนเอง ความอดกลั้น มารยาทไทย และอื่นๆ และสำหรับประชาชนทั่วไป ต้องมีคุณลักษณะตามค่านิยม ๑๒ ประการ ได้แก่ ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรง และทางอ้อม รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักดรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัส

ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น มีไว้พอกินพอใช้ ถ้าเหลือก็แจกจ่ายจำหน่าย และพร้อมที่จะขยายกิจการเมื่อมีความพร้อม เมื่อมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่างๆ หรือกิเลส มีความละเอียดเเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

อย่างไรก็ดี นอกเหนือจากคุณลักษณะพลเมืองดังกล่าวข้างต้น งานวิจัยของ ICCS พบว่า ผู้เรียนในประเทศไทยมีความรู้เกี่ยวกับพลเมืองและพฤติกรรมพลเมืองน้อย มีความเชื่อถือในรัฐบาล พรรคการเมือง และสื่อ ไม่เชื่อถือในประชาชน ให้ความสำคัญในเรื่องความเท่าเทียมกันทางเพศน้อย ทั้งนี้ ผู้เรียนในประเทศไทยให้ความสำคัญด้านการเมือง หัวข้อทางสังคม ยอมรับและเห็นด้วยกับการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะเพื่อประโยชน์ส่วนบุคคล เชื่อฟังผู้มีอำนาจ มีความรู้สึกในอัตลักษณ์ความเป็นอาเซียน

๕) ครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันหลักของสังคมที่เล็กที่สุด แต่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชนมากที่สุด ครอบครัว ประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ลูก โดยมีพ่อแม่เป็นครูคนแรกของลูก มีบทบาทและอิทธิพลต่อพัฒนาการ บุคลิกลักษณะและความคิดของเด็กในการสร้างพลเมืองที่ตระหนักถึงค่านิยมและหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย มีรูปแบบการสื่อสารเพื่อความสัมพันธ์ใกล้ชิดและขัดเกลาพฤติกรรมให้เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตเพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีศักยภาพและคุณภาพต่อสังคมและประเทศชาติ เด็กส่วนใหญ่เรียนรู้และมีพฤติกรรมตามแบบพ่อแม่และครอบครัว ทั้งนี้ พ่อแม่และครอบครัวคือ สภาพแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด ดังนั้น พ่อแม่จึงมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองของเด็ก พฤติกรรมของเด็ก สามารถสะท้อนให้เห็นถึงบริบททางวัฒนธรรม ทั้งในรูปแบบเผด็จการ หรือประชาธิปไตย

วันทนี วะสิกะสิน และคณะ (๒๕๔๐ : ๒๐) กล่าวว่า รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก มีผลโดยตรงกับบุคลิกภาพและทัศนคติ โดยแบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่ ๑) บรรยากาศแบบอัตตาธิปไตย ครอบครัวให้สิทธิขาดกับพ่อ เด็กจะเกิดความอ่อนแอทางความคิด ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ๒) บรรยากาศแบบให้เสรีภาพสุดขีด การพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการรับฟังปัญหาภายในครอบครัว มีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยมาก เด็กไม่สามารถแยกแยะสิ่งที่ถูกและผิดออกจากกันได้ ทั้งนี้ ถ้าถูกสิ่งแวดล้อมที่เลวร้ายชักจูงสามารถประพฤติผิดนอกรอบได้ ๓) บรรยากาศแบบประชาธิปไตย พ่อแม่เปิดโอกาสให้ลูกได้แสดงความคิดเห็น เด็กเกิดความเชื่อมั่น กล้าเผชิญความจริง กล้ารับผิดชอบ มีความเสียสละ รู้จักการให้อภัย

ดังนั้น ครอบครัวจึงควรได้รับการพัฒนาและเตรียมความพร้อมในการเลี้ยงดูบุตรหลานให้มีความรู้ทั้ง ๑) ในฐานะผู้รับการพัฒนา กล่าวคือ ได้รับการพัฒนาให้เป็นครอบครัวที่จะเป็นผู้สร้างเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองที่ดี ที่ต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐ องค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่น ชุมชนและสังคมควบคู่กันไป และ ๒) ให้ครอบครัวมีบทบาทในการสอนบุตรหลาน ประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่าง มีความเป็นประชาธิปไตยในครอบครัว ให้ความรักความอบอุ่น เป็นต้นแบบของคุณธรรมแก่บุตรทั้งด้านความขยัน ประหยัด มีวินัย ซื่อสัตย์ ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น เห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น

๖) ชุมชน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ระบุว่า ชุมชน หมายถึง หมู่ชนกลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน ในชุมชน ประกอบด้วยคนหลายๆ ครอบครัวมาอาศัยอยู่รวมกันแต่แต่ละคนมีบทบาทแตกต่างกันไป

ชุมชนมีส่วนสำคัญในการสร้างความเป็นพลเมืองของบุคคล ชุมชนที่เข้มแข็งสามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้กับคนในชุมชน คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สำนึกถึงคุณค่าของความเป็นคน เคารพสิทธิของผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความเป็นพลเมืองที่ดี นำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันและความสำเร็จ ทั้งนี้ ประธานชุมชนที่ให้ความสำคัญกับคนในชุมชนในเรื่องของการได้รับการศึกษาที่ดี ทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง (ประเวศ วะสี, ๒๕๕๒: ๒๒) การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง จำเป็นต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นชุมชนเป็นฐาน จัดให้มีวิทยากรของชุมชนให้ความรู้แก่ผู้เรียน จัดกิจกรรมในชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรมจริยธรรม และแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในลักษณะจิตอาสา เป็นต้น

จากงานวิจัยของพิณสุดา สิริธรรังศรี (๒๕๕๕; ๒๕๕๗) เกี่ยวกับการจัดการการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า การจัดการการศึกษาที่นำไปสู่ความสุขและตอบสนองความต้องการของเด็ก เยาวชนและคนไทย คือ การศึกษาที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีความเป็นเจ้าของทั้งด้าน ๑) การพัฒนาการเรียนรู้ ได้แก่ การเสนอความต้องการด้านหลักสูตร การเรียนการสอนของครู การติดตามประเมินการเรียนการสอนและผู้เรียน ฯลฯ และ ๒) ด้านกายภาพ ได้แก่ การสนับสนุนเงิน อาคารสถานที่ และทรัพยากรเพื่อการศึกษา ฯลฯ โดยใช้หลักและกระบวนการมีส่วนร่วม ๘ ประการคือ การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมชื่นชม ผู้นำนักของการมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละชุมชน การศึกษาดังกล่าว สร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อชุมชน สิทธิและหน้าที่ที่มีต่อเด็กและเยาวชนในชุมชนและสังคมนั้น นั่นคือ สำนึกของความเป็นพลเมืองที่ดีเช่นเดียวกัน

ดังนั้น บทบาทของชุมชนมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งการพัฒนาการเรียนรู้ และกายภาพ เป็นฐานรากสำคัญของการพัฒนาพลเมืองทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชนที่จะดำรงวิถีประชาธิปไตยในชุมชนได้อย่างมีความสุข

๗) ภาครัฐ

ภาครัฐ หมายถึง บุคคล พนักงาน ข้าราชการ องค์กร หน่วยงาน สถาบันของรัฐ และในกำกับรัฐ หรือที่ได้รับงบประมาณจากรัฐ ที่มีหน้าที่ให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน โดยไม่ยึดผลกำไร เป็นภาคส่วนสำคัญต่อการสร้างความเป็นพลเมืองทั้งด้านการจัดการศึกษา การสนับสนุนการศึกษา การจัดสรรงบประมาณ การอำนวยความสะดวก และการติดตามประเมินผลทางการศึกษา

อย่างไรก็ตาม ทั้งหน่วยงานและบุคลากรภาครัฐ ต่างก็มีการกิจของตนเองในการให้บริการสาธารณะกับประชาชน ดังนั้น ประชาชนสามารถสนับสนุนส่งเสริมความเป็นพลเมืองผ่านกระบวนการของภาครัฐตามภารกิจ เช่น จ่ายภาษี (กรมสรรพากร) ค่าบริโภค (ค่าน้ำ ไฟฟ้า ประปา) การใช้สิทธิเลือกตั้ง และการเคารพกฎจราจร เป็นต้น เพื่อเป็นการฝึกความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความรับผิดชอบและการตรงต่อเวลา และการเคารพสิทธิของตนในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ หน่วยงานและภาครัฐควรณรงค์ให้พลเมืองตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตน ภายใต้ภารกิจของหน่วยงานนั้นๆ

จากการระดมความเห็นและการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๖๑ ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้มีการเสนอให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษาในทุกระดับการศึกษา ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางประสานงานให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการสร้างความเป็นพลเมือง โดยมีการดำเนินงานควบคู่ไปกับภาคส่วนอื่น ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีส่วนในการพัฒนาพลเมือง ได้แก่ สถาบันพระปกเกล้า และสถาบันอุดมศึกษา เป็นต้น

กล่าวได้ว่า ภาครัฐจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นพลเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยการส่งเสริมทุกภาคส่วน ผ่านภารกิจและหน้าที่ของหน่วยงานนั้นๆ

๘) ภาคเอกชน

ภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นพลเมืองทั้งในส่วนของผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ และผู้ติดตามตรวจสอบการเรียนรู้เพื่อความเป็นพลเมือง ทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบ นอกระบบและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ภาคเอกชนในที่นี้หมายรวมถึง องค์กร หน่วยงาน บริษัท และองค์กรที่ได้รับผลประโยชน์ทางธุรกิจตามวัตถุประสงค์ขององค์กร รวมทั้งองค์กรที่ไม่หวังผลกำไร เช่น สมาคม มูลนิธิ สถาบันสังคมต่างๆ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ กำหนดหลักการของการจัดการศึกษาที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การมีส่วนร่วมของภาคเอกชนสามารถจำแนกได้ ดังนี้

๑) การเป็นคณะกรรมการการศึกษาในทุกระดับนับตั้งแต่ระดับนโยบาย ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับสถานศึกษา ที่มีผู้แทนทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศิษย์เก่า นักบวช สถาบันทางสังคม และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

๒) การให้เอกชน มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีสิทธิรับการสนับสนุนทางวิชาการ การรับเงินอุดหนุนจากรัฐและการยกเว้นภาษี

๓) การจัดการศึกษาของรัฐที่มีผลกระทบต่อภาคเอกชน จะต้องมีการทำประชาพิจารณ์โดยประชาชน

๔) การเปิดโอกาสให้มีการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อการศึกษาจากทุกภาคส่วน ซึ่งหมายถึงการที่ประชาชนทุกภาคส่วน เข้ามาสนับสนุนทุนและทรัพยากรเพื่อการศึกษาแก่สถานศึกษาต่างๆได้ และรับสิทธิในการนำไปลดหย่อนภาษี

๕) การร่วมติดตามการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และคุณภาพการเรียนการสอนของครูสะท้อนสู่สังคมเป็นระยะของพ่อแม่ผู้ปกครอง

๖) การปฏิบัติเป็นแบบอย่างในทางที่ดีงาม เช่น การบริจาคเงินทางการศึกษา การช่วยเหลือสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนและกำไร การให้รางวัลการทำความดีของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น

กล่าวได้ว่าภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาพลเมือง ทั้งในฐานะผู้จัดการเรียนรู้ สนับสนุนการเรียนรู้ ติดตามตรวจสอบการเรียนรู้ และเป็นแบบอย่างของความดีงามในระบอบประชาธิปไตย

๙) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรในระบอบประชาธิปไตยที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด ได้รับอำนาจจากรัฐจากการกระจายอำนาจตามรูปแบบการโอนอำนาจ (Devolution) ให้ท้องถิ่นไปดำเนินการ ทั้งนี้ ท้องถิ่นมีขอบเขตพื้นที่การปกครอง และมีอำนาจในการบริหารงานอิสระในระดับหนึ่งตามกฎหมายกำหนด ผู้มีอำนาจปกครองมาจากตัวแทนประชาชนทั้งจากการเลือกตั้ง และการแต่งตั้ง (ในบางกรณี) มีบทบาทสำคัญในการปกครอง การบริการสาธารณะ การสาธารณสุข โดยเฉพาะด้านการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นต้นแบบสำคัญของการสร้างความเป็นพลเมือง ทั้งในรูปของการจัดการเรียนรู้ การดำเนินงาน การสนับสนุนส่งเสริมพลเมืองในปกครอง และการบริหารจัดการภายในท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย แบ่งลักษณะการปกครองออกเป็น เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล องค์กรบริหารส่วนจังหวัด และการปกครองรูปแบบพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา

ภารกิจหนึ่งที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือ การมีสิทธิในการจัดการศึกษาทุกระดับ ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ตามความพร้อมในการสร้างความเป็นพลเมืองผ่านกระบวนการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รายงานการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๕๔) พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนในการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับโรงเรียนและชุมชน เช่น มีการส่งเสริมสนับสนุน จัดทำหลักสูตร การอบรมให้ความรู้เรื่องพลเมืองประชาธิปไตยในชุมชน ฝึกฝนการเป็นพลเมืองที่เคารพกติกา การร่วมกันวิเคราะห์ แก้ปัญหาท้องถิ่นและชุมชนด้วยการลงมือลงทำ “คู่มือการเลี้ยงลูกให้เป็นพลเมือง” ในบางท้องถิ่น เพื่อเผยแพร่ความรู้และวิธีการในการเลี้ยงลูกให้เป็นพลเมือง และการสร้างประชาธิปไตยในครอบครัว เป็นต้น

กล่าวได้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ในการส่งเสริมความเป็นพลเมือง ทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านกระบวนการจัดการศึกษาและการปฏิบัติภารกิจตามบทบาทหน้าที่ของตน

๑๐) สื่อมวลชน และสื่อเทคโนโลยี

สื่อมวลชน หมายถึง สื่อกลางที่นำข่าวสาร สารและเนื้อหาสาระทุกประเภทไปสู่สื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ นักข่าว นักหนังสือพิมพ์ เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖ : ๑๒๐๐)

ในปัจจุบัน สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญ เปรียบเสมือนครูผู้ให้ความรู้แก่ประชาชน ในการสร้างความเป็นพลเมืองกับความเป็นประชาธิปไตย เป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้ ความเป็นประชาธิปไตยให้กับประชาชน ประชาชนต้องเลือกที่จะรับข้อมูลข่าวสารที่ช่วยเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ทั้งนี้ สื่อเป็นทั้งแรงเสริม แรงกระตุ้น หรือแรงเปลี่ยน ตามพฤติกรรมของสื่อในการนำเสนอ สื่อที่ดีต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้ ๑) การสื่อสาร ๒) ทาง ทั้งการรับข่าวสารและการส่งข่าวสาร ประชาชนสามารถตั้งคำถามและแสดงความคิดเห็นได้ ๒) สามารถเข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว และ ๓) ต้องเป็นสื่อที่เป็นประโยชน์และเกิดคุณค่าต่อการสร้างความเป็นพลเมือง ความเป็นประชาธิปไตย เนื่องจากสื่อมีการใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าเป็นเครื่องมือ

เนื้อหาของสื่อเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้พลเมือง ทั้งนี้ สื่อและเทคโนโลยีในปัจจุบัน มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นกลไกสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ ทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แอปพลิเคชันไลน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ดังนั้น สื่อมวลชนควรได้รับการพัฒนาความรู้ คุณธรรม จริยธรรม การใช้เครื่องมือ ควบคู่ไปกับการให้ความรู้ข่าวสารแก่ผู้เรียนและประชาชนในบทบาทของความเป็นพลเมืองอย่างถูกต้อง มีคุณภาพและประสิทธิภาพควบคู่ไปด้วยกัน

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยการสร้างความเป็นพลเมือง เพื่อให้พลเมืองเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยทั้งพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลโลก ภายใต้ของกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผ่านกระบวนการฝึกปฏิบัติจนเกิด

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่พลเมืองที่พึงประสงค์ ที่มีปัจจัยทั้งด้านหลักสูตร ครู ผู้บริหาร ผู้เรียน วิธีการจัดการเรียนรู้ ครอบครัวยุ ชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชน และสื่อเทคโนโลยี ที่ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความเป็นพลเมืองทั้งสิ้น

๒.๑.๓ กระบวนการสร้างความเป็นพลเมือง

การสร้างความเป็นพลเมือง สามารถสร้างได้หลายวิธี กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตย การสนับสนุนส่งเสริมด้านพัฒนาความเป็นพลเมือง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งภายในโรงเรียนและชุมชน การประเมินผลการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ กล่าวคือ

๑) การมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม เป็นหลักและกระบวนการสำคัญในปกครองและการดำรงวิถีชีวิตของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะทางการศึกษา ในกรณี พิณสุดา สิริธงศรี (๒๕๕๕; ๒๕๕๗) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา มี ๘ ขั้นตอน ได้แก่ การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมชื่นชมในผลสำเร็จ นำหนักของการมีส่วนร่วมมากหรือน้อยเป็นไปตามบริบทของสถานศึกษา

ดังเช่น โรงเรียนสวนพระยา จังหวัดนราธิวาส นับแต่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในปี ๒๕๔๗ เป็นต้นมา พ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนหวาดระแวงภาครัฐ และเมื่อโรงเรียนบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในเวลาต่อมา โดยให้พ่อแม่ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งผู้เรียน เข้ามาร่วมเสนอความต้องการทางการศึกษาตามสิทธิของตน ในกรณีนี้ พ่อแม่และชุมชนต้องการให้บุตรหลานได้เรียนรู้วิชาศาสนาอิสลามในสถานศึกษา โรงเรียนสนองความต้องการของพ่อแม่ผู้ปกครองผู้เรียน และชุมชน โดยจัดทำหลักสูตรสอนศาสนาอิสลาม มีโต๊ะครูมาช่วยสอนในโครงการที่สอนน้อง ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ - ๖ เรียนรู้ศาสนาและนำความรู้ไปสอนน้องที่ตาติกา วันเสาร์และอาทิตย์ และถือเป็นหน่วยกิตการเรียน พ่อแม่ตามดูบุตรหลาน เกิดความร่วมมือในการจัดการศึกษาตามหน้าที่ของโรงเรียน ชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครองที่มีต่อบุตรหลาน นับเป็นการสร้างความเป็นพลเมืองเกี่ยวกับหน้าที่ ความรับผิดชอบทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงทั้งในและนอกสถานศึกษา เป็นต้น

หน่วยงานหลายหน่วยงานที่ทำงานด้านการศึกษาพลเมืองเพื่อสร้างพลเมืองในระบบประชาธิปไตยได้รวมกลุ่มกันขึ้น โดยจัดทำศูนย์ประสานงานเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตยที่ไม่สังกัดการเมืองฝ่ายใด ทั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ Friedrich-Ebert-Stiftung-FES เพื่อสนับสนุนกระบวนการปฏิรูปการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองแบบยั่งยืน

ผลักดันให้ระบบการศึกษาสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยและเสริมสร้างพลเมืองให้มีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย ต่อมาในปี ๒๕๕๖ ได้มีการได้มีการพัฒนากรอบแนวคิดหลักสูตรการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย (Conceptual framework for Thai Democratic Citizenship Education) ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการพูดคุยและอภิปรายแลกเปลี่ยนการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยจัดกิจกรรม ได้แก่ โครงการเสริมสร้างศักยภาพให้กับครู นักการศึกษา การผลิตสื่อการเรียนการสอน การจัดเวทีสาธารณะเพื่อเผยแพร่แนวคิดเรื่องการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยและนำไปสู่การประยุกต์ใช้ และเพื่อขยายเครือข่ายพันธมิตร อีกทั้งในเดือนมกราคม ปี ๒๕๕๙ เครือข่ายได้ร่วมกันก่อตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมประสานเครือข่าย และผลักดันงานตามภารกิจร่วมกัน (ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย, ม.ป.ป.)

สำหรับองค์กรที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (R&D Center on ESDI) สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล (Institute of Human Rights and Peace Studies) สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน สสย. Friedrich Ebert Stiftung โดยมีเครือข่าย ได้แก่ สถาบันนโยบายศึกษา TEACHERS as LEARNERS โครงการการพัฒนาชุมชน ครู ผู้เรียนรู้ สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง ศูนย์ติดตามประชาธิปไตยไทย สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เครือข่ายข้อมูลการเมืองไทย (Thailand Political Database) มูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย Siam Intelligence Unit สำนักข่าวอิศรา และ มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ในการสนับสนุนครู นักการศึกษาและหน่วยงานการศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในการสร้างพลเมือง ส่งเสริมให้เกิดพลเมืองที่มุ่งมั่นเพื่อความ เป็นธรรมทางสังคม (ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย, ม.ป.ป.)

ดังนั้น การมีส่วนร่วมหรือการสร้างการมีส่วนร่วมเป็นกลไกสำคัญกลไกหนึ่งในกระบวนการทางการศึกษาเพื่อการสร้างความเป็นพลเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในปัจจุบันมีศูนย์ประสานงานเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตยเป็นหน่วยงานประสานเครือข่ายในการสร้างความเป็นพลเมืองไทย

๒) การสนับสนุนส่งเสริม

การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง นอกจากจะมีกฎหมาย หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน รวมทั้ง สถาบันศาสนา ภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงาน สถานศึกษาที่ทำหน้าที่สนับสนุนและให้ความรู้ด้านการพัฒนาความเป็นพลเมืองแล้ว ยังมีองค์กรเฉพาะที่ทำหน้าที่พัฒนาความเป็นพลเมือง ทั้งจากการจัดการเรียนการสอน การฝึกอบรมและการวิจัย เช่น สถาบันพระปกเกล้า มีการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง โดยจัดการศึกษาอบรม การเสริมสร้างเครือข่าย เป็นศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองและการจัดประชุมสัมมนา จัดให้มีโครงการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายเยาวชนของสถาบันพระปกเกล้า เป็นต้น

สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง มีความพยายามที่จะเป็นคลังความรู้ เป็นที่ปรึกษาด้านการเมืองภาคพลเมือง และส่งเสริมให้ผู้เรียนและพลเมืองมีส่วนร่วมทางการเมือง ในฐานะพลเมืองโดยร่วมมือกับองค์กรเครือข่าย จัดการศึกษาอบรมหลักสูตรประกาศนียบัตร สัมฤทธิบัตร วุฒิบัตร จัดประชุม สัมมนา ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ความรู้ด้านประชาธิปไตย การเมืองภาคพลเมือง รวมทั้งเสริมสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย โดยการจัดโครงการ ได้แก่ โครงการศูนย์การเมืองภาคพลเมือง ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองสถาบันพระปกเกล้า เป็นเครือข่ายที่สถาบันพระปกเกล้าจัดตั้งขึ้นในจังหวัดต่างๆ วัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาประชาสังคมในจังหวัด ให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนส่งเสริมภาคประชาสังคมให้มีทักษะในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง และช่วยขยายเครือข่ายภาคพลเมืองในพื้นที่จังหวัดต่างๆ ใน ๔๘ จังหวัด

ในการพัฒนาเยาวชน สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง ได้พัฒนาความรู้ความเข้าใจให้กับเยาวชน รวมถึงบุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชน ในองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายเยาวชน มีการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเยาวชนและเครือข่ายเยาวชน โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มบุคลากรผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชน เป็นตัวแทนสถาบันพระปกเกล้าในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเมืองภาคพลเมือง ผ่านโครงการฝึกอบรมวิทยากรเผยแพร่ความรู้การเมืองภาคพลเมืองสู่เยาวชน และ ๒) กลุ่มเยาวชน โดยการให้ความรู้ความเข้าใจ และเจตคติเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเมืองภาคพลเมือง เพื่อพัฒนาให้เป็นบุคลากรที่ปฏิบัติงานและช่วยพัฒนาเยาวชนต่อไป ผ่านโครงการพัฒนาผู้นำเยาวชน

โครงการสร้างสำนึกพลเมือง (Project Citizen) เป็นโครงการสร้างเยาวชนให้เป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะ กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะและผู้เกี่ยวข้อง กฎหมาย ฉันทามติและเสียงข้างมาก ซึ่งจะช่วยสร้างการเรียนรู้ความเป็นพลเมือง สร้างจิตสำนึกสาธารณะ และส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมในท้องถิ่นอย่างบูรณาการ โดยฝึกอบรมครูเพื่อพัฒนาเป็นวิทยากรที่สามารถนำเอากระบวนการ ขั้นตอนการเรียนรู้ของโครงการ มาถ่ายทอดให้กับผู้เรียน โดยผู้ที่เข้าร่วมในโครงการ จะได้รับความรู้ (Knowledge) เพิ่มพูนทักษะ (Skills) และเป็นการส่งเสริมเจตคติต่อประชาธิปไตย (Disposition) ตลอดจนช่วยสร้างสำนึกในการเป็นพลเมืองให้แก่ผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชนด้วยการกำหนดนโยบายสาธารณะ ภายใต้การกำกับดูแลของครูที่ผ่านการฝึกอบรมในโครงการสร้างสำนึกพลเมือง

โครงการรากฐานประชาธิปไตยเพื่อพลเมืองไทยที่พึงปรารถนา มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนในสถานศึกษา และประชาชนในต่างจังหวัดเป็นช่องทางในการส่งเสริม และเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองการปกครอง โดยจัดให้มีสื่อโสตทัศนที่น่าสนใจ ได้แก่ เกมคอมพิวเตอร์เกี่ยวกับประชาธิปไตย และหน้าที่พลเมือง การแสดงวีดิทัศน์ความรู้ประชาธิปไตย เอกสารเผยแพร่ความรู้ ซีดี และ วีซีดี จัดกิจกรรมให้ความรู้

โครงการโรงเรียนพลเมือง ส่งเสริมพัฒนาความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย นโยบายสาธารณะและแนวทางเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอนโยบายสาธารณะ รวมทั้งความเป็นพลเมืองและกระบวนการสร้างสำนึกพลเมือง ให้กับประชาชนและชุมชนในพื้นที่ต่างจังหวัด ผ่านการสอน การอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการปฏิบัติจริงในพื้นที่ ตามความต้องการของผู้เรียนโดยใช้ตำบลเป็นพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย ในปัจจุบัน มีโรงเรียนพลเมืองทั้งสิ้น ๑๑ แห่ง ในจังหวัด ศรีสะเกษ ลพบุรี กาฬสินธุ์ ระนอง สุโขทัย และอุทัยธานี

โครงการเยาวชนไทยหัวใจพลเมือง จัดการศึกษาอบรมแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษา นิสิต และนักศึกษาในสถาบันการศึกษา ทั้งที่สังกัดหน่วยงานของรัฐและเอกชนทั่วประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้พื้นฐานด้านการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้ด้านการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี และการศึกษาดูงานนอกสถานที่ รวมถึงการลงพื้นที่ทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์ ผู้ผ่านการอบรมจะได้รับสิทธิ์ในการนำเสนอกิจกรรม หรือโครงการเพื่อขอรับทุนสนับสนุนจากสถาบันพระปกเกล้าเพื่อจัดกิจกรรมในพื้นที่ของตนเองต่อไป เป็นต้น

หน่วยงานหลายหน่วยงานที่ทำงานด้านการศึกษาพลเมืองเพื่อสร้างพลเมืองในระบบประชาธิปไตยได้รวมกลุ่มกัน โดยจัดทำศูนย์ประสานงานเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตยที่ไม่สังกัดการเมืองฝ่ายใด ทั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ Friedrich-Ebert-Stiftung-FES เพื่อสนับสนุนกระบวนการปฏิรูปการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองแบบยั่งยืน ผลักดันให้ระบบการศึกษาสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยและเสริมสร้างพลเมืองให้มีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย ต่อมาในปี ๒๕๕๖ ได้มีการพัฒนากรอบแนวคิดหลักสูตรการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของไทย (Conceptual framework for Thai Democratic Citizenship Education) ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการพูดคุยและอภิปรายแลกเปลี่ยนเรื่องการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย (ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย, ม.ป.ป.)

กล่าวได้ว่า ในการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง หลายภาคส่วนทำหน้าที่ในการสนับสนุนส่งเสริม ให้ความรู้ การฝึกอบรมผ่านการจัดโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนให้เป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในทุกระดับ ตั้งแต่พลเมืองของมหาวิทยาลัย พลเมืองของชุมชน พลเมืองของสังคม พลเมืองของประเทศไทย และพลเมืองโลก เป็นต้น

๓) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วัตถุประสงค์สำคัญคือ มุ่งให้สำเร็จตามที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร หรือเป้าหมายของกิจกรรม สำหรับการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างและพัฒนาความเป็นพลเมือง สถานศึกษาจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลายในรูปแบบของแต่ละกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และควรจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ ทำให้เกิดทักษะในการสร้างความเป็นพลเมืองที่ดี ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ทั้งนี้ โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียน เช่น การเลือกตั้งหัวหน้าชั้นเรียน สถานักเรียน การเลือกตั้งประธานนักเรียน กิจกรรมลูกเสือ กิจกรรมจิตอาสา และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกฝนทักษะของความพลเมืองที่ดี

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาผู้เรียนในการสร้างความเป็นพลเมือง ในแต่ละระดับ มีความแตกต่างกันตามระดับการศึกษา ดังนี้

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกเป็น ๒ ประเด็นหลัก คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกชั้นเรียน ดังนี้

๑) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน การจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในวิชาหน้าที่และพลเมือง รวมถึงการบูรณาการหน้าที่พลเมืองในรายวิชาอื่น จัดการเรียนการสอนโดยผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำ กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งเน้นผู้เรียน

เป็นสิ่งสำคัญ โดยให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช ๒๕๕๑ ดังนี้ ๑) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ๒) ซื่อสัตย์สุจริต ๓) มีวินัย ๔) ใฝ่เรียนรู้ ๕) อยู่อย่างพอเพียง ๖) มุ่งมั่นในการทำงาน ๗) รักความเป็นไทย และ ๘) มีจิตสาธารณะ โดยมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้แบบสร้างแรงบันดาลใจในห้องเรียนพลเมือง โดยมีกระบวนการสอน ได้แก่ ๑) การสอนโดยใช้ชีวิตประวัติของบุคคลเป็นสื่อ ผู้เรียนอ่านประวัติของบุคคล สำคัญตระหนักถึงความมีคุณของบุคคลสาธารณะ ลักษณะของผู้นำ การดำเนินชีวิตที่ตนคิด การคิดอุปสรรคต่างๆ ๒) การส่งเสริมการอ่านที่สามารถสะท้อนให้เห็นแนวคิดเชิงจริยธรรม อุดมการณ์ อุดมคติ ความเป็นธรรมของผู้เขียน ๓) การจัดกิจกรรมการสอนภาคปฏิบัติ เพื่อความเข้าใจในปัญหาของชุมชนปัญหาการอยู่ร่วมกัน เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อการเมือง การปกครอง โดยจัดกิจกรรม ได้แก่ การบริการชุมชน การจัดตั้งชมรม การปฏิบัติภารกิจจำลอง การโต้วาที เป็นต้น ๔) แบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning-PBL) การให้ผู้เรียนได้เผชิญปัญหาหรือสถานการณ์ต่างๆ ร่วมกันคิดแก้ไขปัญหา พัฒนาทักษะกระบวนการต่างๆ เกิดทักษะในการเรียนรู้ ครูและผู้เรียนเลือกปัญหาที่ตรงกับความสนใจหรือความต้องการของผู้เรียน จัดสภาพปัญหา วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา และวางแผนในการแก้ปัญหา ทั้งนี้ ครูเป็นผู้แนะนำและอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนในการค้นหา ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ครูติดตามการปฏิบัติตนของผู้เรียน โดยประเมินผลทั้งด้านผลงานและกระบวนการ

แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หน้าทีพลเมือง นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ได้แก่

- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-Based Learning-BBL) เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่อิงผลการศึกษาทางประสาทวิทยา
- การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสร้างค่านิยม เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสมให้แก่ผู้เรียน
- การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสร้างเจตคติ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนต้องแทรกอยู่ในการจัดการเรียนรู้ทุกเนื้อหา เป็นการสร้างความรู้สึกที่มีต่อสิ่งที่เรียน
- การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ฝึกให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่างๆ ในการเรียนรู้
- การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติ (Active Learning) เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองทำด้วยตัวเอง เรียนรู้ขั้นตอนของงาน รู้จักวิธีแก้ปัญหาในการทำงาน เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนเกิดทักษะ เกิดความชำนาญจนสามารถทำได้อย่างคล่องแคล่ว
- การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสร้างความคิดรวบยอด เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรับรู้ บอกได้ อธิบายได้ และเข้าใจในสิ่งที่เรียน

- การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ (Conflict Situation Skills) เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตัวเอง ได้มีโอกาสสัมพันธ์กับสิ่งที่จะเรียนรู้ หรือมีกัลยาณมิตร ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และสามารถนำประสบการณ์จากการเรียนรู้ขึ้นมาเป็นแนวทางในการเลือกและตัดสินใจ

- การจัดการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน (Inquiry Process) เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ฝึกให้ผู้เรียนค้นหาความรู้ด้วยตัวเอง เพื่ออธิบายสิ่งต่างๆ อย่างเป็นระบบ มีหลักเกณฑ์ โดยต้องใช้ความสามารถของตัวเองคิดค้น สืบเสาะ แก้ปัญหา หรือคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ด้วยตัวเองเป็นการพัฒนากระบวนการคิดระดับสูงให้แก่ผู้เรียน

๒) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกชั้นเรียน คือกิจกรรมที่ไม่ได้จัดในรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม หรือรายวิชาอื่นๆ เป็นการจัดกิจกรรมมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ทั้งนี้ กิจกรรมนอกชั้นเรียน ได้แก่ ๑) กิจกรรมแนะแนวที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม ๒) กิจกรรมนักเรียนที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทร และสมานฉันท์ และ ๓) กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่างๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๓ : ๒)

ในระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีการจัดตั้งโครงการพลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตัวเองให้เป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในทุกๆระดับ ตั้งแต่พลเมืองของมหาวิทยาลัย พลเมืองของชุมชน พลเมืองของสังคม พลเมืองของประเทศไทย และพลเมืองโลก โดยเชื่อมโยงบุคคลกับสังคม เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเป็นพลเมือง หรือกำลังของเมืองในการร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมโดยเริ่มต้นที่ตัวเอง (โดยเฉพาะปัญหาการทุจริต) สร้างสังคมพลเมือง (Civil Society) ให้เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และในสังคมไทย จัดกิจกรรมการศึกษาโดยมุ่งผลลัพธ์ (Outcome – Based Education) ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student – Centered) และใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยกิจกรรม (Activity – Based Learning) การเรียนรู้โดยสัมผัสปัญหา (Problem – Based Learning) และการลงมือแก้ปัญหาด้วย

การปฏิบัติผ่านโครงการงาน (Project - Based Learning) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันข้ามห้องเรียน และการสรุปการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองต่อไป เป็นต้น

สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์ประสานงานเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตยที่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ Friedrich-Ebert-Stiftung-FES ได้แก่ โครงการเสริมสร้างศักยภาพให้แก่ครู นักการศึกษา และการผลิตสื่อการเรียนการสอน การจัดเวทีสาธารณะเพื่อเผยแพร่แนวคิดเรื่องการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย และนำไปสู่การประยุกต์ใช้ และเพื่อขยายเครือข่ายพันธมิตรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น (ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย, ม.ป.ป.)

กล่าวได้ว่า การสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษาผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นกระบวนการสำคัญในการฝึกปฏิบัติในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการอุดมศึกษา ทั้งในและนอกชั้นเรียน ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมควรคำนึงถึงความเป็นพลเมืองของท้องถิ่น ชุมชน พลเมืองไทย และพลเมืองโลก ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมของสถานศึกษาที่มีการเชื่อมโยงกับท้องถิ่น และสังคมภายนอก เพื่อความรู้สึกของความเป็นเจ้าของในสังคม ท้องถิ่นและสถานศึกษา สำหรับกิจกรรมพลเมืองในห้องเรียน เช่น การให้ผู้เรียนเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับคน วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา หาวิธีการในการแก้ปัญหา การเรียนรู้แบบสร้างแรงบันดาลใจ การสอนโดยใช้ชีวประวัติของบุคคลเป็นสื่อการส่งเสริมการอ่านที่สามารถสะท้อนให้เห็นแนวคิดเชิงจริยธรรม การจัดกิจกรรมการสอนภาคปฏิบัติแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นต้น โดยมีกิจกรรมนอกห้องเรียน เช่น กิจกรรมแนะแนวที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักสิ่งแวดลอม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กิจกรรมนักเรียนที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม เป็นต้น

๔) การประเมินผล

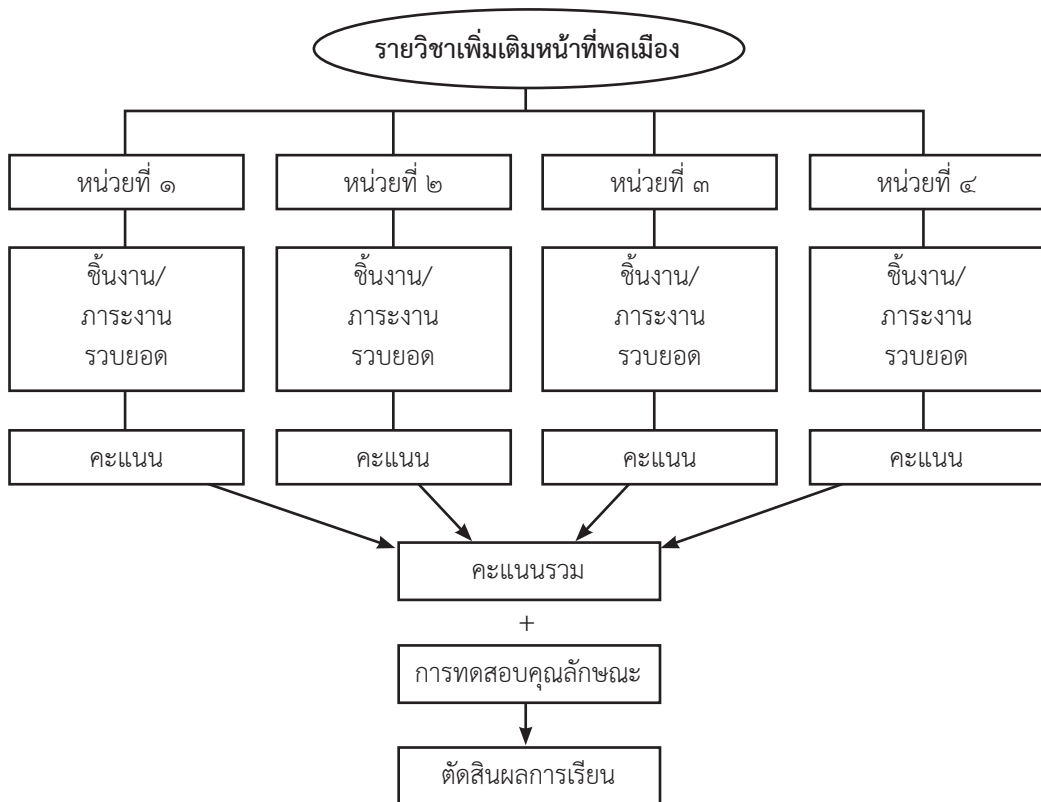
การประเมินผลการเรียนรู้ เป็นการตีค่าหรือกำหนดคุณค่าของผู้เรียนตามเกณฑ์และวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของหลักสูตรทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และพฤติกรรม บนหลักการพื้นฐานสองประการคือ ๑) การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน และ ๒) เพื่อตัดสินผลการเรียน ปัจจุบันวิธีการและเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้มี ๒ รูปแบบ ดังนี้

๑. รูปแบบที่เป็นทางการ เป็นการวัดและประเมินผลโดยการทดสอบ และใช้แบบทดสอบหรือแบบวัดที่ครูเป็นผู้สร้างขึ้น การเก็บข้อมูลส่วนใหญ่ใช้ในการวัดและประเมินผลเป็นคะแนน แล้วนำไปใช้ในการเปรียบเทียบ เช่น เปรียบเทียบก่อนและหลัง เปรียบเทียบเพื่อดูพัฒนาการเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์เมื่อสิ้นสุดการสอน เป็นต้น

๒. รูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เป็นการได้มาซึ่งข้อมูลการเรียนรู้รายบุคคล จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายโดยครูเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การวิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาความพร้อมและพัฒนาการของผู้เรียน เพื่อใช้แก้ปัญหาการเรียนรู้ ปรับการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับลักษณะของข้อมูลที่ได้ เป็นต้น

ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้รายวิชาหน้าที่พลเมือง ครูพิจารณาจากคุณภาพของชิ้นงาน หรือการปฏิบัติการเรียนรู้ของผู้เรียนตามผลการเรียนรู้และจุดเน้นรายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมืองที่ประกอบด้วยความรู้ ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ และการปฏิบัติตน โดยใช้วิธีการเครื่องมือที่หลากหลายและเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน ทั้งนี้ ผู้เรียนที่ได้รับการพัฒนาความเป็นพลเมือง ผลการประเมินต้องผ่านเกณฑ์การเรียนรู้ที่ถูกกำหนดขึ้น ดังปรากฏในแผนภาพที่ ๒.๒

ที่มา: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (๒๕๕๗). แนวทางการจัดการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง, ๔๐.

แผนภาพที่ ๒.๒ ตัวอย่าง การวัดและประเมินผลการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง มีวิธีการวัดและประเมินผล โดยยึดเนื้อหาสาระจากผลการเรียนรู้ ซึ่งกำหนดไว้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ/กระบวนการ และด้านเจตคติ

ในการประเมินผลการศึกษา การจัดการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง ครูควรประเมินผลทุกครั้งที่เกิดการเรียนรู้ โดยทำการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนให้ครบทั้ง ๓ ขั้นตอน (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒) ดังนี้ ๑) การประเมินผลก่อนเรียน เป็นการตรวจสอบความรู้เดิมของผู้เรียนว่ามีพื้นฐานความรู้ในเรื่องที่กำลังจะเรียนอย่างไร ผู้เรียนมีความรู้แตกต่างกันหรือไม่ เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้เหมาะสม ๒) การประเมินผลระหว่างเรียน เป็นการประเมินระหว่างการจัดการเรียนการสอน มีการตั้งคำถามให้ผู้เรียนตอบหรืออธิบาย หรือตอบในแบบฝึกทักษะหรือแบบทดสอบ ครูและผู้เรียนร่วมกันเฉลย เพื่อแสดงให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ของการจัดการเรียนการสอน และ ๓) การประเมินผลหลังเรียน มี ๒ ลักษณะ คือ ประเมินหลังจากที่ครูทำการสอนเสร็จสิ้น ๑ ชั่วโมง หรือ ๑ หน่วยการเรียนรู้ เพื่อเตรียมเนื้อหาและวิธีทดสอบเหมาะสมกับการทดสอบครั้งต่อไป และประเมินเมื่อเรียนครบหลักสูตร เป็นการทดสอบความรู้ทั้งหมดที่ผู้เรียนได้เรียนมาแล้ว ว่ามีความรู้ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติให้ผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่

กล่าวโดยสรุป การวัดและการประเมินผลวิชาหน้าที่พลเมือง มีทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ สำหรับในรูปแบบทางการ เช่น การใช้แบบทดสอบ การประเมินผลสัมฤทธิ์ การเปรียบเทียบก่อนและหลัง เป็นต้น ในการวัดและประเมินผลในรูปแบบไม่เป็นทางการ เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ของผู้เรียน การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น

ทั้งนี้ ในการวัดและประเมินรายวิชาหน้าที่พลเมือง ครูพิจารณาจากคุณภาพของชิ้นงาน หรือการปฏิบัติของผู้เรียนตามผลการเรียนรู้และจุดเน้นรายวิชาเพิ่มเติมพลเมืองที่ประกอบด้วยความรู้ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ และการปฏิบัติตน โดยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายและเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนโดยยึดเนื้อหาสาระจากผลการเรียนรู้ ซึ่งกำหนดไว้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ/กระบวนการ ด้านเจตคติและพฤติกรรม

การสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทยผ่านกระบวนการทางการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มากน้อยเป็นไปตามระบบของการศึกษาและวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนเป็นสำคัญ ปัจจัยในการสร้างความเป็นพลเมือง เน้นการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย หลักสูตร ครู ผู้บริหาร ผู้เรียน ครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชนและสื่อเทคโนโลยี และสถาบันสังคมอื่นๆ เป็นต้น ทั้งนี้ การศึกษาในระบบ มีระเบียบแบบแผนของหลักสูตรที่มีวิวัฒนาการตามการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศในแต่ละยุคสมัย โดยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ประเทศอยู่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้ ๑) รักษาดี

ศาสน์ กษัตริย์ ๒) ชื่อสัตย์สุจริต ๓) มีวินัย ๔) ใฝ่เรียนรู้ ๕) อยู่อย่างพอเพียง ๖) มุ่งมั่นในการทำงาน ๗) รักความเป็นไทย และ ๘) มีจิตสาธารณะ มีการจัดการเรียนการสอนในวิชาประวัติศาสตร์ มุ่งเน้นความรู้ของบ้านเมืองและเหตุการณ์บ้านเมืองในอดีต รวมทั้งความประพฤติปฏิบัติของประชาชนในฐานะของความเป็นพลเมืองโดยทั่วไป หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีการจัดหลักสูตรด้านความเป็นพลเมืองในชื่อวิชาที่แตกต่างกันไป ส่วนใหญ่จะใช้ชื่อ หน้าที่พลเมือง บางยุคสมัยวิชาดังกล่าวรวมเข้ากับวิชาอื่น บางยุคสมัยก็แยกวิชาหน้าที่พลเมืองออกมาต่างหาก โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของความเป็นพลเมือง สำหรับการศึกษาในระบบ เป็นการจัดการศึกษาที่เติมเต็มการศึกษาในระบบ วิชาต่างๆ ยึดโยงตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนการศึกษาตามอัธยาศัยของประชาชน เป็นการเรียนรู้ผ่านกลไกทางการปกครอง สื่อมวลชนและสื่อเทคโนโลยีต่างๆ เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน ในระดับอุดมศึกษา มีหลักสูตรที่เปิดสอนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองโดยเน้นการปลูกจิตสำนึก บทบาทหน้าที่ที่ความรับผิดชอบการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในฐานะของพลเมืองโลก ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเกิดการปฏิบัติจริงจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างหลากหลาย โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เทคนิคการจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างหลากหลาย เน้นวิธีสอนเชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และทักษะ ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์และฝึกปฏิบัติ เช่น การสอนแบบสาธิต การแสดงบทบาทสมมุติ การสืบสอบ การสอนแบบโครงงาน ฯลฯ บทบาทครูคือ ผู้ชี้แนะ สนับสนุนส่งเสริม อำนวยความสะดวกให้เกิดกิจกรรม เป็นต้น สำหรับการประเมินผล โดยประเมินทั้งความรู้ ทักษะ เจตคติ และพฤติกรรม ที่เป็นไปตามหลักสูตรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีการประเมินก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน

จุดเด่น

การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย มีจุดเด่น ดังนี้

๑. มีกฎหมายการศึกษาที่กำหนดให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข และยึดหลักการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทุกภาคส่วน (รัฐ เอกชน องค์กรเอกชน พ่อแม่ผู้ปกครอง หรือครอบครัว สถาบันศาสนา ชุมชน และ สถาบันสังคม อื่นๆ) มีสิทธิในการจัดการศึกษาและรับการสนับสนุนจากรัฐ
๒. มีการกำหนดหลักสูตร และวิชาหน้าที่พลเมือง หรือที่เกี่ยวกับพลเมืองในทุกระดับ การศึกษาที่สอดคล้องกับสถานการณ์การจัดทำหลักสูตรแกนกลาง
๓. มีการกำหนดค่านิยม ๑๒ ประการ เป็นแนวปฏิบัติของคนไทย โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่เน้นถึงความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๔. มีการกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นพลเมืองโดยหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดำเนินนโยบายการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา)
๕. มีสถาบันทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันสังคม ให้ความรู้ และสนับสนุนการเรียนรู้ด้านความเป็นพลเมือง เช่น สถาบันพระปกเกล้า สถาบันนโยบายศึกษา และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น
๖. หลักสูตรเน้นระบบกฎหมายและศาล ความเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างและกลุ่มชาติพันธุ์ ระบบรัฐสภาและรัฐบาล การเลือกตั้ง เศรษฐกิจ การแก้ปัญหาความขัดแย้ง
๗. ผู้บริหารและครู ต้องได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ถูกกำกับและควบคุมโดยองค์กรวิชาชีพ (คุรุสภา)

กล่าวโดยสรุป การศึกษาความเป็นพลเมืองของไทยกำหนดขึ้นภายใต้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงมีปัญหาการจัดการเรียนรู้และผลที่เกิดกับผู้เรียน กล่าวคือ แม้ว่าจะมีการกำหนดหลักสูตรชัดเจนในแต่ละระดับการศึกษา แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงเท่าที่ควร โดยเฉพาะความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น การเป็นผู้มีจิตอาสา การให้ความสำคัญในความเท่าเทียมทางเพศ และการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและสังคม โดยเฉพาะปัญหาการเผชิญหน้าของกลุ่มสนับสนุนทางการเมืองต่างสีต่างชั่วคราวจากการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจรรย์ญาณ ในรอบสิบปีที่ผ่านมา มีผู้ใช้ประโยชน์จากกลุ่มคนที่ขาดความรู้ทางการเมืองหรือความเป็นพลเมืองและนำไปเป็นข้ออ้างทางการเมืองเฉพาะกลุ่มเฉพาะพรรคพวกของตน ส่งผลให้ประเทศจมอยู่ในปลักประชาธิปไตยจอมปลอม หากทางออกให้กับประเทศยามเกิดวิกฤตศรัทธาฝ่ายปกครองและนักการเมืองไม่ได้ เป็นต้น จุดเด่น มีกฎหมายและหลักสูตรด้านพลเมืองในทุกระดับการศึกษา รวมทั้งหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน สนับสนุนการเรียนรู้ความเป็นพลเมือง ข้อจำกัด ยังขาดการติดตามประเมินผลความเป็นพลเมืองของผู้เรียนชัดเจน โดยเฉพาะการประพฤติปฏิบัติตนในฐานะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยฯ เป็นการเฉพาะ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๒.๒ การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของต่างประเทศ

๒.๒.๑ สาธารณรัฐฟินแลนด์

ความนำ

สาธารณรัฐฟินแลนด์ หรือประเทศฟินแลนด์เป็นประเทศในกลุ่มนอร์ดิก ตั้งอยู่บนคาบสมุทรสแกนดิเนเวีย (ยุโรปตอนเหนือ) มีพื้นที่ ๓๓๘,๑๔๕ ตารางกิโลเมตร ปัจจุบันมีประชากรประมาณ ๕.๕ ล้านคนเศษ (United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2015: 14) กรุงเฮลซิงกิเป็นเมืองหลวง เป็นประเทศพัฒนาแล้ว มีระบบรัฐและสวัสดิการ ค่าครองชีพสูงเป็นอันดับต้นๆของโลก ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ใหญ่เป็นอันดับที่ ๔๕ ของโลก (International Monetary Fund, 2016) ประชากรมีรายได้หลักจากการอุตสาหกรรม การตลาดแบบเสรี รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ประมาณ ๑.๕ ล้านบาท (The Statistics Portal, 2016) ความสามารถในการแข่งขันในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ อยู่ในอันดับที่ ๘ ของโลก (Schwab, 2015: Xv) และได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีความสงบสุขที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง แบ่งโครงสร้างการบริหารงานออกเป็น ๓ ระดับ ได้แก่ ระดับบริหารส่วนกลางระดับบริหารส่วนภูมิภาค และระดับบริหารส่วนท้องถิ่น (เทศบาล) ภาษาราชการที่ใช้คือ ฟินนิช (Finnish) และ สวีดิช (Swedish) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๗: ๖๙)

สังคมนอร์ดิกเน้นแนวคิดด้านสิทธิทางการเมืองและการแบ่งปันความปลอดภัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ประเทศฟินแลนด์ให้ความสำคัญกับการเป็นนอร์ดิก ทั้งนี้ ระบอบประชาธิปไตยทางการ

เมืองเป็นสิ่งสำคัญในประเทศฟินแลนด์ นับแต่ศตวรรษที่ ๒๐ ฟินแลนด์ให้ความสำคัญในสิทธิการเลือกตั้ง และสิทธิของผู้หญิง ในปี พ.ศ. ๒๔๔๙ ระบบการเลือกตั้งของประเทศฟินแลนด์อยู่บนพื้นฐานการเป็นตัวแทนตามสัดส่วน นำไปสู่ระบบพรรคการเมืองหลายพรรค (Multi-party System) ฟินแลนด์ได้รับอธิปไตยในปี พ.ศ. ๒๔๐๖ หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ทั้งนี้ มีการจัดทำรัฐธรรมนูญและจัดตั้งรัฐบาลสาธารณรัฐ รัฐธรรมนูญให้อำนาจกับประธานาธิบดีบางส่วน อย่างไรก็ตาม รัฐสภามีอำนาจเป็นส่วนมาก ถึงแม้ว่าสังคมฟินแลนด์จะถูกแบ่งหลังสงครามกลางเมืองในปี พ.ศ. ๒๔๖๑ และมีแนวโน้มเผด็จการชั่วคราวเมื่อเกิดวิกฤตเนื่องจากการจำกัดสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญของประเทศฟินแลนด์ยังคงเดิม ไม่มีเปลี่ยนแปลงนับแต่การเป็นอิสระของประเทศ (Torney-Purta, Schwille & Amadeo, 1999: 230)

ถึงแม้ประเทศฟินแลนด์จะพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศยังคงความเป็นอิสระและรัฐธรรมนูญเดิมไว้ อย่างไรก็ตาม การจัดทำนโยบายต่างประเทศมีข้อจำกัดเนื่องจากประเทศที่ชนะสงคราม เช่น สหภาพโซเวียต ส่งผลให้มีการดำเนินการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ฟินแลนด์กลายเป็นรัฐสวัสดิการนอร์ดิก เศรษฐกิจที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ทำให้สามารถจัดทำโครงสร้างสวัสดิการได้สมบูรณ์ การบริการการศึกษาและสุขภาพถูกรวมเข้ากับกองทุนรัฐบาลเพื่อประชาชน เครือข่ายความปลอดภัยสังคมถูกจัดตั้งขึ้น ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ฟินแลนด์ให้การสนับสนุนการดูแลเด็กเล็ก สนับสนุนความเท่าเทียมกันทางเพศ มีการกระจายรายได้ที่จัดทำขึ้นโดยสหภาพการค้า ซึ่งเป็นเหตุการณ์สำคัญในยุโรปในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ (Torney-Purta, Schwille & Amadeo, 1999: 230)

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ประชาธิปไตยในประเทศฟินแลนด์เน้นการตัดสินใจ อำนาจถูกถ่ายโอนไปยังท้องถิ่นและชุมชน เทศบาลสามารถตัดสินใจได้ด้วยตัวเองในการจัดสรรเงินอุดหนุนของรัฐ อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ เกิดภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ และระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๙ เกิดการว่างงานของชนชั้นแรงงาน ส่งผลต่อแรงงานอุตสาหกรรม ชนชั้นกลาง และพนักงานธุรการทั่วไป เกิดการเพิ่มขึ้นของช่องว่างการกระจายรายได้ (Torney-Purta, Schwille & Amadeo, 1999: 230)

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ฟินแลนด์เข้าร่วมสหภาพยุโรป คณะกรรมการยุโรปได้จัดตั้งกฎของสหภาพยุโรปที่ส่งผลต่อโครงสร้างอุตสาหกรรมของประเทศฟินแลนด์ โดยลดภาคกสิกรรมรายย่อยและกลุ่มแรงงานในบางภาคส่วนของอุตสาหกรรม (Torney-Purta, Schwille & Amadeo, 1999: 230)

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๓ - ๒๕๔๓ ประเทศฟินแลนด์ประสบปัญหาความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมและการส่งอิทธิพลในการตัดสินใจของพลเมือง ส่งผลให้ฟินแลนด์พัฒนาระบบการศึกษาภายใต้ระบบโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับพลเมืองขึ้น (Torney-Purta, Schwille & Amadeo, 1999: 230)

ทั้งนี้ การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศฟินแลนด์ในปัจจุบัน มีสาระการดำเนินงานตามประเด็นดังนี้

๑) การสร้างความเป็นพลเมืองในระบบการศึกษา นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติและค่านิยม

(๑) นิยาม ความหมาย

กระทรวงการศึกษาและวัฒนธรรมของฟินแลนด์ มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อสนับสนุนผู้เรียนให้เติบโตมาเป็นมนุษยชาติและเป็นสมาชิกผู้มีความรับผิดชอบทางจริยธรรมของสังคม และเพื่อให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับชีวิตของพวกเขา (Ministry of Education and Culture, 2012: 26)

ความสามารถในการทำหน้าที่พลเมืองไม่มีอยู่ในตัวบุคคล บุคคลต้องเรียนรู้ ดังนั้น การศึกษาหน้าที่พลเมือง หมายถึง การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ครอบคลุมทุกส่วนของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ทักษะ และความสามารถที่จำเป็นต่อการเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ (Kekkonen, 2007: 56)

การรวมกันของเด็กและเยาวชนและการส่งเสริมสิทธิพลในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพวกเขา เป็นการส่งเสริมสนับสนุนพลเมืองที่ตื่นรู้ในการพัฒนาความรู้และทักษะสำหรับการดำเนินการประชาธิปไตยด้วยความเสมอภาคในสังคม โดยการทำงานบนหลักการของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Ministry of Education and Culture, 2012: 18)

กล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาของประเทศฟินแลนด์เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเป็นการสนับสนุนให้บุคคลมีความรับผิดชอบทางจริยธรรมของสังคม และเกิดทักษะความรู้ที่จำเป็นเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้และรับผิดชอบต่อสังคม โดยให้มีการรวมตัวกันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพลเมืองบนพื้นฐานหลักการของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

(๒) กรอบประเด็น

การจัดการศึกษาหน้าที่พลเมืองของประเทศฟินแลนด์ นำเนื้อหาในรูปแบบข้ามหลักสูตรมาประยุกต์ใช้ เน้นคุณลักษณะพลเมือง ดังนี้ (Ministry of Education, 2009: 6)

- การเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้และการเป็นผู้ประกอบการ (Active Citizenship and Entrepreneurship)
- ความปลอดภัยและความเป็นอยู่ที่ดี (Safety and Well-Being)
- การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)
- อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความรู้ของวัฒนธรรม (Cultural Identity and Knowledge of Cultures)
- เทคโนโลยีและสังคม (Technology and Society)
- การสื่อสารและสมรรถนะสื่อ (Communication and Media Competence)

(๓) กลไกและวิธีการ

การจัดการศึกษาของประเทศฟินแลนด์เป็นการจัดการศึกษาโดยการใช้เทคนิคการสอนและการเรียนรู้มากกว่าโครงสร้างโดยรวม ส่งผลให้ประเทศฟินแลนด์ประกอบไปด้วยต้นทุนทางมนุษย์ที่ดีครูสามารถพัฒนาหลักสูตรการสอนเองได้ ทั้งนี้ โรงเรียนในประเทศฟินแลนด์มีวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ที่มีนัยยะและใช้ร่วมกัน ผ่านทางการปฏิบัติและความร่วมมือในชีวิตประจำวันมากกว่าการกำหนดเป็นแผนกลยุทธ์ (Hargreaves & Shirley, 2012: 51 as cited in Lee, Hong & Niemi, 2014: 874)

หลักสูตรการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ เป็นการกระจายอำนาจการศึกษา (รัฐ ท้องถิ่น และโรงเรียนร่วมกันกำหนดหลักสูตร) โดยมีการจัดทำกรอบหลักสูตรแห่งชาติบนพื้นฐานของหลักสูตรท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อการปฏิบัติที่ดี ประเมินได้จากสมรรถนะ ไม่ใช่รายละเอียดของความรู้ การให้เป็นอิสระกับส่วนรวม (Collective Autonomy) ทั้งนี้ การให้อิสระกับส่วนรวมในระดับท้องถิ่น เช่น เทศบาลกำหนดการเรียนรู้แบบองค์รวมของเยาวชนที่ประเพณีโรงเรียนในประเทศฟินแลนด์ โดยมีการปรับมาตรฐานเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางความต้องการทางเศรษฐกิจและองค์ประกอบทางสังคม ในปัจจุบัน การแข่งขันทางเศรษฐกิจและความหลากหลายทางเชื้อชาติมีมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่เน้นอุปทานทางการศึกษา และกำหนดเป้าหมายไปที่ความต้องการตลาดแรงงาน (Ministry of Education and Culture, 2012: 26)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาแห่งชาติฟินแลนด์ ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ จัดทำขึ้นบนพื้นฐานของการเรียนรู้ของบุคคลและกระบวนการชุมชนในการสร้างทักษะและความรู้ ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคม (Socio-Constructivist Learning Conception) การเรียนรู้ เป็นผลจากกิจกรรมที่มีความหมายของผู้เรียน ผู้เรียนประมวลผลและแปลเนื้อหาการเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ และวิธีการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้จากการปฏิบัติและการมีส่วนร่วม การร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้เรียน เป็นต้น (Tibbitts, 2015: 67-68)

การจัดการศึกษาของประเทศฟินแลนด์แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น เนื่องจากการกระจายอำนาจทางการศึกษา หน้าที่ในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาเป็นหน้าที่ของผู้ให้การศึกษา โดยต้องจัดทำหลักสูตรการศึกษาตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ (ปัจจุบันมีการทบทวนกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ และจะนำมาประยุกต์ใช้ในเดือนสิงหาคม ๒๕๕๙) วัฒนธรรมการดำเนินการของโรงเรียนมีส่วนสำคัญในการสร้างบรรยากาศ จิตวิญญาณของชุมชน โอกาสและการอภิปรายสำหรับผู้เรียนในการส่งอิทธิพล ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ โรงเรียนขั้นพื้นฐาน (ประถมและการศึกษาระดับที่สอง)* บังคับให้มีสถานักเรียน กฎหมาย

* การศึกษาระดับที่สองของประเทศฟินแลนด์ หมายถึง การศึกษาระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และการศึกษาต่อเนื่องจากระดับอาชีวศึกษา

กระตุ้นให้มีการจัดพื้นที่อภิปรายของเยาวชนในเขตเทศบาล (Tibbitts, 2015: 68) สำหรับผู้สอน มีอิสระในการเลือกวิธีการสอนเพื่อสร้างสถานการณ์สำหรับการเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive Learning) และการทำงานร่วมกัน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะในการเรียนรู้และทักษะสำหรับอนาคตของผู้เรียนด้วยตัวเอง การจัดการเรียนการสอนเปิดโอกาสให้จัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และการเล่นที่เหมาะสมของเด็กในแต่ละวัย (Seikkula-Leino, Ruskovaara, Ikävalko, Mattila, Rytkölä, 2010: 1) ผ่านวัฒนธรรม และการจัดการเรียนการสอนข้ามหลักสูตร (Cross-curricular Themes)

การศึกษาพลเมืองเกิดขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในประเทศฟินแลนด์ทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรมเนื่องจากการอพยพส่งผลให้เกิดสังคมพลเมืองที่มาจากพื้นฐานต่างกัน รวมถึงการได้รับการศึกษาที่ต่างกันส่งผลให้เกิดความแตกแยกในสังคม ดังนั้น โรงเรียนมีหน้าที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนที่มีพื้นฐานต่างกัน เพื่อให้บุคคลมีส่วนร่วมในชีวิตการทำงานและกิจกรรมทางสังคม โดยระบบการศึกษาทำหน้าที่ส่งเสริม รักษาค่านิยมร่วมกันยอมรับความแตกต่าง และกระตุ้นสมาชิกในสังคมพลเมืองให้ตื่นรู้ (Ministry of Education, 2004) ในกรณีนี้ กระทรวงศึกษาธิการฟินแลนด์ได้จัดทำแผนพัฒนาของรัฐบาลเพื่อการศึกษาและวิจัยระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๖ – ๒๕๕๑ มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนสิทธิทางการศึกษาและพลเมืองตื่นรู้ แก้ไขปัญหาความหลากหลายของชนชาติ วัฒนธรรม กระจายอำนาจจากรัฐสู่ประชาชนในหลายทางเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Learning) และป้องกันสิทธิของบุคคล ทั้งนี้ โครงการนโยบายการมีส่วนร่วมของประชาชนของรัฐบาลฟินแลนด์ ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ – ๒๕๕๐ (The Citizen Participation Policy Programme Of The Finnish Government (2003-2007) ได้ถูกจัดทำขึ้น เนื่อหาการศึกษาพลเมืองและมุ่งเน้นการตื่นรู้ในการมีส่วนร่วม การเพิ่มขีดความสามารถส่วนบุคคลเพื่อส่งเสริมสนับสนุนสถานักเรียนและให้เกิดความร่วมมือกับองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (Non-Governmental Organization: NGO) และหน่วยงานอื่น (Kaihari, 2014: 5)

การสอนข้ามหลักสูตรของประเทศฟินแลนด์ เป็นการรวมการศึกษาพลเมืองเข้าไปในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาแห่งชาติในทุกระดับชั้นการศึกษา และนำไปประยุกต์ใช้ในหลักสูตรท้องถิ่น โดยบูรณาการเข้ากับวิชา ประวัติศาสตร์ การศึกษาสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ สังคมศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศาสนา เศรษฐกิจบ้าน และการศึกษาสุขภาพ (Kaihari, 2014) ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเหตุการณ์ปัจจุบันได้ ทั้งนี้ หลักสูตรที่จัดทำขึ้นมีความยืดหยุ่นในเนื้อหาตามบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง เช่น วิชาประวัติศาสตร์ มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนมีอัตลักษณ์ที่เข้มแข็งและทำความเข้าใจกับวัฒนธรรมอื่น วิชาสังคมศึกษา สนับสนุนให้ผู้เรียนเติบโตเป็นผู้ที่มีความอดทน เป็นพลเมืองประชาธิปไตย มีประสบการณ์ของการปฏิบัติทางสังคมและการมีส่วนร่วมประชาธิปไตย เป็นต้น ทั้งนี้ เนื้อหาโดยรวมของการสอนข้ามหลักสูตร มีดังนี้ (Male & Waters, 2012: 83)

- การเติบโตเป็นบุคคล (Growth as a person)
- อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสากลนิยม (Cultural Identity and Internationalism)
- ทักษะสื่อและการสื่อสาร (Media Skills and Communication)
- พลเมืองที่มีส่วนร่วมและความเป็นผู้ประกอบการ (Participatory citizenship and entrepreneurship)
 - หน้าที่สำหรับสิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่ที่ดีและอนาคตอย่างยั่งยืน (Responsibility for the environment, wellbeing and a sustainable future)
 - ความปลอดภัยและการจราจร (Safety and traffic)
 - เทคโนโลยีและบุคคล (Technology and the individual)

วิธีการจัดการเรียนการสอนข้ามหลักสูตร เป็นการบูรณาการพลเมืองเข้าไปในทุกวิชาที่จัดการเรียนการสอนและสะท้อนถึงวิธีการและวัฒนธรรมการดำเนินการของโรงเรียนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมแบบตื่นรู้ในการเรียนรู้และกิจกรรมอื่นๆ ในสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน (Tibbitts, 2015: 67) ครูมีอิสระในการเลือกวิธีการตามแนวทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาแห่งชาติ สำหรับการศึกษพลเมืองในระดับการศึกษาพื้นฐาน เน้นวิธีการของครูในการสนับสนุนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ การคิดและการแก้ปัญหา การมีส่วนร่วมและทักษะสังคม (Niemi, Toom, Kallioniemi, 2012: 199) โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

กล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาของประเทศฟินแลนด์เพื่อสนับสนุนให้บุคคลมีความรับผิดชอบทางจริยธรรมของสังคมและเกิดทักษะความรู้ที่จำเป็น เป็นพลเมืองตื่นรู้และรับผิดชอบต่อสังคมจัดการศึกษาโดยใช้เทคนิคการสอนและการเรียนรู้ มากกว่าโครงสร้างโดยรวม โรงเรียนมีวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ที่มีนัยยะและใช้ร่วมกันผ่านการปฏิบัติและความร่วมมือในชีวิตประจำวันมากกว่าการกำหนดเป็นแผนกลยุทธ์ โดยให้อิสระกับท้องถิ่นในการจัดการศึกษา ตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาแห่งชาติจัดทำขึ้นตามแนวคิดคอนสแตคติวิสต์เชิงสังคม การเรียนรู้เกิดจากการปฏิบัติกิจกรรมที่มีความหมายของผู้เรียน สิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ และวิธีการสอนที่หลากหลาย โดยให้มีการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้กับท้องถิ่น ท้องถิ่นมีหน้าที่จัดทำหลักสูตรการศึกษาตามแนวทางหลักสูตรแกนกลางการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ กฎหมายบังคับให้โรงเรียนขั้นพื้นฐานจัดตั้งสถานักเรียนขึ้น

สำหรับการจัดการศึกษาหน้าที่พลเมืองในฟินแลนด์ เกิดขึ้นเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มาจากการอพยพ ทำให้เกิดสังคมพลเมืองที่มีพื้นฐานต่างกัน โรงเรียนมีหน้าที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนในการทำงานร่วมกัน ระบบการศึกษามีหน้าที่

ส่งเสริมให้ผู้เรียนให้รักษาค่านิยมร่วมกัน ยอมรับความแตกต่างและกระตุ้นความตื่นตัวของพลเมือง ทั้งนี้ การจัดการเรียนการสอนเป็นวิธีการข้ามหลักสูตร เนื้อหาโดยรวมเพื่อให้ผู้เรียนเติบโตเป็นบุคคล มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสากลนิยม ทักษะสื่อและการสื่อสาร พลเมืองที่มีส่วนร่วมและ ความเป็นผู้ประกอบการ หน้าที่สำหรับสิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่ที่ดีและอนาคตอย่างยั่งยืน ความปลอดภัยและจรรยา เทคโนโลยีและบุคคล และต้องบูรณาการเนื้อหาข้ามหลักสูตรเข้าไปในทุกวิชา ที่มีการจัดการเรียนการสอนเพื่อสะท้อนถึงวิธีการและวัฒนธรรมการดำเนินการของโรงเรียน เกิดการมีส่วนร่วมแบบตื่นรู้ของผู้เรียนในการเรียนรู้และกิจกรรมอื่นในสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน

สำหรับกลไกการสร้างพลเมือง แตกต่างไปในแต่ละท้องถิ่น ทั้งในเรื่องของ หลักสูตร และวิธีการ ผู้สอนมีอิสระในการเลือกวิธีการสอนเพื่อสร้างสถานการณ์สำหรับการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเหตุการณ์ปัจจุบัน ส่งผลให้หลักสูตรยืดหยุ่นในเนื้อหา ที่ต่างกัน สถานศึกษาแต่ละแห่ง

๒) ปัจจัยการสร้างความเป็นพลเมือง

(๑) หลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาพลเมืองของประเทศฟินแลนด์ จัดขึ้นตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ รวมทั้งสิ้น ๑๒ ปี ผู้เรียนสามารถเลือกระหว่างห้องเรียนจริยธรรมหรือศาสนาได้ สำหรับ

สังคมศึกษา จัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและปีแรกของระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย* โดยผู้เรียนต้องเรียนหลักสูตรจิตวิทยาและปรัชญาเพื่อเป็นกรอบในการสร้างพลเมืองฟินแลนด์ ผ่านหลักการของการศึกษารอบรู้ (Well-rounded Education) (Chen, n.d.as cited in Chen, 2011) การจัดหลักสูตรพลเมืองของฟินแลนด์ต่างจากการจัดหลักสูตรที่เน้นความรักชาติของสหรัฐอเมริกาและประเทศในภูมิภาคเอเชีย ฟินแลนด์เชื่อว่าการศึกษาต้องเริ่มต้นด้วยการสอนค่านิยมสากล เช่น สิทธิมนุษยชน และความเคารพในสิทธิ มากกว่าปรัชญาสมบูรณาญาสิทธิราช (Absolutist Doctrine) เนื่องจากปรัชญาสามารถเปลี่ยนได้เมื่อเวลาเปลี่ยนไป (Chen, n.d. as cited in Chen, 2011)

สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีการนำการศึกษาพลเมืองมาประยุกต์ใช้ผ่านรูปแบบข้ามหลักสูตร (Cross-curricular Themes) ในการสอนทุกวิชา ผ่านวัฒนธรรมการดำเนินงานของโรงเรียน โดยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๕ หลักสูตรจริยธรรม เน้นเนื้อหาหลัก ๔ หัวข้อ ได้แก่ ๑) ความสัมพันธ์ของมนุษย์และการเจริญเติบโตทางจริยธรรม ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนถกเถียงความหมายของการเข้าใจผู้อื่น การแยกแยะระหว่างคิดและถูก ความหมายของมิตรภาพ การตระหนักถึงความถูกต้องในชีวิตประจำวัน ความร่ำรวยหรือความยากจนส่งผลต่อการตัดสินใจยุติธรรมอย่างไร อะไรคือความหมายของอิสระทางความคิด อิสระทางศาสนาหมายถึงอะไร การฝึกความอดทนและการไม่เลือกปฏิบัติ ๒) อัตลักษณ์แห่งตนและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถามเกี่ยวกับตัวเอง ความสามารถที่มี ระบุคุณใกล้ตัวที่มาจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมและชีวิตที่ต่างกัน ระบุคุณลักษณะของวัฒนธรรมฟินแลนด์ ระบุคุณลักษณะของอารยธรรมโบราณของโลกที่มีอยู่ และระบุความเชื่อที่แตกต่างและปรัชญาชีวิตที่หลงเหลืออยู่ในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ๓) แนวคิดของสิทธิมนุษยชนและความรู้สึกในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ผู้เรียนจะต้องทำความเข้าใจความหมายที่แท้จริงของการอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติตามกฎ การตระหนักถึงวิธีการที่จะนำไปสู่ข้อตกลงและกฎของความยุติธรรม ความน่าเชื่อถือและการรักษาสัญญา บุคคลทำให้สิทธิและข้อได้เปรียบสอดคล้องกับหน้าที่ได้อย่างไร สิทธิของเด็กคืออะไร สิทธิมนุษยชนที่แท้จริงคืออะไร อนาคตจะส่งผลต่อความสงบสุข ความเท่าเทียมกันและประชาธิปไตยบนโลกได้อย่างไร และ ๔) บุคคลและโลก รวมถึงสิ่งแวดล้อม วิวัฒนาการของมนุษย์ โลกและจักรวาล การพัฒนาที่ยั่งยืนและหัวข้ออื่นๆ (Chen, 2011)

สำหรับผู้เรียนที่ไม่เลือกเรียนจริยธรรมจะต้องเรียนศาสนา โดยในวิชาศาสนาไม่จำกัดในเรื่องของความเชื่อทางศาสนา แต่เป็นความพยายามในการหาทางออกและไตร่ตรองคำถามที่ทุกศาสนาต้องการคำตอบ ซึ่งมีเนื้อหา เช่น ความหมายของชีวิต สิ่งที่น่าความสุขมาสู่บุคคล ประสบการณ์ที่ได้รับในการแจ้งเตือนเกี่ยวกับชีวิตและความตาย เป็นต้น (Chen, 2011)

* การศึกษาระดับที่สองตอนต้น หมายถึง การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และการศึกษาระดับที่สองตอนปลาย หมายถึง การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีวศึกษา และการศึกษาต่อเนื่องจากระดับอาชีวศึกษา

ในระดับมัธยมศึกษา (ระดับชั้นปีที่ ๗: Grade 7) จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับกิจการของชาติ การตื่นรู้ของพลเมือง เป็นส่วนหนึ่งของวิชาสังคมศึกษา ผู้เรียนเริ่มมีบทบาทในชุมชนชาติ ภูมิภาคและกิจการของยุโรป (Chen, 2011) เนื้อหากิจการของชาติเกี่ยวข้องกับนโยบายสวัสดิการสังคมที่หลากหลาย ระบบการเลือกตั้งประชาธิปไตย สื่อ ระบบตุลาการ นโยบายการป้องกันประเทศและนโยบายต่างประเทศ เช่นเดียวกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากสิ่งเหล่านี้ ทั้งนี้ ผู้เรียนต้องได้รับการศึกษาเกี่ยวกับแผนการเงินและเข้าเรียนในห้องเรียนนโยบายภาษีและเศรษฐกิจ (Chen, 2011)

สำหรับเนื้อหาแกนกลางของวิชาบังคับสังคมศึกษาในการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้

- ๑) บุคคล ได้แก่ ผู้ที่เป็นสมาชิกของชุมชน ครอบครัว ชุมชนต่างๆ วัฒนธรรมหลักและวัฒนธรรมรอง และบุคคลมีโอกาสนี้ที่จะปฏิบัติหน้าที่ในเทศบาลของพวกเขาเสมือนเป็นพลเมืองของรัฐ พลเมืองของประเทศในแถบสแกนดิเนเวีย และพลเมืองในยุโรป
- ๒) สวัสดิการของบุคคล มีมิติที่แตกต่างกันของสวัสดิการของรัฐ และความเท่าเทียมกัน การพัฒนาอย่างยั่งยืนและวิธีการอื่นในการส่งเสริมสวัสดิการ
- ๓) การใช้สิทธิพลและการตัดสินใจ ได้แก่ โอกาสสำหรับพลเมืองที่ส่งผลกระทบต่อประชาธิปไตย การเลือกตั้งและการโหวต ประชาธิปไตย การเมืองและผู้บริหารระดับเทศบาล ชาติ และยุโรป สื่อและอิทธิพลของสังคม
- ๔) ความปลอดภัยของพลเมือง ได้แก่ ระบบยุติธรรม สิทธิของบุคคลและภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบทางกฎหมาย ความปลอดภัยทางจราจร และนโยบายความปลอดภัย นโยบายต่างชาติและการป้องกันประเทศ
- ๕) การจัดการการเงินของบุคคล ได้แก่ หลักการการบริหารการเงินส่วนบุคคล การทำงานและผู้ประกอบการ
- ๖) เศรษฐกิจ ได้แก่ บุคคลและผู้ประกอบการที่เป็นผู้บริโภคและผู้มีบทบาทในเศรษฐกิจ ความสำคัญของการค้าระหว่างประเทศและเศรษฐกิจโลก และ
- ๗) นโยบายเศรษฐกิจ ได้แก่ ความผันผวนของเศรษฐกิจ การว่างงาน เงินเพื่อและผลกระทบต่อผู้ประกอบการ ภาษีและการเงินสาธารณะ (Kaihari, 2006)

(๒) ครู

การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนการศึกษาพลเมืองเป็นสิ่งที่เปี่ยมนามธรรมยากต่อการจัดหามาตรฐาน คำตอบในคำถามต่างๆ จำเป็นจะต้องจัดหาครูที่มีคุณลักษณะพื้นฐานที่ดี ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ กระทรวงศึกษาธิการฟินแลนด์เริ่มโปรแกรมปฏิรูปการศึกษาจากบนลงล่าง ส่งผลในทางลบต่อการศึกษา ทั้งนี้ ๑๐ ปีต่อมา หน่วยงานที่มีอำนาจในฟินแลนด์ มุ่งมั่นที่จะยกมาตรฐานของครูแถวหน้า โดยในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ มีการออกกฎหมายบังคับให้ครูโรงเรียนรัฐบาลทุกแห่งจบการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไปและมีความเชี่ยวชาญในด้านการศึกษา ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวส่งผลต่อคุณลักษณะของครูในด้านการเป็นอาจารย์ และความสามารถในการวิจัย เห็นได้ว่า ประเทศฟินแลนด์เคารพในตัวครู เชื่อในความเป็นมืออาชีพและความสามารถของครู โดยมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน ได้แก่

ผู้เรียนในประเทศฟินแลนด์ไม่ต้องสอบระดับชาติจนถึงอายุ ๑๙ ปี ครูมีอิสระในการรับรองผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (Chen, 2011)

โรงเรียนในประเทศฟินแลนด์แบ่งครูออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ครูห้องเรียนและครุรายวิชา ครูจบการศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาโทตามที่ระบุในพระราชกฤษฎีกา ๒๕๔๘ (Niemi, Toom, Kallioniemi, 2012: 24) และต้องมีการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง (Continuing Professional Development: CPD) ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น และถูกกำหนดโดยข้อตกลงการค้าของสหภาพโดยรวม (Collective Trade Union Agreements) ทั้งนี้ ผู้จ้างงาน (โดยทั่วไปคือท้องถิ่น) เป็นผู้ตัดสินใจในโปรแกรมและรูปแบบของการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง (Continuing Professional Development: CPD) (OECD, 2013: 10)

ในประเทศฟินแลนด์ หลักสูตรครูเปิดสอนในมหาวิทยาลัย ๘ แห่ง วิธีการคัดเลือกผู้สมัครเข้าเรียนครูเปลี่ยนจากวิธีการคัดออก เป็นการรับสมัครเพื่อให้ได้ผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม โดยหลักสูตรครูใช้วิธีการวิจัยเป็นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูสามารถใช้วิธีการวิจัยคุณภาพและปริมาณ วิเคราะห์ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการทำงาน สื่อสารกับพ่อแม่ผู้ปกครอง ทำงานร่วมกับโรงเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการศึกษา (Niemi, Toom, Kallioniemi, 2012: 32)

อาชีพครูในประเทศฟินแลนด์มีพื้นฐานจากคุณธรรมจริยธรรมขั้นสูง สหภาพครูแห่งชาติได้จัดตั้งสภาจริยธรรมสำหรับอาชีพครูขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นองค์กรอิสระที่มีวัตถุประสงค์เพื่อความก้าวหน้าในจริยธรรมของอาชีพครู โดยมีการจัดตั้งหลักจริยธรรมครูขึ้น ในปีเดียวกัน (Ethical Council For The Teaching Profession, 2002: 164-165 as cited in Niemi, Toom, Kallioniemi, 2012: 27)

เนื้อหาหลักสูตรการศึกษาของครู ประกอบด้วย ระเบียบวิชาการ (ระเบียบที่ถูกสอนในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา) งานวิจัย (การเรียนรู้วิธีการวิจัย) การจัดการเรียนการสอน (ข้อบังคับสำหรับครู โดยต้องมีการฝึกปฏิบัติครู) การสื่อสาร ภาษา ICT (วิชาบังคับ) และการเตรียมแผนการเรียนรู้ของบุคคล (วิชาเลือก) (Niemi, Toom, Kallioniemi, 2012: 27)

การฝึกอบรมครูเป็นสิ่งจำเป็นในการศึกษาพลเมืองฟินแลนด์ เพื่อให้สามารถแนะนำผู้เรียนในการมีส่วนร่วมของพลเมือง โครงการการมีส่วนร่วมพลเมืองในการฝึกอบรมครู มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและเพิ่มเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมพลเมืองในการฝึกอบรมครูโดยการรวมงานวิจัย ข้อปฏิบัติของการศึกษาต่อเนื่องสำหรับการฝึกอบรมครูและการผลิตเนื้อหาสำหรับการอบรมครู (Ministry of Justice, 2007: 9) ทั้งนี้ สมาคมประวัติศาสตร์และครูพลเมือง ได้จัดทำแนวทางของหลักสูตรและเนื้อหาการสอนสำหรับครูสอนพลเมืองและจัดทำวิธีการฝึกอบรมให้กับสมาชิกในสมาคม (Eurydice, 2005: 49) เพื่อฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคม ศาสนาและจริยธรรม เพื่อให้มีสมรรถนะที่จำเป็น และพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

โดยครูจะต้องเข้าร่วมฝึกอบรมในการให้บริการที่สนับสนุนโดยรัฐบาล (จัดขึ้นโดยมหาวิทยาลัยและองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร) โดยมีกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมจัดลำดับความสำคัญของการฝึกอบรมครูในการให้บริการและการจัดหาทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำหรับการฝึกอบรมสิทธิมนุษยชนและพลเมือง (Tibbitts, 2015: 69)

(๓) ผู้บริหาร ผู้เรียน ครอบครัวและชุมชน

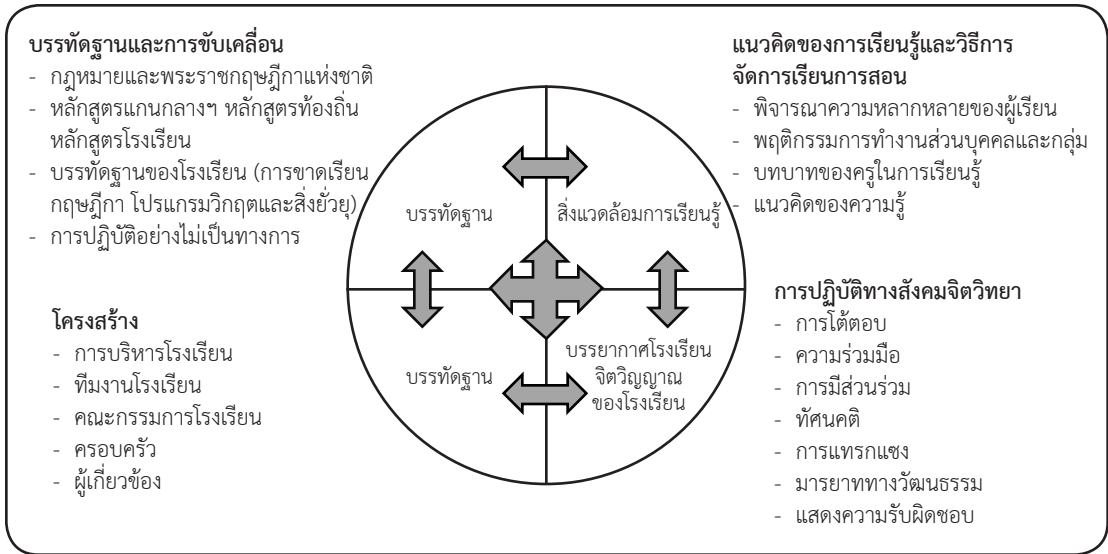
ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการจัดการศึกษา โดยมีกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรม ทำหน้าที่ให้การสนับสนุนงบประมาณและการพัฒนาด้านวิชาการ เทศบาลรับผิดชอบจัดการศึกษาภาคบังคับ และสามารถจัดการศึกษาได้หลายรูปแบบตามความพร้อม ทั้งนี้ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน้าที่ของท้องถิ่น โดยมีอิสระในการจัดการตัวเองที่สอดคล้องกับบริบท วัฒนธรรม เอกลักษณ์ และความต้องการของประชาชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๗: ๗๑-๗๒) ในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเป็นความร่วมมือ หน้าที่รับผิดชอบและการแบ่งงานในแต่ละหน่วยงาน ทั้งพ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้เรียน ครอบครัว ชุมชน ครูและผู้บริหารสถานศึกษา (Kaihari, 2006: 5)

ผู้บริหารโรงเรียนในประเทศฟินแลนด์ มีบทบาทเป็นอย่างมากในการจัดการศึกษา ผู้บริหาร คือครูที่มีคุณสมบัติเหมาะสม โดยมีการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องการบริหารและภาวะผู้นำในองค์กรโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนในประเทศฟินแลนด์ มีหน้าที่หลักในการบริหารและเป็นผู้ดำเนินการเรียนการสอน ไม่มีหน้าที่ในการสอนหรือน้อย (Niemi, Toom, Kallioniemi, 2012: 27)

ผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้นำโรงเรียน มีหน้าที่หลากหลายภายใต้ความเป็นอิสระ โดยได้รับหน้าที่จากหน่วยงานการศึกษา ผู้นำโรงเรียนมีคุณสมบัติของครู (จบการศึกษาระดับปริญญาโท) มีใบประกาศในการจัดการการศึกษาและประสบการณ์การสอน การฝึกอบรมผู้นำโรงเรียนเป็นหน้าที่ของเทศบาล โปรแกรมการจัดการการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการให้บริการในการพัฒนาผู้นำและคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเป็นผู้มอบใบประกาศการบริหารการศึกษาแก่ผู้นำโรงเรียน กฎหมายแห่งชาติระบุหน้าที่ของผู้บริหารไว้อย่างกว้าง ได้แก่ การบริหารจัดการ การจัดการการเงิน และการเรียนการสอน (การประเมินผู้เรียน การจัดตั้งการประเมินพนักงาน การบริหารงานบุคคลและการสอน) (OECD, 2013: 4)

ครอบครัวทำงานอย่างใกล้ชิดกับโรงเรียน โดยโรงเรียนจัดให้มืองค์กรครอบครัวเพื่อจัดทำความร่วมมือกับครูและนักเรียน ครอบครัวเป็นตัวแทนในคณะกรรมการโรงเรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา ผ่านการอภิปรายและสื่อสารการประชุมและแบบสอบถามความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมและค่านิยมโรงเรียน (Tibbitts, 2015: 68) ดังปรากฏในแผนภาพที่ ๒.๓

ที่มา: Tibbitts. (2015). Curriculum Development and Review for Democratic Citizenship and Human Rights Education, 68.

แผนภาพที่ ๒.๓ วัฒนธรรมการดำเนินการของโรงเรียนในประเทศฟินแลนด์

(๔) ภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรม ทำงานอย่างใกล้ชิดกับองค์กรระหว่างรัฐบาลและองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ได้แก่ UNICEF องค์การสหประชาชาติฟินแลนด์ Mannerheim League เพื่อสวัสดิการเด็ก (Mannerheim League for Child Welfare) และการร่วมมือของเยาวชนฟินแลนด์ (Allianssi และองค์กรแห่งชาติของสภาเยาวชนฟินแลนด์) ทั้งนี้ การทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมกับกระทรวงต่างๆ ในโครงการพัฒนานโยบายเด็กและเยาวชน ๒๕๕๕ – ๒๕๕๘ ตามกฎหมายเยาวชน ๒๕๔๙ (Youth Act 2006) ที่ระบุว่า รัฐบาลต้องประยุกต์ใช้โครงการพัฒนานโยบายเยาวชนทุกๆ สี่ปี เพื่อจัดตั้งแผนปฏิบัติการนโยบายเยาวชนข้ามหน่วยงาน โดยมีวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและการรวมกันทางสังคม และสนับสนุนการไม่เลือกปฏิบัติ (Tibbitts, 2015: 69)

ในการกระจายอำนาจการศึกษา รัฐบาลฟินแลนด์ได้จัดลำดับความสำคัญทางการศึกษา โดยโรงเรียนและศูนย์ดูแลเด็กได้รับการดูแลและสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่สำคัญในการจัดการศึกษา ในการจัดหาทุน จัดหลักสูตรและจัดจ้างบุคลากร ทั้งนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติและการพัฒนาการวิจัยมีการจัดลำดับความสำคัญของนโยบายการศึกษาทุกรอบสี่ปี โดยรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรม จัดเตรียมและประยุกต์ใช้นโยบาย

การศึกษา โดยมีการจัดทำข้อตกลงทางสังคมและการเมืองเกี่ยวกับความสำคัญของการศึกษาเพื่อให้ระบบการศึกษามีความมั่นคงภายใต้โครงสร้างและคุณสมบัติที่สำคัญ (OECD, 2013: 4)

สังคมพลเมืองเป็นพื้นฐานทางสังคมประชาธิปไตย การทำงานภายใต้องค์กรที่พัฒนาทักษะพลเมืองเป็นช่องทางในการส่งอิทธิพลและสร้างทุนทางสังคม กิจกรรมอาสาสมัครและการสนับสนุนช่วยเหลือเป็นสิ่งที่สำคัญในสังคมฟินแลนด์ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมเหล่านี้ไม่สามารถแทนที่ภาระงานของหน่วยงานใดๆ แต่เป็นการส่งเสริมให้ความช่วยเหลือบุคคล ในช่วงที่ตกอยู่ในสถานการณ์ลำบากของชีวิต (Kekkonen, 2007: 53-58)

องค์กรหลายๆ ภาคส่วนเป็นผู้ให้บริการ (โดยเฉพาะสวัสดิการสังคมและสุขภาพ) โครงการหรือนโยบายโดยเน้นการให้เงินทุนสนับสนุนกิจกรรมพลเมือง การให้บริการ การฝึกอบรม การวิจัยและพัฒนาพลเมือง ดังนี้ (Kekkonen, 2007: 58-59)

- คณะกรรมการสังคมพลเมือง 2006 (The Civil Society 2006 Committee) มีหน้าที่ตรวจสอบความสำคัญของสังคมพลเมือง จัดทำข้อเสนอ และส่งผ่านโครงการสู่กระทรวงต่างๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

- รัฐบาลตัดสินใจในการสนับสนุนกิจกรรมขององค์กรพลเมืองต่างๆ เช่น กิจกรรมสาธารณูปโภค งานอาสาสมัคร และการให้การช่วยเหลือผู้อื่น

- กฎข้อบังคับของรัฐบาลให้มีคณะกรรมการที่ปรึกษาเกี่ยวกับนโยบายสังคมพลเมืองถูกร่างขึ้นภายใต้พื้นฐานข้อเสนอมติของคณะกรรมการสังคมพลเมือง ๒๕๔๔

- การทำงานของเยาวชนและพระราชบัญญัติเยาวชนเน้นพลเมืองตื่นรู้ และโอกาสในการมีส่วนร่วมในหัวข้อที่เกี่ยวกับงานเยาวชนท้องถิ่น ภูมิภาคและนโยบาย

- มหาวิทยาลัย Jyväskylä เริ่มโปรแกรมปริญญาโทด้านผู้เชี่ยวชาญกิจกรรมพลเมืองและจัดตั้งโรงเรียนสำหรับผู้วิจัยด้านการปฏิบัติของพลเมืองในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ การเตรียมการในส่วนนี้ ได้มีการสำรวจการสอนและงานวิจัยของมหาวิทยาลัยเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติในประเทศฟินแลนด์

- โปลีสเทคนิก มีหน้าที่ร่วมกันในการพัฒนากิจกรรมพลเมือง

- องค์กรและหน่วยงานการศึกษาผู้ใหญ่ ได้จัดหลักสูตรกิจกรรมพลเมืองและเพิ่มงานขององค์กร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกสำเร็จให้กับองค์กร รวมทั้งโครงการเพื่อพัฒนากิจกรรมพลเมืองรูปแบบใหม่ เพื่อเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมในวัฒนธรรมเมืองได้รับการสนับสนุนจากองค์กรและหน่วยงานการศึกษาผู้ใหญ่

กล่าวได้ว่า หลักสูตรการศึกษาพลเมืองของประเทศฟินแลนด์ จัดขึ้นตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๑๒ รวมทั้งสิ้น ๑๒ ปี ผู้เรียนสามารถเลือกระหว่างห้องเรียนจริยธรรมหรือศาสนาได้ ผู้เรียนเริ่มเรียนหลักสูตรสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและปีแรกของระดับ

มัธยมศึกษาตอนปลาย และจะต้องเรียนหลักสูตรจิตวิทยาและปรัชญาเพื่อเป็นกรอบในการสร้างพลเมืองฟินแลนด์ผ่านหลักการของการศึกษารอบรู้การจัดการหลักสูตรพลเมืองของฟินแลนด์ต่างจากการจัดหลักสูตรที่เน้นความรักชาติของสหรัฐอเมริกาและประเทศในภูมิภาคเอเชีย โดยการจัดการศึกษาเริ่มจากการสอนค่านิยมสากล เช่น สิทธิมนุษยชน และความเคารพในสิทธิ มากกว่าปรัชญาสมบูรณ์ญาสิทธิราช

สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีการนำการศึกษาพลเมืองมาประยุกต์ใช้ผ่านรูปแบบข้ามหลักสูตร (Cross-Curricular Themes) ในการสอนทุกวิชาผ่านวัฒนธรรมการดำเนินงานของโรงเรียน โดยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๕ หลักสูตรจริยธรรมเน้นเนื้อหาหลัก ๔ หัวข้อ ได้แก่ ๑) ความสัมพันธ์ของมนุษย์และการเจริญเติบโตทางจริยธรรม ๒) อัตลักษณ์แห่งตนและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ๓) แนวคิดของสิทธิมนุษยชนและความรู้สึกในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และ ๔) บุคคลและโลก รวมถึงสิ่งแวดล้อม

การจัดการเรียนการสอนพลเมืองในประเทศฟินแลนด์ มีลักษณะเป็นนามธรรม ดังนั้น ครูจะต้องมีคุณลักษณะสำคัญคือ มีความเป็นอาจารย์ ความสามารถในการวิจัย จบการศึกษาระดับปริญญาโท โดยครูแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ครูห้องเรียนและครูรายวิชา ทั้งนี้ ครูในประเทศฟินแลนด์ได้รับการเคารพยกย่อง ครูมีอิสระในการรับรองผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โดยไม่มีการทดสอบระดับชาติของผู้เรียนก่อนอายุครบ ๑๙ ปี อย่างไรก็ตาม ครูจะต้องมีการพัฒนาอาชีพและได้รับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ สมาคมประวัติศาสตร์และครูพลเมืองมีหน้าที่จัดทำเนื้อหา แนวทางของหลักสูตร และจัดหาวิธีการฝึกอบรมให้กับสมาชิกในสมาคม

ทุกภาคส่วนมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาพลเมืองของประเทศฟินแลนด์ โดยมีกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมให้การสนับสนุนงบประมาณ เทศบาลจัดการศึกษาภาคบังคับ ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ในการบริหารจัดการ จัดการการเงิน การเรียนการสอน และผู้บริหารจะต้องมีคุณสมบัติของครู โรงเรียนจัดให้มีองค์กรครอบครัวเพื่อจัดทำความร่วมมือกับครูและสภานักเรียน ครอบครัวเป็นตัวแทนในคณะกรรมการโรงเรียน มีหน้าที่ในการมีส่วนร่วมออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา

องค์กรต่างๆ ในประเทศฟินแลนด์ทำงานอย่างใกล้ชิดกับองค์กรระหว่างรัฐบาลและองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ได้แก่ UNICEF องค์กรสหประชาชาติฟินแลนด์ Mannerheim League เพื่อสวัสดิการเด็ก และการร่วมมือของเยาวชนฟินแลนด์ (Allianssi และองค์กรแห่งชาติของสภาเยาวชนฟินแลนด์) โดยมีการจัดทำโครงการ เช่น การพัฒนานโยบายเด็กและเยาวชน ๒๕๕๕ - ๒๕๕๘ ตามกฎหมายเยาวชน ๒๕๔๙ และกิจกรรมอาสาสมัครและสนับสนุนการช่วยเหลือบุคคลในสถานการณ์ลำบากของชีวิต เป็นต้น ทั้งนี้ องค์กรต่างๆ มีหน้าที่ที่ต่างกันในการจัดการศึกษาพลเมือง เช่น คณะกรรมการสังคมพลเมือง ๒๕๔๙ มีหน้าที่ตรวจสอบความสำคัญของสังคมพลเมือง จัดทำข้อเสนอ และส่งผ่านโครงการสู่กระทรวงต่างๆ เพื่อ

นำไปสู่การปฏิบัติ รัฐบาลตัดสินใจในการสนับสนุนกิจกรรมขององค์กรพลเมืองต่างๆ กฎข้อบังคับของรัฐบาลให้มีคณะกรรมการที่ปรึกษาเกี่ยวกับนโยบายสังคมพลเมืองถูกร่างขึ้นภายใต้พื้นฐานข้อเสนอของคณะกรรมการสังคมพลเมือง ๒๕๔๙ มหาวิทยาลัย Jyväskylä เริ่มโปรแกรมปริญญาโทด้านผู้เชี่ยวชาญกิจกรรมพลเมืองและจัดตั้งโรงเรียนสำหรับผู้วิจัยด้านการปฏิบัติของพลเมืองในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นต้น

๓) กระบวนการสร้างความเป็นพลเมือง

(๑) การมีส่วนร่วม

ประชาธิปไตยในฟินแลนด์ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของประเพณี โดยสามารถคงอยู่ได้เป็นเวลากว่าร้อยปีถึงแม้จะมีภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอกประเทศ ฟินแลนด์เป็นหนึ่งในประเทศที่มีประชาธิปไตยที่ดีที่สุดในโลก ประชาชนฟินแลนด์เชื่อถือในสถาบันสังคม และมั่นใจในความสามารถของประชาธิปไตย กิจกรรมพลเมืองในประเทศฟินแลนด์เน้นความเป็นนอร์ดิก (Nordic Manner) และเป็นประเทศผู้นำในด้านกิจกรรมอาสาสมัครอันดับต้นๆ ของโลก (Kekkonen, 2007: 53-54)

รัฐธรรมนูญที่แก้ไขแล้วและมีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ บัญญัติว่า หน่วยงานของรัฐต้องส่งเสริมโอกาสในการมีส่วนร่วมของบุคคลในกิจการสังคม เพื่อส่งเสริมสิทธิพลในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับพลเมือง ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประชาธิปไตยฟินแลนด์ (Kekkonen, 2007: 53-54) อย่างไรก็ตาม ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ประเทศฟินแลนด์ประสบปัญหาการมีส่วนร่วมของพลเมืองในเรื่องการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรในการส่งเสริมสิทธิพลต่อสังคม รัฐบาลฟินแลนด์จึงประกาศโครงการนโยบายการมีส่วนร่วมของประชาชนของรัฐบาลฟินแลนด์ (๒๕๔๖ – ๒๕๕๐) ขึ้นเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของพลเมือง โดยในปัจจุบัน ฟินแลนด์เป็นสังคมพลเมืองตื่นรู้ มีองค์กรพลเมืองที่จัดตั้งขึ้นกว่า ๑๐๐,๐๐๐ องค์กร เน้นการให้บริการเยาวชน เช่น ลูกเสือและกาชาดฟินแลนด์ (Saarela, 2010) ทั้งนี้ ในการดำเนินงานกระตุ้นการมีส่วนร่วมของพลเมืองในระดับท้องถิ่น เขตเทศบาล ๑๐๐ แห่ง ได้จัดตั้งหน่วยจัดการในการฝึกอบรมครู จำนวน ๓๐๐ แห่ง โดยผู้บริหารโรงเรียน เยาวชน หรือผู้แทนการบริหาร มีส่วนร่วมในการฝึกอบรมที่จัดขึ้นโดยโครงการการมีส่วนร่วมระหว่างนักเรียน-ชุมชน องค์กรนักเรียนถูกสร้างขึ้นภายในเทศบาลที่เข้าร่วมโครงการ และกิจกรรมขององค์กรนักเรียนในสถาบันอุดมศึกษาได้ถูกพัฒนาขึ้น รวมถึงบทบัญญัติเกี่ยวกับองค์กรนักเรียนถูกนำเข้ามาใช้ในพระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Kekkonen, 2007: 57)

การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งนี้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงที่เกี่ยวข้องและสถาบันแห่งชาติ (การศึกษา สังคมและสุขภาพ) ครอบครัว ครู ผู้บริหาร โรงเรียน

ฝึกหัดครู ชนกลุ่มน้อยและกลุ่มชาติพันธุ์ (ครูที่พูดภาษาสวีดิช ซามิ และโรมา) หน่วยงานท้องถิ่นและภูมิภาค และสมาคมอุตสาหกรรม (Tibbitts, 2015: 69)

กฎหมายเยาวชน พ.ศ. ๒๕๔๙ ระบุให้มีการจัดทำโครงการสำหรับนโยบายเด็กและเยาวชนทุกๆ สี่ปี เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของพลเมือง โดยในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำโครงการการมีส่วนร่วมระหว่างนักเรียน-ชุมชน (Participating Pupil – Communitarian School Project) เพื่อพัฒนากิจกรรมสำหรับองค์กรนักเรียน และจัดการฝึกอบรมระดับประเทศและภูมิภาค จัดฝึกอบรมให้กับบุคคล เพื่อสร้างกิจกรรมและเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน สนับสนุนเทศบาลในการพัฒนาเครื่องมือที่ส่งเสริมสิทธิพล เช่นเดียวกับการผลิตสื่อที่ช่วยส่งเสริมการเป็นพลเมืองตื่นรู้ (Kekkonen, 2007: 57) ทั้งนี้ โครงการนโยบายสำหรับเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ที่จัดทำขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ พัฒนาจากเยาวชนโดยประยุกต์ใช้การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น โดยใช้แนวทางและรูปแบบสำหรับโครงการเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การจ้างงาน สุขภาพ การใช้ชีวิต พลเมืองตื่นรู้และการกระจายอำนาจทางสังคม (Ministry of Education, 2008: 8) ผ่านการทำงานร่วมกันของรัฐบาลท้องถิ่นและองค์กรเยาวชน เพื่อส่งเสริมสิทธิพลในการตัดสินใจ และแสดงความคิดเห็น โดยมีโครงการ เช่น e-Democracy พัฒนาโดยโครงการสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมออนไลน์แห่งชาติ (The National e-Participation Environment Project) เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมออนไลน์ที่อำนวยความสะดวกในการติดต่อระหว่างพลเมืององค์กรไม่แสวงหาผลกำไร รัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นในการตัดสินใจ และการให้ข้อมูลป้อนกลับออนไลน์ (Ministry of Justice, 2015: 1-6) โครงการกิจกรรมอาสาสมัครทางเลือกในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการให้บริการชุมชน เป็นต้น

สำหรับความร่วมมือต่างๆ ในหน่วยงานอื่นในการมีส่วนร่วมในประเทศฟินแลนด์ (Ministry of Justice, 2007: 12-13) มีดังนี้

- ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เลขาธิการของกระทรวงต่างๆ ได้ลงนามในประกาศหลักการของรัฐบาลที่เกี่ยวกับการให้คำแนะนำพลเมือง ทั้งนี้ ประกาศได้ถูกลงนามโดยสมาคมของหน่วยงานท้องถิ่น ระดับภูมิภาคและตัวแทนราษฎรของฟินแลนด์
- หนังสือคู่มือการให้คำแนะนำพลเมืองสำหรับหน่วยงานรัฐบาลและพนักงานได้รับการตีพิมพ์
- รายงานเกี่ยวกับการให้คำแนะนำและการมีส่วนร่วมในเครือข่ายข้อมูล
- กระทรวงต่างๆ ถูกนำเข้าสู่ยุทธศาสตร์ของ NGO ในช่วงท้ายของปี พ.ศ. ๒๕๔๙ และจัดทำรายงานขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๐
- รายงานเกี่ยวกับดิจิทัลทีวีเพื่อเป็นช่องทางในการมีส่วนร่วมของพลเมืองถูกจัดทำและตีพิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘

- จัดทำการให้คำแนะนำในรูปแบบออนไลน์ (E-Consultation) ในรัฐบาลกลางของประเทศฟินแลนด์ขึ้น ซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศแรกในยุโรปที่จัดทำ E-Consultation
- ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ กระทรวงศึกษาธิการและ Finnish Youth Corporation Allianssi ได้เปิดช่องทางการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสังคมและการถกเถียงปัญหา สำหรับเยาวชนอายุระหว่าง ๑๔ - ๑๙ ปี โดยมีเนื้อหาในเว็บไซต์เกี่ยวกับผู้เรียนและข้อมูลเยาวชน เปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมวางแผนเนื้อหาเว็บไซต์ โดยให้โอกาสในการหารือ การให้ข้อมูลและเปิดโอกาสให้กับวิธีการใหม่ๆ ที่จัดทำขึ้นโดยองค์กรพลเมืองและนักกิจกรรมต่างๆ โดยมีเป้าหมายให้เยาวชนคุ้นเคยกับกระบวนการทางสังคม สำหรับเว็บไซต์และฟอร์มสามารถเข้าถึงได้ที่ www.otakantaa.fi (Otakantaa หมายถึง การแบ่งปันความคิดเห็นของคุณกับพวกเรา (Share Your Views With Us) (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2003: 65)
- กลุ่มความร่วมมือ Sag ของ NGO ที่พูดภาษาสวีดิช และกระทรวงต่างๆ ให้การสนับสนุนการให้คำแนะนำของ NGO ในระดับต่างๆ โดยเฉพาะในการเริ่มต้นกระบวนการพลเมือง โดยกลุ่มความร่วมมือของ Sag เริ่มทำงานในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ และเสร็จสิ้นลงในปี พ.ศ. ๒๕๕๑

(๒) การสนับสนุนส่งเสริม

การสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาพลเมืองในระดับประเทศ ถูกระบุไว้ในรัฐธรรมนูญที่แก้ไขแล้วและมีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๗ และกฎหมายเยาวชน ๒๕๔๙ โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพลเมืองและจะต้องส่งเสริมโอกาสในการมีส่วนร่วมของบุคคลในกิจการสาธารณะ และให้มีการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ อีกทั้งแผนการศึกษาแห่งชาติและการพัฒนาการวิจัยมีการจัดลำดับความสำคัญของนโยบายการศึกษาทุกรอบสี่ปี ในการสนับสนุนส่งเสริมในระดับสถานศึกษา แบ่งเป็น ๑) การศึกษาพลเมืองในสถานศึกษาพื้นฐาน โรงเรียนจัดทำแผนการสอนของครู หัวข้อการมีส่วนร่วมของพลเมืองและการแบ่งกลุ่มขององค์กรต่างๆ ในโรงเรียน โดยมีเนื้อหาการสอนในการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายคือพลเมืองตื่นรู้และองค์กร (Active Citizenship and Enterprise) และ ๒) การศึกษาผู้ใหญ่ การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ภายใต้คำแนะนำของกระทรวงศึกษาธิการผ่านทางข้อมูลและสถาบันต่างๆ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมือง โดยเพิ่มการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับทักษะพลเมืองและการเตรียมความพร้อมในการมีส่วนร่วมในสังคมพลเมือง นอกเหนือจากการพัฒนาตามวัตถุประสงค์พลเมือง (Kekkonen, 2007: 57)

(๓) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษา แบ่งออกเป็น ๑) การศึกษาพลเมือง ในสถานศึกษา เช่น โครงการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของเยาวชน ได้พัฒนาการปฏิบัติเพื่อป้องกันการลดความสำคัญของเยาวชนและกระตุ้นการมีส่วนร่วม ดำเนินงานผ่านรูปแบบ ๒๘ รูปแบบ ในเขตเทศบาล ๗๐ เขต โดยมีจุดมุ่งหมายพิเศษคือ เยาวชนที่มีความยากลำบากในการเข้าศึกษาต่อ หรือในชีวิตการทำงาน โดยได้มีการจัดตั้งสภาเยาวชนและรัฐสภาเยาวชนขึ้น และ ๒) การศึกษาผู้ใหญ่ ศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ได้จัดตั้งโครงการการพัฒนาความร่วมมือสำหรับกิจกรรมชมรม โดยได้รับทุนจากองค์กรวัฒนธรรมเพื่ออำนวยการศึกษาผู้ใหญ่เพื่อเป็นช่องทางในการจัดกิจกรรมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง เน้นการพัฒนากิจกรรมของชมรมและการให้การฝึกอบรมกิจกรรมผู้นำ ทั้งนี้ สมาคมการศึกษาผู้ใหญ่ฟินแลนด์ได้จัดตั้งโครงการให้ความช่วยเหลือโดยการเชื่อมโยงข้อมูลการศึกษาพลเมืองทั้งหมดไว้บนอินเทอร์เน็ต และจัดให้มีการฝึกอบรมครูสำหรับการศึกษาเครือข่าย (Kekkonen, 2007: 58)

(๔) การประเมินผล

ประเทศฟินแลนด์ไม่มีการประเมินผลทักษะจากส่วนกลาง ยกเว้นการทดสอบเพื่อเข้าเป็นนักศึกษาที่จัดขึ้นในช่วงปลายของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นปีที่ ๙) โดยคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติฟินแลนด์เป็นผู้กำหนดเกณฑ์การประเมิน รวมถึงการประเมินสิทธิมนุษยชนและพลเมืองที่เป็นส่วนหนึ่งของวิชาสังคมศึกษาในรูปแบบของการได้มาซึ่งความรู้ทางทฤษฎี ทักษะและความเข้าใจของผู้เรียน พร้อมทั้งงานที่ปฏิบัติในโรงเรียน และการประเมินพฤติกรรม เช่น ผู้เรียนตระหนักในสิ่งแวดล้อมและผู้อื่นอย่างไร สอดคล้องกับกฎและระเบียบหรือไม่ เป็นต้น ครูได้รับการกระตุ้นให้คำนึงถึงความต่างของผู้เรียน การสนับสนุนการประเมิน และการประเมินผู้เรียนมีการพัฒนาที่มุ่งเน้นในการสนับสนุนการเรียนรู้และความสามารถในการเรียนรู้ ครูมีหน้าที่ประเมินวิชาที่เกี่ยวข้องกับพลเมือง บนพื้นฐานของวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยการกระตุ้นให้ผู้เรียนจัดทำสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้ของผู้เรียน ไม่มีการตรวจสอบโรงเรียน การจัดอันดับหรือการทดสอบปลายภาค อย่างไรก็ตาม มีการจัดการประเมินแห่งชาติที่อิงตัวอย่าง (Sample-based Evaluation) (Tibbitts, 2015: 67-68) ทั้งนี้ โรงเรียนไม่จำเป็นต้องได้รับการอนุมัติวิธีการประเมินจากคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยหน่วยงานท้องถิ่นอาจเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการประเมิน (Sqa, n.d.: 11)

ในการประเมินผลภายในโรงเรียน ผู้เรียนถูกประเมินอย่างต่อเนื่องโดยครูทั้งในโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบผสม (Comprehensive School) และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยในโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบผสม ความก้าวหน้าของผู้เรียนถูกรายงานในตอนท้ายของปีอย่างน้อยปีละครั้ง รายงานประกอบด้วย ความประพฤติของผู้เรียน การเรียน ความรู้และทักษะ

ความก้าวหน้าในรายวิชา โดยการให้คะแนนแบ่งเป็นเกรด จาก ๔ ถึง ๑๐ เกรด ๔ ถือว่าไม่ผ่านความรู้ และทักษะ เกรด ๕ ถือว่าผ่าน เกรด ๖ และ ๗ น่าพอใจ เกรด ๘ ดี เกรด ๙ ดีมาก และ เกรด ๑๐ เยี่ยม โดยรายงานระบุความคิดเห็นของครูรายวิชา รวมถึงความก้าวหน้าของผู้เรียนและข้อมูลจากครูในห้องเรียนเกี่ยวกับความประพฤติของผู้เรียน (Sqa, n.d.: 14)

สำหรับการประเมินในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของโรงเรียนและความก้าวหน้าของผู้เรียนถูกจัดทำขึ้น วัตถุประสงค์ของการประเมินเพื่อให้ผลสะท้อนกลับกับผู้เรียนในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความก้าวหน้าโดยรวมในวิชาที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ความรู้และทักษะในรายวิชาถูกประเมินโดยครูหรือกลุ่มของครู ผลการประเมินรอบสุดท้ายถูกตัดสินโดยหัวหน้าครู สำหรับเกรดแบ่งออกเป็น ๔ ถึง ๑๐ เกรด ๔ ถือว่าไม่ผ่านความรู้และทักษะ เกรด ๕ ถือว่าผ่าน เกรด ๖ และ ๗ น่าพอใจ เกรด ๘ ดี เกรด ๙ ดีมาก และ เกรด ๑๐ เยี่ยม ผู้เรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน จะได้รับโอกาสให้ทำการทดสอบที่แยกออกมา เมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษาครบตามจำนวนวิชาที่กำหนด ผู้เรียนจะได้รับใบประกาศ (Sqa,n.d.: 15)

การประเมินภายนอกในตอนท้ายของการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียน เป็นการสอบเพื่อเข้าศึกษาต่อ โดยมีการสอบสองครั้งในช่วงฤดูใบไม้ผลิและใบไม้ร่วง การสอบถูกบริหารจัดการโดยคณะกรรมการตรวจสอบการสมัครเข้าเป็นนักศึกษา (Matriculation Examination Board) (Sqa, n.d.: 15)

ในการประเมินโรงเรียน มีการจัดทำประเมินภายใน การประเมินภายนอกและการจัดทำกระบวนการในการประเมินเพื่อพัฒนาการประเมินภายนอกขึ้น สำหรับการประเมินภายนอก ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมเป็นผู้ประเมินผ่านองค์กร ๓ องค์กร ได้แก่ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สภาการประเมินผลการศึกษาฟินแลนด์ (The Finnish Education Evaluation Council) และสภาการประเมินผลการศึกษาระดับอุดมศึกษาฟินแลนด์ (The Finnish Higher Education Evaluation Council) โดยในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ มีการรวมตัวกันของ ๓ องค์กร เป็นศูนย์การประเมินผลการศึกษาฟินแลนด์ (The Finnish Centre for Evaluation of Education) โดยรวมการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ภายใต้คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ การประเมินผลการศึกษาและสถาบันระดับสูงเข้าด้วยกัน และถูกนำไปประยุกต์ใช้โดยสภาการประเมินผลการศึกษาฟินแลนด์และสภาการประเมินผลการศึกษาระดับอุดมศึกษาฟินแลนด์ ทั้งนี้ การรวมหน้าที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งในกิจกรรมการประเมินการศึกษา และการจัดตั้งศูนย์การประเมินเพื่อความเป็นอิสระของกิจกรรมในการประเมินภายนอกการศึกษา (OECD, 2013: 14)

กระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมฟินแลนด์ได้จัดเตรียมแผนการประเมินสำหรับประเมินบุคคลที่สามขึ้น ทั้งนี้ การประเมินจัดทำขึ้นโดยการตรวจสอบผลลัพธ์การเรียนรู้และแผนการเรียนรู้และนำมาประเมินในความร่วมมือกับสภาการประเมินผลการศึกษาฟินแลนด์และสภาการประเมินผลการศึกษาระดับอุดมศึกษาฟินแลนด์ พร้อมด้วยองค์กรการประเมิน เช่น

มหาวิทยาลัยต่างๆ เป็นต้น ทั้งนี้ รัฐบาลฟินแลนด์ระบุว่า นับจากปี พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นต้นไป กิจกรรมการประเมินที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจะถูกรวมเข้าไว้กับศูนย์การประเมินผลการศึกษาฟินแลนด์ (Ministry of Education and Culture, 2013)

กล่าวได้ว่า กระบวนการสร้างประชาธิปไตยของประเทศฟินแลนด์ในการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างพลเมืองให้มีความเชื่อถือในสถาบันสังคม และมีความมั่นใจในประชาธิปไตย เน้นกิจกรรมพลเมืองและความเป็นนอร์ดิก ฟินแลนด์เป็นประเทศผู้นำในด้านกิจกรรมอาสาสมัครอันดับต้นๆ ของโลก ทั้งนี้ บทบัญญัติต่างๆ เช่น รัฐธรรมนูญที่แก้ไขแล้วและมีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๗ และกฎหมายเยาวชน ๒๕๔๙ ระบุว่า ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพลเมืองและจะต้องส่งเสริมโอกาสในการมีส่วนร่วมของบุคคลในกิจการสาธารณะ โดยให้มีการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ขึ้นด้วยความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เช่น องค์กรพลเมือง กระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรม เทศบาล สถาบันอุดมศึกษา กระทรวงต่างๆ และสถาบันแห่งชาติ (การศึกษา สังคมและสุขภาพ) โดยในปัจจุบัน ฟินแลนด์เป็นสังคมพลเมืองที่ตื่นรู้ มีองค์กรพลเมืองที่จัดตั้งขึ้นกว่า ๑๐๐,๐๐๐ องค์กร ที่เน้นการให้บริการเยาวชน เช่น ลูกเสือและกาชาดฟินแลนด์ เป็นต้น

สำหรับโครงการที่จัดตั้งขึ้นเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของพลเมือง เช่น กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำโครงการการมีส่วนร่วมระหว่างนักเรียน-ชุมชน เพื่อพัฒนากิจกรรมสำหรับองค์กรนักเรียนและจัดการฝึกอบรมระดับประเทศและภูมิภาค สร้างกิจกรรมและเครือข่ายความร่วมมือสนับสนุนเทศบาลในการพัฒนาเครื่องมือในการส่งอิทธิพล และผลิตสื่อที่ช่วยส่งเสริมการเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ โดยเทศบาล ๑๐๐ แห่ง ได้จัดตั้งหน่วยจัดการในการฝึกอบรมครูจำนวน ๓๐๐ แห่ง ผู้บริหารโรงเรียน เยาวชน หรือผู้แทนการบริหาร มีส่วนร่วมในการฝึกอบรมที่จัดขึ้นโดยโครงการการมีส่วนร่วมระหว่างนักเรียน-ชุมชน องค์กรนักเรียนถูกสร้างขึ้นภายในเทศบาลที่เข้าร่วมโครงการ และกิจกรรมขององค์กรนักเรียนในสถาบันอุดมศึกษาได้ถูกพัฒนาขึ้น การจัดการให้คำแนะนำพลเมืองออนไลน์ในรูปแบบ E-Consultation ของรัฐบาลกลางของประเทศฟินแลนด์ การจัดทำหนังสือคู่มือการให้คำแนะนำพลเมืองสำหรับหน่วยงานรัฐบาลและพนักงาน โครงการ e-Democracy พัฒนาโดยโครงการสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมออนไลน์แห่งชาติ เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมออนไลน์ที่อำนวยความสะดวกในการโต้ตอบระหว่างพลเมือง องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร รัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นในการตัดสินใจ และการให้ข้อมูลป้อนกลับออนไลน์ เป็นต้น

สำหรับการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาพลเมืองในระดับท้องถิ่น สถานศึกษาสนับสนุนแผนการสอนของครูในเรื่องการศึกษาพลเมืองและมีการแบ่งกลุ่มขององค์กรต่างๆ ในโรงเรียน สถาบันการศึกษาผู้ใหญ่มีส่วนในการส่งเสริมสนับสนุนทักษะพลเมืองและการเตรียมความพร้อมพลเมืองในการมีส่วนร่วมของการศึกษาผู้ใหญ่

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษา พบว่า มีการจัดกิจกรรมและโครงการต่างๆ เพื่อป้องกันการลดความสำคัญของเยาวชนและกระตุ้นการมีส่วนร่วม เช่น การดำเนินงานผ่านรูปแบบ ๒๘ รูปแบบในเขตเทศบาล ๗๐ เขต โดยมีการจัดตั้งสภาเยาวชนและรัฐสภาเยาวชนขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ สำหรับการศึกษาผู้ใหญ่ ศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ได้จัดตั้งโครงการพัฒนาร่วมสำหรับกิจกรรมชมรมโดยเน้นความเป็นผู้นำและสมาคมการศึกษาผู้ใหญ่ฟินแลนด์ได้เปิดโครงการให้ความช่วยเหลือโดยเชื่อมโยงข้อมูลการศึกษาพลเมืองทั้งหมดไว้บนอินเทอร์เน็ต และจัดให้มีการฝึกอบรมครูสำหรับการศึกษาเครือข่าย

สำหรับการประเมินผลการศึกษาในประเทศฟินแลนด์เน้นการเรียนรู้ ไม่มีการทดสอบระดับชาติ ยกเว้นการทดสอบเพื่อเข้าเป็นนักศึกษาที่จัดขึ้นในช่วงปลายของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นปีที่ ๙) ครูมีหน้าที่ประเมินผู้เรียนในวิชาที่สอนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยไม่จำเป็นต้องได้รับการอนุมัติวิธีการประเมินจากคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำหรับการประเมินโรงเรียน ต้องมีการประเมินทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ในการประเมินภายนอก ในปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมเป็นผู้ประเมินผ่านองค์กร ๓ องค์กร ได้แก่ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สภาการประเมินผลการศึกษาฟินแลนด์ และสภาการประเมินผลการศึกษาในระดับอุดมศึกษาฟินแลนด์ ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ มีการรวมตัวกันของ ๓ องค์กร เป็นศูนย์การประเมินผลการศึกษาฟินแลนด์โดยรวมการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ภายใต้คณะกรรมการการศึกษาฟินแลนด์และการประเมินผลการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่นำไปประยุกต์ใช้โดยสภาการประเมินผลการศึกษาฟินแลนด์และสภาการประเมินผลอุดมศึกษาฟินแลนด์ การรวมหน้าที่ขององค์กรเหล่านี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งให้กับกิจกรรมการประเมินผลการศึกษา ทั้งนี้ การจัดตั้งศูนย์การประเมินเพื่อความเป็นอิสระของกิจกรรมในการประเมินภายนอกสถานศึกษา

จุดเด่น

จากการศึกษาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศฟินแลนด์ มีจุดเด่น ดังนี้

๑. จัดลำดับความสำคัญของนโยบายการศึกษาทุกรอบสี่ปี ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
๒. เน้นค่านิยม มากกว่าปรัชญา สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม
๓. เน้นความเป็นพลเมืองของประเทศในแถบสแกนดิเนเวียและยุโรป ให้ความสำคัญต่อค่านิยมสากลมากกว่าการรักชาติ ส่งผลให้เกิดความเป็นพลโลกที่ดี เห็นความสำคัญของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน อันเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสังคมสันติสุข
๔. เน้นวิธีการมากกว่าการแผนกลยุทธ์

๕. การจัดหลักสูตร เน้นรูปแบบข้ามหลักสูตรที่บูรณาการการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมโดยไม่เน้นวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นสำคัญ

๖. ปลูกฝังจริยธรรมและศาสนาในระดับประถมศึกษาขึ้นไป

๗. เน้นการเพิ่มขีดความสามารถของบุคคล ความเชื่อมั่นของพลเมืองในการใช้สิทธิพลเมือง การตัดสินใจที่ส่งผลกระทบต่อประชาธิปไตย สื่อและสังคม

๘. การผลิตและพัฒนาครู โดยหลักสูตรครูใช้วิธีการวิจัยเป็นฐานขณะเดียวกันครูต้องจบการศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาโท และมีคุณลักษณะความเป็นอาจารย์ที่มีความสามารถในการทำวิจัย มีการพัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง มีพื้นฐานคุณธรรมจริยธรรมขั้นสูง มีความรู้ในการจัดทำแนวทางและเนื้อหาพลเมืองเพื่อนำสู่การปฏิบัติ

๙. ผู้บริหารมีภาวะผู้นำสูง ไม่มีหน้าที่ในการสอน มีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ เป็นต้นแบบของความเป็นพลเมืองที่ดีของครู ผู้เรียน และภาคส่วนอื่น

๑๐. มีการจัดตั้งสมาคมประวัติศาสตร์และครูพลเมือง เพื่อจัดทำแนวทางการสอนสำหรับครูสอนพลเมือง

๑๑. ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ครอบคลุมทั้งงานใกล้ชิดกับโรงเรียน มีการจัดตั้งองค์กรครอบครัวที่มีกิจกรรมเชิงพลเมือง โรงเรียนเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครองร่วมพัฒนาหลักสูตร และติดตามประเมินผล

ข้อสังเกต

การจัดการศึกษาของประเทศฟินแลนด์เน้นวิธีการและการนำไปปฏิบัติมากกว่าการกำหนดเป็นกลยุทธ์ โดยมีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา บนพื้นฐานของการเรียนรู้ของบุคคลและกระบวนการชุมชนในการสร้างทักษะความรู้ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตั้งแต่ระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับบริบทของประเทศฟินแลนด์ในปัจจุบัน เพื่อลดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม จัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสอนข้ามหลักสูตร ครูมีอิสระในการเลือกวิธีการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการประเมินผู้เรียนในระดับก่อนอุดมศึกษา จัดการเรียนการสอนพลเมืองตั้งแต่ระดับประถมศึกษาในทุกวิชาผ่านการดำเนินงานของโรงเรียน โดยในการศึกษาระดับมัธยม มีการเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับกิจการของชาติ และการตื่นรู้ของพลเมือง

ทั้งนี้ ท้องถิ่นมีอิสระในการจัดการศึกษาตามหลักการกระจายอำนาจการศึกษา โดยการจัดหลักสูตร ในบางท้องถิ่นเน้นการเพิ่มขีดความสามารถส่วนบุคคล ลดความสำคัญในการเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพลเมืองในสังคมชาติ และหลักสูตรในบางท้องถิ่นให้ความสำคัญเรื่องความหลากหลายและการเพิ่มขีดความสามารถของบุคคล โดยมีจุดประสงค์หลักของการจัดหลักสูตรพลเมืองคือ การเตรียมผู้เรียนให้เป็นพลเมืองตื่นรู้ เป็นพลเมืองที่มีทักษะและสมรรถนะ

เห็นได้ว่า การจัดการศึกษาพลเมืองในประเทศฟินแลนด์ เป็นการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอนเน้นวิธีการมากกว่าแผนกลยุทธ์ โดยมอบอำนาจหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนให้กับครู ทั้งนี้ ครูมีคุณลักษณะที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิธีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบนี้ มีการปลูกฝังจริยธรรมให้กับผู้เรียนเริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ผู้บริหาร ครอบครัวยุคใหม่และทุกหน่วยงานมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหลายหน่วยงานร่วมกันสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาพลเมือง โดยแต่ละหน่วยงานมีหน้าที่ที่ต่างกัน ดังนั้น ในการสร้างเครือข่ายพลเมืองควรระบุหน้าที่ในการจัดทำโครงการพลเมืองที่ชัดเจนเพื่อความสะดวกในการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงาน และต้องมีวิสัยทัศน์ร่วมกันของเครือข่าย

ข้อเสนอประเด็นที่สมควรนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย

ประเด็นจากประเทศฟินแลนด์ที่สมควรนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย มีดังนี้

๑. การศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ควรเพิ่มเนื้อหาจริยธรรม ทักษะและความรู้ที่จำเป็นของพลเมือง
๒. กรอบประเด็นการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทยส่วนใหญ่เน้นความเป็นประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม ควรเพิ่มทักษะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การสื่อสารและสมรรถนะสื่อ และเทคโนโลยีและสังคม เป็นต้น และควรให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน
๓. กลไกและวิธีการสร้างความเป็นพลเมืองควรมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นวิธีการมากกว่าการจัดทำเป็นกลยุทธ์ โดยให้ผู้สอนมีอิสระในการเลือกวิธีการสอนเพื่อสร้างสถานการณ์การเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์ บูรณาการข้ามหลักสูตรในทุกวิชาที่จัดการเรียนการสอน
๔. จัดทำเนื้อหาวิชาจริยธรรมในระดับประถมศึกษา
๕. เนื้อหาวิชาเกี่ยวกับพลเมืองในระดับมัธยมศึกษาควรเน้นความรู้และทักษะที่จำเป็นของพลเมือง (บุคคล สวัสดิการของบุคคล การใช้สิทธิพลและการตัดสินใจ ความปลอดภัยของพลเมือง การจัดการการเงินและเศรษฐกิจ)
๖. ครูต้องมีคุณธรรมจริยธรรมขั้นสูง และต้องมีการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง เป็นนักวิจัยและอาจารย์
๗. จัดตั้งสภาจริยธรรมสำหรับครูเพื่อความก้าวหน้าในจริยธรรมของอาชีพครู
๘. กำหนดหน้าที่การจัดการศึกษาของหน่วยงานต่างๆ และจัดลำดับความสำคัญทางการศึกษา
๙. ทุกภาคส่วนทำงานอย่างใกล้ชิดเพื่อพัฒนาการศึกษาพลเมือง โดยในการสร้างเครือข่ายพลเมือง ควรระบุหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานให้ชัดเจน และจัดให้มีวิสัยทัศน์ร่วมกันของเครือข่าย

๑๐. จัดทำโครงการการมีส่วนร่วมของพลเมืองในทุกกระดับ (ระดับชาติ เทศบาล และสถานศึกษา)
 ๑๑. จัดให้มีการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาพลเมืองในทุกกระดับ (ระดับชาติ ระดับเทศบาล และระดับสถานศึกษา)
 ๑๒. จัดกิจกรรมพลเมืองทั้งในและนอกห้องเรียน
 ๑๓. จัดทำระบบทรัพยากรมนุษย์ที่ครอบคลุม (คัดเลือกครู อบรมผู้บริหาร การพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง จัดตั้งหน่วยงานหรือสมาคมครูพลเมือง เพื่อให้การฝึกอบรม จัดทำเนื้อหาและแนวทางการนำเนื้อหาพลเมืองไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม)

๒.๒.๒ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (ประเทศเยอรมนี)

ความนำ

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือ ประเทศเยอรมนี เป็นประเทศในทวีปยุโรปตอนกลาง มีพื้นที่ ๓๕๗,๐๕๐ ตารางกิโลเมตร ปัจจุบันมีประชากรประมาณ ๘๐ ล้านคน (United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2015: 14) กรุงเบอร์ลิน เป็นเมืองหลวง เป็นประเทศพัฒนาแล้ว มีระบบเศรษฐกิจดีอันดับต้นๆ ของโลก มีการจัดสวัสดิการต่างๆ ที่ครอบคลุม ได้แก่ ประกันการไม่มีงานทำและหน่วยงานจัดหางานของรัฐ ประกันสุขภาพ ประกันผู้สูงอายุและเกษียณอายุ ประกันทุพพลภาพ การช่วยเหลือดูแลเด็ก และการดูแลทางสังคม (Inomzoda, 2016) ประชากรมีรายได้หลักจากการส่งออกและการให้บริการ โดยใช้รูปแบบเศรษฐกิจแบบเศรษฐกิจตลาดสังคม รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ประมาณ ๑.๔๙ ล้านบาท (The Statistics Portal, 2016) ความสามารถในการแข่งขันในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ อยู่ในอันดับที่ ๔ ของโลก (Schwab, 2015: Xv) โครงสร้างการบริหารงานแบ่งออกเป็น รัฐบาลกลาง (The Federation) และมลรัฐ (Länder) ภาษาราชการที่ใช้คือ ภาษาเยอรมัน (German)

แนวคิดเรื่องการศึกษาพลเมือง (Civic Education) ประเทศเยอรมนีเกิดขึ้นจากความจำเป็นในประวัติศาสตร์ จากประสบการณ์เผด็จการในเยอรมันโดยรัฐบาลของอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ ผู้ก่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่มีผู้เสียชีวิตหลายล้านคน (ชาวยุโรป ๕๐ ล้านคน ชาวยิว ๖ ล้านคน ชาวโปแลนด์ ๒ ล้านคน ชาวยุโรปตะวันออก ๓ ล้านคน และชาวเยอรมันกว่า ๔ แสนคน) ทั้งนี้ รัฐบาลของอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ เป็นรัฐบาลที่ได้มาจากการเลือกตั้ง เป็นผลผลิตของประชาธิปไตยเยอรมันในสมัยนั้น ดังนั้นเพื่อป้องกันการเกิดขึ้นของสงคราม ประเทศเยอรมนีจำเป็นต้องให้ความรู้และทักษะกับประชาชน เพื่อให้ได้พลเมืองที่มีคุณสมบัติในระบอบประชาธิปไตยและตระหนักในสิทธิมนุษยชน

การศึกษาพลเมืองเกิดขึ้นเพื่อเน้นให้ประชาชนรู้จักประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน เป็นเสาหลักของประชาธิปไตยและสังคม และถูกบรรจุอยู่ในรัฐธรรมนูญเยอรมนี (Basic Law) โดยรัฐให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ และทำงานร่วมกับภาคประชาสังคม ทั้งนี้ ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการศึกษาพลเมืองเยอรมนี คือ ๑) รัฐให้อิสระกับการจัดการศึกษาพลเมือง ไม่ขึ้นำเนื้อหาการศึกษาพลเมือง เปิดโอกาสให้ประชาชนและทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม และ ๒) การยอมรับความหลากหลายทางความคิด เช่น เยอรมนีมีมูลนิธิด้านการเมือง ๖ แห่ง ทำงานใกล้ชิดกับพรรคการเมือง เป็นตัวเชื่อมระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชน ให้ความรู้ด้านพลเมือง โดยน่านโยบายของพรรคการเมืองต่างๆ ที่มีความหลากหลายเพื่อให้ความรู้กับประชาชน เช่น มูลนิธิคอนราด อาเดนาัวร์ มีศูนย์การทำงาน ๑๖ แห่ง ในแต่ละมลรัฐของประเทศเยอรมนี (สถาบันนโยบายศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา, ๒๕๕๗: ๑๓-๑๖)

ทั้งนี้ การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของเยอรมนีในปัจจุบัน มีประเด็น ดังต่อไปนี้

๑) การสร้างความเป็นพลเมืองในระบบการศึกษา นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติและค่านิยม

(๑) นิยาม ความหมาย

การศึกษาพลเมือง หมายถึง การให้การศึกษาและกระตุ้นพลเมืองให้ตื่นรู้ในการมีส่วนร่วมในสังคมและในกระบวนการทางการเมือง (The Federal Agency for Civic Education, n.d.)

การมีส่วนร่วมในสังคมพลเมือง หมายถึง การเป็นเจ้าของกระบวนการประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงทางความคิดต้องมาจากข้างใน ผ่านการมีส่วนร่วม (Konrad-Adenauer-Stiftung, 2007: 52)

กล่าวได้ว่า การศึกษาพลเมืองเป็นการให้การศึกษาและกระตุ้นพลเมืองให้ตื่นรู้ในการเป็นเจ้าของกระบวนการประชาธิปไตย ผ่านการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง

(๒) กรอบประเด็น

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ รัฐบาลกลางและมลรัฐ (ผู้จัดการศึกษาในประเทศเยอรมนี) ได้ประยุกต์ใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเทศเยอรมนี (StrategieFürLebenslangesLernen In Der Bundesrepublik Deutschland) มีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นและสนับสนุนการเรียนรู้ของประชากรทุกวัย การเรียนรู้เกิดขึ้นในสถานที่ที่ต่างกัน และมีการจัดการเรียนการสอนหลายรูปแบบ ทั้งนี้ การเรียนรู้ตลอดชีวิตรวมถึงการเรียนในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย โดยมุ่งเน้นที่ทุกขั้นตอนของชีวิตมนุษย์ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนถึงวัยชรา เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนโครงสร้างการศึกษา กิจกรรมและประสบการณ์ กำหนดกรอบแนวคิดสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ยืดหยุ่น และเปิดโอกาสสำหรับการพัฒนาต่อยอด โดยเน้นกลยุทธ์ ได้แก่ การรวมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Inclusion of Informal Learning) เน้นตนเอง (Self-Guidance) พัฒนาสมรรถนะ (Development of Competences) การสร้างเครือข่าย (Networking) การแบ่งเป็นโมดูล (Modularization) เรียนรู้ที่จะให้คำปรึกษา (Learning Counseling) และวัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่ (New Learning Culture) หรือการเรียนรู้ที่เป็นที่นิยม และความเป็นธรรมในการเข้าถึง (Fairness of Access) (Lohmar, & Eckhardt, 2015: 24)

แนวคิดของพลเมืองที่มีความรับผิดชอบเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายพื้นฐานของประเทศเยอรมนี (Grundgesetz Art. 33) โดยระบุว่า คนเยอรมันทุกคนในทุกๆ มลรัฐมีสิทธิพลเมือง และหน้าที่เท่าเทียมกัน (Eurydice, 2005: 14) สำหรับการจัดหลักสูตรพลเมืองของประเทศเยอรมนี ต่างกันในแต่ละมลรัฐและชนิดของโรงเรียน เนื้อหาหลักสูตรโดยรวมเน้นความเปราะบางของประชาธิปไตยและพลเมืองตื่นรู้ประชาธิปไตย ให้ความสำคัญกับแนวคิดของรัฐธรรมนูญเยอรมนี มีจุดเด่นคือ การพัฒนาอัตลักษณ์ทางการเมืองซึ่งนำไปสู่แนวคิดของความเป็นยุโรปมากกว่าชาตินิยม คนเยอรมนีถูกปลูกฝังให้มีอัตลักษณ์ท้องถิ่น ภูมิภาค ชาติ และยุโรป

กรอบแนวคิดของการสอนพลเมืองเยอรมนี ตั้งอยู่บนแนวคิดทางการเมือง ได้แก่ บุคคลและสังคม รวมถึงการมีที่ยืนของเยาวชนในสังคม ระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมและสิทธิมนุษยชน สวัสดิการสังคม การเลือกตั้ง พรรคการเมือง กระบวนการตัดสินใจทางการเมือง ค่านิยมพื้นฐานและรัฐธรรมนูญ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สื่อและอิสระของสื่อ สังคมผู้บริโภค เศรษฐกิจตลาดสังคมและโลกของการทำงาน (Hessisches Kulturministerium, 2013; Ministeriumfür Bildung, Wissenschaft, Forschung und Kultur des Landes Schleswig-Holstein, 2013 as cited in Bruen, 2014: 20)

(๓) กลไกและวิธีการ

ระบบการศึกษาของประเทศเยอรมนี เป็นระบบทวิภาคี (Dual System) โดยผู้เรียนในโรงเรียนวิชาการและโรงเรียนอาชีวศึกษาสามารถนำวิชาที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้ สถาบันการศึกษาแต่ละแห่ง สามารถจัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบ โดยสามารถจัดการศึกษาโปรแกรมอาชีวศึกษาและวิชาการในสถาบันการศึกษาเดียวกัน ผู้บริหารโรงเรียนมีอิสระในการใช้วิธีการของผู้นำ การฝึกอบรมครูใช้เวลาระหว่าง ๕.๕ - ๖.๕ ปี และครุมีเงินเดือนสูง

ระบบการศึกษาของประเทศเยอรมนีถูกกำหนดโดยโครงสร้างรัฐบาลกลาง ภายใต้กฎหมายพื้นฐาน ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษาของมลรัฐ (Länder) มีหน้าที่นำกฎหมายไปปฏิบัติ ทั้งนี้ กฎหมายพื้นฐานเป็นกฎหมายที่รับประกันอิสรภาพ การให้ทุนการศึกษา งานวิจัยและการสอนอิสรภาพในเรื่องของความเชื่อ อิสระในการเลือกอาชีพและสถานที่ฝึกงาน ความเท่าเทียมกัน และสิทธิของพ่อแม่ ทั้งนี้ระบบโรงเรียนทั้งหมดอยู่ในการดูแลของมลรัฐ (Lohmar, & Eckhardt, 2015: 24)

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศเยอรมนีถูกแบ่งออกเป็นสองประเทศ ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีหรือเยอรมนีตะวันตก (Federal Republic of Germany: FRG) และ สาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมนีหรือเยอรมันตะวันออก (German Democratic Republic: GDR) โดยมีระบบการเมืองและสังคมที่แยกออกจากกัน ทั้งนี้ ระบบโรงเรียนในเยอรมันตะวันออกเป็นระบบบูรณาการ ผู้เรียนเรียนรู้ในโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบผสมชั้นปีที่ ๑ ถึง ๑๐ อย่างไรก็ดี หลังเยอรมนีรวมตัวเข้าด้วยกัน ระบบโรงเรียนเยอรมันตะวันออก ถูกปรับปรุง และระบบโรงเรียนไตรภาคีของเยอรมนีตะวันตกได้ถูกจัดทำขึ้น เยอรมันตะวันตกเชื่อมโยงระบบการศึกษาสู่เยอรมันตะวันออก ครูที่เคยเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการเมืองและการจัดทำนโยบาย นักการศึกษา นักวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการเมือง ถูกแทนที่ด้วยครูที่จบการศึกษาจากสาขาวิชาอื่นและถูกฝึกอบรมให้สอนเรื่องการศึกษาพลเมือง (Wallraven, 1996 as cited in Torney-Purta, Schwillle & Amadeo, 1999: 261)

ในเยอรมนีตะวันตก ครุมีอิสระในการสอน กรอบแนวคิดของมลรัฐส่วนใหญ่ระบุแนวทางการจัดการศึกษา โดยมลรัฐมีอำนาจในการส่งงานน้อยมาก (Rauin Et AL., 1996 as cited in Torney-Purta, Schwillle & Amadeo, 1999: 262) หลักสูตรการสอนถูกจัดเตรียมโดยคณะทำงานในโรงเรียน พร้อมทั้งหนังสือเรียนและสื่อการเรียนการสอนที่ได้รับการอนุมัติ อย่างไรก็ดี หนังสือเรียนที่ผู้เรียนได้รับ ไม่ใช่หนังสือเรียนเกี่ยวกับพลเมือง ถึงแม้ว่า เยอรมนีตะวันตกให้อิสระในการเลือกสื่อการเรียนอย่างเสรี ในบางช่วงของการจัดการเรียนการสอน หนังสือถูกส่งมาจากหน่วยงานกลาง

การจัดการศึกษาของประเทศเยอรมนี เป็นหน้าที่ของมลรัฐโดยในแต่ละมลรัฐมีการจัดการศึกษาพลเมืองต่างกัน ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของการปกครองทางการเมือง ทั้งนี้ มลรัฐสามารถส่งผ่านกฎหมายและหลักสูตรการศึกษาเองได้ โดยในแต่ละรัฐมีศูนย์ให้บริการการศึกษาด้านพลเมืองเพื่อแบ่งปันไม่ว่าจะเป็นอำนาจ ความเชื่อหรือค่านิยมของพลเมือง

การจัดการศึกษาพลเมืองในโรงเรียนส่วนใหญ่ถูกบูรณาการในทุกวิชา โดยทั่วไปในระดับประถมศึกษาไม่มีการสอนวิชาเฉพาะพลเมือง อย่างไรก็ตาม ในระดับมัธยมศึกษา ปี ๑ หรือ ๒ โดยมีการสอนพลเมือง ๑ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ทั้งนี้ การสอนพลเมืองสามารถนำมาบูรณาการในวิชา เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศาสนา ภาษาและเศรษฐกิจ เป็นต้น โดยในโรงเรียนครึ่งวัน มีการจำกัดชั่วโมงวิชาสังคมและการเมืองที่เน้นการสอนในเรื่องเฉพาะเจาะจง (Torney-Purta, Schwille & Amadeo, 1999: 260-261)

การนำหน้าที่พลเมืองไปปฏิบัติในโรงเรียน ขึ้นอยู่กับโอกาสที่ครูมีในการสอนพลเมือง เช่น ในโรงเรียนครึ่งวัน (ที่เน้นคำสั่งรายวิชา) เวลาสำหรับการสอนพลเมืองมีจำกัด ในโรงเรียนเต็มวันและโรงเรียนที่ผู้เรียนมีความหลากหลาย โอกาสในการเรียนพลเมืองมีมาก เป็นต้น (Torney-Purta, Schwille & Amadeo, 1999: 260-261)

กล่าวโดยสรุป การศึกษาพลเมืองในประเทศเยอรมนี หมายถึง การให้การศึกษาระดับต้นพลเมืองให้ตื่นรู้ในการเป็นเจ้าของกระบวนการประชาธิปไตย ผ่านการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองประเทศเยอรมนี แนวคิดของพลเมืองที่มีความรับผิดชอบเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายพื้นฐานที่ระบุว่า คนเยอรมันทุกคนในทุกๆ มลรัฐมีสิทธิพลเมืองและหน้าที่เท่าเทียมกัน สำหรับการจัดหลักสูตรพลเมืองของประเทศเยอรมนีต่างกันในแต่ละมลรัฐและชนิดของโรงเรียน เนื้อหาหลักสูตรโดยรวมเน้นความเปราะบางของประชาธิปไตยและพลเมืองตื่นรู้ประชาธิปไตย ให้มีความสำคัญกับแนวคิดของรัฐธรรมนูญเยอรมนี มีจุดเด่นคือ การพัฒนาอัตลักษณ์ทางการเมือง ซึ่งนำไปสู่แนวคิดของความเป็นยุโรปมากกว่าชาตินิยม โดยคนเยอรมนีถูกปลูกฝังให้มีอัตลักษณ์ท้องถิ่น ภูมิภาค ชาติ และยุโรป

กรอบแนวคิดของการสอนพลเมืองเยอรมนีตั้งอยู่บนแนวคิดทางการเมือง ได้แก่ บุคคลและสังคมรวมถึงการมีที่ยืนของเยาวชนในสังคม ระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมและสิทธิมนุษยชน สวัสดิการสังคม การเลือกตั้ง พรรคการเมือง กระบวนการตัดสินใจทางการเมือง ค่านิยมพื้นฐานและรัฐธรรมนูญ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สื่อและอิสระของสื่อ สังคมผู้บริโภค เศรษฐกิจ ตลาดสังคมและโลกของการทำงาน

กลไกและวิธีการสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศเยอรมนี เริ่มจากระบบการศึกษาที่เป็นระบบทวิภาคี ผู้เรียนสามารถนำวิชาที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้ ระบบการศึกษาถูกกำหนดโดยรัฐบาลกลาง มีมลรัฐทำหน้าที่นำกฎหมายไปปฏิบัติ โดยประเทศเยอรมนีถูกแบ่งออกเป็นสองประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้แก่ เยอรมันตะวันตก และ เยอรมันตะวันออก มีระบบการเมืองและสังคมที่แยกออกจากกัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในปัจจุบันประเทศเยอรมนีมีการรวมตัวกันอีกครั้ง การศึกษาพลเมืองในเยอรมันตะวันตก (ได้รับอิทธิพลการปกครองแบบประชาธิปไตย) และเยอรมันตะวันออก (ได้รับอิทธิพลการปกครองแบบคอมมิวนิสต์) มีความแตกต่างกันเนื่องจาก

อิทธิพลทางการเมืองในอดีต โดยครูในเยอรมันตะวันตกมีอิสระในการสอน รัฐมีแนวทางและอำนาจในการสั่งการน้อยมาก หลักสูตรการสอนถูกจัดเตรียมโดยคณะกรรมการของโรงเรียนพร้อมหนังสือเรียนและสื่อการเรียนการสอนที่ได้รับการอนุมัติ เยอรมันตะวันตกให้อิสระในการเลือกสื่อการสอนอย่างเสรี การจัดการศึกษาพลเมืองในโรงเรียนส่วนใหญ่ถูกบูรณาการในทุกวิชา ในระดับประถมศึกษาไม่มีการจัดการเรียนการสอนวิชาเฉพาะพลเมือง อย่างไรก็ตาม ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ปี ๑ หรือ ๒ มีการสอนพลเมือง ๑ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ การสอนพลเมืองสามารถบูรณาการในวิชาต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศาสนา ภาษาและเศรษฐกิจ เป็นต้น สำหรับในโรงเรียนครึ่งวัน มีการจำกัดชั่วโมงของวิชาสังคมและการเมือง เห็นได้ว่า การนำหน้าที่พลเมืองไปปฏิบัติในโรงเรียนขึ้นอยู่กับโอกาสที่ครูมีสำหรับการสอนพลเมือง

๒) ปัจจัยการสร้างความเป็นพลเมือง

(๑) หลักสูตร

การศึกษาพลเมืองในประเทศเยอรมนีแตกต่างในแต่ละมลรัฐ เนื้อหาโดยรวมของหลักสูตรพลเมืองของประเทศเยอรมนีเน้นความเปราะบางของประชาธิปไตยและระบบประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนบรรทัดฐานของประชาชน รวมถึงในมิติของยุโรปเนื่องจากประเทศเยอรมนี (เช่น นักการเมือง) ให้การสนับสนุนการรวมตัวกันเป็นประชาชาติยุโรปมากกว่าประเทศอื่นในยุโรป หลังจากปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ประเทศเยอรมนีพยายามพัฒนาอัตลักษณ์ทางการเมืองซึ่งนำไปสู่แนวคิดของความเป็นยุโรปมากกว่าเน้นชาตินิยม (Fass 2007; Moravcik 1998 as cited in Fass, & Street, 2011: 471) พลเมืองเยอรมนีถูกปลูกฝังให้มีอัตลักษณ์ท้องถิ่น ภูมิภาค ชาติ และยุโรป

วัตถุประสงค์ของการศึกษาหน้าที่พลเมืองในประเทศเยอรมนีสอดคล้องกับความรู้ทางการเมืองมากกว่าการเป็นพลเมืองตื่นรู้ การพัฒนาค่านิยมและทัศนคติ และความจำเป็นในการเป็นพลเมืองดีในทางปฏิบัติ การจัดหลักสูตรพลเมืองในประเทศเยอรมนีโดยทั่วไปเน้นการศึกษาระดับที่สอง* มีชื่อเรียกต่างกันในแต่ละมลรัฐ เช่น วิทยาศาสตร์การเมือง สังคมศึกษา หน้าที่พลเมือง การศึกษาพลเมือง (Fass, & Street, 2011: 474) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม โดยส่วนใหญ่การศึกษาการเมืองมีอยู่ในการศึกษาระดับที่สองชั้นปีที่ ๘ - ๑๓ (อายุ ๑๐-๑๘ ปี) ในบางรัฐ เริ่มจัดการศึกษาการเมือง/พลเมืองตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ อย่างน้อย ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (Himmelman 2006: 51 as cited in Bruen, 2014: 25) และในบางรัฐ มีการเพิ่มเนื้อหาเศรษฐกิจและหน้าที่ของโลกองค์กรและ

* การศึกษาระดับที่สองของประเทศเยอรมนี แบ่งออกเป็น ๒ ช่วง ได้แก่ ๑) การศึกษาระดับที่สองตอนต้น (ชั้นปีที่ ๑-๖ (Grade 5-10) อายุระหว่าง ๑๐-๑๕ ปี) แบ่งออกเป็น ๑.๑) อาชีวศึกษา ได้แก่ หลักสูตร Hauptschule และ Realschule ๑.๒) วิชาการ ได้แก่ หลักสูตร Gymnasium และ ๑.๓) ผสมผสาน ได้แก่ หลักสูตร Gesamtschule หรือ Comprehensive School และ ๒) การศึกษาระดับที่สองตอนปลาย (ชั้นปีที่ ๖-๙ (Grade 10-13) อายุระหว่าง ๑๖-๑๘ ปี) ได้แก่ หลักสูตร เตรียมผู้เรียนเพื่อเข้าทำงาน หลักสูตรฝึกอบรบอาชีวศึกษา และหลักสูตรเตรียมผู้เรียนเพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

เศรษฐกิจตลาดสังคมในห้องเรียนการเมือง (Buck & Geissel, 2009 as cited in Bruen, 2014: 25) ส่งผลต่อการลดชั่วโมงเรียนการเมืองในรัฐที่มีการว่างงาน (Buck & Geissel, 2009 as cited in Bruen, 2014: 25)

สำหรับในหลักสูตรเบอร์ลินการเรียนการสอนเน้นประชาธิปไตย ความเปราะบางของประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม มีการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ และ ๖ เนื้อหาเกี่ยวกับสถาบันของเยอรมันและองค์กรต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ไม่มีเนื้อหาความเป็นยุโรปสำหรับในระดับชั้นการศึกษาในระดับที่สองปีที่ ๑-๔ มีเนื้อหาเกี่ยวกับยุโรปและ สหภาพยุโรปในหลายหัวข้อ เช่นเดียวกับประเทศเยอรมันและการเมืองเยอรมนี ในขณะที่การศึกษาในช่วงปีท้ายๆ เนื้อหาเกี่ยวกับต่างประเทศและองค์กรต่างประเทศ (Fass, & Street, 2011: 474)

สำหรับหลักสูตรพลเมืองของมลรัฐ Baden-Württemberg ในสาย Hauptschule (อาชีวศึกษาที่มีชื่อเสียงน้อยกว่าอาชีวศึกษาในสองรูปแบบ) จัดการเรียนการสอนพลเมืองในวิชา โลก-เวลา-สังคม โดยรวมวิชาประวัติศาสตร์ พลเมือง ภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์เข้าด้วยกันเน้นการอยู่ร่วมกันของคน ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เน้นความสัมพันธ์ของการพัฒนาอย่างยั่งยืน การเคารพความคิดของผู้อื่น การแก้ปัญหาความขัดแย้งผ่านกระบวนการประชาธิปไตย เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้พหุวัฒนธรรม (Intercultural) และการเห็นคุณค่าและวัฒนธรรมของผู้อื่น โดยมีหัวข้อ ดังนี้ ๑) การวางแนวทางในพื้นที่และเวลา (Orientation In Space and Time) ๒) พลังและอำนาจ (Power and Authority) ๓) สังคมประชาธิปไตย (Democratic Society) โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับเยอรมันและยุโรป ๔) การอยู่ด้วยกันกับกลุ่มคนที่ต่างกัน (Living Together With Different Groups) เน้นความแตกต่างของวัฒนธรรม ๕) ความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากร (Conflicts Over Resources) และ ๖) โลกและสิ่งแวดล้อม (Earth and Environment) เน้นปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในระดับโลก ในขณะที่ ใน Realschule (โรงเรียนอาชีวศึกษาที่ชื่อเสียงมากกว่า มีวัตถุประสงค์ในการเตรียมผู้เรียนสำหรับทักษะแรงงานฝีมือ) ถูกกระตุ้นให้พัฒนาการมีส่วนร่วมทางสังคม (Social Engagement) ผ่านทางห้องเรียนที่สนับสนุนสมาชิกในองค์กรสังคมพลเมือง เช่น โบสถ์ หรือ สโมสรคลับ นอกเหนือจากความสามารถในการมีส่วนร่วม เพื่อปลูกฝังความรู้สึก (Sensibility) และความอดทน (Tolerance) ให้กับผู้เรียน ผู้เรียนใน Realschule ถูกสอนให้มีความรับผิดชอบในเรื่องที่เกี่ยวกับ “คนและสิ่งแวดล้อม” ผู้สอนต้องเตรียมผู้เรียนให้สามารถจัดการกับปัญหาทางสังคมและการเมืองได้และต้องเห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพวกเขา และการปกครองแบบพ่อปกครองลูก (Paternalistic Tone Predominates) เห็นได้ว่าหลักสูตร Realschule ให้ความสำคัญกับความแตกต่างของวัฒนธรรมน้อยกว่าในหลักสูตร Hauptschule โดยไม่มีการกล่าวถึงพหุวัฒนธรรม

สำหรับหลักสูตรในสายวิชาการ (Gymnasium) เน้นเนื้อหาประวัติศาสตร์และ
กลไกของสถาบันทางการเมืองอย่างละเอียด มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนเข้าใจประชาธิปไตยและพื้นฐาน
ทางสังคม มีเนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมและการทำงานร่วมกันของผู้ที่มาจากพื้นฐานครอบครัวต่างกัน
ไม่มากนัก วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนมีความอดทนต่อวิถีชีวิต ศาสนา และอุดมการณ์
ของผู้อื่น โดยกล่าวถึงวัฒนธรรมสองวัฒนธรรม หลักการและค่านิยมในการนำรัฐธรรมนูญเยอรมันมา
ประยุกต์ใช้ การเน้นภูมิภาคและสถาบัน (ของเยอรมนี) การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น โดยใน
ระดับชั้นอาชีวศึกษาปีที่ ๔ มุ่งเน้นการเมืองเยอรมนี มีเนื้อหาวิชาทั้งหมด ๑๐ หัวข้อ มุ่งเน้นการเมือง
และเยาวชน ๒ หัวข้อ นานาชาติ ๑ หัวข้อ (เช่น โลกาภิวัตน์และสิทธิมนุษยชน) และสหภาพยุโรป ๒
หัวข้อ ประวัติศาสตร์และระบบการเมืองเยอรมนี ๕ หัวข้อ หนึ่งในหัวข้อประวัติศาสตร์ในวิชา
สังคมศาสตร์เยอรมันคือ “การอพยพไปเยอรมนี” เน้นโอกาสและปัญหาในการอพยพในสังคมแรงงาน
ข้ามชาติที่หลากหลาย (Pluralistic Migrant Society) กล่าวได้ว่า ห้องเรียนพลเมืองในสายวิชาการ
ของรัฐ Baden-Württemberg มุ่งเน้นสมรรถนะทางสังคมในชีวิตประจำวันน้อยกว่าการมีอยู่ของ
สถาบันการเมือง (Fass, & Street, 2011)

การจัดหลักสูตรในแต่ละมลรัฐในประเทศเยอรมนี ได้รับอิทธิพลจากการปกครองที่ต่างกันในช่วงเวลาหลังสงครามโลก มลรัฐสามารถส่งผ่านกฎหมายและหลักสูตรการศึกษาได้สำหรับมลรัฐเบอร์ลินที่มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ให้ความสำคัญกับพหุวัฒนธรรมและสวัสดิการของประชาชนที่หลากหลาย ดังนั้น โรงเรียนประถมศึกษาถูกสั่งให้ปรับทิศทางการสอนให้เหมาะสมกับความหลากหลายของผู้เรียน มากกว่าการกำหนดรูปแบบรวม โดยการจัดการศึกษาพลเมืองให้ความสำคัญกับความสามารถในการอยู่ร่วมกันและสมรรถนะทางสังคม ในขณะที่มลรัฐ Baden-Württemberg มุ่งเน้นแนวคิดของความอดทน การมีอยู่ของสถาบันการเมือง การอยู่ร่วมกับผู้อื่น โลกและสิ่งแวดล้อม และการสร้างความเชื่อมั่นในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น

(๒) ครู

ในการจัดการศึกษาของประเทศเยอรมนี ครูในโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบผสมในระดับที่สองตอนต้นไม่ได้รับการฝึกอบรมให้สอนวิชาพลเมือง อย่างไรก็ตาม ครูได้รับชั่วโมงการสอนเพื่อพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้และโครงการสหวิทยาการมากขึ้น (Interdisciplinary Projects) (Torney-Purta, Schwille & Amadeo, 1999: 262)

สำหรับครูในเยอรมันตะวันตกมีอิสระในการสอน โดยยึดกรอบแนวคิดของรัฐเป็นแนวทาง (Rauin Et Al., 1996 as cited in Torney-Purta, Schwille & Amadeo, 1999: 262) ครูการศึกษาพลเมืองสำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย โรงเรียนระดับสองของเยอรมนีส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง จากงานวิจัยของ Bertelsmann Stiftung (มูลนิธิ Bertelsmann) ในความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย Münster ในการประเมินโอกาสในการมีส่วนร่วมในห้องเรียนของผู้เรียนวัย ๑๒-๑๘ ปี ในเยอรมนี พบว่า ผู้เรียน ๑๔ เปอร์เซ็นต์ของผู้ที่ทำการสำรวจมีโอกาสมีส่วนร่วมในห้องเรียน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเมือง (Fakte. Schneider, Meinhold-Henschel et al, 2006: 29 as cited in Bruen: 21) อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนและครูต้องการการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (การศึกษาพลเมืองโดยเน้นปัญหาเป็นศูนย์กลาง) สำหรับในวิชาบังคับ ครูไม่มีอิสระในการจัดหารูปแบบการสอนและการนำไปประยุกต์ใช้ (Harms, Breit, 1990 as cited in Torney-Purta, Schwille & Amadeo, 1999: 262)

การฝึกอบรมครูเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียน โดยเฉพาะการทดแทนครูที่กำลังจะเกษียณ ความพยายามพัฒนาการฝึกอบรมครูผ่านการพัฒนาคุณภาพของครู (Quality Offensive In Teacher Training) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนในกระบวนการฝึกอบรมครู รวมถึงอาชีพและการเรียนรู้ในอนาคต (OECD, 2013: 4)

ครูวิชาการเมือง/พลเมืองในประเทศเยอรมนี ได้รับการฝึกอบรมในการสอนและการปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาการเมือง/พลเมืองในประเทศเยอรมนีเกิดขึ้นจากมิติของครูในเรื่องการศึกษาของครูที่เกี่ยวกับการเมือง โดยการศึกษาในรายวิชา

วิทยาศาสตร์การเมืองในมหาวิทยาลัยในเยอรมนีไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริงในการสอนวิชาการเมือง/พลเมืองในโรงเรียน (Händle, 2001 as cited in Bruen, 2014: 26)

(๓) ผู้บริหาร ผู้เรียน ครอบครัวและชุมชน

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประกอบด้วย ๑๖ มลรัฐ ภายใต้กรอบของวัฒนธรรมและอธิปไตยศึกษา รัฐบาลมลรัฐมีหน้าที่ในการดูแลโรงเรียนและการศึกษาขั้นสูง ส่งผลให้ระบบโรงเรียนและกฎหมายโรงเรียนต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ ทั้งนี้ ข้อตกลงระหว่างมลรัฐจัดทำขึ้นผ่านการประชุมปลัดกระทรวงศึกษาธิการของทุกมลรัฐ (Ständige Konferenz der Kultusminister der Länder: KMK) โดยกฎหมายโรงเรียนของทุกมลรัฐระบุว่า ผู้ปกครองและโรงเรียนมีหน้าที่ให้การศึกษและการเลี้ยงดูบุตรหลาน ผู้ปกครองมีสิทธิและหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในโรงเรียน (Berndt, 2008: 53)

การมีส่วนร่วมของครอบครัวในการจัดการศึกษาในเยอรมนี ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมครู ผู้ปกครอง การพูดคุยครู การเข้าร่วมในกิจกรรม เช่น คณะกรรมการโรงเรียน องค์กรผู้ปกครอง (Berndt, 2008: 57)

ชุมชนและท้องถิ่นมีหน้าที่ให้การศึกษ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยได้ร่วมกันจัดทำโครงการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค ระดับท้องถิ่น และระดับโรงเรียน เช่น โครงการเพื่อนการศึกษาในระดับชาติ เพื่อสร้างเครือข่ายในการให้การสนับสนุนผู้เรียนในระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะผู้ที่มาจากพื้นฐานครอบครัวอพยพ โครงการแนวทางครอบครัวในระดับภูมิภาค โครงการ Rucksack การฝึกอบรมภาษาในมลรัฐ Westphalia โครงการเชิญผู้ปกครอง พัฒนาโดย Haupt- และ Realschule Pingel Anton ใน Cloppenburg มีวัตถุประสงค์ในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยให้ครูเยี่ยมบ้านผู้เรียนในช่วงเริ่มต้นภาคการศึกษาแรก องค์กรความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัวในความสัมพันธ์ของโรงเรียนแบบอิสระ (Cooperation between schools and parents in relation to the autonomy of schools: COSPRAS) โดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัย Bremen และมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ สถาบันการศึกษาในสเปน อิตาลี ยุโรป และอังกฤษ มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดบทบาทของผู้ปกครองในการเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง โดยใช้เนื้อหาการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพในการให้การศึกษาครูและการฝึกอบรมการให้บริการ (Berndt, 2008: 57) เป็นต้น

(๔) ภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้กระจายอำนาจในการจัดการศึกษาให้กับมลรัฐ ๑๖ แห่ง และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคม เงินทุนส่วนใหญ่ในการจัดการศึกษามาจากแหล่งทุนของรัฐบาล สำหรับในหลักสูตรอาชีวศึกษาตอนปลาย เงินทุนส่วนใหญ่มาจากหน่วยงานเอกชน (OECD, 2013: 4)

ในประเทศเยอรมนี แต่ละมลรัฐมีการจัดตั้งกระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่ดูแลโรงเรียน การศึกษาระดับอุดมศึกษา การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง โดยมีหน่วยงานกลางดูแลความร่วมมือในแต่ละระดับการศึกษา ทั้งนี้ การประชุมปลัดกระทรวงศึกษาธิการของทุกมลรัฐได้นำนโยบายการศึกษามาทหาร่วมกัน และให้คำแนะนำในการพัฒนาต่อยอดในการศึกษาระดับประถมศึกษา การศึกษาระดับที่สอง การศึกษาระดับอุดมศึกษา และนโยบายงานวิจัยและวัฒนธรรมสำหรับในระดับชาติ กระทรวงศึกษาธิการและการวิจัยเป็นผู้ขับเคลื่อนนโยบายทั่วประเทศของ VET (การศึกษาในระดับอุดมศึกษาและการศึกษาต่างประเทศ) ทั้งนี้ หน่วยงานที่มีส่วนในการจัดทำนโยบายการศึกษา มีดังนี้ (OECD, 2013: 14)

- The Joint Science Conference (Gemeinsame Wissenschafts Konferenz: GWK) เกี่ยวข้องกับทุนวิจัย กลยุทธ์นโยบายวิทยาศาสตร์และวิจัย และระบบวิทยาศาสตร์
- The German Rectors' Conference (Hochschulrektoren Konferenz, HRK) องค์กรอาสาสมัครของมหาวิทยาลัย ๒๖๗ แห่งในเยอรมนี เกี่ยวข้องกับหัวข้อการศึกษาระดับอุดมศึกษา
- The Federal Institute for Vocational Education and Training (Bundesinstitut für Berufsbildung: BiBB) สถาบันรัฐบาลมลรัฐในงานนโยบาย งานวิจัยและการปฏิบัติ VET ที่เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงระหว่างผู้จ้างงาน องค์กรการค้า มลรัฐและผู้จัดการศึกษาในระดับชาติ
- กระทรวงต่างๆ เช่น กระทรวงแรงงานและกิจการสังคม (Bundesministerium für Arbeit und Soziales: BMAS) ทำงานร่วมกันกับ BMBF ในตลาดแรงงานและปัญหาความไม่เท่าเทียมกัน โดยกระทรวงกิจการครอบครัว ผู้สูงอายุ สตรีและเยาวชน (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend: BMFSFJ) ร่วมกับมลรัฐ มีหน้าที่ในการจัดการสอนให้การศึกษาและดูแลเยาวชนในศูนย์ดูแลเด็กและบริการรับเลี้ยงเด็ก
- ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงครุภายได้สหภาพแรงงานของครู (Gewerkschaft Erziehung und Wissenschaft und Deutsche Beamtendbund) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในนโยบายของรัฐ

กล่าวโดยสรุป การศึกษาพลเมืองในประเทศเยอรมนีแตกต่างกันในแต่ละมลรัฐ เนื้อหาโดยรวมของหลักสูตรพลเมืองเน้นความเปราะบางของประชาธิปไตยและระบบประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนบรรทัดฐานของประชาชน รวมถึงในมิติของยุโรป มีวัตถุประสงค์เพื่อให้หน้าที่พลเมืองสอดคล้องกับความรู้ทางการเมือง มากกว่าการเป็นพลเมืองตื่นรู้ การพัฒนาค่านิยมและทัศนคติและความจำเป็นในการเป็นพลเมืองดีในทางปฏิบัติ ทั้งนี้ การจัดการศึกษาพลเมืองในประเทศเยอรมนีเน้นการศึกษาระดับที่สอง การสอนการเมือง และในบางมลรัฐที่มีการว่างงาน มีการเพิ่มเนื้อหาเศรษฐกิจเข้าไปในการสอนการเมือง/พลเมือง

การจัดหลักสูตรในแคว้นรัฐได้รับอิทธิพลจากการปกครองในอดีตของเยอรมัน โดยในมลรัฐเบอร์ลินที่มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ ให้ความสำคัญกับพหุวัฒนธรรมและสวัสดิการของประชาชนที่หลากหลาย ในขณะที่มลรัฐ Baden-Württemberg มุ่งเน้นแนวคิดของความอดทน การมีอยู่ของสถาบันการเมือง การอยู่ร่วมกับผู้อื่น โลกและสิ่งแวดล้อม และการสร้างความเชื่อมั่นในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ครูในประเทศเยอรมนีสำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย ครูไม่จบการศึกษาด้านพลเมือง อย่างไรก็ตามครูได้รับการฝึกอบรมจากการสอนและการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาการเมือง/พลเมืองในประเทศเยอรมนีเกิดขึ้นจากมิติของครูในเรื่องการศึกษาของครูที่เกี่ยวกับการเมือง โดยการศึกษาในรายวิชาวิทยาศาสตร์การเมืองในมหาวิทยาลัยในเยอรมนีไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริงในการสอนวิชาการเมือง/พลเมืองในโรงเรียน อีกทั้งในห้องเรียนเยอรมนีในโรงเรียนระดับสองส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง โดยในวิชาบังคับครูไม่มีอิสระในการจัดหารูปแบบการสอนและการนำไปประยุกต์ใช้

ผู้บริหาร ผู้เรียน ครอบครัวและชุมชน มีหน้าที่ในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามข้อตกลงระหว่างมลรัฐที่จัดทำขึ้นผ่านการประชุมปลัดกระทรวงศึกษาธิการโดยหน้าที่ของผู้ปกครอง ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมครู ผู้ปกครอง การพูดคุยเรื่องผู้เรียนกับครู การเข้าร่วมในกิจกรรม เช่น คณะกรรมการโรงเรียน องค์กรผู้ปกครอง เป็นต้น ชุมชนและท้องถิ่นมีหน้าที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและให้การศึกษา โดยร่วมกับสถาบันต่างๆจัดทำโครงการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค ระดับท้องถิ่นและระดับโรงเรียน เช่น โครงการเพื่อนการศึกษาในระดับชาติ เพื่อสร้างเครือข่ายในการให้การสนับสนุนผู้เรียนในระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะผู้ที่มาจากพื้นฐานครอบครัวอพยพ โครงการแนวทางครอบครัวในระดับภูมิภาค โครงการ Rucksack การฝึกอบรมภาษาในมลรัฐ Westphalia โครงการเชิญผู้ปกครอง พัฒนาโดย Haupt- และ Realschule Pingel Anton ใน Cloppenburg มีวัตถุประสงค์ในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยให้ครูเยี่ยมบ้านผู้เรียนในช่วงเริ่มต้นภาคการศึกษาแรก เป็นต้น

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้กระจายอำนาจในการจัดการศึกษาให้กับมลรัฐ ๑๖ แห่ง และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคม ในแต่ละมลรัฐมีการจัดตั้งกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีหน่วยงานกลางดูแลความร่วมมือในแต่ละระดับการศึกษา เงินทุนส่วนใหญ่ในการจัดการศึกษามาจากแหล่งทุนของรัฐบาล สำหรับหลักสูตรอาชีวศึกษา ตอนปลาย เงินทุนส่วนใหญ่มาจากหน่วยงานเอกชน ทั้งนี้ หน่วยงานต่างๆมีส่วนร่วมในการจัดทำนโยบายการศึกษา เช่น The Joint Science Conference เกี่ยวข้องกับทุนวิจัย กลยุทธ์นโยบายวิทยาศาสตร์และวิจัย และระบบวิทยาศาสตร์ The German Rectors' Conference องค์กรอาสาสมัครของมหาวิทยาลัย ๒๖๗ แห่งในเยอรมนี เกี่ยวข้องกับหัวข้อการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

๔) กระบวนการสร้างความเป็นพลเมือง

(๑) การมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพลเมืองในประเทศเยอรมนีเกิดขึ้นทั้งในระดับชาติ ระดับมลรัฐ ระดับท้องถิ่นและระดับโรงเรียนผ่านการกระจายอำนาจทางการศึกษา ทั้งนี้ ทุกภาคส่วนมีหน้าที่ในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามข้อตกลงระหว่างมลรัฐที่จัดทำขึ้นผ่านการประชุมปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยจัดทำโครงการต่างๆ เช่น โครงการเพื่อนการศึกษาในระดับชาติ เพื่อสร้างเครือข่ายในการให้การสนับสนุนผู้เรียนในระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะผู้ที่มาจากพื้นฐานครอบครัวอพยพ โครงการแนวทางครอบครัวในระดับภูมิภาค เป็นต้น มีส่วนร่วมในการจัดทำนโยบายการศึกษา เช่น The Joint Science Conference เกี่ยวข้องกับทุนวิจัย กลยุทธ์นโยบายวิทยาศาสตร์และวิจัย และระบบวิทยาศาสตร์ The German Rectors' Conference องค์กรอสาสมัครของมหาวิทยาลัย ๒๖๗ แห่งในเยอรมนี เกี่ยวข้องกับหัวข้อการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

ในระดับมลรัฐ ชาติและนานาชาติ เยอรมนีได้จัดให้มีศูนย์การศึกษาด้านพลเมือง ๑๖ ศูนย์ ในแต่ละมลรัฐ เน้นความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละศูนย์เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ยึดถือในการปฏิบัติ การแบ่งปันทั้งคุณค่า ความเชื่อหรืออำนาจต่างๆ มุลนิธิด้านการเมือง ๖ แห่ง นำนโยบายของพรรคการเมืองต่างๆ ที่มีความหลากหลายเพื่อให้ความรู้กับประชาชน เช่น มูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ มีศูนย์การทำงาน ๑๖ แห่ง ในแต่ละมลรัฐของประเทศเยอรมนี รวมถึงจัดให้มีโครงการผ่านศูนย์ที่ตั้งอยู่ทั่วโลก ๘๐ แห่ง (สถาบันนโยบายศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา, ๒๕๕๗: ๑๓-๑๖)

สำหรับในระดับสถานศึกษา การมีส่วนร่วมทางการศึกษาพลเมืองใช้ระบบหลายระดับของการเป็นตัวแทนนักเรียน ผู้เรียนช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตโรงเรียน (Eurydice, 2015: 31) ที่เกี่ยวข้องกับการ

- มีส่วนในชีวิตในโรงเรียนโดยทั่วไป (การตัดสินใจที่เกี่ยวกับกฎของโรงเรียน การขนส่ง เครื่องแบบ หรือเมนูโรงเรียน)
- การเตรียมหลักสูตรโรงเรียนและการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียนในวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาและความต้องการ
- การร่วมมือกับโรงเรียนอื่น ระดับชาติและระดับนานาชาติ
- สนับสนุนพฤติกรรมบวกและป้องกันการเหยียดสีผิว
- ปัญหาทางวินัยหรือจัดการกับผู้เรียนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม
- แก้ไขและจัดทำหนังสือพิมพ์โรงเรียน
- จัดการกับโครงการวัฒนธรรม กิจกรรมการศึกษาและกีฬา ภายใต้การดูแลของโรงเรียน
- ผู้เรียนสามารถเรียกประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและถกเถียงประเด็นที่

เกี่ยวกับผู้เรียนได้

(๒) การสนับสนุนส่งเสริม

เยอรมนีเป็นประเทศหนึ่งในยุโรปที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนประชาธิปไตยในระดับชาติ และระดับยุโรป ทั้งในบริบทของประธานสภายุโรปในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ จีแปด (G8) และในความร่วมมือของมูลนิธิทางการเมืองเยอรมนี (The German Political Foundations) ตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๓

รากฐานการเมืองในประเทศเยอรมนีมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนประชาธิปไตยผ่านการพัฒนาความร่วมมือ นอกจากนี้ยังมีส่วนสำคัญในการก่อตั้งประเพณีเยอรมันในการสนับสนุนประชาธิปไตย (Konrad-Adenauer-Stiftung, 2007: 23)

การศึกษาพลเมืองนอกโรงเรียนในระดับประเทศ ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลกลางและหน่วยงานทางสังคม ทั้งนี้ การสนับสนุนกิจกรรมของรัฐบาลกลาง ได้แก่ การให้บริการพลเมืองและกองกำลัง การทำงานในศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ การทำงานในหน่วยงานของรัฐบาลกลางสำหรับการศึกษาพลเมืองอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ การเหยียดสีผิว การเรียนรู้ประชาธิปไตย การย้ายถิ่น การป้องกันความรุนแรง การแก้ปัญหาความขัดแย้ง เป็นต้น (Lange, 2008: 94)

การศึกษาพลเมืองในประเทศเยอรมนีในระดับยุโรป เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองตื่นรู้ ทั้งนี้ หน่วยงานกลางสำหรับการศึกษาพลเมือง (The Federal Agency for Civic Education) ได้ร่วมมือกับองค์กรต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นยุโรป และเพื่อกระตุ้นการศึกษาพลเมืองและให้เข้าใจในระดับนานาชาติ โดยความร่วมมือต่างๆ (The Federal Agency for Civic Education, n.d.) มีดังนี้

- โครงการที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานกลางสำหรับการศึกษาพลเมือง ร่วมกับ มูลนิธิคอร์เบอร์ (Koerber-Foundation) โรเบิร์ตบ็อชสตฟัตตัง (Robert-Bosch Stiftung) และผู้สนับสนุนรายอื่น เพื่อจัดโครงการ Europe 14|14 ด้วยแนวคิดมองข้างหลังและคิดไปข้างหน้า (Look Back , Think Forward) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนร่วมกันจัดหา ถามคำถามและค้นพบเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่สอง เพื่ออัตลักษณ์แห่งชาติและเพื่อความเป็นยุโรปสมัยใหม่

- เครือข่ายความร่วมมือกับยุโรป ได้แก่ สถาบันเครือข่ายยุโรปสำหรับการศึกษาพลเมือง (Networking European Citizenship Education: NECE) เป็นการทำงานร่วมกันในการเพิ่มความเข้มแข็งการศึกษาพลเมืองของยุโรปประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาพลเมืองผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์นโยบายต่างๆ และผู้เชี่ยวชาญด้านการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

- ด้านสื่อจัดให้มีโครงการ Euro Topics (เครือข่ายความร่วมมือของสื่อ ๓๐๐ แห่ง จากทั้งหมด ๒๘ ประเทศ) เพื่อนำเสนอการหารือและประเด็นสำคัญเกี่ยวกับพลเมืองทั่วยุโรป

- ข้อมูลของประเทศต่างๆ โดยจัดให้มีโครงการ Country Profiles เป็นโครงการที่ให้ข้อมูลของผู้อพยพ และผู้ลี้ภัย นำมาบูรณาการเข้ากันกับประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศที่ผู้อพยพย้ายเข้ามาและประเทศถิ่นฐานของผู้อพยพในยุโรปและทั่วโลก

- โครงการ Shaping Europe ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกลางสำหรับการศึกษาพลเมืองกับโรเบิร์ตบ็อชสตiftung (Robert Bosch Stiftung) เพื่อมอบทุน ๑๖ ทุน ในปี 2015/2016 ให้กับผู้ที่ศึกษาหน้าที่พลเมืองจากประเทศ บัลแกเรีย โครเอเชีย สาธารณรัฐเชค ไชปรัส กรีซ เอสโทเนีย ฮังการี ลัตเวีย ลิทัวเนีย โปแลนด์ โรมาเนีย สโลวาเกีย สโลวีเนีย และตุรกี โดยผู้ได้รับทุนจะมีโอกาสเข้าทำงานในสถาบันเยอรมนี เพื่อต่อยอดโครงการและสร้างเครือข่ายเยาวชนในยุโรป

- เว็บไซต์ Chronicle of The Wall โครงการร่วมระหว่างหน่วยงานกลางในการศึกษาหน้าที่พลเมืองวิทยุเยอรมนีและศูนย์ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยพอตส์ดัม (The Zentrum Für Zeithistorische Forschung Potsdam) เพื่อจัดหาข้อมูลปัจจุบันจากสื่อ

- โครงการ Go Africa ... Go Germany เนื่องจากสัมพันธ์ภาพระหว่างเยอรมนีและแอฟริกา หน่วยงานกลางสำหรับการศึกษาพลเมืองได้มอบทุนให้กับผู้เรียนชาวเยอรมนีและแอฟริกาและเยาวชนที่จบการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาความไม่เข้าใจกัน ปัญหาความหลากหลายของเชื้อชาติ เพื่อให้เยาวชนมีส่วนในการศึกษาพลเมืองในประเทศเยอรมนีและประเทศแอฟริกา

(๓) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

หน่วยงานกลางสำหรับการศึกษาพลเมืองจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนผ่านโครงการหลายโครงการ โดยเน้นการใช้สื่อสังคมออนไลน์และการรวมการสอนเข้าด้วยกัน (The Federal Agency for Civic Education, n.d.) ดังนี้

- โครงการ Votematch Europe - การโหวตผ่านเว็บไซต์ผ่านคำถามและกระบวนการตอบ เป็นเครื่องมือการศึกษาช่วยให้ผู้ออกเสียงตัดสินใจในเรื่องการเมืองยุโรป

- The Celluloid Curtain - แฟ้มผลงานของหน่วยงานกลางสำหรับการศึกษาพลเมืองในเรื่องภาพยนตร์และสื่อที่เกี่ยวข้องกับพลเมือง เช่น หนึ่งในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงวีรบุรุษที่แท้จริงในสถานการณ์ที่ผู้เรียนต้องเผชิญ

- โครงการ Policy Briefs - ให้ข้อมูลและวิเคราะห์ประเด็นการย้ายถิ่น และการบูรณาการของผู้อพยพ

- โครงการ Hipharpigland - เว็บไซต์ภาษาอังกฤษที่จัดการศึกษาพลเมืองสำหรับเด็ก

- โครงการเรียนจากประวัติศาสตร์ - กองทุนเยอรมันเพื่อการศึกษาวัฒนธรรม กรุงบอนน์ (German Fund For Cultural Education At Bonn) สนับสนุนโดยสถาบันกอเธ่ สำนักงานสื่อกลางและข้อมูล (Goethe The Federal Press- and Information Office) กระทรวงต่างประเทศของเยอรมนี (The Foreign Office of Germany) และมูลนิธิโรเบิร์ตบอร์ช (The Robert Bosch Foundation) ได้จัดทำเว็บไซต์เพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชาวเยอรมันสามารถเข้าถึงได้ที่ www.lernen-aus-der-geschichte.de

(๔) การประเมินผล

ในประเทศเยอรมนี การวัดและประเมินผลขึ้นอยู่กับผู้จัดการศึกษา มลรัฐบางแห่งมีการประเมินภายในและเน้นการนำโครงการและการมีส่วนร่วมไปประยุกต์ใช้จริง (Eurydice, 2005: 15)

กรอบการประเมินผลปรากฏอยู่ในมลรัฐ ๑๖ แห่ง และการประชุมกรรมการธิการของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกิจการการศึกษาและวัฒนธรรม (The Standing Conference of Ministers of Education and Cultural Affairs, Kmk) มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำกลยุทธ์ที่ครอบคลุมในการประเมิน จัดให้มีหน่วยงานของรัฐที่คอยกำกับดูแลทุกภาคส่วน การสำรวจทางสถิติที่จัดทำขึ้นโดยสำนักงานสถิติของรัฐบาลกลางและสำนักงานสถิติของมลรัฐ (Federal Statistical Office and The Statistical Offices of The Länder) เช่นเดียวกับการวิจัยทางการศึกษา โดยสถาบันใต้บังคับบัญชาที่มีส่วนในการประเมินระบบทุกสถาบัน (OECD, 2013: 12)

หน่วยงานที่กำกับดูแลโรงเรียนและสถาบันต่างๆมีส่วนร่วมในระบบการประเมิน ทั้งนี้ รัฐบาลกลางและมลรัฐอาจร่วมมือกันในการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชาติและการจัดทำรายงานที่เกี่ยวข้อง โดยในการเปรียบเทียบในระดับท้องถิ่นเพื่อตรวจสอบระบบการศึกษา (OECD, 2013: 12)

กฎการประเมินครูตามกฎหมายแตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ ในบางมลรัฐ สหภาพครูเกี่ยวข้องกับการประเมิน ทั้งนี้ ผลการประเมินส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าในอาชีพและการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่ของครู อย่างไรก็ตาม ผลการประเมินไม่ส่งผลกระทบต่อระดับเงินเดือนของครู โดยครูถูกประเมินในระยะแรกของการทำงาน สำหรับในบางมลรัฐมีการประเมินอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาอาชีพและคุณภาพการสอน โดยการประเมินภายนอกเป็นวิธีการตัดสินครู โดยเฉพาะครูที่ไม่มีผลงาน (OECD, 2013: 12)

การประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นประจำเป็นกุญแจสำคัญในยุทธศาสตร์ครอบคลุมสำหรับการตรวจสอบการศึกษาที่นำมาใช้โดยการประชุมกรรมการธิการของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกิจการการศึกษาและวัฒนธรรม ทั้งนี้ มาตรฐานการศึกษาโดยรวมถูกจัดทำขึ้นสำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและการศึกษาในระดับที่สอง ในวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาเยอรมัน อังกฤษและฝรั่งเศส โดยในปี ๒๕๕๑ มลรัฐสร้างการทดสอบเปรียบเทียบเพื่อประเมินผลตามเกรดในระดับประถมศึกษาปีที่ ๓ และระดับชั้นที่สอง ปีที่ ๘ (OECD, 2013: 12)

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพลเมืองในประเทศเยอรมนี เกิดขึ้นทั้งในระดับชาติ ระดับมลรัฐ ระดับท้องถิ่นและระดับโรงเรียน ทุกภาคส่วนมีหน้าที่ในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามข้อตกลงระหว่างมลรัฐที่จัดทำขึ้นผ่านการประชุมปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยจัดทำโครงการต่างๆ สำหรับในระดับสถานศึกษา การมีส่วนร่วมทางการศึกษาพลเมืองใช้ระบบหลายระดับของการเป็นตัวแทนนักเรียน ผู้เรียนช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตโรงเรียน เช่น การเตรียมหลักสูตรโรงเรียน การแสดงความคิดเห็น การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นต้น

ประเทศเยอรมนีเป็นประเทศที่มีรากฐานการเมืองในการอุปถัมภ์ประชาธิปไตย ผ่านการพัฒนาความร่วมมือและก่อตั้งประเพณีเยอรมันในการสนับสนุนประชาธิปไตย ในระดับประเทศ พบว่าการศึกษาพลเมืองได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลกลางและหน่วยงานทางสังคม ได้แก่ การให้บริการพลเมืองและกองกำลัง การทำงานในศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ การทำงานในหน่วยงานกลางและมลรัฐ อีกทั้ง มีการจัดการศึกษาพลเมืองอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การต่อต้านการเหยียดสีผิว การเรียนรู้ประชาธิปไตย การย้ายถิ่น เป็นต้น ในระดับยุโรป หน่วยงานกลางสำหรับการศึกษาพลเมืองร่วมมือกับองค์กรต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นยุโรป กระตุ้นการศึกษาพลเมืองและเพื่อให้เกิดความเข้าใจในระดับนานาชาติ เช่น จัดให้มีสถานีเครือข่ายการศึกษาพลเมืองของยุโรป โครงการ Eurotopics (เครือข่ายความร่วมมือของสื่อ ๓๐๐ แห่ง จากทั้งหมด ๒๘ ประเทศ) เป็นต้น

สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้ หน่วยงานกลางสำหรับการศึกษาพลเมืองจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนผ่านโครงการหลายโครงการ โดยเน้นการใช้สื่อสังคมออนไลน์และรวมวิธีการสอนเข้าด้วยกัน เช่น โครงการ Votematch Europe การโหวตผ่านเว็บไซต์ ผ่านคำถามและกระบวนการตอบเพื่อช่วยให้ผู้ออกเสียงตัดสินใจในเรื่องการเมืองยุโรป เป็นต้น

สำหรับการวัดและการประเมินผล ในบางมลรัฐมีการประเมินภายใน โดยเน้นการนำโครงการและการมีส่วนร่วมไปประยุกต์ใช้จริง หน่วยงานที่กำกับดูแลโรงเรียนและสถาบันต่างๆ มีส่วนในระบบการประเมินโดยให้ความช่วยเหลือและแนะนำหน่วยงานการศึกษา ทั้งนี้ มาตรฐานการศึกษาโดยรวมถูกจัดทำขึ้นในการประชุมกรรมาธิการของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกิจการการศึกษาและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ.๒๕๕๑ ผู้จัดการศึกษาในแต่ละมลรัฐได้สร้างการทดสอบเปรียบเทียบเพื่อประเมินผลในระดับประถมศึกษาปีที่ ๓ และระดับชั้นที่สองปีที่ ๘ สำหรับการศึกษาประถมศึกษาและการศึกษาในระดับที่สองในวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาเยอรมัน อังกฤษและฝรั่งเศสขึ้น

จุดเด่น

จากการศึกษาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศเยอรมนี มีจุดเด่น ดังนี้

๑. ระบบการศึกษาทวิภาคี ส่งผลให้เกิดความร่วมมือจากภาคเอกชนและเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของผู้เรียน
๒. มีกระทรวงศึกษาธิการทุกมลรัฐเป็นการกระจายอำนาจจากรัฐบาลกลางสู่รัฐบาลท้องถิ่น การจัดการศึกษาเป็นไปตามบริบทของท้องถิ่น
๓. มลรัฐสามารถส่งผ่านกฎหมายและหลักสูตรการศึกษาได้
๔. พัฒนาอัตลักษณ์ทางการเมืองนำไปสู่แนวคิดของความเป็นยุโรปมากกว่าเน้นชาตินิยม เพื่อให้พลเมืองคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนของประชาชน

๕. บูรณาการการจัดการเรียนการสอนวิชาพลเมืองในทุกวิชา
๖. ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามข้อตกลงระหว่างมลรัฐ
๗. สนับสนุนส่งเสริมการศึกษาพลเมืองในทุกระดับ (รัฐบาลกลาง มลรัฐ ภูมิภาค หน่วยงานทางสังคม ยุโรป และในระดับนานาชาติ)
๘. หน่วยงานที่กำกับดูแล โรงเรียนและสถาบันต่างๆมีส่วนร่วมในระบบการประเมิน กรอบการประเมินปรากฏอยู่ในมลรัฐทุกแห่ง มีความหลากหลายตามบริบทของมลรัฐ

ข้อสังเกต

เห็นได้ว่า การจัดการศึกษาพลเมืองของประเทศเยอรมนี ไม่มีการปลูกฝังจริยธรรมและศาสนาในระดับประถมศึกษา เน้นการเมือง และเริ่มจัดการศึกษาพลเมืองในการศึกษาระดับที่สอง ซึ่งสอดคล้องกับบริบทประเทศของเยอรมนี เนื่องจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับประเทศเยอรมนีในประวัติศาสตร์ จากการเลือกรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง (อดอล์ฟ ฮิตเลอร์) เข้ามาเป็นผู้นำประเทศ ส่งผลให้เกิดความสูญเสียกับประเทศและสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขึ้น เพื่อป้องกันการเกิดขึ้นของสงคราม ประเทศเยอรมนีจำเป็นต้องให้ความรู้กับประชาชนโดยเฉพาะในเรื่องการเมือง อีกทั้งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในเด็ก จำเป็นที่ครูจะต้องมีพื้นฐานคุณธรรมจริยธรรมขั้นสูง และได้รับการฝึกอบรมเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนพลเมืองเป็นรูปธรรมสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ ทั้งนี้ การจัดการเรียนการสอนพลเมืองในประเทศเยอรมนีมีปัญหาในมิติของครู เนื่องจากการศึกษาของครู ที่เกี่ยวกับการเมืองในรายวิชาวิทยาศาสตร์การเมืองในมหาวิทยาลัยในเยอรมนีไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริงในการสอนวิชาการเมือง/พลเมือง โดยในโรงเรียนการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเยอรมนีส่วนใหญ่ยึดหลักครูเป็นศูนย์กลาง และการศึกษาพลเมืองไม่มีมาตรฐานหรือเนื้อหาที่สอดคล้องกันในแต่ละมลรัฐ

ข้อเสนอประเด็นที่สมควรนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย

ประเด็นจากประเทศเยอรมนีที่สมควรนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย มีดังนี้

๑. กรอบประเด็นการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทยเน้นความเป็นประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม อย่งไรก็ดี ควรเพิ่มทักษะความรู้ในเรื่องสวัสดิการสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สื่อและอิสระของสื่อ สังคมผู้บริโภค และเศรษฐกิจตลาดสังคมและโลกของการทำงาน

๒. การจัดหลักสูตรพลเมืองของประเทศไทย ควรเพิ่มเนื้อหาในมิติของภูมิภาคเอเชีย
๓. พัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการจัดหลักสูตรการศึกษาพลเมืองในทุกกระดับ (ท้องถิ่น ประเทศ อาเซียน และในระดับนานาชาติ)
๔. การสนับสนุนส่งเสริมทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับอาเซียน โดยจัดให้มีโครงการเพื่อหาอัตลักษณ์แห่งชาติ และความเป็นอาเซียน
๕. จัดให้มีหน่วยงานกลางสำหรับการศึกษาพลเมือง เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน
๖. ประเมินผลการจัดการศึกษาพลเมืองโดยเน้นการมีส่วนร่วมในหน้าที่พลเมือง และการนำไปประยุกต์ใช้จริง

๒.๒.๓ สาธารณรัฐสิงคโปร์ (ประเทศสิงคโปร์)

ความนำ

สาธารณรัฐสิงคโปร์ หรือประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่เป็นเกาะ มีขนาดเล็กที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของคาบมหาสมุทรมลายู มีพื้นที่ ๗๑๘ ตารางกิโลเมตร ปัจจุบันมีประชากรประมาณ ๕.๖ ล้านคน (United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2015: 16) เป็นประเทศพัฒนาแล้วมีระบบเศรษฐกิจที่ดีอันดับต้นๆ ของโลก มีสวัสดิการต่างๆ ได้แก่ บ้านเด็ก บริการดูแลเด็ก บริการสำหรับเยาวชนและครอบครัวและ บริการสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ (Ministry of Social and Family Development, 2014) เป็นศูนย์กลางพาณิชย์สำคัญของโลก โดยเป็นศูนย์กลางการเงินใหญ่ที่สุดเป็นอันดับสามของโลก (Long Finance, 2016) รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ประมาณ ๑.๘๗ ล้านบาท (The Statistics Portal, 2016) ความสามารถในการแข่งขันในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ อยู่ในอันดับที่ ๒ ของโลก (Schwab, 2015: Xv) โครงสร้างการบริหารแบ่งออกเป็น หน่วยงานกลาง กระทรวงต่างๆ และ องค์การบริหารอิสระ ภาษาราชการที่ใช้ ได้แก่ ภาษาอังกฤษ จีนกลาง มลายู และทามิล

ในอดีตประเทศจะประสบปัญหาและวิกฤต อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ดีดำรงอยู่คืออัตลักษณ์ (ชาติพันธุ์ของบุคคลและชาติ) และการมีส่วนร่วมทางการเมืองสำหรับพลเมือง ดังนั้น ผู้นำทางการเมืองในพรรคกิจประชา (People's Action Party) จึงให้ความสำคัญกับการศึกษาพลเมืองว่าเป็นการขับเคลื่อนผ่านวิสัยทัศน์ร่วมของประเทศ เห็นได้ว่า แนวคิดของพลเมืองในประเทศสิงคโปร์ตั้งอยู่บนพื้นฐานประชาสังคม (Civic Republicanism) พลเมืองมีหน้าที่ที่สำคัญที่จะต้องเติมเต็ม หน้าที่เกี่ยวข้องกับกำหนัด จัดตั้งและคงอยู่ของสังคมการเมือง (Hill & Liam, 1995: 244-245 as cited in Berlach, 1996: 6)

ประเทศสิงคโปร์ให้ความสำคัญกับการศึกษาพลเมืองเป็นอย่างมาก ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ สิงคโปร์ประกาศเป็นรัฐอธิปไตยการจัดการศึกษาพลเมืองเริ่มขึ้นครั้งแรก เรียกว่า คุณธรรมจริยธรรม ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ หลักสูตรพลเมืองเปลี่ยนชื่อเป็น พลเมือง ต่อมาเรียกว่า หลักสูตรการศึกษาสำหรับการใช้ชีวิต (Berlach, 1996: 6)

รัฐบาลของประเทศสิงคโปร์ให้ความสนใจในการศึกษาพลเมือง ทั้งนี้ จากเอกสารรายงานของกระทรวงศึกษาธิการในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ พบว่า การสอนค่านิยมส่งผลกระทบต่อความสำเร็จทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้ประเทศอยู่รอดและประสบความสำเร็จได้ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของหลักสูตรที่นำหลักการค่านิยมของราทส์ฮาร์มิน และไซม่อน (Raths, Harminand Simon) มาประยุกต์ใช้โดย ๑) ผสานค่านิยมของชนชาติและศาสนาต่างๆ ที่มีอยู่ในประเทศ ๒) มีค่านิยมร่วมกัน และ ๓) ผ่านวิธีการสอน ๔ รูปแบบ ได้แก่ (๑) ถ่ายทอดวัฒนธรรม (๒) การพิจารณา (๓) การพัฒนาความรู้และ (๔) การแก้ไขค่านิยมและการชี้แจง (Berlach, 1996: 7-8)

ทั้งนี้ การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศสิงคโปร์ในปัจจุบัน มีสาระการดำเนินงานตามประเด็นดังนี้

๑) การสร้างความเป็นพลเมืองในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย ให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติและค่านิยม

(๑) นิยาม ความหมาย

พรรคกิจประชา (The People's Action Party) เป็นพรรคการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองในสภาสิงคโปร์กว่าสามทศวรรษ ได้ให้ความหมายของการศึกษาพลเมืองว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศผ่านวิสัยทัศน์ร่วม (Berlach, 1996: 5) ดังนั้น การศึกษาพลเมืองของประเทศสิงคโปร์ หมายถึง การศึกษาที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศผ่านวิสัยทัศน์ร่วม

(๒) กรอบประเด็น

พลเมืองแบบสาธารณรัฐนิยม (Civic Republicanism) เป็นแนวคิดพลเมืองของประเทศสิงคโปร์ เน้นหน้าที่พลเมืองและความรับผิดชอบ ทั้งนี้ พลเมืองมีหน้าในการเติมเต็ม หน้าที่เกี่ยวข้องกับทุกด้านของชีวิตและส่งผลให้เกิดชุมชนการเมืองที่ยั่งยืน (Hill & Liam, 1995: 244-245 as cited in Berlach, 1996: 6) คำประกาศของรองนายกรัฐมนตรี ลีเซียนหลุง ระบุว่า ผู้เรียนในโรงเรียนทุกคนต้องเติบโตขึ้นมาด้วยความเข้าใจในความจริงพื้นฐานของชีวิตการเมืองว่า สิงคโปร์เป็นประเทศเล็ก เศรษฐกิจขึ้นอยู่กับส่งออก ผ่านความพยายามอย่างไม่สิ้นสุดและแสวงหาความเป็นเลิศที่สิงคโปร์สามารถทำได้ (Berlach, 1996: 6)

ประเทศสิงคโปร์ ให้ความสำคัญกับการศึกษาพลเมืองเป็นอย่างมาก ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ สิงคโปร์ประกาศเป็นรัฐอธิปไตย การจัดการศึกษาพลเมืองเริ่มขึ้นครั้งแรก เรียกว่า คุณธรรมจริยธรรม ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ หลักสูตรพลเมืองเปลี่ยนชื่อเป็น พลเมืองและหลักสูตรการศึกษาสำหรับการใช้ชีวิต (Berlach, 1996: 6)

จากเอกสารรายงานของกระทรวงศึกษาธิการในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ พบว่า การสอนค่านิยมส่งผลกระทบต่อความสำเร็จทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้ประเทศอยู่รอดและประสบความสำเร็จได้ เป็นจุดเริ่มต้นของหลักสูตรที่นำหลักการค่านิยมของราทส์ฮาร์มิน และ ไชม่อน (Raths, Harminand Simon) มาประยุกต์ใช้โดย ๑) ผสานค่านิยมของชนชาติและศาสนาต่างๆ ที่มีอยู่ในประเทศ ๒) มีค่านิยมร่วมกัน และ ๓) ผ่านวิธีการสอน ๔ รูปแบบ ได้แก่ (๑) ถ่ายทอดวัฒนธรรม (๒) การพิจารณา (๓) การพัฒนาความรู้ และ (๔) การแก้ไขค่านิยมและการชี้แจง (Berlach, 1996: 7-8)

สำหรับปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตรที่เรียกว่า คุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง (Character and Citizenship Education: CCE) ขึ้น เพื่อเป็นศูนย์กลางระบบการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังค่านิยมและสร้างสมรรถนะในตัวผู้เรียน พัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีและพลเมืองที่มีคุณค่า (Ministry of Education, 2014: 1)

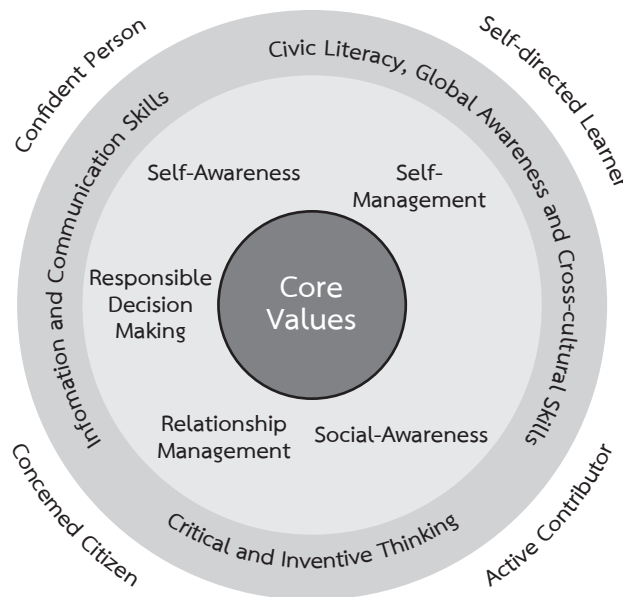
หลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง เป็นศูนย์กลางของกรอบหลักสูตรสำหรับสมรรถนะในศตวรรษที่ ๒๑ และผลลัพธ์ของผู้เรียน ดังปรากฏในแผนภาพที่ ๒.๔ เน้นการเชื่อมโยงค่านิยมหลัก (Core Values) สังคม และสมรรถนะทางอารมณ์ (Social and Emotional Competencies) และความรู้พลเมือง (Civic Literacy) การตระหนักรู้ในโลก (Global Awareness) และทักษะข้ามวัฒนธรรม (Cross-Cultural Skills) ที่มีความสำคัญสำหรับคุณลักษณะและการพัฒนาพลเมืองสำหรับผู้เรียนเข้าด้วยกัน (Ministry of Education, 2014: 1)

ค่านิยมหลัก ได้แก่ ความเคารพ ความรับผิดชอบ ความยืดหยุ่น ความซื่อสัตย์ ความเอาใจใส่ และความสามัคคี เป็นพื้นฐานสำหรับพลเมืองที่มีประโยชน์ต่อประเทศสิงคโปร์ ค่านิยมหลักได้มาจากค่านิยมร่วม (Shared Values) ค่านิยมของครอบครัวสิงคโปร์ (Singapore

Family Values) วิทยาลัยศึ ๒๑ ของสิงคโปร์ (Singapore 21 Vision) และ National Education Messages (Ministry of Education, 2014: 2)

สำหรับสมรรถนะทางสังคมและอารมณ์ (Social and Emotional Competencies) แบ่งออกเป็น ๓ โดเมน ได้แก่ การตระหนักรู้ด้วยตัวเอง (Self-Awareness) การจัดการตัวเอง (Self-Management) การตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) การจัดการความสัมพันธ์ (Relationship Management) และการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ (Responsible Decision Making) (Ministry of Education, 2014: 3)

ที่มา: Ministry of Education. (2014). Character and Citizenship Education Syllabus Primary,1.

แผนภาพที่ ๒.๔ กรอบแนวคิดสำหรับสมรรถนะในศตวรรษที่ ๒๑ และผลลัพธ์ของผู้เรียน

(๓) กลไกและวิธีการ

ในการพัฒนาหลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมืองของประเทศสิงคโปร์ใช้หลักการดังนี้

- การศึกษาที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการขับเคลื่อนค่านิยม (Student - Centric, Values - Driven Education) โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของอายุของผู้เรียนที่มีรากฐานมาจากทฤษฎีการพัฒนาเด็กในหลายช่วงวัย เน้นการสร้าง ความเข้าใจจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันกับผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้จากการทดลองและโต้ตอบกับเพื่อนที่มีความสามารถต่างกัน

- การแสดงความสมดุลของคุณลักษณะและพลเมือง (Balanced Representation of Character and Citizenship) คุณลักษณะที่ดีเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาพลเมืองที่ดี ในการพัฒนาไปสู่การเป็นพลเมืองดี ครูต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบภายใต้หลักศีลธรรม

- การขยายโดเมนจากตัวเองไปสู่โลก

การพัฒนาของเด็กและผู้ใหญ่เริ่มจากบริบทระบบนิเวศของความสัมพันธ์ (Bronfenbrenner, 1979as cited in Ministry of Education, 2014: 8) ครูต้องกระตุ้นให้ผู้เรียน นำค่านิยมมาปฏิบัติภายในบริบทสถานการณ์จริงในครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ชาติและโลก ผู้เรียนสามารถนำบทบาททางสังคมมาใช้กับโลกรอบตัวและทำหน้าที่อย่างระมัดระวังต่อผลที่จะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติต่อตัวเองและผู้อื่น

- ประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนเป็นบริบทที่เป็นไปได้

ครูใช้ประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนเพื่อสร้างบริบทที่เป็นไปได้สำหรับการสอน หลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ให้เกิดทักษะ ค่านิยม และเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพได้ดีกว่าในบริบทที่คุ้นเคย ดังนั้น จำเป็นสำหรับผู้เรียนในการระบุ ค่านิยม สมรรถนะทางสังคมและอารมณ์ที่เป็นนามธรรมสามารถนำไปปฏิบัติได้ ประสบการณ์ที่ซับซ้อนขึ้น จากการเรียนรู้ในชั้นประถมศึกษาตอนต้นจนถึงชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สร้างความก้าวหน้าในการเรียนรู้ ความรู้ ทักษะ ค่านิยมและทัศนคติในหลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง

การจัดหลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง มีแนวคิด ๓ อย่าง ได้แก่ (Ministry of Education, 2014: 9)

๑) อัตลักษณ์ (Identity) เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาความเข้าใจในตัวเอง ตระหนักถึงการมีสมรรถนะและกลายเป็นอัตลักษณ์ของผู้ใหญ่

๒) ความสัมพันธ์ (Relationships) ช่วยให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน และตระหนักถึงความสำคัญของผู้เรียนต่อชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ สังคม อารมณ์ กายภาพ และคุณธรรมของผู้เรียน

๓) ทางเลือก (Choices) ค่านิยมส่งผลให้เกิดทางเลือก และทางเลือกมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ทางเลือกช่วยให้ผู้เรียนปฏิบัติภายใต้ค่านิยมในสิ่งที่ถูกต้อง ภายใต้ความกดดันต่างๆ สำหรับสื่อการเรียนการสอนพลเมือง ผลิตโดยสำนักงานหลักสูตรกลาง (Sim, 2011 as cited in Nucci, Krettenauer, Narvaez, 2014: 360)

กล่าวโดยสรุป การศึกษาพลเมืองเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศ สิ่งคืบผ่านวิสัยทัศน์ร่วม โดยใช้แนวคิด พลเมืองแบบสาธารณรัฐนิยม เน้นหน้าที่และความรับผิดชอบของพลเมือง เนื่องจากพลเมืองมีหน้าที่ในการเติมเต็ม ทั้งนี้ หน้าที่เกี่ยวข้องกับทุกด้าน

ของชีวิตเพื่อให้เกิดชุมชนการเมืองที่ยั่งยืน ประเทศสิงคโปร์ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาพลเมือง โดยเริ่มจัดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๘

ปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตร คุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง เป็นศูนย์กลางระบบการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังค่านิยมและสร้างสมรรถนะในตัวผู้เรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีและพลเมืองที่มีคุณค่า เป็นหลักสูตรสำหรับสมรรถนะในศตวรรษที่ ๒๑ เน้นผลลัพธ์ของผู้เรียน การเชื่อมโยงค่านิยมหลัก สังคมและสมรรถนะทางอารมณ์ ความรู้พลเมืองการตระหนักรู้ในโลก และทักษะข้ามวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน

การสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศสิงคโปร์ ใช้หลักการศึกษแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการขับเคลื่อนค่านิยม การแสดงความสมดุลของคุณลักษณะและพลเมือง การขยายโดเมนจากตัวเองไปสู่โลก และประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนในบริบทที่เป็นไปได้ ครูสร้างประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนในบริบทที่เป็นไปได้สำหรับการสอนหลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมืองเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้เกิดทักษะ และค่านิยม สำหรับการจัดหลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง มีแนวคิด ๓ อย่าง ได้แก่ ๑) อัตลักษณ์ เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาความเข้าใจในตัวเอง ตระหนักถึงการมีสมรรถนะและกลายเป็นอัตลักษณ์ของผู้ใหญ่ ๒) ความสัมพันธ์ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชุมชน และตระหนักถึงความสำคัญของผู้เรียนต่อชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ สังคม อารมณ์ กายภาพ และคุณธรรมของผู้เรียนและ ๓) ทางเลือกค่านิยมส่งผลให้เกิดทางเลือก และทางเลือกมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ทางเลือกช่วยให้ผู้เรียนปฏิบัติภายใต้ค่านิยมในสิ่งที่ถูกต้อง ภายใต้ความกดดันต่างๆ

๒) ปัจจัยการสร้างความเป็นพลเมือง

(๑) หลักสูตร

การสอนหลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมืองของประเทศสิงคโปร์ นำทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theories) มาประยุกต์ใช้ โดยยึดกระบวนการเป็นหลัก (Process-based) เน้น Why และ How แทนคำว่า What เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเรียนรู้ทักษะ ค่านิยมและทัศนคติ ผ่านการปฏิบัติ ผลสะท้อนกลับ และการมีส่วนร่วม เช่น การเล่าเรื่องราว การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นต้น

หลักสูตรพลเมืองของประเทศสิงคโปร์จัดขึ้นตั้งแต่ระดับประถมศึกษาโดยสอนพลเมืองในวิชาการศึกษาพลเมืองและจริยธรรม (Civic and Moral Education) มีองค์ประกอบ (Ministry of Education, 2014: 6) ดังนี้

ตารางที่ ๒.๓ องค์ประกอบของการศึกษาพลเมืองของประเทศสิงคโปร์ในระดับประถมศึกษา

องค์ประกอบใน CCE	หมายถึง
บทเรียน CCE	การสอนค่านิยม ความรู้ และทักษะสำหรับ CCE ในภาษาแม่
Form Teacher Guidance Period (FTGP)	สอนสมรรถนะทางสังคมและอารมณ์ (ประกอบด้วย Cyber Wellness and Education และ การแนะแนวอาชีพ)
School-based CCE	อาจจะประกอบด้วย <ul style="list-style-type: none"> - การรวมโครงการที่เชื่อมโยงไปที่ CCE (Assembly Programmes Linked To CCE) - บทเรียนที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมโรงเรียน
CCE Guidance Module	เพศศึกษา (Sexuality Education, SEd)

ตารางที่ ๒.๔ องค์ประกอบของการศึกษาพลเมืองของประเทศสิงคโปร์ในระดับมัธยมศึกษา

องค์ประกอบใน CCE	หมายถึง
บทเรียน CCE	การสอนค่านิยม ความรู้ และทักษะสำหรับคุณลักษณะและพลเมือง
School-based CCE	อาจจะประกอบด้วย <ul style="list-style-type: none"> - การรวมโปรแกรมที่เชื่อมโยงไปที่ CCE (Assembly Programmes Linked To CCE) - บทเรียนที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมโรงเรียน
CCE Guidance Module	การศึกษาและแนะแนวอาชีพ (Education and Career Guidance (ECG) เพศศึกษา (Sexuality Education, SEd) สุขภาพในโลกไซเบอร์ (Cyber-Wellness)

(๒) ครู

ในหลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง รัฐบาลให้อำนาจกับครูในการสร้างคนรุ่นใหม่ โดยการส่งอิทธิพลทางบวกต่อทัศนคติ อุดมคติและพฤติกรรมกับคนรุ่นใหม่ ทั้งนี้ครูเป็นต้นแบบและสร้างโอกาสในการเรียนรู้เพื่อสร้างค่านิยมสำหรับผู้เรียน ครูต้องพัฒนาเพื่อตระหนักในคุณค่าของตนและมั่นใจในตัวเอง มีความยืดหยุ่นเอาใจใส่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และต้องเป็นผู้ที่พัฒนาวิชาชีพเพื่อสร้างความชำนาญให้กับตัวเอง และมีสมรรถนะในการดูแลผู้เรียนให้กลายเป็นพลเมืองตื่นรู้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมผ่านคำสั่ง ทักษะ การปฏิบัติตามแม่บทจากครูหรือเพื่อน และการสนับสนุนทางบวกในช่วงเวลาของบทเรียนแบบมีโครงสร้าง โดยครูต้องให้ประสบการณ์การเรียนรู้ เช่น วันที่ระลึกแห่งชาติสี่วัน (Four National Education Commemorative Days) ค่านิยมในการปฏิบัติ (Values In Action, Via) กิจกรรมร่วมหลักสูตร (Co-curricular Activities) เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้และประยุกต์ใช้ค่านิยม ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ เป็นต้น (Ministry of Education, 2014: 9)

วิธีการยึดกระบวนการเป็นหลัก (Process-based Teaching Approach) ครูสามารถใช้บทละครและเลือกกลยุทธ์การเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้คุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง (Ministry of Education, 2014: 9) ดังนี้

- วิธีการบอกเล่าเรื่องราว (Story Telling Approach)
- วิธีการพิจารณา (Consideration Approach)
- แนวทางการพัฒนาองค์ความรู้ (Cognitive Development Approach)
- วิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Approach)
- วิธีการสร้างความกระจ่างในค่านิยมการเปลี่ยนแปลง (Modified Values Clarification Approach)

(Continuation of the list item from the previous block)

วิธีการสอนโดยยึดกระบวนการเป็นหลัก ประกอบด้วยกลยุทธ์การสอน เช่น การสวมบทบาท (Role-playing) การสนทนา (Dialoguing) การเรียนรู้ด้วยการทำงานร่วมกัน (Cooperative Learning) การสะท้อนกลับ (Reflection) การชี้แจง กระบวนการตั้งคำถามที่ส่งอิทธิพล (Influence Questioning Process) การคิดซ้ำๆ (Thinking Routines) การทำงานเป็นกลุ่ม (Group Work) และกระบวนการหมุนเวียน (Circle Process)

(๓) ผู้บริหาร ผู้เรียน ครอบครัวและชุมชน

ห้องเรียนในสิงคโปร์จัดการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ ผู้บริหาร และหัวหน้าครู ถูกกระตุ้นให้ตรวจสอบนวัตกรรมต่างประเทศและสำรวจการนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศสิงคโปร์ โดยผู้บริหารเชื่อว่าไม่มีระบบที่สมบูรณ์แบบ แต่ระบบต้องถูกนำมาประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศ (OECD, 2011: 171)

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ประเทศสิงคโปร์ได้จัดทำระบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ครอบคลุม คัดเลือกครูที่มีคุณภาพสูงและผู้นำโรงเรียนที่สามารถตอบสนองความทะเยอทะยานของผู้เรียนได้ โดยประกาศหาผู้ที่มีความสามารถ จัดฝึกอบรมและให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง นโยบายการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ในปัจจุบันไม่เน้นโครงสร้าง องค์กรใด ก็เน้นการบำรุงรักษาและเพิ่มคุณภาพของบุคลากรการศึกษา (OECD, 2011: 172-173)

กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาแห่งชาติและแนวทางของหลักสูตร โดยจ้างครูจากสถาบันการศึกษาแห่งชาติ (National Institute of Education) โรงเรียนถูกจัดกลุ่มทางภูมิศาสตร์เพื่อให้การสนับสนุนท้องถิ่นสำหรับนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ กลุ่มของโรงเรียนช่วยในการกำหนดการนำหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ และสามารถเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนได้ (ภายใต้คำแนะนำของกระทรวงศึกษาธิการ) กลุ่มที่เป็นผู้บริหารเก่าที่ประสบความสำเร็จมีหน้าที่สร้างความเป็นผู้นำให้กับผู้อำนวยการโรงเรียน อำนาจความสะดวกในการแบ่งปันทรัพยากรและแนวทางปฏิบัติที่ตีระหว่างกลุ่มโรงเรียน โดยโรงเรียนจัดทำวัตถุประสงค์ของโรงเรียนและประเมินภายในเป็นรายปี การประเมินภายนอกเกิดขึ้นทุกๆ หกปี ครูและผู้บริหารที่มีคุณภาพที่อยู่ในกระบวนการประเมินได้รับการเสนอโอกาสให้มีบทบาทในการเป็นผู้นำ ผู้อำนวยการโรงเรียนมีหน้าที่พัฒนาบุคลากรตามแนวทางคำสั่งและการจัดการทรัพยากร และให้โบนัสครูที่ได้รับการประเมินผลที่ดี (Center on International Education Benchmarking, n.d.)

สำหรับผู้เรียนในหลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง มีส่วนร่วมในหลักสูตรผ่านวิธีการสอน เรียนรู้ค่านิยมผ่านคำสั่ง ทักษะ การปฏิบัติ แม่บทจากครูหรือเพื่อน และการสนับสนุนทางบวกระหว่างช่วงเวลาของบทเรียนแบบมีโครงสร้าง

ผู้ปกครองเป็นผู้ให้แนวทางในการเจริญเติบโตของผู้เรียน ผู้เรียนจะได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้เมื่อสิ่งแวดล้อมที่บ้านและที่โรงเรียนสามารถปรับเข้าหากันได้ ส่งผลให้เกิดความเคารพในตัวเอง มีทัศนคติที่ดีและพฤติกรรมที่ดีในชีวิต การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียนเพื่อให้เกิดการเอาใจใส่จากครอบครัว และการสนับสนุนและการเสริมแรงที่บ้าน เห็นได้ว่าการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพของหลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมืองและการจัดหาพื้นที่ให้กับผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียน ช่วยให้ผู้ปกครองเป็นพันธมิตรกับโรงเรียน (Ministry of Education, 2014: 9)

(๔) ภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หลักการด้านความสัมพันธ์เน้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการนิยามอัตลักษณ์ โดยนักทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ทางสังคม (Social Constructivist) ระบุว่า การพัฒนาองค์ความรู้เริ่มต้นจากการโต้ตอบกับผู้อื่น (Vygotsky, 1962, Bandura, 1977 as cited in Ministry of Education, 2014: 10)

ในระดับสถาบัน การเชื่อมโยงนโยบายและการนำนโยบายไปประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่องส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ไตรภาคีอย่างใกล้ชิดระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ สถาบันการศึกษาแห่งชาติ (National Institute of Education: NIE) เป็นสถาบันที่ให้การศึกษาระดับปริญญาตรีของประเทศสิงคโปร์ และโรงเรียน โดยกระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่พัฒนานโยบาย สถาบันการศึกษาแห่งชาติมีหน้าที่ดำเนินการวิจัยและจัดการฝึกอบรมก่อนการให้บริการกับผู้ให้การศึกษา งานวิจัยของสถาบันการศึกษาแห่งชาติถูกป้อนกลับเข้าไปที่กระทรวงและใช้ในการแจ้งการพัฒนา นโยบาย ทั้งนี้ อาจารย์ของสถาบันการศึกษาแห่งชาติมีส่วนเกี่ยวข้องกับการอภิปรายและการตัดสินใจของกระทรวง (เพื่ออำนวยความสะดวกให้การทำงานของสถาบันการศึกษาแห่งชาติให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ) อย่างไรก็ดี ในประเทศสิงคโปร์ มีหลายสถาบันการศึกษาให้บริการการพัฒนาอาชีพครู (OECD, 2011: 166)

ประเทศสิงคโปร์ให้อิสระกับโรงเรียนในการสร้างนวัตกรรมโดยสถาบันการศึกษาแห่งชาติมีอิสระในการทำงานวิจัยที่ทันสมัย อย่างไรก็ดี ความสอดคล้องระหว่างหลักสูตร การสอบและการประเมินผล แรงจูงใจในการทำงานของผู้เรียน และมาตรการความรับผิดชอบของครูและผู้บริหารช่วยในการอำนวยความสะดวกในการจัดทำนโยบายและการนำนโยบายไปประยุกต์ใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าระบบหละหลวมของสหรัฐอเมริกา (OECD, 2011: 167)

กล่าวโดยสรุป หลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมืองของประเทศสิงคโปร์เป็นการนำทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์มาประยุกต์ใช้ โดยยึดกระบวนการเป็นหลักเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนในการเรียนรู้ทักษะ ค่านิยมและทัศนคติ ผ่านการปฏิบัติ ผลสะท้อนกลับ และการมีส่วนร่วม หลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมืองของประเทศสิงคโปร์จัดการเรียน

การสอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาในวิชาการศึกษาพลเมืองและจริยธรรม โดยเมืองค์ประกอบได้แก่ บทเรียน School-based CCE และ CCE Guidance Module

ครูในหลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง มีอำนาจในการสร้างคนรุ่นใหม่ ผ่านการส่งอิทธิพลทางบวกในด้านทัศนคติ อุดมคติและพฤติกรรม ครูเป็นต้นแบบและสร้างโอกาสในการเรียนรู้เพื่อสร้างค่านิยมสำหรับผู้เรียน ครูต้องพัฒนาเพื่อตระหนักในคุณค่าของตนเอง ความยืดหยุ่นเอาใจใส่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และต้องเป็นผู้ที่พัฒนาวิชาชีพเพื่อสร้างความชำนาญให้กับตัวเองและมีสมรรถนะในการดูแลผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี ผู้เรียนมีส่วนร่วมผ่านคำสั่ง ทักษะ การปฏิบัติ แม่บทจากครูหรือเพื่อน และการสนับสนุนทางบวกในช่วงเวลาของบทเรียนแบบมีโครงสร้าง ครูต้องให้ประสบการณ์การเรียนรู้ เช่น วันที่ระลึกแห่งชาติสัปดาห์ ค่านิยมในการปฏิบัติ และกิจกรรมร่วมหลักสูตรกับผู้เรียน เป็นต้น

ห้องเรียนในประเทศสิงคโปร์จัดการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ ผู้บริหารและหัวหน้าครู ถูกกระตุ้นให้ตรวจสอบนวัตกรรมต่างประเทศและสำรวจการนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศสิงคโปร์ สำหรับผู้เรียนในหลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง มีส่วนร่วมในหลักสูตรผ่านวิธีการสอน โดยผู้เรียนเรียนรู้ค่านิยมผ่านคำสั่ง ทักษะ การปฏิบัติ แม่บทจากครูหรือเพื่อน และการสนับสนุนทางบวกระหว่างช่วงเวลาของบทเรียนแบบมีโครงสร้าง ในขณะที่ผู้ปกครองเป็นผู้ให้แนวทางในการเจริญเติบโตของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ประโยชน์สูงสุดเมื่อสามารถปรับสิ่งแวดล้อมของบ้านและโรงเรียนเข้าหากันได้

หลักการคอนสตรัคติวิสต์ทางสังคม เป็นหลักการด้านความสัมพันธ์เน้นให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการนิยามอัตลักษณ์ โดยในระดับสถาบัน มีการเชื่อมโยงนโยบายและนำไปใช้อย่างต่อเนื่องส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ไตรภาคอย่างใกล้ชิดระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ สถาบันการศึกษาแห่งชาติ และโรงเรียน เพื่อให้การทำงานของทุกภาคส่วนมีความสอดคล้องกัน ทั้งนี้โรงเรียนมีอิสระในการพัฒนานวัตกรรมและสถาบันการศึกษาแห่งชาติมีอิสระในการจัดทำงานวิจัย

๓) กระบวนการสร้างความเป็นพลเมือง

(๑) การมีส่วนร่วม

ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพลเมืองในประเทศสิงคโปร์แบ่งออกเป็น ๓ แนวคิดหลัก ได้แก่ ๑) อัตลักษณ์ (Identity) เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาความเข้าใจในตัวเอง ตระหนักถึงการมีสมรรถนะและกลายเป็นอัตลักษณ์ของผู้ใหญ่ โดยทุกภาคส่วนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการหาอัตลักษณ์ร่วม ๒) ความสัมพันธ์ (Relationships) ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชุมชน และตระหนักถึงความสำคัญของผู้เรียนต่อชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ สังคม อารมณ์ กายภาพ และคุณธรรมของผู้เรียน และ ๓) ทางเลือก (Choices) ค่านิยมส่งผลให้เกิดทางเลือก และทางเลือกมีอิทธิพลต่อ

พฤติกรรม ทางเลือกช่วยให้ผู้เรียนปฏิบัติภายใต้ค่านิยมในสิ่งที่ถูกต้อง ภายใต้ความกดดันต่างๆ (Ministry of Education, 2014: 9)

ช่องว่างระหว่างนโยบายและการนำนโยบายไปประยุกต์ใช้ในระดับโรงเรียนมีอยู่ในหลายประเทศ อย่างไรก็ตาม ในประเทศสิงคโปร์ เมื่อมีการพัฒนานโยบายหรือมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายเกิดขึ้น หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญในรายละเอียดของการนำไปประยุกต์ใช้เป็นอย่างมาก ตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการ จนถึงสถาบันการศึกษาแห่งชาติ ผู้บริหารในหน่วยงานต่างๆ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน และครู ส่งผลให้การดำเนินงานที่มีความโดดเด่น เห็นได้จากการดำเนินงานในสถานศึกษาแต่ละแห่งในประเทศสิงคโปร์มีความแตกต่างกันน้อยมาก ในขณะที่การดำเนินงานในการนำนโยบายไปประยุกต์ใช้ในต่างประเทศ อาจต้องใช้กลไกที่แตกต่างและใช้ระบบการกระจายอำนาจหลายระดับเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ใกล้เคียงกับประเทศสิงคโปร์ (OECD, 2011: 172)

กระทรวงศึกษาธิการกระตุ้นครอบครัวให้มีส่วนร่วมในการศึกษาเนื่องจากการศึกษามีคุณค่าสูงในประเทศสิงคโปร์ ผู้ปกครองมีส่วนเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของผู้เรียน โดยในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา โรงเรียนจัดทำรายงานเพื่อให้ผู้ปกครองได้พบครูในช่วงปลายของการศึกษาระดับประถมศึกษา จัดประชุมผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรใหม่ กระตุ้นให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดหาทุนและกิจกรรมสังคมสำหรับโรงเรียน และให้การบ้านผู้ปกครองเพื่อช่วยบุตรหลานในการเรียนรู้ สำหรับผู้ปกครองมีส่วนร่วมโดยการกระตุ้นให้บุตรหลานเข้าเรียนพิเศษ (Center on International Education Benchmarking, n.d.)

(๒) การสนับสนุนส่งเสริม

ประเทศสิงคโปร์สนับสนุนส่งเสริมการทำงานร่วมกันทางสังคมผ่านค่านิยม โดยการจัดลำดับความสำคัญความต้องการของชุมชนและชาติก่อนความต้องการของบุคคล องค์กรที่ให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมพลเมืองของเยาวชนในสิงคโปร์ที่มีองค์กรชุมชนเป็นฐานได้แก่ มูลนิธิฮาโลเจน (Halogen Foundation) สมาคมการเคลื่อนไหวของเยาวชน (Innovations in Civic Participation, n.d.) และสถาบันผู้นำชุมชนแห่งชาติ (The National Community Leadership Institute: NACLI)

มูลนิธิฮาโลเจนมุ่งเน้นการศึกษาภาวะผู้นำและจัดแคมป์เพื่อพัฒนาผู้นำเยาวชน โดยมีกิจกรรมส่งเสริมผู้เรียนและครูในมูลนิธิสมาคมการเคลื่อนไหวของเยาวชนจัดทำโครงการการให้บริการการเรียนรู้ ๓๐ สัปดาห์ ที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ เน้นการฝึกอบรมและการพัฒนา โดยผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในโมดูลการฝึกอบรมที่เน้นการพัฒนาคุณลักษณะ การเตรียมพร้อมฉุกเฉิน การมีส่วนร่วมในชุมชน และการผจญภัยข้างนอก กีฬา และการมีส่วนร่วมในชุมชนผ่านโครงการและกิจกรรมสำหรับเยาวชนอายุระหว่าง ๑๒-๓๕ ปี

สถาบันผู้นำชุมชนแห่งชาติ (The National Community Leadership Institute: NACLI) จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา วางแผน และสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้นำในการสร้างและการเชื่อมโยงกับชุมชน

(๓) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นหน้าที่ของผู้สอน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดกระบวนการเป็นหลัก สามารถใช้บทละครและเลือกกลยุทธ์การเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้คุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง การจัดกิจกรรม เช่น การสวมบทบาท (Role-playing) การสนทนา (Dialoguing) การเรียนรู้ด้วยการทำงานร่วมกัน (Cooperative Learning) การสะท้อนกลับ (Reflection) การชี้แจง กระบวนการตั้งคำถามที่ส่งอิทธิพล (Influence Questioning Process) การคิดซ้ำๆ (Thinking Routines) การทำงานเป็นกลุ่ม (Group Work) กระบวนการหมุนเวียน (Circle Process) การเล่นละคร (Drama) และการสอนคณิตศาสตร์นอกห้องเรียน (Ministry of Education, 2014: 32)

(๔) การประเมินผล

การประเมินเป็นแนวคิดที่สำคัญของการเรียนการสอน การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพเพื่อสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม สำหรับรูปแบบการประเมินในหลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง ได้แก่ การประเมินตัวเอง การประเมินโดยเพื่อน และการประเมินโดยผู้สอน (Ministry of Education, 2014: 35)

การประเมินในระดับโรงเรียนเริ่มจากการจัดทำวัตถุประสงค์และประเมินภายในรายปี การประเมินภายนอกเกิดขึ้นทุกๆ หกปี ครูและผู้บริหารที่มีคุณภาพที่อยู่ในกระบวนการประเมินได้รับเสนอโอกาสให้มีบทบาทในการเป็นผู้นำ ผู้อำนวยการโรงเรียนมีหน้าที่พัฒนาบุคลากรตามแนวทางคำสั่งและการจัดการทรัพยากร และให้โบนัสกับผู้มีผลงานดี (Center on International Education Benchmarking, n.d.) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ Checklists Rubrics Journals และ ตัวชี้วัดพฤติกรรม (Behavioral Indicators)

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนในการสร้างอัตลักษณ์ของประเทศสิงคโปร์ การสร้างความสัมพันธ์ และทางเลือกของประเทศสิงคโปร์ ส่งผลให้เกิดช่องว่างในการนำนโยบายในระดับประเทศไปประยุกต์ใช้ในระดับสถานศึกษาน้อยมาก เมื่อมีการพัฒนานโยบายหรือมีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญในรายละเอียดและการนำไปประยุกต์ใช้เป็นอย่างมาก

สำหรับการสนับสนุนส่งเสริมการทำงานร่วมกันทางสังคมผ่านค่านิยมร่วมกันของประเทศสิงคโปร์ เริ่มจากการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของชุมชนและชาติก่อนความต้องการของบุคคล องค์กรที่ให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมพลเมืองของเยาวชนในสิงคโปร์ที่มีองค์กรชุมชนเป็นฐานในสนับสนุน ได้แก่ มูลนิธิฮาโลแกน มุ่งเน้นการศึกษาภาวะผู้นำและจัดแคมป์เพื่อพัฒนาผู้นำเยาวชน โดยมีกิจกรรมส่งเสริมผู้เรียนและครู สมาคมการเคลื่อนไหวของเยาวชนเน้นการฝึกอบรมและการพัฒนาคุณลักษณะ การมีส่วนร่วมในชุมชนผ่านโครงการและกิจกรรม และ สถาบันผู้นำชุมชนแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา วางแผน และสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้นำในการสร้างและการเชื่อมโยงกับชุมชน และ สถาบันผู้นำชุมชนแห่งชาติ (The National Community Leadership Institute: NACLI) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา วางแผน และสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้นำในการสร้างและการเชื่อมโยงกับชุมชน เป็นต้น

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้หน้าทีพลเมืองเป็นหน้าที่ของผู้สอน โดยต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดกระบวนการเป็นหลัก ผู้สอนสามารถใช้บทละครและเลือกกลยุทธ์การเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้คุณลักษณะและการศึกษาหน้าทีพลเมือง

สำหรับวิธีการประเมินผลในหลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าทีพลเมือง ได้แก่ การประเมินตัวเอง การประเมินโดยเพื่อน และการประเมินโดยผู้สอน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ Checklists Rubrics Journals และ ตัวชี้วัดพฤติกรรม

จุดเด่น

การจัดการศึกษาพลเมืองในประเทศสิงคโปร์ มีจุดเด่น ดังนี้

๑. กรอบหลักสูตรพลเมืองเป็นศูนย์กลางระบบการศึกษาของประเทศ นำไปสู่ความเป็นพลเมืองที่ดี โดยเน้นผลลัพธ์ผู้เรียน

๒. นำหลักการค่านิยมมาประยุกต์ใช้ เน้นสมรรถนะพลเมือง ค่านิยมร่วมของคนในประเทศ เกิดเอกภาพทางความคิด ค่านิยมและความเชื่อ ส่งผลให้สิงคโปร์มีการพัฒนาและความสามารถในการแข่งขันที่โดดเด่นในสังคมโลกปัจจุบัน

๓. จัดการศึกษาโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการขับเคลื่อนค่านิยมโดยยึดกระบวนการเป็นหลัก เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

๔. ครูเรียนรู้และแสวงหานวัตกรรมจากภายนอกอย่างต่อเนื่อง มีอิทธิพลในการส่งผลทางบวกต่อเจตคติและพฤติกรรมของผู้เรียน เป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ เจตคติและพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองที่ดีมีความรู้ความสามารถและทักษะในการแข่งขัน

๕. มีระบบทรัพยากรมนุษย์ที่ครอบคลุม (คัดเลือกครู ผู้นำที่มีความสามารถ มีการฝึกอบรมและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง)

๖. นโยบายการศึกษาไม่เน้นโครงสร้าง เน้นการบำรุงรักษาและเพิ่มคุณภาพของบุคลากรการศึกษาเป็นสำคัญ

๗. มีสถาบันที่จัดการศึกษาครูแห่งเดียว ส่งผลให้เกิดเอกภาพในการผลิตครูที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ

๘. โรงเรียนถูกจัดกลุ่มทางภูมิศาสตร์เพื่อให้การสนับสนุนท้องถิ่นที่ช่วยกำหนดการนำไปประยุกต์ใช้ของหลักสูตร และสามารถเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนได้

๙. ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการนิยามอัตลักษณ์ และมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เกิดความสัมพันธ์ไตรภาคี มีการเชื่อมโยงและการนำนโยบายไปประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่อง

๑๐. มีความแตกต่างในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง เนื่องจากเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายเกิดขึ้น ทุกหน่วยงานให้ความสำคัญกับการนำรายละเอียดของนโยบายไปประยุกต์ใช้เป็นอย่างมาก

ข้อสังเกต

หลังการประกาศอิสรภาพของประเทศสิงคโปร์ ประเทศสิงคโปร์ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ ประเทศสิงคโปร์นำค่านิยมที่มีข้อค้นพบว่า เป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จทางเศรษฐกิจ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาพลเมืองของประเทศ โดยการศึกษาพลเมืองเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนประเทศมีกรอบหลักสูตรที่ชัดเจน มีการเชื่อมโยงทุกภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมที่อยู่ในกลไกและวิธีการของหลักสูตรพลเมืองของสิงคโปร์ที่เน้นอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์และทางเลือก นโยบายการศึกษาไม่เน้นโครงสร้าง แต่เน้นการบำรุงรักษาและเพิ่มคุณภาพของบุคลากรทางการศึกษา

อย่างไรก็ดี ในการจัดการเรียนการสอนพลเมืองในประเทศสิงคโปร์ ครูมีอำนาจในการสร้างและส่งอิทธิพลต่อค่านิยม อัตลักษณ์ ทัศนคติและพฤติกรรม เมื่อค่านิยมส่วนตัวของครูต่างจากค่านิยมร่วมและค่านิยมของชาติ ครูจะจัดการเรียนการสอนตามค่านิยมส่วนตัวส่งผลต่อความแตกต่างของผลลัพธ์ของผู้เรียน

ข้อเสนอประเด็นที่สมควรนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย

ประเด็นจากประเทศสิงคโปร์ที่สมควรนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย มีดังนี้

๑. ในการจัดการศึกษาพลเมือง ควรให้มีวิสัยทัศน์ร่วมของพลเมือง
๒. กรอบประเด็นพลเมืองสำหรับประเทศไทยควรเพิ่มสมรรถนะทางสังคมและอารมณ์ นอกเหนือจากสมรรถนะประชาธิปไตย ได้แก่ การตระหนักรู้ด้วยตัวเอง การจัดการตัวเอง การตระหนักรู้ทางสังคมการจัดการความสัมพันธ์และการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ เป็นต้น
๓. นำกลไกการขับเคลื่อนค่านิยม การแสดงความสมดุลของคุณลักษณะพลเมือง การขยายโดเมนจากตัวเองไปสู่โลก และการใช้ประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนมาประยุกต์ใช้ในการสร้างพลเมือง
๔. แบ่งหลักสูตรออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ ๑) บทเรียน (สอนค่านิยม ความรู้ และทักษะพลเมือง) ๒) การสอนสมรรถนะทางสังคมและอารมณ์ ๓) หลักสูตรพลเมืองที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (การรวมหลักสูตรที่เชื่อมโยงคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง และบทเรียนที่เกี่ยวกับค่านิยมโรงเรียน) และ ๔) โมดูลการให้คำแนะนำการศึกษาพลเมือง (เพศศึกษา สุขภาพในโลกไซเบอร์)

๕. การสอนโดยยึดกระบวนการเป็นหลัก ให้อำนาจกับครูในการส่งอิทธิพลทางบวกต่อทัศนคติและพฤติกรรมผ่านการจัดกิจกรรม
๖. จัดให้มีสถาบันการศึกษาสำหรับครูที่มีมาตรฐานเดียวกัน และปลูกฝังความรู้ความเข้าใจให้ครูในเรื่องค่านิยมร่วม
๗. จัดกลุ่มทางภูมิศาสตร์ของโรงเรียน เพื่อสนับสนุนนโยบายการศึกษา แบ่งปันทรัพยากรการศึกษาและแนวทางการปฏิบัติที่ดีระหว่างกลุ่มโรงเรียน
๘. จัดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในหลักสูตร ผ่านวิธีการสอน การเรียนรู้ค่านิยม คำสั่ง ทักษะและการปฏิบัติ
๙. ใช้หลักการด้านความสัมพันธ์ โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการนิยามอัตลักษณ์ ส่งเสริมการทำงานร่วมกันผ่านค่านิยม
๑๐. ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบายและน่านโยบายไปประยุกต์ใช้
๑๑. สนับสนุนการมีส่วนร่วมโดยมีองค์กรชุมชนเป็นฐาน
๑๒. จัดให้มีการประเมิน ๓ ลักษณะ ได้แก่ ๑) การประเมินตัวเอง ๒) การประเมินโดยเพื่อน และ ๓) การประเมินโดยผู้สอน โดยใช้เครื่องมือ ได้แก่ Checklists Rubrics Journals และตัวชี้วัดพฤติกรรม เป็นต้น

๒.๒.๔ ประเทศสหรัฐอเมริกา

ความนำ

สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศในทวีปอเมริกาเหนือ มีพื้นที่ ๙,๖๒๙,๐๙๑ ตารางกิโลเมตร ปัจจุบันมีประชากรประมาณ ๓๒๑ ล้านคน (United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2015: 17) กรุงวอชิงตัน ดี ซี เป็นเมืองหลวง เป็นประเทศพัฒนาแล้ว มีระบบเศรษฐกิจดีเป็นอันดับต้นๆ ของโลก มีการจัดสวัสดิการต่างกันในแต่ละมลรัฐ โดยมีการจัดสวัสดิการโดยรวมที่คล้ายกัน ได้แก่ สุขภาพ อาหาร ความช่วยเหลือดูแลเด็ก การว่างงาน ความช่วยเหลือทางการเงินและความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย (US Welfare System, n.d.) ประชากรมีรายได้หลายทาง ได้แก่ การผลิตน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ โรงงาน และตลาดสินค้าภายในอเมริกาเป็นประเทศที่มีอิทธิพลต่อการค้าและบริการ รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ประมาณ ๒.๐๓ ล้านบาท (The Statistics Portal, 2016) ความสามารถในการแข่งขันในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ อยู่ในอันดับที่ ๓ ของโลก (Schwab, 2015: 7) โครงสร้างการบริหารแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน (Three-Tier System) ได้แก่ ระดับสหพันธรัฐหรือระบบบริหารโดยมีรัฐบาลกลาง ระดับมลรัฐ และระดับท้องถิ่น ภาษาราชการที่ใช้คือ ภาษาอังกฤษ

การศึกษาพลเมืองสมัยใหม่เริ่มขึ้นจากการที่สังคมอเมริกันมีผู้อพยพมาจากยุโรปตอนเหนือ (Judeo-Christian Graeco-Roman Anglo-American) โดยการศึกษาพลเมืองจัดขึ้นเพื่อให้ความรู้กับผู้อพยพ ทั้งนี้ ผลจากการจัดการศึกษาพลเมืองในยุคนั้นไม่ประสบผลสำเร็จ ใดๆ ก็ดี การดำเนินงานการศึกษาพลเมืองในสหรัฐอเมริกามากกว่าศตวรรษกึ่งหนึ่ง เนื่องจากสงครามโลก สงครามเย็น และสงครามเวียดนามและวอเตอร์เกต (Watergate) (๒๕๐๐-๒๕๑๘) นำความผิดหวัง การจลาจล ความสูญเสียความเชื่อมั่นในสถาบันและผู้นำ การแบ่งแยกประชาชาติของวัฒนธรรมหลัก การกำเนิดวัฒนธรรมที่หลากหลาย และการเกิดวัฒนธรรมพลเมืองขึ้น ทั้งนี้ การเคลื่อนไหวทางสิทธิมนุษยชน และการเปิดเสรีในการอพยพย้ายถิ่นจากทุกมุมโลกได้สร้างสังคมที่หลากหลาย โดยค่านิยมหลักอยู่ภายใต้การศึกษาพลเมืองในศตวรรษนี้ ส่งผลให้เกิดการศึกษาพลเมืองขึ้นในโลกที่คนพูดได้หลายภาษา ซึ่งเป็นความท้าทายสำหรับนักการศึกษาพลเมืองในยุคนี (Quigley, 1999)

การจัดการศึกษาพลเมืองในช่วงสงครามเวียดนามได้รับการต่อต้าน ส่งผลให้ความต้องการจัดการศึกษาพลเมืองในโรงเรียนถูกจำกัดลง การจัดการศึกษาไม่ให้ความสนใจในประวัติศาสตร์ การเมืองที่ถูกแทนที่ด้วยประวัติศาสตร์สังคม ประวัติศาสตร์ของการเคลื่อนไหวของแรงงาน และประวัติศาสตร์สิทธิพลเมืองกลุ่ม (Quigley, 1999)

ทั้งนี้ ความพยายามในการปฏิรูปการศึกษาในยุคสงครามเวียดนาม มาจากกลุ่มบุคคลนอกระบบการศึกษา จากการเคลื่อนไหวของกลุ่มบุคคล เนื่องจากข้อบกพร่องของการจัดการศึกษา จากงานวิจัยของ Sputnik พบว่า ประชาชนสหรัฐอเมริกามีความรู้ต่างกันมากในระดับมหาวิทยาลัยและมัธยมศึกษาในทุกรายวิชา ส่งผลให้สภาองเกรสจัดทำพระราชบัญญัติการคุ้มครองการศึกษาแห่งชาติขึ้น (National Defense Education Act) และต่อมาได้มีการจัดทำพระราชบัญญัติการพัฒนาวิชาชีพการศึกษา (Education Professions Development Act) เพื่อฝึกอบรมครูในระดับก่อนมหาวิทยาลัย ในการพัฒนาคุณภาพเนื้อหาหลักสูตร การประเมิน และการวิจัย อีกทั้งหน่วยงานต่างๆ มีส่วนร่วมในโครงการระดับชาติที่จัดขึ้นโดยองค์กรวิชาชีพ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรและมหาวิทยาลัยเพื่อการศึกษาพลเมือง โดยหลายองค์กรจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ มีความพยายามจะพัฒนาการศึกษาพลเมืองในโรงเรียน องค์กรเหล่านั้น ได้แก่ American Bar Association Division for Public Education ศูนย์การศึกษาพลเมืองร่วมกับ State Bar of California มูลนิธิสิทธิทางรัฐธรรมนูญของลอสแอนเจลิสและชิคาโก (The Constitutional Rights Foundations of Los Angeles and Chicago) ร่วมกับ Bar Associations มูลนิธิ Close up และโครงการ Street Law ที่ปรากฏขึ้นในโรงเรียนกฎหมาย Georgetown (Quigley, 1999)

การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน มีสาระการดำเนินงานตามประเด็นดังนี้

๑) การสร้างความเป็นพลเมืองในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย ให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยม

(๑) นิยาม ความหมาย

Lincoln กล่าวไว้ว่า รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน โดยประชาชนมีสิทธิควบคุมรัฐบาล อย่างไรก็ตาม สิทธิจะไม่มี ความหมาย ถ้าประชาชนขาดความรู้ ขาดทักษะที่จะใช้สิทธิในการควบคุมและขาดคุณลักษณะที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่อย่าง มีความรับผิดชอบ

การศึกษาพลเมืองเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้เรียน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ผู้เรียนต้อง ได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็น (สำหรับพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ) ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาและการ ศึกษาในระดับที่สอง (Center for Civic Education, 2010: 15)

ชีวิตพลเมืองเป็นชีวิตที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและชาติ (Center for Civic Education, 2010: 25)

การศึกษาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับรัฐบาล ของประเทศ (Branson & Margaret, 1998: 4)

กล่าวได้ว่า การศึกษาพลเมือง หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เพื่อให้พลเมืองมีความรู้ ทักษะ สิทธิในการควบคุมรัฐบาล และมีคุณลักษณะที่จำเป็นในการปฏิบัติ หน้าที่ที่รับผิดชอบ

(๒) กรอบประเด็น

การศึกษาหน้าที่พลเมืองและรัฐบาลของประเทศสหรัฐอเมริกา มีวัตถุประสงค์เพื่อความเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ มีส่วนร่วมรับผิดชอบในชีวิตการเมือง ประชาชนมีอำนาจ มุ่งมั่นในค่านิยมพื้นฐานและหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญอเมริกัน ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมรับผิดชอบและประสิทธิภาพพลเมืองได้มาจากการพัฒนาทักษะความรู้และการมีส่วนร่วม (Center for Civic Education, 2010: 13) ผ่านการพัฒนาอุปนิสัยเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของบุคคลในการมีส่วนร่วมในกระบวนการการเมือง นำไปสู่ระบบการเมืองที่ดีและปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น โรงเรียนมีหน้าที่พัฒนาผู้เรียนผ่านหลักสูตรทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการศึกษาการเมืองควรเป็นศูนย์กลาง วัตถุประสงค์ของการศึกษาของอเมริกันและเป็นส่วนที่จำเป็นในระบอบประชาธิปไตยอเมริกัน โดยเริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษา (K-4)

มาตรฐานแห่งชาติสำหรับพลเมืองและรัฐบาล (National Standards for Civics and Government) ถูกพัฒนาโดยศูนย์การศึกษาหน้าที่พลเมือง (Center for Civic Education) ด้วยความสนับสนุนจากกรมการศึกษาของสหรัฐอเมริกา (U.S. Department of Education) และกองทุนเพื่อการกุศลพิว (The Pew Charitable Trusts) ถูกจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนหน้าที่พลเมืองและรัฐบาล มีการจัดทำมาตรฐานเนื้อหาเพื่อตอบคำถามดังต่อไปนี้ ๑) ชีวิตพลเมือง การเมือง และรัฐบาลคืออะไร ๒) อะไรคือรากฐานของระบบการเมืองอเมริกัน ๓) รัฐบาลตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญที่รวมวัตถุประสงค์ ค่านิยม และหลักการของระบอบประชาธิปไตยเข้าด้วยกันอย่างไร ๔) อะไรคือความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับประเทศอื่นและโลก และ ๕) อะไรคือบทบาทของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอเมริกัน (Center for Civic Education, 2010: 8)

(๓) กลไกและวิธีการสร้างความเป็นพลเมือง

การจัดการศึกษาและหลักสูตรการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นหน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่น โรงเรียนนำมาตรฐานหลักสูตรหรือแนวทางที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามาประยุกต์ใช้ ผู้สอนไม่จำเป็นต้องจัดห้องเรียนในการ “สอนเพื่อสอบ” ผู้สอนได้รับอิสระในการเสนอหลักสูตรและพัฒนาแบบทดสอบสำหรับใช้ในห้องเรียน (Center for Civic Education, 2010: XVI)

ก่อนการจัดทำมาตรฐานแห่งชาติ ประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีหลักสูตรชาติ มลรัฐและโรงเรียน อย่างไรก็ตาม กฎหมายของรัฐบาลกลางบังคับให้มีการพัฒนาปรับปรุงมาตรฐานของมลรัฐเพื่อให้ความช่วยเหลือรัฐบาลในแต่ละมลรัฐ จึงมีการส่งเสริมให้สร้างมาตรฐานแห่งชาติด้วยความสมัครใจ (Voluntary National Standards) ในหลายๆ วิชา สำหรับการศึกษาที่เกี่ยวกับพลเมือง ศูนย์การศึกษาพลเมือง ด้วยความสนับสนุนจากหน่วยงานการศึกษาของสหรัฐ และกองทุนการกุศลพิวได้จัดทำมาตรฐานแห่งชาติสำหรับพลเมืองและรัฐบาลขึ้น (National Standards for Civic and Government) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนหน้าที่พลเมืองและรัฐบาล (Center for Civic Education, 2010: 23)

การสร้างความเป็นพลเมืองสหรัฐอเมริกา มีอยู่ทั้งในรูปแบบทางการและไม่ทางการ ในรูปแบบทางการเป็นการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน รวมอยู่ในวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนทำงานในระบบการเมืองได้ เช่นเดียวกับความสัมพันธ์กับการเมืองและรัฐบาล รวมถึงความปลอดภัยในตัวเอง ความเท่าเทียมกัน เศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้าน ภูมิภาคต่างประเทศ และองค์กรต่างๆ (Branson & Margaret, 1998: 15)

สำหรับรูปแบบไม่ทางการ รวมการปกครองของชุมชน โรงเรียน ความสัมพันธ์และกิจกรรมร่วมหลักสูตรไว้ด้วยกัน โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งนี้ ห้องเรียนและโรงเรียนต้องสร้างบริบทให้สอดคล้องกับค่านิยมประชาธิปไตยและแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะ (ส่วนตัวและส่วนรวม) ที่มีคุณค่าในการเลียนแบบ ผู้เรียนต้องรับผิดชอบต่อพฤติกรรมต่างๆ เช่น ความเท่าเทียมกัน มาตรฐานที่เป็นธรรมและเคารพในสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้อื่น เป็นต้น (Branson & Margaret, 1998: 15) การจัดการเรียนการสอนพลเมืองอย่างไม่เป็นทางการ ปรากฏในโครงการสถานักเรียน การเลือกตั้ง คำปฏิญาณประจำวันที่เรียกว่า ปฏิญาณความจงรักภักดี และอื่นๆ (Parker, 2014: 3)

กล่าวโดยสรุป การศึกษาพลเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นการศึกษาเกี่ยวกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เพื่อให้พลเมืองมีความรู้ ทักษะ สิทธิในการควบคุมรัฐบาลและมีคุณลักษณะที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบ มีการจัดตั้งศูนย์การศึกษาหน้าที่พลเมืองที่ได้รับความสนับสนุนจากหน่วยงานการศึกษาของสหรัฐอเมริกา โดยได้มีการจัดทำมาตรฐานสำหรับพลเมืองและรัฐบาลขึ้น มาตรฐานเนื้อหาเพื่อตอบคำถามต่อไปนี้ ๑) ชีวิตพลเมือง การเมือง และรัฐบาลคืออะไร

๒) อะไรคือรากฐานของระบบการเมืองอเมริกัน ๓) รัฐบาลตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญที่รวมวัตถุประสงค์ ค่านิยม และหลักการของระบอบประชาธิปไตยเข้าด้วยกันอย่างไร ๔) อะไรคือความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับประเทศอื่นและโลก และ ๕) อะไรคือบทบาทของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอเมริกัน

การจัดการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นหน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่น โรงเรียนนำมาตรฐานหลักสูตรหรือแนวทางที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามาประยุกต์ใช้ ผู้สอนได้รับอิสระในการเสนอหลักสูตรและพัฒนาแบบทดสอบสำหรับใช้ในห้องเรียน ศูนย์การศึกษาพลเมือง มีหน้าที่จัดทำมาตรฐานแห่งชาติสำหรับพลเมืองและรัฐบาล โดยในการสร้างความเป็นพลเมืองของสหรัฐอเมริกามีอยู่ทั้งในรูปแบบทางการและไม่ทางการ รูปแบบทางการเป็นการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน เนื้อหาพลเมืองรวมอยู่ในวิชาประวัติศาสตร์ การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนทำงานในระบบการเมืองได้ เช่นเดียวกับความสัมพันธ์กับการเมืองและรัฐบาล รวมถึงความปลอดภัยในตัวเอง ความเท่าเทียมกัน เศรษฐกิจที่เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน ภูมิภาค ต่างประเทศ และองค์กรต่างๆ สำหรับรูปแบบไม่เป็นที่ทางการเป็นการรวมการปกครองของชุมชน โรงเรียน และกิจกรรมร่วมหลักสูตรไว้ด้วยกัน เน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างห้องเรียนและโรงเรียน โดยสร้างบริบทให้สอดคล้องกับค่านิยมประชาธิปไตยและแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะ (ส่วนตัวและส่วนรวม) ที่มีคุณค่าในการเลียนแบบ ผู้เรียนต้องรับผิดชอบต่อพฤติกรรมต่างๆ เช่น ความเท่าเทียมกัน มาตรฐานที่เป็นธรรมและเคารพในสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้อื่น เป็นต้น

๒) ปัจจัยการสร้างความเป็นพลเมือง

(๑) หลักสูตร

เนื้อหาของหลักสูตรการศึกษาพลเมือง ปรากฏอยู่ในวิชาประวัติศาสตร์ จัดการเรียนการสอนในระดับชั้น K5 (ประถมศึกษปีที่ ๔ หรือ ๕) K8 (ประถมศึกษปีที่ ๘ หรือมัธยมศึกษาตอนต้น หรือมัธยมศึกษาตอนปลาย) และ K11 (มัธยมศึกษาตอนปลาย) (Parker, 2014: 3) สำหรับหลักสูตรทางการ (หลักสูตรประวัติศาสตร์อเมริกัน เนื้อหาเกี่ยวกับการสอนพลเมืองและการสร้างชาติ) มีศูนย์กลางบนพื้นฐานของประเทศ รัฐธรรมนูญ วิถีชีวิตของประเทศ (สงครามกลางเมือง) และการเพิ่มเติมในเรื่องสิทธิมนุษยชน

ในระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนกลางและตอนปลายในสหรัฐอเมริกา เนื้อหาของหลักสูตรการศึกษาพลเมือง ดังปรากฏในตารางที่ ๒.๕

ตารางที่ ๒.๕ เนื้อหาหลักสูตรในระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนกลางและตอนปลาย

เนื้อหา	ร้อยละ (%)
รัฐธรรมนูญหรือระบบรัฐบาลสหรัฐอเมริกา และการทำงานของรัฐบาลและรัฐธรรมนูญ	๔๑
ผู้กล้าชาวอเมริกันและคุณงามความดีของระบบรัฐบาลอเมริกัน	๒๖
สงครามและการสู้รบของกองกำลังทหาร	๓๒
ปัญหาที่ประเทศประสบในปัจจุบัน	๑๑
การเหยียดเชื้อชาติ ความไม่ยุติธรรมต่างๆ ในระบบอเมริกัน	๑๑

ที่มา: Lopez Et Al. (2006). The 2006 Civic and Political Health of The Nation: A Detailed Look At How Youth Participate In Politics and Communities.

(๒) ครู

ความเชี่ยวชาญของครู เป็นปัจจัยสำคัญในการประสบความสำเร็จของผู้เรียน ความเชี่ยวชาญของครูที่ต่างกัน ส่งผลให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จต่างกัน ความเชี่ยวชาญวัดได้จากการจบการศึกษา จำนวนปีที่ปฏิบัติงาน และคะแนนทดสอบใบประกอบวิชาชีพครู ครูที่มีคุณภาพต่ำหรือครูที่สอนในวิชาที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมหรือศึกษาส่งผลให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการศึกษาพลเมืองน้อย (Branson & Margaret, 1998: 25) ทั้งนี้ ในบางมลรัฐมีการทดสอบผู้ที่สมัครเข้าทำงานเป็นครูก่อนรับเข้าทำงาน เพื่อให้ได้ครูที่มีคุณสมบัติของครูวิชาพลเมือง

จากรายงานของ The National Center for Educational Statistics Reported ในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ พบว่า ครูในห้องเรียนประวัติศาสตร์และอารยธรรมโลก ไม่ได้จบการศึกษาประวัติศาสตร์ และครูที่สอนสังคมศึกษาจบการศึกษาด้านศึกษาศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ครูร้อยละ ๖๕ ไม่จบการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาที่จัดการเรียนการสอน (Quigley, 1999)

จากงานวิจัยของ Sputnik พบว่า ประชาชนสหรัฐอเมริกาที่มีช่องว่างความรู้ต่างกันมากในระดับมหาวิทยาลัยและมัธยมศึกษาในทุกสาขา ส่งผลให้สภาองเกรสส่งผ่านพระราชบัญญัติการคุ้มครองการศึกษาแห่งชาติ (National Defense Education Act) และต่อมา มีการจัดทำพระราชบัญญัติการพัฒนาวิชาชีพการศึกษา (Education Professions Development Act) เพื่อฝึกอบรมครูในระดับก่อนมหาวิทยาลัยในการเพิ่มคุณภาพเนื้อหาหลักสูตร การประเมิน และการวิจัย (Quigley, 1999)

(๓) ผู้บริหาร ผู้เรียน ครอบครัว และชุมชน

ในการพัฒนาทักษะและความรู้พลเมือง คุณสมบัติและความมุ่งมั่นของพลเมือง ครอบครัว ผู้บริหาร ชุมชน สถาบันศาสนา สื่อ และกลุ่มชุมชนมีอิทธิพลสำคัญเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในหลักสูตรอย่างไม่เป็นทางการที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสิ่งเหล่านี้ ผู้เรียนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในหลักสูตรไม่เป็นทางการ มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ มั่นใจในตัวเอง และแสดงความเป็นผู้นำ ผ่านความสัมพันธ์กับโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน และองค์กรต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงของผู้เรียน โดยสิ่งเหล่านี้วัดได้จากการเอาใจใส่จากครูและความคาดหวังสูงในสิ่งที่ผู้เรียนแสดงออก (Branson & Margaret, 1998: 15)

(๔) ภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากงานวิจัยของ Sputnik พบว่า ประชาชนสหรัฐอเมริกามีความรู้ต่างกันมากในระดับมหาวิทยาลัยและมัธยมศึกษาในทุกสายวิชา ส่งผลให้สภาองเกรสส่งผ่านพระราชบัญญัติการคุ้มครองการศึกษาแห่งชาติขึ้น (National Defense Education Act) ต่อมา มีการจัดทำพระราชบัญญัติการพัฒนาวิชาชีพการศึกษา (Education Professions Development Act) เพื่อฝึกอบรมครูในระดับก่อนมหาวิทยาลัยในการเพิ่มคุณภาพเนื้อหาหลักสูตร การประเมิน และการวิจัย อีกทั้งหน่วยงานต่างๆ มีส่วนร่วมในโครงการระดับชาติที่จัดขึ้นโดยองค์กรวิชาชีพ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร และมหาวิทยาลัย เพื่อการศึกษาพลเมือง โดยหลายองค์กรจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ มีความพยายามจะพัฒนาการศึกษาพลเมืองในโรงเรียน องค์กรเหล่านั้น ได้แก่ American Bar Association Division for Public Education ศูนย์การศึกษาพลเมืองร่วมกับ State Bar of California มูลนิธิสิทธิทางรัฐธรรมนูญของลอสแอนเจลิสและชิคาโก (The Constitutional Rights Foundations of Los Angeles and Chicago) ร่วมกับ Bar Associations มูลนิธิ Close up และโครงการ Street Law ที่เกิดขึ้นที่โรงเรียนกฎหมาย Georgetown (Quigley, 1999)

สำหรับในระดับโรงเรียน องค์กรต่างๆ ทั้งของรัฐบาลและที่ไม่ใช่รัฐบาล (Non-Governmental Organizations: NGOs) มีส่วนสำคัญในการศึกษาพลเมืองในระบบการกระจายอำนาจโรงเรียน โดยมีส่วนในการจัดทำเนื้อหา วางแผนการสอนและโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพสำหรับครู และในบางภาคส่วน มีส่วนในการจัดทำมาตรฐานหลักสูตร (Parker, 2014: 16-17)

กล่าวโดยสรุป เนื้อหาการศึกษาพลเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกา ส่วนใหญ่ปรากฏอยู่ในวิชาประวัติศาสตร์ จัดการเรียนการสอนในระดับชั้น K5 (ประถมศึกษาปีที่ ๔ หรือ ๕) K8 (ประถมศึกษาปีที่ ๘ หรือมัธยมศึกษาตอนต้น หรือมัธยมศึกษาตอนกลาง) และ K11 (มัธยมศึกษาตอนปลาย) หลักสูตรทางการ (หลักสูตรประวัติศาสตร์อเมริกัน เนื้อหาเกี่ยวกับการสอนพลเมืองและการสร้างชาติ) มีศูนย์กลางบนพื้นฐานของประเทศ รัฐธรรมนูญ วิถีชีวิตของประเทศ (สงครามกลางเมือง) และการเติมเต็มในเรื่องสิทธิมนุษยชน สำหรับเนื้อหาของหลักสูตรการศึกษา

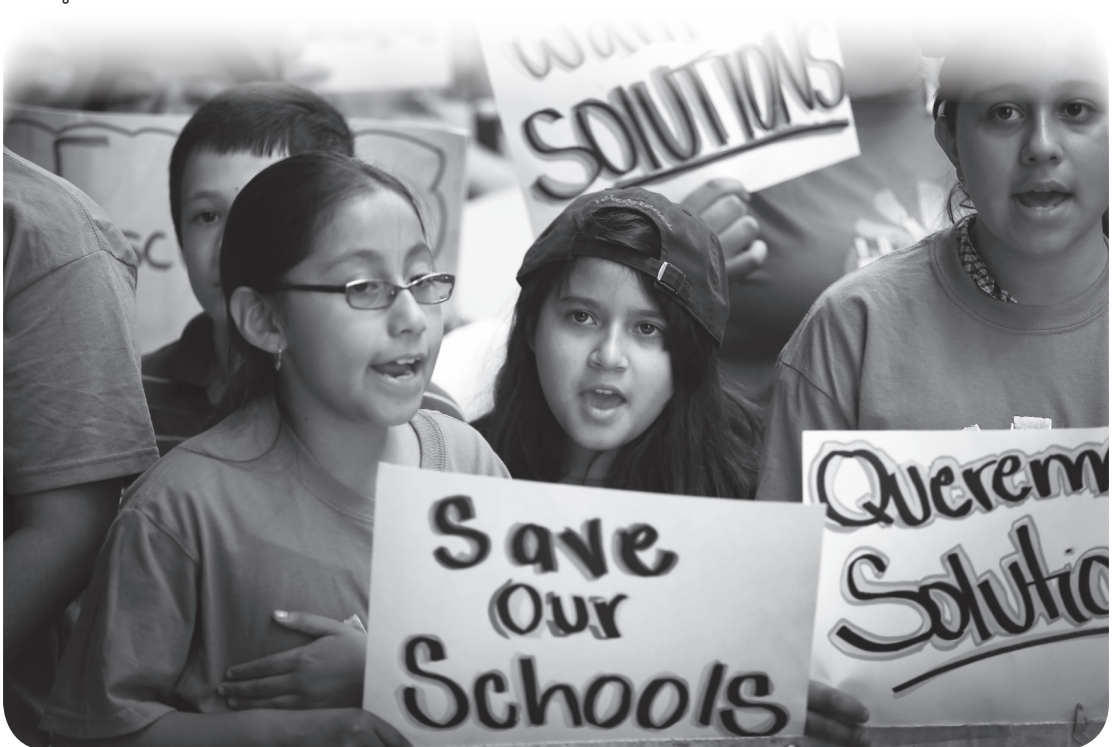

พลเมืองในระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนกลางและตอนปลายในสหรัฐอเมริกา เน้นรัฐธรรมนูญ ความเป็นผู้กล้า และสงครามการสู้รบของกองกำลังทหาร

การจัดการครุวิชาพลเมืองในบางมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา จัดให้มีการทดสอบผู้ที่สมัครเข้าทำงานเป็นครูก่อนรับเข้าทำงาน เพื่อให้ได้ครูพลเมืองที่มีคุณสมบัติในการสอน พลเมือง

ในหลักสูตรอย่างไม่เป็นทางการ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนา ความรู้พลเมือง ทักษะ คุณสมบัติและความมุ่งมั่นของพลเมือง ครอบครัว ผู้บริหาร ชุมชน ศาสนา สื่อ และกลุ่มชุมชน ผู้เรียนที่มีส่วนร่วมในหลักสูตรอย่างไม่เป็นทางการมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ มั่นใจ ในตัวเอง และแสดงความเป็นผู้นำ ผ่านความสัมพันธ์กับโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน และองค์กรต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงของผู้เรียน

การพัฒนาการศึกษาพลเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกา หลายหน่วยงานและ องค์กร มีส่วนร่วมในการฝึกอบรม พัฒนาการเพิ่มคุณภาพเนื้อหาหลักสูตร การประเมิน การวิจัยของ ครู ในระดับชาติ หลายภาคส่วนมีส่วนร่วมในโครงการระดับชาติที่จัดขึ้นโดยองค์กรวิชาชีพต่างๆ สำหรับในระดับโรงเรียนขององค์กรต่างๆทั้งของรัฐบาลและที่ไม่ใช่รัฐบาล มีส่วนสำคัญในการศึกษา พลเมืองในระบบการกระจายอำนาจโรงเรียน โดยมีส่วนในการจัดทำเนื้อหา วางแผนการสอนและ สร้างโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพสำหรับครู และในบางภาคส่วน มีส่วนในการจัดทำมาตรฐาน หลักสูตร

๓) กระบวนการสร้างความเป็นพลเมือง

(๑) การมีส่วนร่วม

องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐบาลและที่ไม่ใช่รัฐบาล (Non-Governmental Organizations: NGOs) มีส่วนสำคัญในการศึกษาพลเมืองในระบบการกระจายอำนาจโรงเรียน โดยมีส่วนในการจัดทำเนื้อหา วางแผนการสอนและสร้างโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพสำหรับครู และในบางภาคส่วน มีส่วนร่วมในการจัดทำมาตรฐานหลักสูตร (โดยปกติเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาล) องค์กรต่างๆ เหล่านี้ (Parker, 2014: 16-17) มีดังนี้

- Icivics (องค์กรที่สร้างศาลฎีกา Day O’connor) สร้างนวัตกรรมเว็บไซต์และวิดีโอเกมสำหรับการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียน
- Street Law พัฒนาเว็บไซต์สำหรับสอนเกี่ยวกับสถานที่สำคัญของศาลสูง และพัฒนาอาชีพครู โดยการจัดครูเข้าไปในศาล และเชื่อมโยงนักเรียนกฎหมายทั่วประเทศเข้ากับห้องเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
- Close Up จัดให้ผู้เรียนในชั้นมัธยมศึกษาเดินทางสำรวจเมืองหลวงของมลรัฐเพื่อการเรียนรู้รัฐบาลและการเมืองสหรัฐอเมริกา
- Kidsvoting ให้โอกาสสำหรับประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้ง รวมถึงสิทธิในการออกเสียงและพลเมืองตื่นรู้
- The Center for Civic Education สร้างโครงการ We The People และ Project Citizen ที่ประยุกต์ใช้ในทุกรัฐ เน้นความรู้ประวัติศาสตร์และการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการแก้ปัญหาชุมชน
- The Constitutional Rights Foundation สร้างโครงการ Deliberating In A Democracy โดยผู้เรียนระดับชั้นมัศึกษามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์พลเมือง และจดหมายข่าวสำหรับประวัติศาสตร์และห้องเรียนรัฐบาล (The Bill of Rights in Action)
- Facing History and Ourselves ผลิตบทเรียนและการพัฒนาวิชาชีพสำหรับสอนนักเรียนเพื่อนำไปปฏิบัติเมื่อเกิดความไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเหยียดผิว

(๒) การส่งเสริมสนับสนุน

ในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา สภาคองเกรสได้ออกพระราชบัญญัติการคุ้มครองการศึกษาแห่งชาติขึ้น (National Defence Education Act) และต่อมาได้มีการจัดทำพระราชบัญญัติการพัฒนาวิชาชีพการศึกษา (Education Professions Development Act) เพื่อฝึกอบรมครูในระดับก่อนมหาวิทยาลัยในการเพิ่มคุณภาพเนื้อหาหลักสูตร การประเมิน และการวิจัย ทั้งนี้ หน่วยงานต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา มีความพยายามส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้พลเมืองและการมี

ส่วนร่วมประชาธิปไตยรุ่นใหม่ในโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย (U.S. Department of Education, 2012: 9-11) ได้แก่

- นวัตกรรมและผู้ประกอบการ

- Ashoka U (องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร) สนับสนุนนวัตกรรมและผู้ประกอบการทางสังคม และสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงของแคมปัสเพื่อกระตุ้นวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ผู้เรียนและชุมชนเป็นผู้ร่วมสร้างสังคมที่เปลี่ยนแปลง โดย Ashoka U จัดแคมปัสใน ๑๐ วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยโดยรวมเป็นเครือข่ายนักศึกษามากกว่า ๑,๐๐๐ คน เพื่อความก้าวหน้าของ นวัตกรรมสังคม

- The Network for Teaching Entrepreneurship (NFTE) ฝึกอบรมครูในห้องเรียนเพื่อช่วยผู้เรียนในการเริ่มต้นธุรกิจ

- การเสวนาภายใต้ความแตกต่าง

The Interfaith Youth Core พยายามสร้างการสานเสวนาร่วมกับบรรทัดฐานสังคม โดยการฝึกอบรมผู้นำสานเสวนามากกว่า ๔,๐๐๐ คน ในวิทยาลัย ๒๐๐ แห่ง และแคมปัสในมหาวิทยาลัยทั่วโลกตั้งแต่ปี ๒๐๐๒

- การเรียนรู้โลก และการเลือกตั้ง

โครงการ Vertically Integrated Projects (VIP) ได้ก่อตั้งขึ้นที่ Georgia Tech University ริเริ่มโครงการ E-democracy โดยนักศึกษาในคณะวิศวกรรมและนโยบายสาธารณะทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาเครื่องมือที่ทันสมัยที่ใช้ในการตรวจสอบการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย

- การเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานและการมีส่วนร่วม

The Bonner Foundation สนับสนุนโครงการต่อต้านความยากจนในที่ที่มีการศึกษาและผู้หิวโหย โดยให้ทุนวิทยาลัยในการให้บริการการเรียนรู้ ๔ ปี ให้กับนักเรียนมากกว่า ๓,๒๐๐ คนในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมากกว่า ๗๕ แห่ง

โครงการ EPICS—Engineering Projects In Community Service เริ่มขึ้นที่ Purdue University ได้รับทุนสนับสนุนจากกรมการศึกษาสหรัฐอเมริกา โดยความร่วมมือระหว่างนักศึกษาคณะวิศวกรรมร่วมกับองค์กรชุมชนเพื่อระบุถึงความท้าทายและการออกแบบแก้ไขปัญหา ในขณะที่พัฒนาทักษะและเสริมสร้างการเรียนรู้ในห้องเรียน

- การให้คำแนะนำสำหรับงานสาธารณะ

ศูนย์ประชาธิปไตยและพลเมืองให้การสนับสนุนและจัดตั้ง Public Achievement ขึ้นที่ Augsburg College โดยนำกรอบแนวคิดของการศึกษาพลเมืองที่เรียกว่า งานสาธารณะ มาใช้ใน ๕ มลรัฐ ใน ๒๐ ประเทศ โดยผู้เรียนในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ครูในห้องเรียนระดับ

K-12 (มัธยมศึกษาตอนปลาย) ทำหน้าที่ให้คำแนะนำกับผู้เรียนในระดับประถมและมัธยมศึกษาที่ทำงานวิจัย ออกแบบ และนำโครงการสาธารณะมาประยุกต์ใช้ในโรงเรียนหรือชุมชน

(๓) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างกันไปในแต่ละมลรัฐและโรงเรียน แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ จัดสภาพการศึกษา ๑ สภาในการศึกษาระดับ ๑-๓ และ ๑ สภา สำหรับการศึกษาในระดับ ๔-๖ เช่นเดียวกับวุฒิสภาของอเมริกัน ห้องเรียนในแต่ละห้องเลือกสมาชิกสองคนเป็นสมาชิกในสภา ผู้เรียนเหล่านี้เป็นตัวแทนห้อง ไม่ใช่ผู้แทน และต้องมีการโหวตในการประชุมสภาทั้งนี้ โครงการสภาจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในการเลือกตั้ง ด้วยกฎหนึ่งข้อ คือ ความแตกต่างระหว่างตัวแทนและผู้แทน (Parker, 2014: 13)

(๔) การประเมินผล

ในการประเมินผลผู้เรียนในระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา การให้คะแนนพลเมืองจัดทำขึ้นพร้อมกับการให้คะแนนในรายวิชาทั่วไป โดยกรมการศึกษาสหรัฐอเมริการวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความรู้พลเมืองของผู้เรียนผ่านการสำรวจและการประเมิน เช่น การทดสอบ Naep Civics Exam สำหรับผู้เรียนในระดับ K4 (ประถมศึกษาปีที่ ๓ หรือ ๔) K8 (ประถมศึกษาปีที่ ๘ หรือมัธยมศึกษาตอนต้น หรือมัธยมศึกษาตอนกลาง) และ K12 (มัธยมศึกษาตอนปลาย) (U.S. Department of Education, 2012: 22)

สำหรับในระดับมัธยมศึกษา ศูนย์สำหรับการประเมินการศึกษาระดับชาติและการให้ความช่วยเหลือภูมิภาค (The National Center For Education Evaluation and Regional Assistance) สร้างคำถามในการสำรวจผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา อีกทั้ง การศึกษาการเปลี่ยนแปลงระยะยาวแห่งชาติ (The National Longitudinal Transition Study: NLTS 2012) สำรวจเกี่ยวกับประสบการณ์การย้ายเข้าเรียนในระดับหลังมัธยมศึกษาในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ และการเรียนของผู้เรียนทั้งที่พิการและไม่พิการ (U.S. Department of Education, 2012: 22)

กล่าวโดยสรุป ในการพัฒนาการศึกษาพลเมืองสหรัฐอเมริกา หลายองค์กรและหน่วยงานจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมครูในระดับก่อนมหาวิทยาลัยในการเพิ่มคุณภาพเนื้อหาหลักสูตร การประเมิน และการวิจัย องค์กรทั้งภาครัฐและที่ไม่ใช่ภาครัฐมีส่วนสำคัญในการศึกษาพลเมืองในระบบการกระจายอำนาจโรงเรียนโดยจัดทำเนื้อหา วางแผนการสอนและสร้างโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพสำหรับครู และในบางภาคส่วน มีส่วนร่วมในการจัดทำมาตรฐานหลักสูตร

สำหรับการส่งเสริมการศึกษาพลเมือง หน่วยงานหลายหน่วยงานในสหรัฐอเมริกาให้การส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้พลเมืองและการมีส่วนร่วมประชาธิปไตยรุ่นใหม่ในโรงเรียนวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย เช่น The Interfaith Youth Core สร้างการสานเสวนาร่วมกับ

บรรทัดฐานสังคมโดยการฝึกอบรมผู้นำสถานเสวนามากกว่า ๔,๐๐๐ คน ในวิทยาลัย ๒๐๐ แห่ง และแคมป์สในมหาวิทยาลัยทั่วโลก ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ โครงการ Vertically Integrated Projects (VIP) จัดตั้งขึ้นที่ Georgia Tech University จัดทำโครงการ E-democracy โดยนักศึกษาในคณะวิศวกรรมและนโยบายสาธารณะ ทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาเครื่องมือที่ทันสมัยที่ใช้ในการตรวจสอบการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พลเมือง แตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐและโรงเรียน เช่น จัดให้มีสภาการศึกษา ตัวแทนห้อง ประชุมสภาและการโหวต เป็นต้น

สำหรับการประเมินผลผู้เรียนในระดับการศึกษาตอนต้น การให้คะแนนพลเมืองจัดทำขึ้นพร้อมกับการให้คะแนนรายวิชาทั่วไป โดยกรมการศึกษาสหรัฐอเมริการวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความรู้พลเมืองของผู้เรียนผ่านการสำรวจและการประเมิน เช่น การทดสอบ Naep Civics Exam ของผู้เรียนในระดับ K4 (ประถมศึกษาปีที่ ๓ หรือ ๔) K8 (ประถมศึกษาปีที่ ๘ หรือมัธยมต้น หรือมัธยมปลาย) และ K12 (มัธยมปลาย) สำหรับระดับมัธยมศึกษา ศูนย์สำหรับการประเมินการศึกษาระดับชาติและการให้ความช่วยเหลือภูมิภาคสร้างคำถามในการสำรวจผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา ทั้งนี้ การศึกษาการเปลี่ยนแปลงระยะยาวแห่งชาติ ทำการสำรวจเกี่ยวกับประสบการณ์การย้ายเข้าเรียนในระดับหลังมัธยมศึกษาในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ และการเรียนของผู้เรียนทั้งที่พิการและไม่พิการ

จุดเด่น

การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของสหรัฐอเมริกา มีจุดเด่น ดังนี้

๑. การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐ รัฐบาลรัฐ หรือรัฐบาลท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดหลักสูตรโรงเรียนนำมาตรฐานหลักสูตรหรือแนวทางการจัดการศึกษามาประยุกต์ใช้
๒. จัดตั้งศูนย์การศึกษาหน้าที่พลเมือง มีหน้าที่จัดทำมาตรฐานแห่งชาติสำหรับพลเมืองและรัฐบาล เพื่อลดช่องว่างความรู้ของผู้เรียนและให้ความช่วยเหลือรัฐบาลในแต่ละมลรัฐ
๓. จัดทำพระราชบัญญัติต่างๆ (พระราชบัญญัติความคุ้มครองการศึกษาแห่งชาติ (National Defense Education Act) และพระราชบัญญัติการพัฒนาวิชาชีพการศึกษา (Education Professions Development Act) เพื่อฝึกอบรมและเพิ่มคุณภาพเนื้อหาหลักสูตร การประเมินและการวิจัยของครู
๔. ผู้สอนมีอิสระในการเสนอหลักสูตรและพัฒนาแบบทดสอบสำหรับใช้ในห้องเรียน
๕. หลักสูตรและการสอน เน้นการเมืองอเมริกัน สอนประวัติผู้กล้า เนื้อหาปรากฏอยู่ในวิชาประวัติศาสตร์
๖. จัดการเรียนการสอนทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการเริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษา
๗. องค์กรต่างๆ มีส่วนร่วมในการศึกษาพลเมืองในระบบการกระจายอำนาจสู่โรงเรียน

ข้อสังเกต

การจัดการศึกษาพลเมืองในสหรัฐอเมริกาเกิดขึ้นเนื่องจากสังคมอเมริกันเป็นสังคมผู้อพยพ เกิดการแบ่งแยกทางวัฒนธรรม การเคลื่อนไหวทางสิทธิมนุษยชน พลเมืองมีความหลากหลายทาง เชื้อชาติและภาษา ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ มีความพยายามในการปฏิรูปการศึกษาของกลุ่มบุคคลนอกระบบการศึกษาเพื่อการจัดการศึกษาพลเมืองขึ้น โดยจัดการเรียนการสอนพลเมืองตั้งแต่ระดับประถมศึกษา เน้นเนื้อหาในด้านการเมือง อย่างไรก็ตามเนื้อหาทางการเมืองแสดงความเป็นกลางหรือจัดอยู่ในวิชาหรือหัวข้อที่ผู้เรียนไม่สามารถนำมาถกเถียงได้ อุดมการณ์ถูกปลูกฝังผ่านการสอนชีวิตผู้กล้า และการสอนคุณงามความดีของรัฐบาลอเมริกัน ร้อยละ ๒๒ ของเนื้อหาพลเมืองมีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาและสถานการณ์ปัจจุบันที่ส่งผลต่อเยาวชนในการให้ความสำคัญกับการเป็นพลเมือง ขาดเนื้อหาสมรรถนะและทักษะของผู้เรียนในการเป็นพลเมืองของประเทศและของโลก ค่านิยมและอุดมการณ์ที่ปลูกฝังเป็นค่านิยมและอุดมการณ์ของผู้กล้า ขาดค่านิยมร่วมเพื่อลดช่องว่างด้านความหลากหลายของเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรมของคนในประเทศ ซึ่งต่างจากประเทศสิงคโปร์ที่เน้นการสอนค่านิยมร่วมเพื่อลดปัญหาการละทิ้งวัฒนธรรมและค่านิยม ลดปัญหาความแตกต่างของคนในชาติ ช่วยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการกำหนดค่านิยมร่วม เกิดความสัมพันธ์และความร่วมมือในทุกภาคส่วนอย่างใกล้ชิด และส่งผลต่อการลดช่องว่างระหว่างมาตรฐานการศึกษาพลเมืองและการนำมาตราฐานไปประยุกต์ใช้ในระดับโรงเรียน ดังนั้น ในการพัฒนามาตรฐานการศึกษาพลเมือง ต้องใช้กลไกการกระจายอำนาจหลายระดับเพื่อให้ได้มาตรฐานที่ชัดเจนและนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ได้ผลลัพธ์ที่มีความแตกต่างในระดับโรงเรียนน้อย รวมถึงในการมีส่วนร่วมด้านการจัดการศึกษา ส่วนใหญ่มีการเชื่อมโยงผ่านหลักสูตรอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีการระบุในหลักสูตรอย่างชัดเจนผ่านค่านิยมร่วม และการประเมินผลการศึกษาพลเมืองเป็นการประเมินผลรวมกับวิชาทั่วไป

ข้อเสนอประเด็นที่สมควรนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย

ประเด็นจากประเทศสหรัฐอเมริกาที่สมควรนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย มีดังนี้

๑. กรอบประเด็นของการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ควรเพิ่มประเด็นในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศอื่นๆ
๒. จัดให้มีมาตรฐานแห่งชาติสำหรับพลเมือง และศูนย์การศึกษาพลเมือง
๓. คัดเลือกครูที่เข้าทำงานจากจำนวนปีที่ปฏิบัติงาน และคะแนนทดสอบใบประกอบวิชาชีพครู
๔. จัดให้องค์กรต่างๆ มีส่วนร่วมในการศึกษาพลเมือง โดยการจัดทำเนื้อหา วางแผนการสอน และการพัฒนาวิชาชีพสำหรับครู

๒.๒.๔ ประเทศอังกฤษ

ความนำ

อังกฤษเป็นประเทศที่เป็นส่วนหนึ่งของสหราชอาณาจักร มีชายแดนทางเหนือติดกับสกอตแลนด์ ตั้งอยู่ในทวีปยุโรป ปัจจุบันมีประชากรประมาณ ๖๔ ล้านคน (United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2015: 17) กรุงลอนดอนเป็นเมืองหลวง เป็นประเทศพัฒนาแล้ว มีระบบเศรษฐกิจดีเป็นอันดับๆ ของโลกมีสวัสดิการต่างๆ ที่ครอบคลุม ได้แก่ สิทธิประโยชน์ ผลประโยชน์สำหรับครอบครัว การดูแลและผลประโยชน์สำหรับผู้พิการ ผลประโยชน์สำหรับเด็ก การเสียชีวิตและผลประโยชน์ ผลประโยชน์เรื่องการทำความร้อนและบ้าน เบี้ยผู้ทำงานทำและผลประโยชน์สำหรับผู้มีรายได้ต่ำและเงินลดหย่อนภาษี (Gov.Uk, n.d.) ประชากรมีรายได้หลักจากอุตสาหกรรม (รถยนต์ ตู้รถไฟและเครื่องบิน) ลอนดอนเป็นศูนย์กลางการเงินที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ประมาณ ๑.๔๙ ล้านบาท (The Statistics Portal, 2016) ความสามารถในการแข่งขันในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ อยู่ในอันดับที่ ๑๐ ของโลก (Schwab, 2015: 7) โครงสร้างการบริหารงานแบ่งออกเป็น ๒ ระดับ ได้แก่ ระบบรัฐบาลกลางและท้องถิ่น ภาษาทางการคือ ภาษาอังกฤษ

ประเทศอังกฤษมีการปรับการศึกษาพลเมืองมากกว่าทศวรรษ ปัจจัยในการจัดการศึกษาพลเมือง อันดับแรกคือการฟื้นฟูรูปแบบข้ามหลักสูตรสำหรับการศึกษาพลเมืองในหลักสูตรแห่งชาติของประเทศอังกฤษในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ (การศึกษาพลเมืองของหลักสูตรแห่งชาติเวลส์และไอร์แลนด์เหนือกำหนดแยกออกมา) ทั้งนี้ ประเทศเวลส์การศึกษาพลเมืองถูกเรียกว่า การศึกษาสำหรับความเข้าใจในชุมชน (Education for Community Understanding) และในไอร์แลนด์เหนือการศึกษาพลเมืองถูกเรียกว่า การศึกษาสำหรับความเข้าใจกันและกัน (Education for Mutual Understanding) และ การศึกษาสำหรับมรดกทางวัฒนธรรม (Education for Cultural Heritage) การฟื้นฟูการศึกษาพลเมืองในช่วงนี้เพื่อหาความหมายและวิธีการสอนพลเมือง อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ที่ได้เป็นค่าแถมมากกว่าแนวทางและคำแนะนำสำหรับโรงเรียน

อันดับที่สอง ความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างพลเมืองและการศึกษาสำหรับพลเมือง ทั้งนี้พลเมือง เป็นแนวคิดการแข่งขัน โดยหัวใจของการแข่งขันคือ ความคิดที่แตกต่างระหว่างหน้าที่และการจัดการสังคม เนื่องจากการศึกษาเป็นศูนย์กลางของสังคม ตามด้วยทัศนคติที่มีต่อการศึกษาและการศึกษาพลเมืองที่เป็นที่อิสระต่อกันบนแนวคิดของการมุ่งสู่ความเป็นพลเมือง การนิยามการศึกษาพลเมืองได้มาจากการโต้แย้งที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของสังคมอังกฤษและบทบาทของการศึกษาภายใต้สังคม เชื่อมโยงไปสู่การเคลื่อนไหวต่างๆ เช่น การแพร่กระจายของอุตสาหกรรมหรือการเกี่ยวข้องกับสงครามโลก (Kerr as cited in Torney-Purta, Schulle & Amadeo, 1999: 204)

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ การศึกษาพลเมืองเป็นผลมาจากตัวกระตุ้น ๒ ตัว ได้แก่ ตัวกระตุ้นระยะยาวคือ วิกฤตน้ำมันโลกในปี พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๑๘ ในประเทศตะวันตก และประชาธิปไตยอุตสาหกรรม ส่งผลให้มีการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ สวัสดิการและการศึกษาอย่างรวดเร็ว นำไปสู่ความคิดเกี่ยวกับจุดจบของสังคมประชาธิปไตยเสรีนิยมและจุดเริ่มต้นของโลกหลังสมัยใหม่ (Post-modern World) โดยพยายามให้ความหมายของการศึกษาพลเมืองใหม่ (Dahrendorf, 1987; Heater, 1990; Turner, 1990; Andrews, 1991; Demaine & Entwistle, 1997; Callow, 1997 as cited in Kerr as cited in Torney-Purta, Schulle & Amadeo, 1999: 206)

ความพยายามในการนิยามพลเมืองใหม่ สำเร็จขึ้นในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ทั้งนี้ ตัวกระตุ้นระยะสั้นคือ การเกิดขึ้นของสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ และศิลปกรรมในสังคมอังกฤษ ภายใต้การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้มีการแบ่งแยกที่ชัดเจนระหว่างสถาบันและค่านิยมที่ช่วยในการวางรากฐานให้สังคมแข็งแรง กระตุ้นให้มีการทำงานร่วมกันและเกิดความมั่นคงในสังคม เช่น ครอบครัว การแต่งงาน ศาสนา และการเคารพกฎหมาย นำไปสู่ความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบในการพัฒนาทัศนคติและพฤติกรรมของเยาวชน ทั้งนี้ ตัวกระตุ้นระยะสั้นส่งผลให้เกิดการถกเถียงเกี่ยวกับการศึกษาพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมและการพัฒนาจิตวิญญาณของผู้เรียน การพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้ ปัญหาที่พบคือ ขาดโครงการการยึดโยงผู้เรียนเพื่อนำคุณธรรม

จริยธรรม สังคม และการศึกษาพลเมืองเข้าด้วยกันทั้งในและนอกโรงเรียน (Kerr as cited inTorney-Purta, Schwille & Amadeo, 1999: 207)

ประเด็นต่อมาคือ ประวัติศาสตร์ของการศึกษา ทำให้เข้าใจชัดเจนว่าขอบเขตของการศึกษาพลเมืองเป็นผลมาจากจิตวิญญาณและอายุของผู้เรียน การศึกษาพลเมืองมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลายในอดีต รวมถึงในยุคศตวรรษที่ 21 เน้นการสนับสนุนหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับสถานะทางสังคม ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ เน้นความเข้าใจในชุมชนท้องถิ่นและชาติ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ และ ๒๕๑๓ เป็นความพยายามที่จะนำคุณลักษณะพลเมืองโลกมาประยุกต์ใช้ การเน้นคุณลักษณะพลเมืองขึ้นอยู่กับแนวคิดของสังคมที่เป็นอยู่หรือพรรคการเมืองในขณะนั้น ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ และ ๒๕๓๓ เน้นสิทธิ หน้าที่และความจงรักภักดีของพลเมืองที่สะท้อนอิทธิพลในการชักจูงและนโยบายที่มีอำนาจเหนือกว่าของรัฐบาลอนุรักษ์นิยม (รัฐบาลของมากาเร็ตเธ็ตเซอร์ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๘) ที่ระบุว่า ไม่มีสิ่งที่เรียกว่า “สังคม” มีแต่ผู้ชาย ผู้หญิงและครอบครัว โดยรัฐบาลอนุรักษ์นิยมให้ความสำคัญกับหน้าที่พลเมืองหรือพลเมืองตื่นรู้ (Kerr as cited inTorney - Purta, Schwille & Amadeo, 1999: 207)

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ รัฐบาลแรงงานใหม่ เน้น จริยธรรมพลเมือง ซึ่งเป็นปรัชญาของแรงงานใหม่ ดังที่ นายกรัฐมนตรี โทนี แบลร์ นิยามพรรคการเมืองและนโยบายบนพื้นฐานหน้าที่พลเมืองของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับรัฐ กระตุ้นให้พลเมืองใส่ใจประชาชน ตระหนักถึงความต้องการและความคิดของผู้อื่นและกระตุ้นให้มีการขยายวงกว้างไปที่สังคม (Kerr as cited inTorney-Purta, Schwille & Amadeo, 1999: 207)

อันดับสุดท้าย ประวัติศาสตร์พลเมืองเน้นความต่อเนื่องระหว่างวิธีการการศึกษาพลเมืองจากอดีต และคุณลักษณะของการศึกษาพลเมือง (การศึกษาสำหรับพลเมือง (Education for Citizenship)) ทั้งนี้ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๓-๒๕๔๓ การศึกษาพลเมืองเป็นผลสะท้อนจากอดีต เนื่องจากการขาดข้อตกลงร่วมกันระหว่างวัตถุประสงค์เฉพาะ วิธีการ และผลลัพธ์ของการศึกษาสำหรับพลเมือง เห็นได้จาก การรวมแนวทางและคำแนะนำไว้ในเอกสารแนวทางของสภาหลักสูตร (National Curriculum Council) ที่เกิดจากการไม่เชื่อถือโรงเรียนและทุกส่วนที่เกี่ยวข้องในการพยายามนำการศึกษาการเมืองที่เหนือกว่าเข้าสู่หลักสูตร (Kerr as cited inTorney-Purta, Schwille & Amadeo, 1999: 207)

ทั้งนี้ เห็นได้ว่า การจัดการศึกษาพลเมืองสะท้อนการเมือง ประวัติศาสตร์และสังคม ในอดีตต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน ที่มีอิทธิพลมาจากพรรคการเมืองที่ดำรงอยู่ในช่วงเวลานั้น โดยไม่มีประเพณีการสอนพลเมืองที่เห็นได้ชัดในโรงเรียนในประเทศอังกฤษหรือในชุมชนและอาสาสมัครสำหรับเยาวชน ส่งผลให้ไม่มีกรอบหลักสูตรในการศึกษาพลเมืองในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๒

จากปัญหาและผลสะท้อนในอดีตที่กล่าวมาข้างต้น นักการเมืองจากทุกพรรค ครู และเยาวชนรณรงค์ให้การศึกษาพลเมืองเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ นักวิชาการ

และผู้เชี่ยวชาญหลายท่านเสนอให้มีการบรรจุพลเมืองเข้าไปในวิชาในหลักสูตรแห่งชาติและยอมรับอย่างเต็มรูปแบบ ส่งผลให้พลเมืองเป็นวิชาในหลักสูตรแห่งชาติอังกฤษในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยกระทรวงศึกษาธิการได้นำหลักสูตรพลเมืองมาพิจารณาใหม่ มีองค์กรเรียกว่า ชีวิตประชาธิปไตย (Democratic Life) จัดตั้งแคมเปญเพื่อรณรงค์ให้พลเมืองยังคงอยู่ในหลักสูตรแห่งชาติเพื่อเพิ่มคุณภาพการสอนในโรงเรียน ทั้งนี้ หลักสูตรการศึกษาแห่งชาติที่แก้ไขโดยกระทรวงศึกษาธิการปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้ถูกจัดทำขึ้นสำหรับครูในเดือนกันยายน ๒๕๕๗ อย่างไรก็ตาม หลักสูตรในระดับประถมศึกษา การสอนพลเมืองไม่เป็นไปตามกรอบกฎหมายที่ควรจะมีการสอนในการศึกษาระดับที่ ๑ และ ๒ (Association for Citizenship Teaching, n.d.)

ทั้งนี้ การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศอังกฤษในปัจจุบัน มีสาระการดำเนินงานตามประเด็นดังนี้

๑) การสร้างความเป็นพลเมืองในระบบการศึกษา นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยม

(๑) นิยาม ความหมาย

ประเพณีทางการเมืองที่มีรากฐานมาจากเมืองกรีกและสาธารณรัฐโรมัน ความหมายพลเมือง คือการเกี่ยวข้องกับกิจการสาธารณะโดยผู้ที่มีสิทธิของพลเมือง เพื่อมีส่วนร่วมในการอภิปรายสาธารณะและสร้างกฎหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม และการตัดสินใจในรัฐ (Qualifications and Curriculum Authority, 1998: 9)

ปัจจุบัน แนวคิดประชาธิปไตยนำไปสู่ความต้องการขยายสิทธิพิเศษจากพลเมืองกลุ่มเล็กที่ได้รับการศึกษาและเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ไปยังผู้หญิงที่ได้รับอิสระ การลดอายุของผู้ได้รับสิทธิในการออกเสียง อิสระของสื่อและการเปิดเผยกระบวนการของรัฐบาล โดยเพิ่มโอกาสการให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาแก่พลเมืองมากขึ้น (Qualifications and Curriculum Authority, 1998: 9)

การศึกษาพลเมืองที่มีคุณภาพสูง ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และความเข้าใจในการเตรียมผู้เรียนให้ตื่นรู้และมีบทบาทในสังคม การศึกษาพลเมืองควรเน้นให้ผู้เรียนตระหนักรู้และเข้าใจประชาธิปไตย รัฐบาลและการได้มาซึ่งกฎหมาย วิธีการสอนควรอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนมีทักษะ ความรู้ในหัวข้อทางการเมืองและสังคมอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อชั่งน้ำหนักปัญหา อภิปรายและโต้แย้งอย่างมีเหตุผล เตรียมผู้เรียนให้เป็นบุคคลในสังคม เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ จัดการกับปัญหาการเงินและตัดสินใจทางการเงินได้ (Department for Education, 2014)

กล่าวได้ว่า การศึกษาพลเมืองหมายถึง การเพิ่มโอกาสการให้การศึกษากับผู้ที่มีสิทธิของพลเมือง เพื่อมีส่วนร่วมในการอภิปรายสาธารณะและสร้างกฎหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม การตัดสินใจในรัฐช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะความรู้ เตรียมผู้เรียนให้ตื่นรู้และมีบทบาทในสังคม ตระหนักรู้และ

เข้าใจประชาธิปไตย รัฐบาลและการได้มาซึ่งกฎหมาย วิธีการสอนควรอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนมีทักษะ ความรู้ในหัวข้อทางการเมืองและสังคมอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อชั่งน้ำหนักปัญหา อภิปราย และโต้แย้งอย่างมีเหตุผล เตรียมผู้เรียนให้เป็นบุคคลในสังคม เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ จัดการกับปัญหาการเงินและตัดสินใจทางการเงินได้

(๒) กรอบประเด็น

การศึกษาพลเมืองมีวัตถุประสงค์เพื่อให้พลเมืองมีส่วนร่วม เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ จัดการกับการเงินและตัดสินใจเรื่องการเงินได้ดี โดยหลักสูตรแห่งชาติสำหรับพลเมืองมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (Department for Education, 2014: 214) ผู้เรียนต้อง

- ได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองของสหราชอาณาจักร (ระบบการเมืองและพลเมืองมีส่วนร่วมอย่างตื่นรู้ในระบอบประชาธิปไตยในรัฐบาลอย่างไร)
- พัฒนาความรู้และความเข้าใจในบทบาทของกฎหมายและระบบความยุติธรรมในสังคมและกฎหมายถูกจัดตั้งและบังคับใช้อย่างไร
- พัฒนาความสนใจ และความตั้งใจ การมีส่วนร่วมในการเป็นอาสาสมัคร เช่นเดียวกับกิจกรรมที่สร้างความรับผิดชอบในรูปแบบอื่น เพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้เมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่
- มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการโต้แย้งคำถามการเมือง สามารถจัดการการเงินในชีวิตประจำวันได้ และวางแผนอนาคตการเงินได้

(๓) กลไกและวิธีการสร้างความเป็นพลเมือง

ระบอบการปกครองของประเทศอังกฤษเป็นระบอบการปกครองที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญของสหราชอาณาจักรมีเอกลักษณ์คือ ไม่มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร (Unwritten Constitution) หลักการปกครองไม่ถูกประมวลรวมไว้ในกฎหมายฉบับเดียว เป็นหลักการที่ได้มาจากกฎหมาย เช่น กฎหมายบัญญัติ (Statute Law) กฎหมายจารีต (Common Law) ธรรมเนียมปฏิบัติ (Conventions Law) และผลงานการตีความกฎหมาย (Works of Authority) รวมทั้งกฎหมายประชาคมยุโรป (European Community Law) เป็นผลมาจากวิวัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยของประเทศอังกฤษ (อรณิข รุ่งธิปานนท์, ๒๕๕๓: ๗) ทั้งนี้ ประเทศอังกฤษได้สร้างกฎเกณฑ์จารีตประเพณีในการบริหารประเทศ รวมถึงธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันมา ส่งผลให้เกิดความยืดหยุ่นในการนำไปประยุกต์ใช้ และสามารถแก้ไขเพิ่มเติมได้ โดย Edmund Burke ระบุว่าธรรมเนียมปฏิบัติและจริยธรรมสำคัญกว่ากฎหมาย เนื่องจากกฎหมายบังคับใช้ในบางส่วน แต่ธรรมเนียมปฏิบัติและจริยธรรมมีอยู่ทุกส่วนในสังคม (Morgan, 1994: 1)

การจัดทำหลักสูตรพลเมืองและการนำหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ในประเทศอังกฤษแตกต่างกันไปในสถานศึกษาแต่ละแห่ง ครูมีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาพลเมืองในประเทศอังกฤษ ประเทศอังกฤษมีการจัดการศึกษาพลเมืองจากธรรมเนียมปฏิบัติและจริยธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของมนุษย์มากกว่าสิ่งที่เรียกว่า พลเมือง (Burton, 2015: 82) เห็นได้จากระเบียบพลเมืองที่ปรากฏอยู่ในโรงเรียนก่อนวิชาพลเมือง (Citizenship) ถูกบรรจุในหลักสูตรแห่งชาติของสหราชอาณาจักรปี พ.ศ. ๒๕๕๗ (National Curriculum in England: Citizenship Programmes of Study)

ประเทศอังกฤษสร้างพลเมืองด้วยวิถีมนุษย์และวัฒนธรรม หลังจากการบรรจุวิชาพลเมืองในหลักสูตรแห่งชาติในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ โรงเรียนได้นำหลักสูตรพลเมืองไปประยุกต์ใช้ในทุกวิชา โดยไม่มีการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงโครงการพลเมืองที่มีอยู่ ทั้งนี้ การตัดสินใจของโรงเรียนในการเลือกใช้รูปแบบในการจัดการศึกษาพลเมือง อยู่ภายใต้ขอบเขตหลักสูตรการศึกษาพลเมืองของโรงเรียนที่มีอยู่ ก่อนนำกรอบหลักสูตรแห่งชาติไปประยุกต์ใช้ ครูและสถานศึกษามุ่งมั่นในการกระตุ้นผู้เรียนให้เป็นส่วนประกอบที่ตื่นรู้ในสังคม อย่างไรก็ตาม ในบางโรงเรียนไม่มีการจัดโครงสร้างเพื่อการศึกษาพลเมือง ทั้งนี้ ครูในประเทศอังกฤษ มีความมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีและเป็นพลเมืองตื่นรู้ อย่างไรก็ตาม ความหมายของพลเมืองดี และพลเมืองตื่นรู้มีความแตกต่างกันในบริบทของอังกฤษ (Burton, 2015: 81-83)

พลเมืองตื่นรู้ คือผู้ที่พยายามกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม เช่น การเลือกตั้ง การประพฤติปฏิบัติดี เป็นต้น พลเมืองดี คือ ผู้ที่ตระหนักในตัวตน ตระหนักในสังคม ตระหนักในโลก และตระหนักถึงบทบาทที่จะต้องปฏิบัติ ทั้งนี้ พลเมืองตื่นรู้ห้ามในสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ พลเมืองดีไม่คิดที่จะปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ควร (Burton, 2015: 81-83)

การจัดการศึกษาพลเมืองในประเทศอังกฤษเป็นการจัดการโดยการบูรณาการข้ามหลักสูตร มีการจัดกิจกรรมและการประชุม กิจกรรมข้ามหลักสูตรและประสบการณ์ห้องเรียนโดยเน้นความรู้ความเข้าใจในพลเมืองในด้านต่างๆ เช่น ความจริงพื้นฐาน การเข้าใจแนวคิดหลัก ค่านิยมและพฤติกรรม การมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ การพัฒนาพฤติกรรมทางบวก การสร้างโอกาสการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในด้านการตัดสินใจในโรงเรียน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ไม่เน้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนเป็นฐาน ครูให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาพลเมืองเพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณและอิสระ สนับสนุนความรู้ของสิทธิพลเมืองและความรับผิดชอบ (Schulz, Ainley, Fraillon, Kerr & Losito, 2010)

กล่าวโดยสรุป การศึกษาพลเมือง หมายถึง การเพิ่มโอกาสการให้การศึกษาให้กับผู้ที่มีสิทธิของพลเมือง เพื่อมีส่วนในการอภิปรายสาธารณะและสร้างกฎหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม การตัดสินใจในรัฐช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะความรู้ เตรียมผู้เรียนให้ตื่นรู้และมีบทบาทในสังคม ตระหนักรู้และเข้าใจประชาธิปไตย รัฐบาลและการได้มาซึ่งกฎหมาย วิธีการสอนควรอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนมีทักษะ ความรู้ในหัวข้อทางการเมืองและสังคมอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อชั่งน้ำหนักปัญหา อภิปรายและโต้แย้งอย่างมีเหตุผล เตรียมผู้เรียนให้เป็นบุคคลในสังคม เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ จัดการกับปัญหาการเงินและตัดสินใจทางการเงินได้

การจัดการศึกษาพลเมืองเป็นการจัดการศึกษาตามธรรมเนียมปฏิบัติและจริยธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของมนุษย์มากกว่าสิ่งที่เรียกว่า พลเมือง ระเบียบพลเมืองปรากฏอยู่ในโรงเรียนก่อนการบรรจุวิชาพลเมือง (Citizenship) ในหลักสูตรแห่งชาติของสหราชอาณาจักรปี พ.ศ. ๒๕๕๗

หลังวิชาพลเมืองถูกบรรจุในหลักสูตรแห่งชาติ ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ สถานศึกษาและครูได้นำหลักสูตรพลเมืองไปประยุกต์ใช้ในทุกวิชาโดยการบูรณาการข้ามหลักสูตร โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขโครงการพลเมืองที่มีอยู่ก่อนการนำหลักสูตรแห่งชาติมาประยุกต์ใช้ ทั้งนี้ ครูมีความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษาพลเมืองโดยจัดกิจกรรมและการประชุม กิจกรรมข้ามหลักสูตร เน้นความรู้ความเข้าใจในพลเมืองในด้านต่างๆ เช่น ความจริงพื้นฐาน การเข้าใจแนวคิดหลัก ค่านิยมและพฤติกรรม เป็นต้น การมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ การพัฒนาพฤติกรรมทางบวก การสร้างโอกาสการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในด้านการตัดสินใจในโรงเรียน อย่างไรก็ตาม ไม่เน้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนเป็นฐาน ครูให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาพลเมืองเพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณและอิสระ สนับสนุนความรู้ของสิทธิพลเมืองและความรับผิดชอบ

๒) ปัจจัยการสร้างความเป็นพลเมือง

(๑) หลักสูตร

วิชาพลเมือง (Citizenship) ถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรแห่งชาติของสหราชอาณาจักร ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ (National Curriculum in England: Citizenship Programmes of Study) โดยเริ่มสอนในการศึกษาภาคบังคับในระดับ ๓ (อายุระหว่าง ๑๑-๑๔ ปี) และ ๔ (อายุระหว่าง ๑๔-๑๖ ปี) และสถานศึกษามีหน้าที่จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกรอบหลักสูตรแห่งชาติ สำหรับในระดับประถมศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาพลเมืองไม่ได้กำหนดไว้เป็นข้อบังคับของหลักสูตรแห่งชาติสำหรับพลเมือง

ในการสอนวิชาพลเมืองสำหรับการศึกษาภาคบังคับระดับที่ ๓ และ ๔ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะและความเข้าใจ เตรียมผู้เรียนให้มีบทบาทและตื่นรู้ในสังคม โดยผู้เรียนต้องตื่นรู้และเข้าใจระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลและกฎหมาย การสอนอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนมีทักษะและความรู้เพื่อวิเคราะห์ประเด็นการเมืองและสังคมอย่างมีวิจารณญาณ ชี้แนะนักหลักฐาน ได้แย้งอย่างมีเหตุผล และเตรียมผู้เรียนเพื่อให้อยู่ในสังคม มีส่วนร่วม เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ จัดการกับการเงินและตัดสินใจเรื่องการเงินได้ดี โดยหลักสูตรแห่งชาติสำหรับพลเมือง มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (Department for Education, 2014: 214) ผู้เรียนต้อง

- ได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองของสหราชอาณาจักร (ระบบการเมืองและพลเมืองมีส่วนร่วมอย่างตื่นรู้ในระบบประชาธิปไตยในรัฐบาลอย่างไร)
- พัฒนาความรู้และความเข้าใจในบทบาทของกฎหมายและระบบความยุติธรรมในสังคมและกฎหมายถูกจัดตั้งและบังคับใช้อย่างไร
- พัฒนาความสนใจ และความตั้งใจ การมีส่วนร่วมในการเป็นอาสาสมัคร เช่นเดียวกับกิจกรรมที่สร้างความรับผิดชอบในรูปแบบอื่น เพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้เมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่
- มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการโต้แย้งคำถามการเมือง สามารถจัดการการเงินในชีวิตประจำวันได้ และวางแผนอนาคตการเงินได้

สำหรับการศึกษาระดับที่ ๑ (ประถมศึกษา) ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเองและพัฒนาตัวเองให้เป็นสมาชิกของชุมชน สร้างประสบการณ์บนวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของบุคคล สังคม และพัฒนาอารมณ์ในวัยเยาว์ เรียนรู้กฎพื้นฐานและทักษะในการรักษาสุขภาพและความปลอดภัยสำหรับพฤติกรรมที่ดี มีโอกาสในการแสดงออกในหน้าที่สำหรับตัวเองและสิ่งแวดล้อม เริ่มเรียนเกี่ยวกับตัวเองและความรู้สึกของผู้อื่น และตระหนักถึงความคิด ความต้องการและสิทธิของเด็กและผู้ใหญ่ เรียนรู้ทักษะสังคม เช่น การแบ่งปัน การเปลี่ยนหน้าที่ ช่วยผู้อื่นแก้ปัญหาการโต้เถียงและไม่ทะเลาะวิวาท เริ่มที่จะตื่นรู้ในโรงเรียนและชุมชน (Department for Education, 2015: 1)

สำหรับการศึกษาระดับที่ ๒ (ประถมศึกษา) ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเอง เปลี่ยนแปลงตัวเองด้วยประสบการณ์และแนวคิดในการเป็นสมาชิกของชุมชน ความเป็นผู้ใหญ่ มีอิสระและมั่นใจในตัวเอง เรียนรู้เกี่ยวกับโลกที่กว้างขึ้นและการพึ่งพาอาศัยชุมชนที่อาศัยอยู่ พัฒนาความรู้สึกในความยุติธรรมในสังคม หน้าที่ตามคุณธรรมจริยธรรม และเริ่มเข้าใจทางเลือกของตน พฤติกรรมที่ส่งผลกับปัญหาชุมชน ชาติ และโลก และสถาบันการเมืองและสังคม เรียนรู้ที่จะมีส่วนร่วมในโรงเรียนและกิจกรรมชุมชนเมื่อเติบโตขึ้น เพื่อที่จะเข้าสู่ระดับชั้นมัธยมศึกษา ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ในการสร้างความมั่นใจ รู้ในทางเลือกเกี่ยวกับสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เพื่อทำหน้าที่ของตนและของกลุ่ม (Department for Education, 2015: 3)

(๒) ครู

ในการจัดการศึกษาพลเมือง การจัดทำหลักสูตรพลเมืองและการนำหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาและครู ทั้งนี้ ครูมีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาพลเมืองในประเทศอังกฤษ ครูให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาพลเมืองเพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ และอิสระ สนับสนุนความรู้ของสิทธิพลเมืองและความรับผิดชอบอย่างไรก็ดี ครูในประเทศอังกฤษ ส่วนใหญ่ไม่มีความเชี่ยวชาญในการสอนพลเมือง หลักสูตรโรงเรียนที่มีอยู่เอื้อต่อวิธีการแบบอนุรักษ์นิยมที่ไม่เอื้อต่อการนำปัญหามาถกเถียง ทั้งนี้ ครูในบางโรงเรียน ได้รับการฝึกอบรมในรายวิชาหลักที่เกี่ยวกับการศึกษาพลเมือง โดยมีการจัดฝึกอบรมผ่านการปฏิบัติการ (Workshop) ในโรงเรียนเพื่อให้ครูมีความมั่นใจ พัฒนาทักษะและวิธีการในการจัดการเรียนการสอนพลเมือง เช่น การอภิปราย การถกเถียง เป็นต้น (Burton, 2015: 81-84)

ในการจัดการศึกษาพลเมืองของประเทศอังกฤษ ครูต้องตั้งความคาดหวังในตัวผู้เรียนไว้สูง วางแผนการทำงานสำหรับผู้เรียนให้ได้ผลลัพธ์เหนือความคาดหวัง และวางแผนการประเมินที่เหมาะสมกับตัวผู้เรียน ครูในประเทศอังกฤษส่วนใหญ่ไม่มีความเชี่ยวชาญในการสอนพลเมือง ครูจึงรวมตัวกันเป็นทีมเพื่อวางแผนการส่วนร่วมกัน จากงานวิจัยของ (OFSTED, 2013: 9) พบว่า ครูในประเทศอังกฤษส่วนใหญ่ทำงานเป็นทีมเพื่อวางแผนการสอนและใช้เนื้อหาและหลักสูตรที่สอนเกี่ยวกับพลเมืองร่วมกัน ครูมีการระบุดังกล่าวของการศึกษาพลเมืองอย่างชัดเจนในวิชาหลัก เช่น ทักษะการอ่านและพูด ผ่านการทำงานวิจัยของผู้เรียนเกี่ยวกับแรงงานเด็กในอินเดีย ครูนำเสนอเนื้อหาผ่านรูปแบบ การแสดงความคิดเห็น การใช้สื่อและภาพยนตร์เพื่อให้ข้อมูลกับผู้เรียน เทคโนโลยี และสื่อถูกนำมาใช้เพื่อเชื่อมโยงเว็บไซต์ในการให้ข้อมูลเพิ่มเติม ครูใช้เทคโนโลยีและสื่อในการเปิดการหารือ ผู้เรียนทำงานร่วมกันในการหาข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาเสนอในห้องเรียน คำศัพท์ที่ใช้ในการนำเสนอเป็นคำศัพท์ที่แสดงความสามารถของผู้เรียนในการหาข้อมูลและนำเสนอ (OFSTED, 2013: 9-10)

ครูมีทักษะในการตั้งคำถามและแสดงความคิดเห็น เพื่อให้เกิดผลสะท้อนกลับที่ดี เกิดความสมดุลระหว่างการป้อนข้อมูลของครูและกิจกรรมของผู้เรียนเพื่ออำนวยความสะดวกในการหารือ และยังมีปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสอน ได้แก่ การแบ่งกลุ่มผู้เรียน (เพื่อให้การสนทนาเป็นไปอย่างราบรื่น) เนื้อหาที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ความสามารถในการทำให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วม และผู้ช่วยสอนที่มีประสิทธิภาพในการสนับสนุนผู้เรียนที่ต้องการความช่วยเหลือในการเรียนรู้ (OFSTED, 2013: 9-10)

(๓) ผู้บริหาร ผู้เรียน ครอบครัวและชุมชน

ผู้บริหารมีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาพลเมืองในโรงเรียน ทั้งนี้ งบประมาณของแผนกวิชาพลเมืองหรือการศึกษาพลเมืองในสถานศึกษาขึ้นอยู่กับการจัดลำดับความสำคัญของการศึกษาพลเมืองของผู้บริหาร (Burton, 2015: 86) ในโรงเรียนที่มีผู้บริหารที่มุ่งมั่นในพลเมือง ส่งผลให้การศึกษาศึกษาพลเมืองประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารเหล่านี้ ตระหนักถึงประสิทธิภาพของการเรียนรู้พลเมืองในสังคม คุณธรรมจริยธรรม การพัฒนาตัวตนและวัฒนธรรม โดยจัดให้มีการฝึกอบรมวิธีการจัดการศึกษาพลเมืองในโรงเรียนขึ้น จัดให้ครูเข้าถึงเนื้อหาการศึกษาพลเมืองจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น เว็บไซต์ ตำราและคู่มือ สื่อและสิ่งพิมพ์ เป็นต้น เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับครูในการจัดการศึกษาพลเมือง ทั้งนี้ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ระบุว่า พลเมืองเป็นก้าวที่รวมโรงเรียนไว้ด้วยกัน และเห็นว่าวิชาพลเมืองเป็นศูนย์รวมของชีวิตและลักษณะพื้นฐานทางสังคมของโรงเรียน (OFSTED, 2013: 13)

ในโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในเรื่องพลเมือง ผู้บริหารเป็นแรงบันดาลใจและส่งเสริมต่อการให้การศึกษาพลเมืองของครูและผู้เรียน โดยผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมุ่งมั่นในวิชาพลเมือง ส่งผลต่อการให้การสนับสนุนผู้นำวิชาพลเมืองในการนำข้อกำหนดมาใช้และการขับเคลื่อนข้อกำหนดในโรงเรียนเหล่านี้ ความชัดเจนของวิสัยทัศน์ถูกแปลงเป็นนโยบาย หลักสูตร และการวางแผนที่ชัดเจน ที่ส่งผลให้เกิดข้อปฏิบัติที่มีคุณภาพสูง (OFSTED, 2013: 13)

สำหรับการวางแผนและการทบทวนหลักสูตร พ่อแม่ ครอบครัว ผู้ที่กำกับดูแลกิจการการศึกษา และสมาชิกในชุมชนโรงเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและทบทวนหลักสูตรที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสนใจและมีส่วนในกิจกรรมห้องเรียนและกิจกรรมของหลักสูตรพิเศษ

สำหรับตัวผู้เรียนในสหราชอาณาจักรมีความเป็นอัตลักษณ์ของประเทศสูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ผู้เรียนสนับสนุนค่านิยมประชาธิปไตยและมีความอดทนสูงเมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของนานาชาติ ในหัวข้อความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงและคนกลุ่มน้อย ผู้เรียนมีอิสระในเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าถึงการศึกษาศิทธิและหน้าที่ต่างๆ ของชนกลุ่มน้อย อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนในสหราชอาณาจักรแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของยุโรปในอัตราส่วนที่น้อยกว่า

ประเทศอื่นในยุโรป มีความอดทนในด้านการสนับสนุนสิทธิของผู้อพยพน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น และมีความอดทนเกี่ยวกับสิทธิของชนกลุ่มน้อยในการขยายขอบเขตไปยังงานการเมืองน้อย (Nelson, Wade & Kerr, 2010 V-Vii)

สำหรับการเชื่อถือสถาบัน ผู้เรียนในสหราชอาณาจักรเชื่อถือตำรวจและกองกำลังทุกเหล่าทัพเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น เชื่อในความสำคัญของรัฐบาลแห่งชาติที่ถูกเลือกมาโดยวิธีการประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม การให้ความเชื่อถือในสถาบันยุโรปน้อย และมีระดับความเชื่อในนักการเมืองและพรรคการเมืองและสื่อค่อนข้างน้อย (Nelson, Wade & Kerr, 2010 V-Vii)

สำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม ผู้เรียนในสหราชอาณาจักรมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย เช่นเดียวกับกับผู้เรียนในประเทศอื่นทั่วโลก โดยระดับความสนใจในข่าวค่อนข้างต่ำกว่าระดับมาตรฐานนานาชาติ และไม่สนใจในข่าวที่เกี่ยวข้องกับยุโรป ไม่เชื่อมั่นในความสามารถของตนในการส่งอิทธิพลต่อหัวข้อทางการเมือง อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนมีความสนใจในสิ่งแวดล้อมและชาติมากกว่าหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับนานาชาติ (Nelson, Wade & Kerr, 2010 V-Vii)

สำหรับการมีส่วนร่วมทั้งในและนอกโรงเรียน ผู้เรียนในสหราชอาณาจักรมีส่วนร่วมในโรงเรียนมากกว่านอกโรงเรียน ไม่มีส่วนร่วมในชุมชนโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประเทศในยุโรป อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการทดสอบเกี่ยวกับพลเมือง พบว่า ผู้เรียนในสหราชอาณาจักรมีความรู้เกี่ยวกับพลเมืองสูง (วัดโดยการทดสอบความรู้ ICCS) ซึ่งใช้ทำนายผลลัพธ์เชิงบวกของผู้เรียน เช่น สนับสนุนค่านิยมประชาธิปไตย ความเท่าเทียมกันทางเพศและสิทธิความเท่าเทียมกันสำหรับชนกลุ่มน้อยและกลุ่มผู้อพยพ การเพิ่มขึ้นของการออกเสียงเลือกตั้งในอนาคต ความสนใจในเมืองและสังคม และการเพิ่มขึ้นของการมีส่วนร่วมในโรงเรียน อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนที่มีคะแนนความรู้พลเมืองสูงไม่ให้ความสนใจในการทำกิจกรรมนอกโรงเรียน (Nelson, Wade & Kerr, 2010: V-Vii)

(๔) ภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การจัดการศึกษาพลเมืองในอดีตเป็นผลสะท้อนมาจากกระบวนเศรษฐกิจ การเมือง และประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไป การจัดการศึกษาพลเมืองไม่มีกรอบหลักสูตรที่ชัดเจน ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ นักการเมืองจากทุกพรรค ครุ และเยาวชนรณรงค์ให้การศึกษาพลเมืองเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา โดยเสนอให้มีการบรรจุพลเมืองเข้าไปในวิชาในหลักสูตรแห่งชาติและยอมรับอย่างเต็มรูปแบบ ส่งผลให้พลเมืองเป็นวิชาในหลักสูตรแห่งชาติอังกฤษ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยกระทรวงศึกษาธิการได้นำหลักสูตรพลเมืองมาพิจารณาใหม่ มีองค์กรเรียกว่า ชีวิตประชาธิปไตย (Democratic Life) จัดตั้งแคมเปญเพื่อรณรงค์ให้พลเมืองยังคงอยู่ในหลักสูตรแห่งชาติเพื่อเพิ่มคุณภาพการสอนในโรงเรียน ทั้งนี้ หลักสูตรการศึกษาแห่งชาติที่แก้ไขโดยกระทรวงศึกษาธิการ ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้ถูกจัดทำขึ้นสำหรับครุในเดือนกันยายน ๒๕๕๗ (Association for Citizenship Teaching, n.d.)

ในระดับท้องถิ่นและโรงเรียน ภาครัฐ เอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพลเมืองอย่างไม่เป็นทางการ เช่น ช่วยฝึกอบรมผู้พิทักษ์ในชุมชนเพื่อทำหน้าที่ผู้พิทักษ์รุ่นเยาว์ โดยมีหน้าที่ในชุมชนในการประชุมอย่างเป็นทางการและรวมตัวกับชุมชน เช่น เยี่ยมบ้านคนชรา และจัดให้มีกิจกรรมการสนับสนุนความสัมพันธ์ที่ดี การเดินร่ำสำหรับคนชราที่จัดขึ้นในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้คนชราและเยาวชนในชุมชนร่วมมือกัน ในบางโรงเรียนมีการพัฒนาเชื่อมโยงกับท้องถิ่น ผ่านแผนตำบล (ข้อตกลงในการสนับสนุนและจัดทำแผนปฏิบัติการ) โดยสื่อสารกับสภาตำบลเกี่ยวกับการปรับปรุงพื้นที่บริเวณใกล้เคียงและประเด็นสิ่งแวดล้อม (OFSTED, 2013)

กล่าวโดยสรุป วิชาพลเมืองในประเทศอังกฤษ ถูกบรรจุอยู่ไว้เป็นข้อบังคับตามกฎหมายในหลักสูตรแห่งชาติของสหราชอาณาจักร ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยเริ่มสอนในการศึกษาภาคบังคับในระดับ ๓ (อายุระหว่าง ๑๑-๑๔ ปี) และ ๔ (อายุระหว่าง ๑๔-๑๖ ปี) และสถานศึกษามีหน้าที่จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกรอบหลักสูตรแห่งชาติ โดยหลักสูตรแห่งชาติสำหรับพลเมืองมีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะและความเข้าใจเพื่อเตรียมผู้เรียนให้มีบทบาทและตื่นรู้ในสังคม เข้าใจระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลและกฎหมาย การสอนต้องอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนมีทักษะและความรู้เพื่อวิเคราะห์ประเด็นการเมืองและสังคมอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งน้ำหนักหลักฐาน โต้แย้งอย่างมีเหตุผล และต้องเตรียมผู้เรียนเพื่อให้อยู่ในสังคม มีส่วนร่วม เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ จัดการกับการเงินและตัดสินใจเรื่องการเงินได้ดี สำหรับในระดับประถมศึกษา มีการจัดทำแนวทางการสอนพลเมือง อย่างไรก็ดี แนวทางการจัดการศึกษาพลเมืองไม่ได้กำหนดไว้เป็นข้อบังคับของหลักสูตรแห่งชาติสำหรับพลเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้เกี่ยวกับตัวเองและชุมชน สร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ รู้จักการแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่น รู้ทางเลือกเกี่ยวกับตัวเองและสิ่งแวดล้อม เรียนรู้ทักษะสังคมและมีส่วนร่วมในโรงเรียนและชุมชน

สำหรับครูในโรงเรียนในประเทศอังกฤษมีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาพลเมือง โดยครูให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาพลเมืองเพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณและอิสระ สนับสนุนความรู้ของสิทธิพลเมืองและความรับผิดชอบ ครูในประเทศอังกฤษส่วนใหญ่ไม่มีความเชี่ยวชาญในการสอนพลเมือง จึงมีการรวมตัวทำงานเป็นทีมเพื่อวางแผนการสอนและใช้เนื้อหาและหลักสูตรที่สอนเกี่ยวกับพลเมืองร่วมกัน ระบุวัตถุประสงค์ของการศึกษาพลเมืองผ่านวิชาหลัก นำเสนอเนื้อหาผ่านรูปแบบการแสดงความคิดเห็น การใช้สื่อและภาพยนตร์เพื่อให้ข้อมูลกับผู้เรียน ครูควรมีทักษะในการตั้งคำถามและแสดงความคิดเห็น ส่งผลให้เกิดผลสะท้อนกลับที่ดี เกิดความสมดุลระหว่างการป้อนข้อมูลของครูและกิจกรรมของผู้เรียนเพื่ออำนวยความสะดวกในการหารือ และผู้ช่วยสอนที่มีประสิทธิภาพในการสนับสนุนผู้เรียนที่ต้องการความช่วยเหลือในการเรียนรู้

ทั้งนี้ หลักสูตรโรงเรียนที่มีอยู่เอื้อต่อวิธีการแบบอนุรักษ์นิยมที่ไม่เอื้อต่อการนำปัญหามาถกเถียง อย่างไรก็ตาม ครูในบางโรงเรียน ได้รับการฝึกอบรมในรายวิชาหลักที่เกี่ยวกับการศึกษาพลเมือง โดยมีการจัดฝึกอบรมผ่านการทำเวิร์คชอป (Workshop) ในโรงเรียนเพื่อให้ครูมีความมั่นใจ พัฒนาทักษะและวิธีการในการจัดการเรียนการสอนพลเมือง เช่น การอภิปราย การถกเถียง เป็นต้น

ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความมุ่งมั่น ตระหนักถึงประสิทธิภาพของการเรียนรู้พลเมือง มีภาวะผู้นำ ส่งผลให้การศึกษาพลเมืองประสบผลสำเร็จ โดยให้การสนับสนุนผู้นำวิชาพลเมืองในการนำข้อกำหนดมาใช้และการขับเคลื่อนข้อกำหนดในโรงเรียนเหล่านี้ ความชัดเจนของวิสัยทัศน์จะถูกแปลงเป็นนโยบายหลักสูตรและการวางแผนที่ชัดเจนที่ส่งผลให้เกิดข้อปฏิบัติที่มีคุณภาพสูง

พ่อแม่ ครอบครัว และผู้ที่กำกับดูแลกิจการการศึกษาและสมาชิกในชุมชนโรงเรียน มีส่วนร่วมในการวางแผนและทบทวนหลักสูตรที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสนใจ มีส่วนในกิจกรรมห้องเรียนและกิจกรรมของหลักสูตรพิเศษ ผู้เรียนในสหราชอาณาจักรมีความเป็นอัตลักษณ์ของประเทศสูง สนับสนุนค่านิยมประชาธิปไตยและมีความอดทนสูง เชื่อถือตำรวจและกองกำลังทุกเหล่าทัพ เชื่อในความสำคัญของรัฐบาลแห่งชาติที่ถูกเลือกมาโดยวิธีการประชาธิปไตย เมื่อมีการทดสอบเกี่ยวกับพลเมือง พบว่า ผู้เรียนในสหราชอาณาจักรมีความรู้เกี่ยวกับพลเมืองสูง อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนในสหราชอาณาจักรแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของยุโรปในอัตราส่วนที่น้อยกว่าประเทศอื่นในยุโรป มีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย มีส่วนร่วมในโรงเรียนมากกว่านอกโรงเรียน โดยไม่มีส่วนร่วมในชุมชนโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประเทศในยุโรป

สำหรับภาครัฐ เอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพลเมืองอย่างไม่เป็นทางการ เช่น ช่วยในการฝึกอบรมผู้พิทักษ์ในชุมชนเพื่อทำหน้าที่ผู้พิทักษ์รุ่นเยาว์ โดยมีหน้าที่ในชุมชนในการประชุมอย่างเป็นทางการและรวมตัวกับชุมชน เยี่ยมบ้านคนชรา และจัดให้มีกิจกรรมการสนับสนุนความสัมพันธ์ที่ดี การเดินร่ำสำหรับคนชราโดยจัดขึ้นในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้คนชราและเยาวชนในชุมชนร่วมมือกัน ในบางโรงเรียนมีการพัฒนาเชื่อมโยงกับท้องถิ่นผ่านแผนตำบล (ข้อตกลงในการสนับสนุนและจัดทำแผนปฏิบัติการ) โดยสื่อสารกับสภาตำบลเกี่ยวกับการปรับปรุงพื้นที่บริเวณใกล้เคียงและประเด็นสิ่งแวดล้อม

๓) กระบวนการสร้างความเป็นพลเมือง

(๑) การมีส่วนร่วม

กรอบหลักสูตรสำหรับวิชาพลเมืองของประเทศอังกฤษเป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการรณรงค์ให้การศึกษาพลเมืองเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา โดยเสนอให้มีการบรรจุพลเมืองเข้าไปในวิชาในหลักสูตรแห่งชาติและยอมรับอย่างเต็มรูปแบบ ส่งผลให้พลเมืองเป็นวิชาในหลักสูตรแห่งชาติอังกฤษในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยกระทรวงศึกษาธิการได้นำหลักสูตรพลเมืองมาพิจารณาใหม่ มีองค์กรเรียกว่า ชีวิตประชาธิปไตย (Democratic Life) จัดตั้งแคมเปญเพื่อรณรงค์ให้พลเมืองยังคงอยู่ในหลักสูตรแห่งชาติเพื่อเพิ่มคุณภาพการสอนในโรงเรียน

สำหรับในด้านผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมผ่านโครงการที่จัดขึ้นโดยครู ผ่านการตัดสินใจวางแผนกิจกรรมการจัดตั้งโครงการเพื่อระดมทุน เช่น กิจกรรมสิ่งแวดล้อมและโครงการแลกเปลี่ยนการค้า และการส่งอิทธิพลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร เช่น ในการเรียนรู้อายุเกี่ยวกับเด็ก ในอาฟกานิสถาน ผู้เรียนต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเด็กในคาบูลด้วย (OFSTED, 2013: 8)

(๒) การสนับสนุนส่งเสริม

ในการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาพลเมืองในสหราชอาณาจักร สภาสมาคมภาครัฐ เอกชน และองค์กรให้การสนับสนุนส่งเสริม ดังนี้

- สภาสมาคมการสอนพลเมือง (Council Of The Association For Citizenship Teaching) ให้ความช่วยเหลือครูในการสอนหน้าที่พลเมือง
- การจับคู่กับโรงเรียนทั่วโลกผ่าน British Council เพื่อหารือประเด็นพลเมือง เช่น การทำงานร่วมกับโรงเรียนในอาฟริกา รวมถึงโครงการเพลงประท้วงที่ส่งผลให้ผู้เรียนเห็นถึงความหลากหลายในวัฒนธรรมและความไม่เท่าเทียมกันของสังคม
- วิทยาลัยแห่งชาติ (The National College) ผลิตสื่อออนไลน์ที่ช่วยให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน
- Tes Connect จัดหาเนื้อหา ข้อมูลในการช่วยเหลือครู วางแผนสำหรับการเปลี่ยนแปลงตลอดหลักสูตรและแนะนำวิธีการในการนำโครงการใหม่ไปประยุกต์ใช้ในการสอน
- ผู้จัดพิมพ์นำสื่อเนื้อหาใหม่ๆ มาตีพิมพ์ องค์กรเหล่านั้น ได้แก่ Besa และ The Publishers' Association.
- The Arts Council England พัฒนารฐานข้อมูลกลางเพื่อจัดทำเนื้อหาในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ ภาษาและมานุษยวิทยา เช่นเดียวกับการเต้นรำ ศิลปะ การออกแบบ เพลง และเศรษฐศาสตร์
- The Teacher Development Trust ผลิต Good CPD Guide ที่รวม CPD ของหลักสูตรใหม่ไว้ด้วยกัน (Department of Education, 2014)

- รูปแบบการประเมินระบบผ่าน Assessment Innovation Fund เพื่อช่วยโรงเรียนในการพัฒนาวิธีการประเมินความก้าวหน้าในหลักสูตรใหม่
- ตัวอย่างเนื้อหาสำหรับโรงเรียน สามารถค้นได้ในเว็บไซต์ของ Tes
- จัดทำ Blogs เนื้อหาเกี่ยวกับการวางแผนระบบการประเมินของโรงเรียนต่างๆ
- จัดทำ Podcasts ที่สามารถรับฟังข่าวสารเกี่ยวกับการส่งผลต่อโรงเรียนและผู้เรียน
- ข้อมูลจาก OFSTED เกี่ยวกับโรงเรียน และงานวิจัยต่างๆ
- สมาคมสำหรับการสอนพลเมือง (Association for Citizenship Teaching: ACT) จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ เพื่อสนับสนุนการสอนพลเมืองและสร้างความเข้าใจในวิชาพลเมือง โดยมีครูและนักปฏิบัติเข้าร่วมเป็นสมาชิก

(๓) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมเรียนรู้ที่หลากหลายมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการศึกษาพลเมือง กิจกรรมเหล่านั้น ได้แก่

- โครงการ Europe-Wide Healthy Lifestyle และโครงการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การรีไซเคิลและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ส่งผลให้ผู้เรียนเข้าใจสังคมโลกและส่งผลให้เกิดความแตกต่างขึ้นได้ (Morrison, 2013)

- ในบางโรงเรียนได้จัดให้ผู้เรียนฝึกอบรมกับผู้พิทักษ์ในชุมชนเพื่อทำหน้าที่ผู้พิทักษ์รุ่นเยาว์ โดยมีหน้าที่ในชุมชนในการประชุมอย่างเป็นทางการและรวมตัวกับชุมชน เช่น เยี่ยมบ้านคนชราและจัดให้มีกิจกรรมการสนับสนุนความสัมพันธ์ที่ดี เช่น การเดินร่ำสำหรับคนชรา โดยจัดขึ้นในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้คนชราและเยาวชนในชุมชนร่วมมือกัน (OFSTED, 2013)

- โครงการ Current Events หรือ Views On The News Noticeboards ให้ผู้เรียนเขียนความคิดเห็นในหัวข้อข่าวและอภิปรายความคิดเห็น

- การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมโดยจัดให้มีสภาโรงเรียน ผู้ให้การช่วยเหลือผู้เรียน กัปตันบ้าน ผู้นำกีฬา ผู้นำคลับต้นไม้ นักรบสิ่งแวดล้อม ผู้จัดแสดงสินค้า การเชื่อมโยงระหว่างประเทศ ผู้ประสานงานนักเรียน และเจ้าหน้าที่เยาวชนผู้ควบคุมความปลอดภัยบนท้องถนน (OFSTED, 2013: 12) โดยให้ผู้เรียนติดใบประกาศในท้องถิ่นและรอบๆ ชุมชน เดินรอบๆ พื้นที่เพื่อตรวจสอบพฤติกรรมต่อต้านสังคม ทำงานใกล้ชิดกับผู้ใหญ่และตำรวจ ผู้ช่วยครูเป็นผู้นำที่มีความใส่ใจในงาน ผ่านการวางแผนความสำเร็จในแต่ละปีโดยจัดให้มีการฝึกอบรมผู้เรียนในบทบาทของผู้เรียน

- โครงการรีไซเคิล การนำมาใช้ใหม่

- โครงการกล่องบริจาค เช่น ของขวัญ การ์ดและกล่องรองเท้าเพื่อทหารและผู้ไร้บ้าน

- โครงการผู้นำ โดยผู้เรียนได้รับใบ Award Scheme Development and Accreditation Network (ASDAN) และทำกิจกรรมผู้นำ ๑๐ สัปดาห์

(๔) การประเมินผล

ในหลักสูตรเก่าการประเมินผลถูกนำมาใช้ในบทเรียนโดยผู้เรียนให้รางวัลในแต่ละระดับความสำเร็จของแต่ละกลุ่ม ครูเป็นผู้สรุปเกณฑ์ความสำเร็จในแต่ละระดับ ผู้เรียนต้องตัดสินใจด้วยความเป็นผู้ใหญ่และความเข้าใจ บทเรียนเป็นการจำลองเหตุการณ์เพื่อการเรียนรู้พลเมืองที่ดี (OFSTED, 2013: 9)

สำหรับหลักสูตรใหม่ การใช้บทเรียนที่เลือกมาอย่างดีของครู จากข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การสร้างโอกาสในการค้นหาประเด็นของผู้เรียน การตัดสินใจและพิจารณาในการแก้ปัญหา แสดงให้เห็นถึงทักษะการฟัง การตั้งคำถาม การแสดงความคิดเห็นต่อผู้อื่นของครู การประเมินถูกรวมไว้ในบทเรียน โดยผู้เรียนมีหน้าที่ประเมินเพื่อน (OFSTED, 2013: 9)

การประเมินผลโดยรวมเป็นจุดอ่อนของการสอนพลเมือง ครูให้ผลสะท้อนกลับแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับคุณภาพงานของผู้เรียนโดยรวม โดยไม่ให้ความสนใจในกระบวนการประเมินอย่างเป็นทางการหรือการรายงานผลการเรียนและความก้าวหน้าของผู้เรียนในวิชาพลเมือง (OFSTED, 2013: 9)

ในบางโรงเรียน ครูประเมินความสำเร็จในวิชาพลเมืองด้วยวิธีการเดียวกับการประเมินวิชาอื่น โดยพ่อแม่ผู้ปกครองได้รับรายงานวิชาพลเมืองร่วมกับวิชาทั่วไปสำหรับการประเมินผู้เรียนโดยรวม หลักสูตรแห่งชาติ จัดกลุ่มการศึกษาในโรงเรียนออกเป็น ๕ ระดับชั้นการศึกษา (Key Stages) ได้แก่ ระดับปฐมวัย (Early Years, อายุ ๓-๕ ปี) ระดับ ๑ (Key Stage 1, อายุ ๕-๗ ปี) ระดับ ๒ (Key Stage 2, อายุ ๗-๑๑ ปี) ระดับ ๓ (Key Stage 3, อายุ ๑๑-๑๔ ปี) และ ระดับ ๔ (Key Stage 4, ๑๕-๑๖ ปี) โดยเมื่อจบภาคการศึกษาในช่วงฤดูร้อน โรงเรียนต้องเขียนรายงานเกี่ยวกับความก้าวหน้าของผู้เรียน โดยผู้เรียนที่อยู่ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ต้องทำการทดสอบหลักสูตรแห่งชาติในระดับประถมศึกษาของปี พ.ศ. ๒๕๕๙ (The National Curriculum, 2013)

อย่างไรก็ดี สมาคมเพื่อการสอนพลเมืองได้จัดทำแนวทางในการสนับสนุนกรอบหลักสูตรแห่งชาติสำหรับพลเมืองปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ที่พัฒนาขึ้นโดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญของกระทรวงศึกษาธิการสำหรับพลเมืองและสภาสมาคมเพื่อการสอนพลเมือง โดยแนวทางในการประเมินได้มาจากตัวอย่างการประเมินกิจกรรมผู้เรียนในระดับการศึกษาที่ ๓ ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ของ Qualifications and Curriculum Authority โดยการประเมินผู้เรียนในปีการศึกษาที่ ๘ ด้วยการปฏิบัติกิจกรรมพลเมืองและครูเป็นผู้ประเมิน เช่น พัฒนาความเข้าใจประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง โดยการอภิปรายอายุของผู้ที่สามารถเลือกตั้งได้ ในระดับการศึกษาปีที่ ๙ เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น รมงค์สนับสนุนหรือการห้ามในเรื่องต่างๆ เป็นต้น การเรียนรู้ผู้อพยพและผู้ลี้ภัย เช่น สืบหาเหตุและผลสำหรับการอพยพและให้ผู้เรียนตอบคำถามที่เกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ เป็นต้น การเรียนรู้เกี่ยวกับเยาวชนและกฎหมาย เช่น กิจกรรมและหน้าที่ที่ผู้เรียนอภิปรายเกี่ยวกับระบบความยุติธรรมในประเทศ เป็นต้น (Qualifications and Curriculum Authority, 2006: 5)

กล่าวโดยสรุป การสร้างควมมีส่วนร่วมของผู้เรียนในประเทศอังกฤษ ผ่านการจัดโครงการ การตัดสินใจวางแผนกิจกรรมการระดมทุน เช่น กิจกรรมสิ่งแวดล้อมและโครงการแลกเปลี่ยนการค้า และการส่งอิทธิพลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร เป็นต้น

สำหรับการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาพลเมืองในประเทศอังกฤษ หลายภาคส่วน (สภาสมาคม ภาครัฐ เอกชน และองค์กร) ให้การสนับสนุนส่งเสริม เช่น สภาสมาคมการสอนพลเมือง สภาที่ให้ความช่วยเหลือครูในการสอนหน้าที่พลเมือง การจับคู่โรงเรียนในสหราชอาณาจักรกับประเทศอื่นโดย British Council เพื่อหารือประเด็นพลเมือง The National College ผลิตสื่อออนไลน์ที่ช่วยให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน เป็นต้น

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษาในประเทศอังกฤษ มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ส่งผลให้ผู้เรียนเข้าใจสังคมโลกและเกิดความแตกต่างขึ้น เช่น โครงการ Europe-Wide Healthy Lifestyle โครงการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การรีไซเคิลและการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นต้น การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมโดยจัดให้มีสภาโรงเรียน ผู้ให้การช่วยเหลือผู้เรียน กับต้นบ้าน ผู้นำ

กีฬา ผู้นำกลับต้นไม้ นักรบสิ่งแวดล้อม ผู้จัดแสดงสินค้า การเชื่อมโยงระหว่างประเทศ ผู้ประสานงาน นักเรียนเจ้าหน้าที่เยาวชน ผู้ควบคุมความปลอดภัยบนท้องถนน โดยให้ผู้เรียนคิดใบประกาศในท้องถิ่น และรอบๆ ชุมชน เดินรอบๆ พื้นที่เพื่อตรวจสอบพฤติกรรมกรรมการต่อต้านสังคม ทำงานใกล้ชิดกับ ผู้ใหญ่และตำรวจ ผู้ช่วยครู เป็นผู้นำที่มีความใส่ใจในงาน ผ่านการวางแผนความสำเร็จในแต่ละปี โดย จัดให้มีการฝึกอบรมผู้เรียนในบทบาทของผู้เรียน

สำหรับการประเมินผล เป็นการประเมินผลด้วยวิธีการเกี่ยวกับการประเมินวิชา อื่น โดยพ่อแม่ผู้ปกครองได้รับรายงานวิชาพลเมืองร่วมกับวิชาทั่วไปเป็นการประเมินผู้เรียนโดยรวม หลักสูตรแห่งชาติจัดกลุ่มการศึกษาในโรงเรียน ออกเป็น ๕ ระดับชั้นการศึกษา (Key Stages) ได้แก่ ระดับปฐมวัย (Early Years, อายุ ๓-๕ ปี) ระดับ ๑ (Key Stage 1, อายุ ๕-๗ ปี) ระดับ ๒ (Key Stage 2, อายุ ๗-๑๑ ปี) ระดับ ๓ (Key Stage 3, อายุ ๑๑-๑๔ ปี) และ ระดับ ๔ (Key Stage 4, ๑๕-๑๖ ปี) โดยเมื่อจบภาคการศึกษาในช่วงฤดูร้อน โรงเรียนต้องเขียนรายงานเกี่ยวกับความก้าวหน้า ของผู้เรียน โดยผู้เรียนที่อยู่ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ต้องทำการทดสอบหลักสูตรแห่งชาติในระดับประถมศึกษา ของปี พ.ศ. ๒๕๕๙ การประเมินผลโดยรวมเป็นจุดอ่อนของการสอนพลเมือง เนื่องจากครูให้ผล สะท้อนกลับกับผู้เรียนเกี่ยวกับคุณภาพงานของผู้เรียนโดยรวม โดยไม่ให้ความสนใจในกระบวนการ ประเมินอย่างเป็นทางการหรือการรายงานผลการเรียนและความก้าวหน้าของผู้เรียนในวิชาพลเมือง ทั้งนี้ ครูประเมินผู้เรียนผ่านกิจกรรมที่ครูจัดขึ้น

จุดเด่น

การจัดการศึกษาพลเมืองของประเทศอังกฤษ มีจุดเด่น ดังนี้

๑. จัดการศึกษาพลเมืองจากธรรมเนียมปฏิบัติและจริยธรรม ส่งผลให้เกิดความยึดหยุ่นใน การนำไปปฏิบัติ และเนื่องจากธรรมเนียมปฏิบัติและจริยธรรมมีอยู่ทุกส่วนในสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึง วิถีชีวิตมนุษย์ที่เรียกว่า พลเมือง

๒. จัดทำกรอบหลักสูตรแห่งชาติสำหรับพลเมือง เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันระหว่าง วัตถุประสงค์ วิธีการ และผลลัพธ์การศึกษาพลเมือง และเป็นกรอบการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

๓. บูรณาการการศึกษาพลเมืองข้ามหลักสูตร จัดกิจกรรมและการประชุม กิจกรรมข้าม หลักสูตรและประสบการณ์ห้องเรียน

๔. เน้นการตื่นรู้ในสังคม การเข้าใจระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลและกฎหมาย และ สมรรถนะของพลเมือง

๕. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ผ่านกิจกรรมหรือโครงการอย่างไม่เป็นทางการ

๖. ครูมีทักษะในการตั้งคำถามและแสดงความคิดเห็น

๗. ครูให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาพลเมืองเพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ และอิสระ สนับสนุนความรู้ของสิทธิพลเมืองและความรับผิดชอบ
๘. ครูทำงานเป็นทีม เพื่อวางแผนการสอนและนำเนื้อหาพลเมืองไปประยุกต์ใช้ โดยมีการระบุวัตถุประสงค์ในวิชาหลัก
๙. ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และความชัดเจนของวิสัยทัศน์เพื่อนำไปแปลงเป็นนโยบายหลักสูตรและวางแผนการสอนที่ชัดเจน
๑๐. โรงเรียนจัดฝึกอบรมให้กับครูเพื่อสร้างความมั่นใจ พัฒนาทักษะและวิธีการในการจัดการเรียนการสอนพลเมือง
๑๑. โรงเรียนมีการพัฒนาเชื่อมโยงกับท้องถิ่นผ่านแผนตำบล

ข้อสังเกต

การจัดการศึกษาพลเมืองในประเทศอังกฤษ ไม่ระบุวิธีการจัดการเรียนการสอนพลเมืองในกรอบหลักสูตรแห่งชาติสำหรับพลเมือง อย่างไรก็ตาม ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีการทำงานเป็นทีมเพื่อวางแผนการสอนและการนำเนื้อหาพลเมืองไปปฏิบัติ ครูมีทักษะในการตั้งคำถามและมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาพลเมืองที่ชัดเจนในวิชาหลัก

สำหรับการเชื่อมโยงทุกภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพลเมือง ไม่มีการระบุไว้ในกรอบหลักสูตรแห่งชาติสำหรับพลเมือง อย่างไรก็ตาม การเชื่อมโยงเกิดขึ้นจากการทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา การจัดกิจกรรมอย่างไม่เป็นทางการ

ในการประเมินการศึกษาวิชาพลเมืองในสหราชอาณาจักร มีการประเมินด้วยวิธีการเดียวกับวิชาอื่นๆ ส่งผลให้ผลที่ได้ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองของผู้เรียน (ผู้เรียนมีความรู้พลเมืองเป็นอย่างดี แต่ไม่มีส่วนร่วมในชุมชนและการเมือง

ข้อเสนอประเด็นที่สมควรนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย

ประเด็นจากประเทศอังกฤษที่สมควรนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย มีดังนี้

๑. กรอบประเด็นการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ควรเพิ่มสมรรถนะพลเมืองด้านการบริหารจัดการกับการเงิน
๒. จัดทำกรอบหลักสูตรแห่งชาติสำหรับพลเมือง เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันระหว่างวัตถุประสงค์ วิธีการ และผลลัพธ์การศึกษาพลเมือง และเป็นกรอบการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

๓. บูรณาการการศึกษาพลเมืองข้ามหลักสูตร
๔. ครูต้องทำงานเป็นทีมเพื่อวางแผนการสอนและใช้เนื้อหาหลักสูตรที่สอนเกี่ยวกับพลเมืองร่วมกัน
๕. ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ และความชัดเจนของวิสัยทัศน์เพื่อนำไปแปลงเป็นนโยบายหลักสูตรและวางแผนการสอนที่ชัดเจน
๖. ครอบครัว ผู้กำกับดูแลกิจการการศึกษา และสมาชิกในชุมชนมีส่วนในการวางแผนและทบทวนหลักสูตร
๗. จัดให้โรงเรียนมีการพัฒนาเชื่อมโยงกับท้องถิ่นผ่านแผนตำบล

การเปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ

สำหรับการเปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ ดังแสดงในตารางที่ ๒.๖

ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ

ประเทศ หัวข้อ	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	เยอรมนี	สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ
นิยาม ความหมาย	พลเมืองเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เลิศคติ และค่านิยม มีพฤติกรรม หรือความประพฤติที่ดีงาม มีความรับผิดชอบทั้งต่อ ตนเอง สังคม ประเทศชาติ เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี ในระบอบประชาธิปไตย	การจัดการศึกษาเพื่อ สนับสนุนให้บุคคลมี ความรู้รับผิดชอบทาง จริยธรรมของสังคม และ เกิดทักษะความรู้ที่จำเป็น เป็นพลเมืองที่ดี รู้และ รับผิดชอบต่อสังคม โดย ให้มีการรวมตัวกันในเรื่อง ที่เกี่ยวข้องกับพลเมือง บนพื้นฐานหลักการของ การพัฒนาอย่างยั่งยืน	การศึกษาพลเมือง เป็นการให้การศึกษาและ กระตุ้นพลเมืองให้ตื่นรู้ ในการเป็นเจ้าของบ้าน กระบวนการประชาธิปไตย ผ่านความร่วมมือร่วมใจใน กระบวนการทางการเมือง	การศึกษาพลเมืองเป็น เครื่องมือสำคัญในการ ขับเคลื่อนประเทศไทย สิงคโปร์ผ่านวิสัยทัศน์ร่วม โดยใช้แนวคิด พลเมือง แบบสาธารณรัฐนิยม เน้นหน้าที่และความ รับผิดชอบต่อพลเมือง	การศึกษาพลเมืองเพื่อเพิ่ม โอกาสการให้การศึกษา ให้กับผู้มีสิทธิของ พลเมือง เพื่อมีส่วนร่วมใน อภิปรายสาธารณะและ สร้างกฎหมายทั้งทางตรง และทางอ้อม การตัดสินใจ ในรัฐช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะ ความรู้ เตรียมผู้เรียนให้ ตระหนักรู้และเข้าใจ ประชาธิปไตย รัฐบาลและ การได้มาซึ่งกฎหมาย วิธีการสอนควรอำนวยความสะดวก และความสนใจให้ผู้เรียน มีทักษะ ความรู้ในหัวข้อ ทางการเมืองและสังคม เพื่อ อย่างมีวิจารณญาณ เพื่อ ซึ่งนำหนักปัญหา อภิปราย และโต้แย้งอย่างมีเหตุผล เตรียมผู้เรียนให้เป็นบุคคล ในสังคม เป็นพลเมืองที่มี ความรับผิดชอบ และการกับ ปัญหาการเงินและตัดสินใจ ทางการเงินได้	

ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี ลิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (ต่อ)

ประเทศ หัวข้อ	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	เยอรมนี	สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ
กรอบ ประเด็น	<p>คุณลักษณะพลเมือง ๖ ประการ ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีสิทธิภาพ และพึ่งตัวเองได้ 2. เคารพสิทธิผู้อื่น 3. เคารพความแตกต่าง 4. เคารพหลักความเสมอภาค 5. เคารพกติกา 6. รับผิดชอบต่อสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> - การเป็นพลเมืองตื่นรู้ และการเป็นผู้ประกอบการ - รับผิดชอบต่อสังคม - การพัฒนาอย่างยั่งยืน - อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยีและสังคม - การสื่อสารและสมรรถนะสื่อ 	<ul style="list-style-type: none"> - บุคคลและสังคม รวมถึงที่ยื่นของเยาวชนในสังคม - ระบอบประชาธิปไตย - การมีส่วนร่วมและสิทธิมนุษยชน - สวัสดิการสังคม - การเลือกตั้ง - พรรคการเมือง - กระบวนการตัดสินใจทางการเมือง - ค่านิยมพื้นฐานและรัฐธรรมนูญ - ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ - สื่อและอิสระของสื่อ - สังคมผู้บริโภค - เศรษฐกิจตลาดสังคมและโลกของการทำงาน 	<p>กรอบหลักสูตรสำหรับสมรรถนะในศตวรรษที่ ๒๑ และผลลัพธ์ของผู้เรียน เป็นการเชื่อมโยงค่านิยมหลัก สังคม และสมรรถนะพลเมือง และความรู้พลเมืองการตระหนักถึงในโลกและทักษะข้ามวัฒนธรรมที่มีความสำคัญสำหรับคุณลักษณะและการพัฒนาพลเมืองสำหรับผู้เรียนเข้าด้วยกัน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ขีดพลเมือง การเมือง และรัฐบาคคืออะไร - อะไรคือรากฐานของระบบการเมืองอเมริกัน - รัฐบาลตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญที่รวมวัตถุประสงค์ ค่านิยม และหลักการของระบอบประชาธิปไตย เข้าด้วยกันอย่างไร - อะไรคือความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา กับประเทศอื่นและโลก - อะไรคือบทบาทของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอเมริกัน 	<p>ผู้เรียนต้อง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับ การปกครองของสหราชอาณาจักร - พัฒนาความรู้และความเข้าใจในกฎหมายและระบบความยุติธรรมในสังคมพัฒนาความสนใจและความตั้งใจ การมีส่วนร่วมในการเป็นอาสาสมัคร และกิจกรรมที่สร้างความรับผิดชอบ มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ - สามารถจัดการการเงินในชีวิตประจำวันได้ - และวางแผนอนาคตการเงินได้

ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (ต่อ)

ประเทศ หัวข้อ	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	เยอรมนี	สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ
กลไกและ วิธีการ สร้างความเป็น พลเมือง	<p>วิธีการสร้างความเป็นพลเมือง ได้แก่</p> <p>๑) กำหนดให้การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความ เป็นพลเมืองเป็นวาระแห่งชาติ</p> <p>๒) กำหนดแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน จัดทำแผนปฏิบัติการ และบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง</p> <p>๓) ต้องมีหน่วยงานกลางทำหน้าที่ดำเนินการ จัดกิจกรรม</p> <p>๔) ดำเนินการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์พลเมืองให้เป็นรูปธรรม และสร้างภาคีเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานต่างๆ</p>	<p>จัดการศึกษาพลเมืองตามกรอบหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาแห่งชาติตามแนวคิดคอนสแตติวิสตีเชิงสังคม เน้นการสอนและการเรียนรู้มากกว่า การกำหนดเป็นกลยุทธ์</p> <p>- การเรียนรู้เป็นผลมาจาก การตื่นรู้ของผู้เรียนและผู้เรียนและกิจกรรมที่เต็มไป ด้วยวัตถุประสงค์</p> <p>- ผู้สอนมีอิสระในการเลือกวิธีการสอนเพื่อสร้างสถานการณ์ สำหรับการเรียนรู้</p> <p>สำคัญมีการเรียนรู้ อยู่กับปฏิสัมพันธ์</p> <p>- ไม่มีการทดสอบระดับชาติ ยกเว้น การศึกษาระดับที่สองตอนปลาย</p> <p>- การเรียนรู้ผ่านหลักสูตร โดยบูรณาการวิชาพลเมืองไว้ในทุกวิชา</p>	<p>- ระบบการศึกษาแบบทวิภาคี (Dual System) ส่งผลให้เรียนสามารถนำวิชาที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้</p> <p>- มุ่งรัฐส่งผ่านกฎหมายและหลักสูตร การศึกษาของเสรีรัฐ</p> <p>- การศึกษาพลเมืองในโรงเรียนส่วนใหญ่ ถูกบูรณาการในทุกรายวิชา</p> <p>- เน้นการสอนในระดับ การศึกษาที่สอง</p> <p>- การนำหน้าที่พลเมืองไปปฏิบัติในโรงเรียน ขึ้นอยู่กับโอกาสที่ครู มีในการสอนพลเมือง</p>	<p>- การพัฒนาหลักสูตร คุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง (Character and Citizenship Education: Cce) ใช้ทั่วโลก ดังนี้</p> <p>๑) การศึกษาที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการขับเคลื่อนค่านิยม</p> <p>๒) การแสดงความสมดุลของคุณลักษณะและพลเมือง</p> <p>๓) การขยายโดเมนจากตัวเองไปสู่โลก</p> <p>๔) ประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนเป็นบริบทที่เป็นไปได้โดยมีแนวคิด ๓ อย่าง ได้แก่</p> <p>๔.๑) อัตลักษณ์</p> <p>๔.๒) ความสัมพันธ์</p> <p>๔.๓) ทางเลือก</p>	<p>- มาตรฐานแห่งชาติ สำหรับพลเมืองและ รัฐบาล (National Standards For Civic and Government) จัดทำขึ้นโดย ศูนย์การศึกษาพลเมือง</p> <p>- จัดการสอนพลเมืองอย่างเป็นทางการใน วิชาประวัติศาสตร์</p> <p>- การสอนอย่างไม่เป็นทางการผ่านการจัดการ กิจกรรมร่วมกับหลักสูตร เน้นความสัมพันธ์ระหว่างกัน</p> <p>- หอเรียนและโรงเรียน ต้องสร้างบริบทให้สอดคล้องกับค่านิยม ประชาธิปไตยและ แสดงให้เห็นถึง คุณลักษณะ (ส่วนตัว และส่วนรวม) ที่มีความสำคัญในการเรียนแบบ</p>	<p>- สถานศึกษาจัดการศึกษาพลเมืองจากธรรมเนียมปฏิบัติและจริยธรรม</p> <p>- วิชาพลเมือง (Citizenship) ถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรแห่งชาติของสหราชอาณาจักร ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ (National Curriculum In England: Citizenship Programmes Of Study)</p> <p>- การจัดการเรียนการสอนแตกต่างกันในสถานศึกษาแต่ละแห่ง</p> <p>- บูรณาการการศึกษาพลเมืองข้ามหลักสูตร จัดกิจกรรมและการประชุม กิจกรรมข้ามหลักสูตรและ ประสบการณ์ห้องเรียน</p>

ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (ต่อ)

ประเทศ หัวข้อ	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	เยอรมนี	สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ
<p>กลไกและ วิธีการ สร้างความเป็น พลเมือง</p>	<p>กระบวนการสอนพลเมือง เน้นความเข้าใจแนวคิด หลัก การส่งผลกระทบต่อ และการวิเคราะห์การมี ส่วนร่วม ไม่เน้นค่านิยม และพฤติกรรม จัดการ เรียนการสอนโดยครูวิชา พลเมือง</p>	<p>- การศึกษาพลเมือง ส่วนใหญ่รวมอยู่ในวิชา ประวัติศาสตร์ การศึกษาสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติ สังคมศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศาสนา เศรษฐกิจบ้าน และ การศึกษาสุขภาพ</p>				<p>- เน้นความรู้ความเข้าใจ ในพลเมือง การเข้าใจ แนวคิดหลัก ค่านิยมและ พฤติกรรม การมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ การพัฒนา พฤติกรรมทางบวก การสร้างโอกาสการ มีส่วนร่วมของผู้เรียน ในด้านการตัดสินใจใน โรงเรียน</p> <p>- ครูให้ความสำคัญกับ การจัดการศึกษาพลเมือง เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิด อย่างมีวิจารณญาณและ อิสระ สนับสนุนความรู้ ของสิทธิพลเมืองและ ความรับผิดชอบ</p>

ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (ต่อ)

ประเทศ หัวข้อ	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	เยอรมนี	สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ
หลักสูตร	<ul style="list-style-type: none"> - จัดขึ้นตั้งแต่ระดับประถมศึกษาในวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม - ระดับมัธยมศึกษาจัดการเรียนการสอนในวิชาพลเมืองและศีลธรรม - ระดับอุดมศึกษาจัดการเรียนการสอนในวิชาพลเมืองและจริยธรรม (Civic and Moral Education) - หลักสูตรมีศูนย์กลางอยู่ที่การเรียนรู้ของนักเรียน - หลักสูตรบูรณาการกับวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง - หลักสูตรมีศูนย์กลางอยู่ที่การเรียนรู้ของประชาชน รวมถึงในมิติของยุโรป 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดตั้งตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ๑๒ ปี - ผู้เรียนสามารถเลือกระหว่างห้องเรียนจริยธรรมหรือศาสนา - เริ่มเรียนหลักสูตรสังคมศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่สอง - เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่สองถึงมัธยมศึกษาปีที่สอง - เนื้อหาวิชาบังคับสังคมศึกษาหรือพลเมืองได้แก่ <ol style="list-style-type: none"> บุคคล สวัสดิการของบุคคล การใช้สิทธิพลเมือง การตัดสินใจ ความปลอดภัยของพลเมือง การจัดการเงินของบุคคล เศรษฐกิจ นโยบายเศรษฐกิจ 	<ul style="list-style-type: none"> - การศึกษาพลเมืองต่างกันในแต่ละมลรัฐและมีชื่อเรียกต่างกัน - เน้นการเรียนรู้มากกว่าการเป็นพลเมืองตั้งแต่แรก - โดยรวมเน้นความเปราะบางของประชาธิปไตยและระบบประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนบรรทัดฐานของประชาชน รวมถึงในมิติของยุโรป 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดการศึกษาพลเมืองตั้งแต่ระดับประถมศึกษาในวิชาโดยสอนพลเมืองในวิชาการศึกษาพลเมืองและจริยธรรม (Civic and Moral Education) มีองค์ประกอบ ดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> บทเรียน (การสอน ค่านิยม ความรู้ ทักษะสำหรับคุณลักษณะและพลเมือง Form Teacher Guidance Period (Ftgp) (สอนสมรรถนะทางสังคมและอารมณ์) School-based CCE (การรวมไปรวมที่เชื่อมโยงไปที่คุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมืองและ บทเรียนที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมโรงเรียน) CCE Guidance Module (แพ็คเกจศึกษาคุณภาพในเอกซิเบอร์) 	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนในการศึกษาศึกษาในระดับ ๓ (อายุระหว่าง ๑๑-๑๔ ปี) และ ๔ (อายุระหว่าง ๑๔-๑๖ ปี) - ระดับประถมศึกษาไม่มีข้อกำหนดด้านเนื้อหาในข้อบังคับหลักสูตรแห่งชาติสำหรับพลเมือง - เนื้อหาวิชา เพื่อเตรียมผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะและความเข้าใจและตั้งอยู่ในสังคม เข้าใจระบอบประชาธิปไตย รัฐบาล และกฎหมาย วิเคราะห์ประเด็นการเมืองและสังคมอย่างมีวิจารณญาณ ชั่งน้ำหนักหลักฐาน และมีการโต้แย้งอย่างมีเหตุผล เตรียมผู้เรียนเพื่อให้อยู่ในสังคม มีความรับผิดชอบ มีความรับผิดชอบ จัดการกับการเงินและตัดสินใจเรื่องการเงินได้ดี 	

ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (ต่อ)

ประเทศ/หัวข้อ	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	เยอรมนี	สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ
ครู	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้สอนเลือกวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และสนับสนุนความรู้ และสิทธิหน้าที่พลเมือง - ผู้สอนเข้าร่วมในกิจกรรมพลเมืองมาก 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้สอนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในหลักสูตรท้องถิ่น สามารถจัดการเรียน การสอน เสื่อทิวแถว การสอน ได้ด้วยตัวเอง เพื่อสร้างสถานการณ์ สำหรับการเรียนรู้ของผู้เรียน - ผู้สอนมีพื้นที่ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง - ผู้สอนจบการศึกษา อย่างน้อยระดับปริญญาโท และต้องพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง - อาชีพครูมีพื้นฐานจากคุณธรรมจริยธรรมขั้นสูง สภาวิชาชีพแห่งชาติจัดตั้งสภาจริยธรรมสำหรับอาชีพครูขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นองค์กรอิสระ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อความก้าวหน้าใน - จริยธรรมของอาชีพครู - ผู้สอนมีลักษณะของ - ความเป็นอาจารย์ มี - ความสามารถในการวิจัย - ผู้สอนสนับสนุนการคิด อย่างมีวิจารณญาณและเสรี 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูได้รับการฝึกอบรม ในการสอนและการ ปฏิบัติ การศึกษาของ ครูในรายวิชา วิทยาศาสตร์การเมือง ในมหาวิทยาลัยใน เยอรมนีไม่สามารถนำ มาปฏิบัติได้จริงในการ สอนวิชาการเมือง/ พลเมืองในโรงเรียน - ครูสำเร็จการศึกษาจาก วิทยาลัยหรือ มหาวิทยาลัย - โรงเรียนระดับสองของ เยอรมนีส่วนใหญ่ จัดการเรียนการสอน แบบครูเป็นศูนย์กลาง 	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาลให้อำนาจกับครู ในการสร้างตนรุ่นใหม่ โดยการส่งเสริมพัฒนา บุคคลต่อทัศนคติ ทัศนคติ และพฤติกรรมกับคน รุ่นใหม่ - ครูเป็นต้นแบบและ สร้างโอกาสในการ เรียนรู้เพื่อสร้างค่านิยม สำหรับผู้เรียน - วิธีการสอนที่ยืด กระบวนกรเป็นหลัก ครูสามารถใช้บทละคร และเลือกกลยุทธ์การ เรียนการสอนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการเรียนรู้ - ครูจบการศึกษาจาก สถาบันการศึกษา แห่งชาติ 	<ul style="list-style-type: none"> - ในบางรัฐมีการทดสอบ ผู้สมัครเข้าทำงานครู เพื่อให้ได้ครูที่มีความ เสียหายในการสอน โดยวัดได้จาก การจบ การศึกษา จำนวนปีที่ ปฏิบัติงาน และ คะแนนทดสอบ - ไปประกอบวิชาชีพครู - ครูส่วนใหญ่ไม่ได้จบ การศึกษาในสาขาวิชาที่ จัดการเรียนการสอน - จัดทำพระราชบัญญัติ ความคุ้มครองการ ศึกษาแห่งชาติ และ พระราชบัญญัติการ พัฒนาวิชาชีพการ ศึกษา เพื่อฝึกอบรมใน ระดับก่อนมหาวิทยาลัย สำหรับครู และ พัฒนาการเพิ่มคุณภาพ เมื่อหาหลักสูตร การ ประเมิน และการวิจัย 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูให้ความสำคัญกับการ จัดการศึกษาพลเมือง เพื่อให้ผู้เรียนมีความ คิดอย่าง มีวิจารณญาณและอิสระ สนับสนุนความรู้อย่าง สิทธิพลเมืองและความ รับผิดชอบ - ครูต้องตั้งความคาดหวัง ในตัวผู้เรียนให้สูง วางแผนการทำงาน สำหรับผู้เรียนให้ได้ ผลลัพธ์เหนือความ คาดหวัง และวางแผน การประเมินที่เหมาะสม กับตัวผู้เรียน - ครูส่วนใหญ่ทำงานเป็น ทีมเพื่อวางแผนการสอน และใช้เนื้อหาและ หลักสูตรที่สอนเกี่ยวกับ พลเมืองร่วมกัน - ครูมีการระบุวัตถุประสงค์ ของการศึกษาพลเมือง อย่างชัดเจนผ่านวิชาหลัก เช่น ศึกษาศาสตร์ และ พหุ

ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (ต่อ)

ประเทศ	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	เยอรมนี	สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ
ผู้บริหาร ผู้เรียน ครอบครัว และชุมชน	<p>ผู้บริหารมีบทบาทในการ</p> <p>๑) กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นพลเมือง</p> <p>๒) ส่งเสริม การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่าง เป็นรูปธรรม</p> <p>๓) กำกับ ติดตามและประเมินผล</p> <p>๔) สร้างเครือข่ายในการประสานความร่วมมือ กับหน่วยงานต่างๆ และชุมชน</p> <p>- ในระดับการศึกษาชั้น พื้นฐาน ผู้เรียนต้อง สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นในสังคมได้อย่าง มีความสุข ในฐานะ เป็นพลเมืองไทยและ พลเมืองโลก</p> <p>- ในระดับอาชีวศึกษา ผู้เรียนต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและ ลักษณะอันพึงประสงค์</p>	<p>- ผู้บริหารมีหน้าที่หลัก ในการบริหารและเป็น ผู้ดำเนินการเรียนการสอน ไม่มีหน้าที่ในการสอน หรือมีน้อย</p> <p>- ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา ทั้งรัฐ และองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีกระทรวง ศึกษาธิการและ วัฒนธรรมทำหน้าที่ ให้การสนับสนุน งบประมาณและการ พัฒนาด้านวิชาการ</p> <p>พัฒนาหลักสูตร จัดการศึกษาภาคบังคับ และสามารถจัดการ ศึกษาได้หลายรูปแบบ ตามความพร้อม</p> <p>- การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเป็นความร่วมมือของ หน้าที่รับผิดชอบและการแบ่งงานในแต่ละ หน่วยงาน ทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน ครู และผู้บริหารสถานศึกษา เป็นต้น</p>	<p>- ผู้ปกครองมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมาย โรงเรียน</p> <p>- ผู้ปกครองมีส่วนร่วม โดยการเข้าประชุม พูดคุยกับครู เข้าร่วม กิจกรรมในโรงเรียน เช่น คณะกรรมการ โรงเรียน องค์การ ผู้ปกครอง</p> <p>- โรงเรียนมีหน้าที่กระตุ้น ให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง ครอบครัวและชุมชน ร่วมมือกันชุมชน โรงเรียน</p> <p>- ชุมชนและท้องถิ่น มีหน้าที่ส่งเสริมการจัดทำ โครงการต่างๆ เช่น การฝึกอบรมภาษาใน สหรัฐ Westphalia และ โครงการเชิญผู้ปกครอง ที่พัฒนาโดย Haupt- und Realschule Pingel Anton ใน Cloppenburg เป็นต้น</p>	<p>- ผู้บริหาร และหัวหน้าครู ถูกกระตุ้นให้ตรวจสอบ นวัตกรรมต่างประเภท และสำรวจการนำมา ประยุกต์ใช้ในประเภท ผู้บริหารเป็นผู้นำ โรงเรียน มีความสามารถ ได้รับการฝึกอบรมและ สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง</p> <p>- โรงเรียนมีการจัดกลุ่ม ทางภูมิศาสตร์เพื่อ สนับสนุนนโยบายการศึกษา แบ่งปันทรัพยากร การศึกษาและแนวทางการ ปฏิบัติที่ตรงระหว่างกลุ่ม โรงเรียน</p> <p>- ผู้บริหารที่ได้รับการ ประเมินมีโอกาสเป็น ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน หลักสูตรผ่านวิธีการ สอน การเรียนรู้ค่านิยม คำสั่ง ทักษะและการ ปฏิบัติ</p> <p>- ครอบครัวร่วมมือกับ โรงเรียนในการสนับสนุน เสริมแรงที่บ้าน เป็น พันธมิตรกับโรงเรียน</p>	<p>- ในหลักสูตรไม่เป็นทางการ ครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา สื่อและ กลุ่มชุมชนมีอิทธิพลในการพัฒนาความรู้ พลเมือง</p> <p>- ผู้เรียนที่มีส่วนร่วมใน กิจกรรมในหลักสูตร ไม่เป็นทางการ มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ ความสามารถในการ เป็นผู้นำผ่านความ สัมพันธ์กับโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน และ องค์กรต่างๆ เพื่อเป็น เครื่องมือในการ ป้องกันพฤติกรรมเสี่ยง ของผู้เรียน</p>	<p>- ผู้บริหารที่มุ่งมั่น มีภาวะ ผู้นำส่งผลให้การศึกษาดังกล่าวประสบความสำเร็จ ผ่านการขับเคลื่อน ข้อกำหนด ทั้งนี้ ความชัดเจนของวิสัยทัศน์ ถูกแปลงเป็นนโยบาย หลักสูตรและการวางแผน ที่ชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อ ปฏิบัติที่มีคุณภาพสูง ส่งอิทธิพลต่อความคิด เกี่ยวข้องกับพลเมืองของครู และผู้เรียน</p> <p>- พ่อแม่ ครอบครัว ผู้ที่ กำกับดูแลกิจการ การศึกษา และสมาชิกใน ชุมชน</p> <p>- โรงเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและทบทวน หลักสูตรที่ช่วยส่งเสริม ให้เกิดความสนใจและมีส่วนในกิจกรรม ที่องเรียนและกิจกรรม หลักสูตรพิเศษ</p>

ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (ต่อ)

ประเทศ หัวข้อ	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	เยอรมนี	สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ
<p>ผู้บริหาร ผู้เรียน ครอบครัว และชุมชน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้เรียนมีความรู้พลเมืองน้อย เพื่อถือรัฐบาลพรรคการเมืองและสื่อไม่เชื่อถือในประชาชนยอมรับและเห็นด้วยกับการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกและตรวจหาเพื่อประโยชน์ส่วนบุคคลมีความเป็นอัตลักษณ์อาเซียน - ครอบครัวควรพัฒนาให้มีความรู้ใน <ol style="list-style-type: none"> ๑) ฐานะผู้รับการพัฒนา ๒) มีบทบาทในการสอนบุตรหลาน - ชุมชนมีบทบาทผ่านการมีส่วนร่วม 	<ul style="list-style-type: none"> - ครอบครัวทำงานอย่างใกล้ชิดกับโรงเรียน - ครอบครัวเป็นตัวแทนในคณะกรรมการโรงเรียน มีส่วนร่วมออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา 				

ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย พินแลนด์ เยอรมนี สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (ต่อ)

ประเทศ	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	เยอรมนี	สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ
<p>ภาคีรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - ภาคีรัฐมีบทบาททางตรงและทางอ้อมผ่านภารกิจหน้าที่ - ภาคเอกชนเป็นผู้จัดการ ผู้สนับสนุน ผู้ติดตาม ตรวจสอบการเรียนรู้ - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ส่งเสริมความ เป็นพลเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม - ผ่านการบริการ การจัดการศึกษา - สื่อ และเทคโนโลยี เป็นกลไกในการสร้างการเรียนรู้ เนื้อหาสาระของสื่อเพื่อการเรียนรู้ - ความ เป็นพลเมือง โดยต้องมีคุณภาพและประสิทธิภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาลจัดลำดับความสำคัญทางการศึกษา มีการกำหนดหน้าที่ การจัดการศึกษาของหน่วยงานต่างๆ - แผนการศึกษาแห่งชาติ และการพัฒนาการวิจัย มีการจัดลำดับความสำคัญของนโยบาย การศึกษาทุกกรอบสี่ปี - กระทรวงศึกษาธิการ ทำงานอย่างใกล้ชิด กับองค์กรต่างๆ เช่น UNICEF องค์กรสหประชาชาติ Mannerheim League เพื่อสวัสดิการเด็ก - ในการพัฒนาโครงการเยาวชน - ท้องถิ่นมีหน้าที่จัดการศึกษา จัดหาทุน จัดหลักสูตรและจัดจ้างบุคลากรในสถานศึกษา และศูนย์ดูแลเด็ก 	<ul style="list-style-type: none"> - การกระจายอำนาจทางการศึกษาทางระดับกลางและผู้จัดการศึกษา และหน่วยงานท้องถิ่น โดยการร่วมมือผ่าน หน่วยงานหลาย หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในรัฐบาล - กลางและผู้จัดการศึกษา เงินทุนในการจัดการศึกษาส่วนใหญ่มาจาก แหล่งทุนของรัฐบาล - ในหลักสูตรออกศึกษา ตอนปลาย เงินทุนส่วนใหญ่มาจาก หน่วยงานเอกชน - แต่ละมลรัฐมีกระทรวง ศึกษาธิการ มีหน้าที่ดูแลโรงเรียน และ การศึกษาในทุกระดับ มีหน่วยงานกลางดูแล ความร่วมมือระหว่าง ระดับการศึกษา - หน่วยงานต่างๆ มีส่วน ในการจัดทำนโยบาย การศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - หลักการด้านความ สัมพันธ์ในให้ทุก ภาคส่วนมีส่วนร่วมในการ นิยามอัตลักษณ์ ในระดับสถาบัน การ เพื่อโมเดลนโยบายและการ นำไปใช้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดความ สัมพันธ์ได้ระหว่าง ใกล้เคียงกัน - กระทรวงศึกษาธิการ และสถาบันการศึกษา แห่งชาติ โดยกระทรวง ศึกษาธิการมีหน้าที่ พัฒนานโยบาย ในขณะที่ สถาบัน การศึกษา มีหน้าที่ดำเนินการศึกษา - สถาบันการศึกษา ให้ความสำคัญกับการ ศึกษาสำหรับครูใน บางภาคส่วน - สมาคมเกรสส่งผ่าน พระราชบัญญัติการคุ้มครองการศึกษา แห่งชาติ - จัดทำพระราชบัญญัติ การพัฒนาวิชาชีพ การศึกษา เพื่อฝึกอบรมในระดับก่อนมหาวิทยาลัย สำหรับครู และพัฒนาคุณภาพเนื้อหา หลักสูตร การประเมิน หลักสูตร การวิจัย และการวิจัย 	<ul style="list-style-type: none"> - ภาครัฐ เอกชนและ องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษาพลเมือง อย่างไม่เป็นทางการ เช่น ช่วยในการฝึกอบรม ผู้พิทักษ์ในชุมชนเพื่อทำ หน้าที่ ผู้พิทักษ์ในเยาว์ ในบางโรงเรียนมีการ พัฒนาเพื่อเชื่อมโยง ท้องถิ่น ผ่านแผนตำบล (ข้อตกลงในการ สนับสนุนและจัดทำ แผนปฏิบัติการ) โดยสื่อสาร กับสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพื้นที่บริเวณ ใกล้เคียงและประเด็น สังคม ชีวประวัติประชาธิปไตย (Democratic Life) จัดตั้งแคมเปญเพื่อรณรงค์ให้ พลเมืองยังคงอยู่ใน หลักสูตรแห่งชาติเพื่อ เพิ่มคุณภาพการสอน 		

ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (ต่อ)

ประเทศ หัวข้อ	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	เยอรมนี	สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ
ภาครัฐ เอกชน และ องค์กร ปกครอง ส่วนท้องถิ่น		<ul style="list-style-type: none"> องค์กรหลายภาคส่วน เป็นผู้ให้บริการ (โดยเฉพาะสวัสดิการสังคมและสุขภาพ) โครงการหรือนโยบาย ที่เน้นการให้เงินสนับสนุน กิจกรรมพลเมือง การให้บริการ การฝึกอบรม การวิจัย และพัฒนาพลเมือง เช่น คณะกรรมการสังคมพลเมือง ๒๕๔๙ องค์กรและหน่วยงาน การศึกษาผู้ใหญ่ เป็นต้น 			<ul style="list-style-type: none"> หน่วยงานต่างๆ มีส่วนร่วมในโครงการระดับชาติที่จัดขึ้นโดยองค์กรวิชาชีพ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรและมหาวิทยาลัยเพื่อการศึกษพลเมือง 	

ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (ต่อ)

ประเทศ หัวข้อ	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	เยอรมนี	สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ
การมีส่วนร่วม	<ul style="list-style-type: none"> - จัดทำศูนย์ประสานงานเครือข่ายการศึกษาพลเมืองเพื่อประชาชนได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ Friedrich-Ebert-Stiftung-FES โดยได้พัฒนากรอบแนวคิดหลักสูตรการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาพลเมือง จัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมประสานเครือข่ายและผลักดันงานตามภารกิจกรมกึ่งภาครัฐ - องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองในต่างประเทศ เช่น 3 แนวคิดหลัก ได้แก่ 1) อัตลักษณ์ การหาอัตลักษณ์ร่วม ทักษะด้านข้ามชาติ ส่วนร่วม 2) ความสัมพันธ์ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชุมชน ส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ สังคม อารมณ์ กายภาพ และคุณธรรมและ 3) ทางเลือก (Choices) ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนา นโยบาย และนำนโยบายไปประยุกต์ใช้ ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างนโยบายและการนำไปประยุกต์ใช้น้อย - กระทรวงศึกษาธิการ และทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย 	<ul style="list-style-type: none"> - องค์กรพลเมืองที่จัดตั้งขึ้นกว่า ๑๐๐,๐๐๐ องค์กร เน้นการให้บริการเยาวชน เช่น ลูกเสือและกษัตริย์ ฟินแลนด์ กระทั่งที่เกี่ยวข้องและสถาบันแห่งชาติ (การศึกษา สังคมและสุขภาพ) ครอบคลุมทั่วประเทศ โรงเรียนฝึกหัดครู วิทยาลัยและกลุ่มวิชาชีพ (ครูที่พูดภาษาสวีดิช ซามิ และโรม) หน่วยงานท้องถิ่น และภูมิภาค และสมาคมอุตสาหกรรมมีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๗ - กระทรวงศึกษาธิการ จัดทำโครงการที่มีส่วนร่วมระหว่างนักเรียน-ชุมชน เพื่อพัฒนากิจกรรมสำหรับองค์กรนักเรียนและ 	<ul style="list-style-type: none"> - ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามข้อตกลงระหว่างภาครัฐ โดยจัดทำเป็นโครงการ เช่น โครงการเพื่ออนาคตการศึกษาชาติ เป็นต้น - ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จัดให้มีศูนย์การศึกษาด้านพลเมือง ๑๖ ศูนย์ในแต่ละมณฑล - ในระดับสถานศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในรูปแบบของหลายระดับของการเป็นตัวแทนนักเรียน ผู้เรียนช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมหลักสูตรโรงเรียน สนับสนุนพฤติกรรมทางบวกและป้องกัน การเหยียดสีผิว ร่วมมือกับโรงเรียนอื่น ทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ จัดการกับโครงการวัฒนธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - ในการพัฒนาเมืองมีส่วนร่วมของพลเมืองในประเภทสิงคโปร์แบ่งออกเป็น ๓ แนวคิดหลัก ได้แก่ ๑) อัตลักษณ์ การหาอัตลักษณ์ร่วม ทักษะด้านข้ามชาติ ส่วนร่วม ๒) ความสัมพันธ์ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชุมชน ส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ สังคม อารมณ์ กายภาพ และคุณธรรมและ ๓) ทางเลือก (Choices) ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนา นโยบาย และนำนโยบายไปประยุกต์ใช้ ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างนโยบายและการนำไปประยุกต์ใช้น้อย - กระทรวงศึกษาธิการ และทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในระดับประถมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย 	<ul style="list-style-type: none"> - องค์กรต่างทั้งภาครัฐบาลและที่ไม่ใช่รัฐบาลมีส่วนร่วมในการศึกษาพลเมือง เช่น Icvics องค์กรที่สร้างศาลฎีกา Day O'Connor สร้างนวัตกรรมเว็บไซต์และวิดีโอเกมสำหรับการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียน Close Up จัดให้ผู้เรียนในชั้นมัธยมศึกษา เดินทางสำรวจเมืองหลวงของแต่ละมณฑล เพื่อการเรียนรู้รัฐบาล และการเมือง สหรัฐอเมริกา เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้เรียนมีส่วนร่วมผ่านโครงการที่จัดขึ้นโดยครู โดยการตัดสินใจวางแผนกิจกรรมและการจัดตั้งโครงการเพื่อระดมทุน เช่น กิจกรรมสิ่งแวดล้อม และโครงการแลกเปลี่ยน เป็นต้น - การสอนสื่อทวิพลาตอ การตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร เช่น ในการเรียนรู้เกี่ยวกับเด็กในอาฟกานิสถานผู้เรียนต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเด็กในคาบูลด้วย

ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย 핀แลนด์ เยอรมนี ลิงคอล์น สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (ต่อ)

ประเทศ	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	เยอรมนี	ลิงคอล์น	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ
การมี ส่วนร่วม	<p>เพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนายั่งยืน (R&D Center on ESDI) สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล (Institute of Human Rights and Peace Studies) สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน Friedrich Ebert Stiftung โดยมีเครือข่าย ได้แก่ สถาบันนโยบายศึกษา TEACHERS as LEARNERS โครงการพัฒนาชุมชนครู ผู้เรียนรู้สู่สำนักงานสภาพัฒนาการเมืองศูนย์ติดตามประชาชาติภุชชาติไทยสำนักงาน คณะกรรมการ การเลือกตั้ง เครือข่าย ข้อมูลการเมืองไทย</p>	<p>จัดการฝึกอบรม สร้างกิจกรรมและเครือข่ายความร่วมมือ พัฒนาคณาจารย์มืออาชีพระหว่างหน่วยงาน สนับสนุนเทศบาล ในการพัฒนาเครื่องมือที่ส่งเสริมพลเมือง เช่น การผลิตสื่อที่ช่วยส่งเสริมการเป็นพลเมืองต้นรู้ เขตเทศบาล ๑๐๐ แห่ง จัดตั้งหน่วยจัดการการฝึกอบรมครู จำนวน ๓๐๐ แห่ง โดยผู้บริหารโรงเรียน เยาวชน หรือผู้แทนการบริหาร มีส่วนร่วมในการฝึกอบรมองค์กรนักเรียนถูกสร้าง ขึ้นภายในเทศบาลที่เข้าร่วมโครงการ และได้มีการจัดกิจกรรมขึ้น รวมถึงพบปะปฏิบัติเกี่ยวกับองค์การนักเรียนถูกนำเข้ามาใช้ในพระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน</p>	<p>กิจกรรมการศึกษา และกีฬา ภายใต้การดูแลของโรงเรียน เป็นต้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - มุสลินีด้านการเมือง ๖ แห่ง นำนโยบายของพรรคการเมืองต่างๆ ที่มีความหลากหลายมาให้ ความรู้กับประชาชน เช่น มุสลินีคอนราต อาเดนาัวร์ มีศูนย์การทำงาน ๑๖ แห่ง ในแต่ละมลรัฐของประเทศเยอรมนี รวมถึงจัดให้มีโครงการผ่านศูนย์ที่ตั้งอยู่ทั่วโลก ๘๐ แห่ง 	<p>ได้พบครู และ กระตุ้นให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดหาทุนและทำกิจกรรมสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - สำหรับโรงเรียน มีการให้การบ้านผู้ปกครอง เพื่อช่วยพัฒนาบุตรหลานของตน 		

ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (ต่อ)

ประเทศ หัวข้อ	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	เยอรมนี	สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ
การมีส่วนร่วม	(Thailand Political Database) มูลนิธิอินเทอร์เน็ต ร่วมพัฒนาไทยองค์การ กระจายเสียงและแพร่ ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย Siam Intelligence Unit สำนักข่าวอิศรา และ มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา	- สถาบันต่างๆมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา พลเมือง เช่น eDemocracy พัฒนาโดยโครงการ สิ่งแวดล้อมและการมี ส่วนร่วมออนไลน์แห่ง ชาติ (The National e-Participation Environment Project) เพื่ออำนวยความสะดวก การต่อกันในการ ได้ต่อระหว่าง พลเมือง องค์กรไม่แสวงหาผล กำไร รัฐบาลกลางและ รัฐบาลท้องถิ่นในการ ตัดสินใจ และการให้ ข้อมูลย้อนกลับออนไลน์ - หน่วยงานต่างๆเข้ามา มีส่วนร่วมเกี่ยวกับการ ศึกษาพลเมือง เช่น กระทรวงต่างๆถูกนำ เข้าสู่ยุทธศาสตร์ของ NGO โดยรัฐบาลกลาง จัดทำกรให้คำแนะนำ ในรูปแบบออนไลน์ เป็นต้น				

ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (ต่อ)

ประเทศ หัวข้อ	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	เยอรมนี	สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ
การ สนับสนุน ส่งเสริม	<p>หลายภาคส่วนสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาพลเมืองได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> • สถาบันพระปกเกล้า ดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง • สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองให้ควมรู้ด้านพลเมือง • ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย สนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาพลเมือง 	<p>- โรงเรียนสนับสนุนแผนการสอนของครูของพลเมืองและในการแบ่งกลุ่มขององค์กรต่างๆในโรงเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ภายใต้งานของกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการทำงานในรัฐบาลกลางหรือหน่วยงานรัฐ เป็นต้น - ในระดับยุโรป หน่วยงานกลางสำหรับศึกษาพลเมืองร่วมมือกับองค์กรต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นยุโรป ในการกระตุ้นการศึกษาพลเมืองและเพื่อให้เข้าใจในระดับนานาชาติ เช่น โครงการ Europe 14 14 จัดขึ้นโดยความร่วมมือของหน่วยงานกลาง สำหรับการศึกษาพลเมืองมูลนิธิ คอรัเจอร์ โรเบิร์ตของสหพันธ์และผู้สนับสนุนรายอื่น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนหาอัตลักษณ์แห่งชาติและเพื่อความ เป็นยุโรปสมัยใหม่ เป็นต้น 	<p>ประเทศสิงคโปร์สนับสนุนส่งเสริมการทำงานร่วมกันทางสังคมผ่านค่านิยม</p> <ul style="list-style-type: none"> - การสนับสนุนการมีส่วนร่วมกับพลเมืองขององค์กรของรัฐที่มีเยาวชนในสิ่งที่เป็นองค์กรเหล่านั้น ได้แก่ มูลนิธิฮาลอเลน และสมาคมการเคลื่อนไหวของเยาวชน 	<p>- หน่วยงานต่างๆในสหรัฐอเมริกามีความพยายามส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ออนไลน์ในโรงเรียนวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยในการสอนในด้านต่างๆ ได้แก่ นวัตกรรมผู้ประกอบการ การเสวนาภายใต้ความแตกต่าง การเรียนรู้โลกและการเลือกตั้ง การเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน และการมีส่วนร่วม คำแนะนำสำหรับงานสาธารณะ</p>	<p>- ในการสอนสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาพลเมืองประเทศอังกฤษ สภาและสมาคม ภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่างๆให้การสนับสนุนส่งเสริม เช่น สมาคมการสอนพลเมือง (สภาที่ให้ความช่วยเหลือครูในการสอนหน้าที่พลเมือง) วิทยาลัยแห่งชาติ (ผลิตสื่อออนไลน์) วิทยาลัยพัฒนาช่วยให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน เป็นต้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - สมาคมสำหรับการสอนพลเมือง (Association for Citizenship Teaching: ACT) จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ เพื่อสนับสนุนการสอนพลเมืองและสร้างความเข้าใจในวิชาพลเมือง โดยมีครูและนักปฏิบัติเข้าร่วมเป็นสมาชิก 	

ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (ต่อ)

ประเทศ หัวข้อ	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	เยอรมนี	สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ
การจัด กิจกรรม การเรียนรู้	<ul style="list-style-type: none"> - จัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการฝึกปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งในและนอกห้องเรียน - ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมของสถานศึกษาที่มีการเชื่อมโยงกับท้องถิ่น สังคมภายนอก กิจกรรมพลเมืองในท้องถิ่น เช่น การให้ผู้เรียนเสนอปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ หาวิธีการในการแก้ปัญหา - การเรียนรู้แบบสร้างแรงบันดาลใจ การสอนโดยใช้วิธีระดมความคิดของบุคคลเป็นสื่อ - ส่งเสริมการอ่านที่สามารดสะท้อนให้เห็นแนวคิดเชิงจริยธรรม - การจัดกิจกรรมการสอนภาคปฏิบัติแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 	<ul style="list-style-type: none"> - โครงการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของเยาวชน เพื่อป้องกันการลดความสำคัญของการชนและกระตุ้นการมีส่วนร่วม โดยดำเนินงานผ่านรูปแบบ ๒๘ รูปแบบในเขตเทศบาล ๗๐ เขต - สถานเยาวชนและรัฐสภาเยาวชนได้ถูกจัดตั้งขึ้น - ศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ได้จัดตั้งโครงการการพัฒนาสำหรับกิจกรรมชมรมเพื่อเป็นช่องทางในการจัดการที่ส่งผลกระทบต่อเมืองมีส่วนร่วมทางภาษาผู้ใหญ่ - ฟินแลนด์เปิดโครงการให้ความช่วยเหลือโดยเชื่อมโยงข้อมูลการศึกษาพลเมืองทั้งหมดไว้บนอินเทอร์เน็ต และจัดให้มีการฝึกอบรมครูสำหรับการศึกษาเครือข่าย 	<ul style="list-style-type: none"> - หน่วยงานกลางสำหรับการศึกษาพลเมืองจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เน้นการใช้สื่อสังคมออนไลน์และด้วยกัน เช่น โครงการ Votematch Europe - โครงการไทวดผ่านเว็บไซต์ที่เป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้ออกเสียงตัดสินใจในเรื่องการเมืองยุโรป - โครงการ Hiphapigland เว็บไซต์ภาษาอังกฤษที่จัดการศึกษาพลเมืองสำหรับเด็ก เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดกิจกรรมเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่ยึดกระบวนการเป็นหลัก เช่น กิจกรรมการสนทนา การเรียนรู้ด้วยการทำงานร่วมกัน การสะท้อนกลับ การชี้แจงกระบวนการตั้งคำถาม - ส่งอิทธิพล การคิด ซ้ำๆ การทำงานเป็นกลุ่ม กระบวนการหมุนเวียน การเล่นเกม และการสอนคณิตศาสตร์นอกห้องเรียน เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แตกต่างกันไปในแต่ละรัฐและโรงเรียน มีแนวทาง เช่น จัดสถานการณ์ โดยให้ผู้เรียนเป็นตัวแทนห้อง จัดให้มีการไทวดในกาประชุมสภา เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมเรียนรู้ที่หลากหลายมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการศึกษาพลเมือง เช่น โครงการ Europe-WideHealthy Lifestyle และโครงการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม - โครงการ Current Events หรือ Views On The News - Noticeboards โดยให้ผู้เรียนเขียนความคิดเห็นในหัวข้อข่าวและอภิปรายความคิดเห็น เป็นต้น

ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (ต่อ)

ประเทศหัวข้อ	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	เยอรมนี	สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ
การประเมินผล	<ul style="list-style-type: none"> - รูปแบบทางการและไม่ใช่ทางการ - รูปแบบทางการ ได้แก่ แบบทดสอบ ประเมินผลสัมฤทธิ์ และเปรียบเทียบก่อนและหลัง - รูปแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ของผู้เรียน การสังเกต และการสัมภาษณ์ - ครูพิจารณาคุณภาพของงานตามความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของการศึกษาพลเมือง 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีการทดสอบระดับชาติสำหรับผู้เรียน ยกเว้นการทดสอบเพื่อเข้าเป็นนักศึกษาระดับสูงในวงกว้างของนักศึกษาในระดับที่สอง - การศึกษาระดับที่สองตอนปลาย (กำหนดเกณฑ์การประเมินโดยคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ) - ครูมีหน้าที่ประเมินผู้เรียนในวิชาที่สอบบนพื้นฐานของวัตถุประสงค์ของหลักสูตร - โรงเรียนในวิชาที่สอบวัดประสพผลของหลักสูตร - โรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบผสม ความก้าวหน้าของผู้เรียนถูกรายงานในตอนที่ออกใบประกาศนียบัตร - ละครถึงความก้าวหน้าของผู้เรียนถูกจัดทำขึ้นในโรงเรียนระดับที่สองตอนปลาย ครูไม่จำเป็นต้องได้รับการอนุมัติหรือการประเมินจากคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 	<ul style="list-style-type: none"> - การวัดและประเมินผลขึ้นอยู่กับผู้ดำเนินการศึกษา สำหรับในบางแห่งที่มีการประเมินภายในเน้นการนำโครงการและการมีส่วนร่วมไปประยุกต์ใช้จริง - กรอบการประเมินผลปรากฏอยู่ในหลักสูตร ๑๖ แห่ง - มาตรฐานการศึกษาโดยรวมถูกจัดทำขึ้นในการประชุมกรรมการระดับรัฐว่าการกระทรวงกิจการและการศึกษาและวัฒนธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - รูปแบบการประเมินในหลักสูตรศึกษาศาสตร์และเมืองได้แก่ การประเมินตนเอง การประเมินโดยเพื่อน และการประเมินโดยผู้สอน - เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ Checklists Rubrics Journals และ ตัวชี้วัดพฤติกรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - ในการประเมินผล ผู้เรียนในระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา การให้คะแนนพลเมืองจัดทำขึ้นพร้อมกับรายวิชา - คะแนนในรายวิชาที่ไป โดยกรมการศึกษาสหรัฐอเมริกา รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความรู้พลเมืองของผู้เรียนผ่านการสำรวจและการประเมิน เช่น การทดสอบ Naep Civics Exam ในระดับ K4 (ประถมศึกษาปีที่ ๓ หรือ ๔) K8 (ประถมศึกษาปีที่ ๘ หรือมัธยมศึกษาตอนต้น หรือมัธยมศึกษาปลาย) และ K12 (มัธยมศึกษาปลาย) 	<ul style="list-style-type: none"> - การประเมินถูกรวมไว้ในบทเรียน ผู้เรียนมีหน้าที่สะท้อนเพื่อน ครูให้ผลสะท้อนกลับแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับคุณภาพงานของผู้เรียนโดยรวม โดยไม่ให้ความสนใจในกระบวนการประเมิน - ในกระบวนการประเมินอย่างเป็นทางการหรือการรายงานผลการเรียนและความก้าวหน้าของผู้เรียนในวิชาพลเมือง - ในบางโรงเรียน ครูประเมินความเข้าใจในวิชาพลเมืองด้วยวิธีการอื่น พ่อแม่ ผู้ปกครองได้รับรายงานวิชาพลเมืองร่วมกับวิชาทั่วไป - แนวทางในการประเมินมาจากตัวอย่างการประเมินกิจกรรมผู้เรียนในระดับการศึกษาที่ ๓ ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ของ Qualifications and Curriculum Authority

ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (ต่อ)

ประเทศ	หัวข้อ	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	เยอรมนี	สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ
จุดเด่น	<p>๑) มีกฎหมายการศึกษาที่กำหนดให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ยึดหลักการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา</p> <p>๒) กำหนดหลักสูตร และวิชาหน้าที่พลเมืองในทุกระดับการศึกษาที่สอดคล้องกับสถานการณ์การศึกษาระดับประถมศึกษา</p> <p>๓) กำหนดค่านิยม ๑๒ ประการ เป็นแนวปฏิบัติของคนไทย</p> <p>๔) กำหนดจุดประสงค์ของการสร้างความเป็นพลเมืองที่สอดคล้องกับค่านิยม</p> <p>๕) สถาบันการศึกษาจัดทำโครงการจัดการศึกษา</p> <p>๖) กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา</p> <p>๗) กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา</p> <p>๘) กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา</p> <p>๙) กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา</p> <p>๑๐) กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา</p> <p>๑๑) กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา</p> <p>๑๒) กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา</p> <p>๑๓) กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา</p> <p>๑๔) กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา</p> <p>๑๕) กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา</p> <p>๑๖) กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา</p> <p>๑๗) กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา</p> <p>๑๘) กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา</p> <p>๑๙) กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา</p> <p>๒๐) กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา</p>	<p>๑) จัดลำดับความสำคัญ ของนโยบายการศึกษา ทบอบสี่ปี</p> <p>๒) เน้นค่านิยม มากกว่าปรัชญา</p> <p>๓) เน้นค่านิยมมากกว่าการรักชาติ</p> <p>๔) เน้นวิถีการมากกว่าแนวคิดของชาติ</p> <p>๕) รูปแบบข้ามหลักสูตร</p> <p>๖) บูรณาการใน ระดับประถมศึกษา</p> <p>๗) เน้นการพัฒนาขีดความสามารถของบุคคล</p> <p>๘) เน้นการพัฒนาขีดความสามารถของบุคคล</p> <p>๙) เน้นการพัฒนาขีดความสามารถของบุคคล</p> <p>๑๐) เน้นการพัฒนาขีดความสามารถของบุคคล</p> <p>๑๑) เน้นการพัฒนาขีดความสามารถของบุคคล</p> <p>๑๒) เน้นการพัฒนาขีดความสามารถของบุคคล</p> <p>๑๓) เน้นการพัฒนาขีดความสามารถของบุคคล</p> <p>๑๔) เน้นการพัฒนาขีดความสามารถของบุคคล</p> <p>๑๕) เน้นการพัฒนาขีดความสามารถของบุคคล</p> <p>๑๖) เน้นการพัฒนาขีดความสามารถของบุคคล</p> <p>๑๗) เน้นการพัฒนาขีดความสามารถของบุคคล</p> <p>๑๘) เน้นการพัฒนาขีดความสามารถของบุคคล</p> <p>๑๙) เน้นการพัฒนาขีดความสามารถของบุคคล</p> <p>๒๐) เน้นการพัฒนาขีดความสามารถของบุคคล</p>	<p>๑) ระบบการศึกษาทวิภาคี</p> <p>๒) มีกระทรวงศึกษาธิการ</p> <p>๓) มลรัฐสามารถส่งผ่านกฎหมายและหลักสูตร</p> <p>๔) พัฒนาการศึกษานำไปสู่นวัตกรรม</p> <p>๕) แนวคิดของความเป็นพลเมือง</p> <p>๖) บูรณาการการจัดการเรียนการสอนในวิชา</p> <p>๗) บูรณาการการจัดการเรียนการสอนในวิชา</p> <p>๘) บูรณาการการจัดการเรียนการสอนในวิชา</p> <p>๙) บูรณาการการจัดการเรียนการสอนในวิชา</p> <p>๑๐) บูรณาการการจัดการเรียนการสอนในวิชา</p> <p>๑๑) บูรณาการการจัดการเรียนการสอนในวิชา</p> <p>๑๒) บูรณาการการจัดการเรียนการสอนในวิชา</p> <p>๑๓) บูรณาการการจัดการเรียนการสอนในวิชา</p> <p>๑๔) บูรณาการการจัดการเรียนการสอนในวิชา</p> <p>๑๕) บูรณาการการจัดการเรียนการสอนในวิชา</p> <p>๑๖) บูรณาการการจัดการเรียนการสอนในวิชา</p> <p>๑๗) บูรณาการการจัดการเรียนการสอนในวิชา</p> <p>๑๘) บูรณาการการจัดการเรียนการสอนในวิชา</p> <p>๑๙) บูรณาการการจัดการเรียนการสอนในวิชา</p> <p>๒๐) บูรณาการการจัดการเรียนการสอนในวิชา</p>	<p>๑) ครอบคลุมพลเมือง เป็นศูนย์กลางระบบ การศึกษาของประเทศ เน้นผลลัพธ์ผู้เรียน</p> <p>๒) นำหลักการศึกษามาประยุกต์ใช้ เน้นสมรรถนะพลเมือง</p> <p>๓) คำนึงร่วมกันของทุกคนในประเทศ เกิดเอกภาพ</p> <p>๔) บูรณาการในวิชา และความรู้</p> <p>๕) จัดการศึกษาโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ</p> <p>๖) บูรณาการในวิชา และความรู้</p> <p>๗) บูรณาการในวิชา และความรู้</p> <p>๘) บูรณาการในวิชา และความรู้</p> <p>๙) บูรณาการในวิชา และความรู้</p> <p>๑๐) บูรณาการในวิชา และความรู้</p> <p>๑๑) บูรณาการในวิชา และความรู้</p> <p>๑๒) บูรณาการในวิชา และความรู้</p> <p>๑๓) บูรณาการในวิชา และความรู้</p> <p>๑๔) บูรณาการในวิชา และความรู้</p> <p>๑๕) บูรณาการในวิชา และความรู้</p> <p>๑๖) บูรณาการในวิชา และความรู้</p> <p>๑๗) บูรณาการในวิชา และความรู้</p> <p>๑๘) บูรณาการในวิชา และความรู้</p> <p>๑๙) บูรณาการในวิชา และความรู้</p> <p>๒๐) บูรณาการในวิชา และความรู้</p>	<p>๑) รัฐบาลท้องถิ่นกำหนด หลักสูตรการศึกษา</p> <p>๒) จัดทำมาตรฐานกลาง หลักสูตรหรือแนวทาง การจัดการศึกษามาประยุกต์ใช้</p> <p>๓) จัดตั้งศูนย์การศึกษา หน้าที่พลเมือง มีหน้าที่จัดทำมาตรฐานแห่งชาติสำหรับพลเมือง และรัฐบาล</p> <p>๔) จัดทำพระราชบัญญัติ เพื่อฝึกอบรม เพิ่มคุณภาพเนื้อหา</p> <p>๕) หลักสูตร การประเมิน และกาวิจัยของครู ผู้สอนได้รับอิสระในการสอนหลักสูตร</p> <p>๖) หลักสูตรเน้นการเรียน สำหรับใช้ในห้องเรียน</p> <p>๗) หลักสูตรเน้นการเรียน สำหรับใช้ในห้องเรียน</p> <p>๘) หลักสูตรเน้นการเรียน สำหรับใช้ในห้องเรียน</p> <p>๙) หลักสูตรเน้นการเรียน สำหรับใช้ในห้องเรียน</p> <p>๑๐) หลักสูตรเน้นการเรียน สำหรับใช้ในห้องเรียน</p> <p>๑๑) หลักสูตรเน้นการเรียน สำหรับใช้ในห้องเรียน</p> <p>๑๒) หลักสูตรเน้นการเรียน สำหรับใช้ในห้องเรียน</p> <p>๑๓) หลักสูตรเน้นการเรียน สำหรับใช้ในห้องเรียน</p> <p>๑๔) หลักสูตรเน้นการเรียน สำหรับใช้ในห้องเรียน</p> <p>๑๕) หลักสูตรเน้นการเรียน สำหรับใช้ในห้องเรียน</p> <p>๑๖) หลักสูตรเน้นการเรียน สำหรับใช้ในห้องเรียน</p> <p>๑๗) หลักสูตรเน้นการเรียน สำหรับใช้ในห้องเรียน</p> <p>๑๘) หลักสูตรเน้นการเรียน สำหรับใช้ในห้องเรียน</p> <p>๑๙) หลักสูตรเน้นการเรียน สำหรับใช้ในห้องเรียน</p> <p>๒๐) หลักสูตรเน้นการเรียน สำหรับใช้ในห้องเรียน</p>	<p>๑) จัดการศึกษาพลเมือง จากธรรมเนียมปฏิบัติ และจริยธรรม</p> <p>๒) จัดทำกรอบหลักสูตร แห่งชาติสำหรับพลเมือง เป็นกรอบการจัดการ ศึกษาของสถานศึกษา</p> <p>๓) บูรณาการการศึกษา พลเมืองข้ามหลักสูตร จัดกิจกรรมและการ ประชุม กิจกรรมข้าม หลักสูตรและ ประสานงานกับโรงเรียน</p> <p>๔) การมีส่วนร่วมของทุก ภาคส่วน ผ่านกิจกรรม หรือโครงการอย่างไม่เป็นทางการ</p> <p>๕) ครูมีทักษะในการตั้งคำถามและแสดงความ คิดเห็น</p> <p>๖) ครูให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาพลเมือง เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิด</p>	

ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (ต่อ)

ประเทศ	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	เยอรมนี	สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ
จุดเด่น	<p>๖) หลักสูตรเน้นระบบกฎหมายและศาลความเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างและกลุ่มชาติพันธุ์ ระบบรัฐสภาและรัฐบาล การเลือกตั้ง เศรษฐกิจ การแก้ปัญหาความขัดแย้ง</p> <p>๗) ผู้บริหารและครูต้องได้รับใบอนุญาต ประกอบวิชาชีพ ถูกกำกับและควบคุม โดยองค์กรวิชาชีพ (ครูสภา)</p>	<p>มีคุณลักษณะของอาจารย์ สามารถทำวิจัยได้ พัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง มีพื้นฐานคุณธรรมจริยธรรมขั้นสูง</p> <p>๘) ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ ไม่มีหน้าที่ในการสอน มีความรับผิดชอบที่ตรงสอไปได้</p> <p>๑๐) จัดตั้งสมาคมประวัติศาสตร์และครูพลเมือง เพื่อจัดทำแนวทางการสอนสำหรับครู</p> <p>๑๑) ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ครอบครัวยุติธรรม ทำงานใกล้ชิดกับโรงเรียน จัดตั้งองค์กรครอบครัวที่มีกิจกรรมเชิงพลเมือง โรงเรียนเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครองร่วมพัฒนาหลักสูตร และติดตามประเมินผล</p>	<p>การประเมิน กรอบการประเมินปรากฏอยู่ในเมลรัฐทุกแห่ง มีความหลากหลายตามบริบทของรัฐ</p>	<p>๖) นโยบายการศึกษาไม่เน้นโครงสร้าง เน้นการบำรุงรักษาและเพิ่มคุณภาพของบุคลากรการศึกษา เป็นสำคัญ</p> <p>๗) มีสถาบันที่จัดการศึกษาครูแห่งเดียว ส่งผลให้เกิดเอกภาพในการผลิตครูที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ</p> <p>๘) โรงเรียนถูกจัดกลุ่มทางภูมิศาสตร์เพื่อให้บริการสนับสนุนท้องถิ่นที่ช่วยกำหนดการนำไปประยุกต์ใช้ของหลักสูตร และสามารถเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนได้</p> <p>๙) ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการนิยามอัตลักษณ์ และมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เกิดความสัมพันธ์ไตรภาคี มีการเชื่อมโยงและการนำนโยบายไปประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่อง</p> <p>๑๐) มีความแตกต่างในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่งน้อยมาก</p>	<p>๗) องค์กรต่างมีส่วนร่วมในการศึกษาพลเมือง ในระบบการกระจายอำนาจสู่โรงเรียน</p>	<p>อย่างมีวิจากรณญาณและอิสระ สนับสนุนความรู้ของสิทธิพลเมืองและความรับผิดชอบ</p> <p>๗) ครูทำงานเป็นทีม เพื่อวางแผนการสอนและนำเนื้อหาพลเมืองไปประยุกต์ใช้ โดยมีภาระรับผิดชอบประสงคในวิชาหลัก</p> <p>๘) โรงเรียนจัดฝึกอบรมให้กับครูเพื่อสร้างความมั่นใจ พัฒนาทักษะและวิธีการในการจัดการเรียนการสอนพลเมือง</p>

สรุป

จากการศึกษาการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐฟินแลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐสิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ พบว่า การพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองของแต่ละประเทศ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านกิจกรรมประชาธิปไตยและการฝึกปฏิบัติ เป็นไปตามบริบทและสถานการณ์ของแต่ละประเทศ มีหลักสูตรด้านความเป็นพลเมืองเป็นการเฉพาะ ที่ต่างมุ่งให้พลเมืองของตนมีความรอบรู้และตื่นรู้ ในระบอบประชาธิปไตย เคารพกฎหมายและนิติรัฐ สันติวิธี รู้จักสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบ มีความเป็นชาติ และคำนึงถึงอัตลักษณ์ของประเทศ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีจิตอาสา และค่านิยมร่วม มีความสามารถในการจัดการการเงินและวางแผนชีวิตในการดำรงตนในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการให้หลักสูตรวิชาพลเมืองเป็นแกนกลางของการเรียนรู้วิชาอื่นๆ ที่ต่างต้องมุ่งสู่ความเป็นพลเมืองของชาตินั้นๆ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในวิถีการสร้างความเป็นพลเมืองจากทุกภาคส่วนการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการฝึกปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณวิธีการสำคัญคือ การฝึกการโต้แย้งทั้งประเด็นสังคมและการเมืองอย่างมีเหตุผล รวมทั้งการฝึกปฏิบัติให้เกิดการเรียนรู้จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของความเป็นพลเมืองที่ดีในวิถีประชาธิปไตย การประเมินผลเชิงพฤติกรรม มีองค์กรและหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบ ด้านการศึกษาพลเมืองเป็นการเฉพาะในบางประเทศ ครูและผู้บริหารตระหนักในบทบาทหน้าที่ของความเป็นพลเมืองและผู้จัดการเรียนรู้ด้านความเป็นพลเมือง ชุมชนและสังคมให้ความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในรูปแบบต่างๆ

๒.๓ ประเด็นที่สมควรนำเป็นข้อเสนอแนะนโยบายการศึกษา เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

จากการศึกษาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง แนวคิดทฤษฎีและการปฏิบัติทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐฟินแลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐสิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ ที่ได้กล่าวมา พบประเด็นที่สมควรนำเป็นข้อเสนอแนะนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ทั้งที่เป็นประเด็นที่ปฏิบัติอยู่แล้วและสมควรกำหนดเป็นนโยบายภายใต้ชัดเจนและเข้มแข็งขึ้น รวมทั้งประเด็นที่เป็นบทเรียนของต่างประเทศที่สมควรนำมาประยุกต์เข้ากับบริบทในการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย โดยบูรณาการประเด็นข้อเสนอตามกรอบแนวคิดและข้อค้นพบ ดังนี้

๑. การพัฒนาหลักสูตรให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ มีพฤติกรรมหรือความประพฤติและค่านิยมร่วม มีวินัย กล้าคิดกล้าแสดงออกบนพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรม เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น มีความตระหนักและรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ชุมชน สังคม ประเทศชาติ เป็นพลเมืองของท้องถิ่น/ชุมชน พลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลโลกที่ดีในระบอบประชาธิปไตย สอดคล้องกับยุคสมัย โดยให้มีการเรียนรู้เรื่องของความเป็นพลเมืองในทุกระดับการศึกษาทั้งนี้

- ระดับปฐมวัยเน้นการเตรียมความพร้อมที่จะเรียนรู้ความเป็นพลเมืองและเติบโตตามช่วงวัยทั้งด้านร่างกายและจิตใจ บนพื้นฐานของความรักความอบอุ่นของครอบครัวและครู

- ระดับประถมศึกษาเน้นความรู้ ทักษะและเจตคติพื้นฐานของการดำรงตนในวิถีประชาธิปไตย สารวิชาที่ควรเรียนรู้ ได้แก่ สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบต่อความเป็นพลเมืองที่บูรณาการคุณธรรมจริยธรรม ภาษาไทย สังคม คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปะกีฬาและสุขศึกษา เทคโนโลยีและการสื่อสาร โดยเน้นทักษะพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ทักษะชีวิตและอาชีพ นวัตกรรมและการเรียนรู้ สารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี

- ระดับมัธยมศึกษาเน้นความรู้ทักษะ และเจตคติ เพื่อเป็นฐานของการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ และการดำรงชีวิตในวิถีประชาธิปไตย สารวิชาที่ควรเรียนรู้ ได้แก่ สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบต่อความเป็นพลเมืองที่บูรณาการกับคุณธรรมจริยธรรม ภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม เพศศึกษา การงานและอาชีพ โดยเน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ นวัตกรรมและการเรียนรู้ ทักษะชีวิตและอาชีพ สารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี

- การอาชีวศึกษาเน้นสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อประกอบอาชีพในสังคมประชาธิปไตย ที่บูรณาการในทุกวิชาโดยเน้นทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต นวัตกรรมการคิดวิเคราะห์ สารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี

- การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย เน้นสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของความเป็นพลเมือง ที่บูรณาการความรู้สามัญและอาชีพทั้งหลักสูตรระยะยาวและระยะสั้น เพื่อเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ ตามบริบทผู้เรียนรวมทั้งหลักสูตรระยะสั้นการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองตามความต้องการเฉพาะ

- ระดับอุดมศึกษาเน้นสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของความเป็นพลเมืองและความรับผิดชอบต่อที่มีต่อสังคมและประเทศชาติเชิงลึกในทุกหลักสูตรการเรียนรู้โดยบูรณาการเข้ากับทุกวิชา ที่ต้องสอดแทรกเรื่องของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้จากการปฏิบัติที่สื่อสารสู่สังคม ในระดับปริญญา รวมทั้งหลักสูตรเฉพาะตามความต้องการของหน่วยงานและการศึกษาค้นคว้า การปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาเชิงลึกจนนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ พัฒนาและหาทางออกให้กับประเทศชาติได้ในระดับบัณฑิตศึกษา

๒. การกำหนดหลักสูตรเพื่อการพัฒนาพลเมืองให้เป็นหลักสูตรแกนกลางการพัฒนาการเรียนรู้ที่บูรณาการในทุกวิชา เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ภายใต้แนวคิดด้านอัตลักษณ์ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงสู่ชุมชนของผู้เรียน และการมีทางเลือก (สิงคโปร์ เยอรมนี)

๓. การส่งเสริมให้เกิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบการศึกษา โดยยึดกระบวนการเป็นสำคัญ เป็นการเรียนรู้เชิงรุกให้เกิดการคิดวิเคราะห์ ตั้งคำถาม ฝึกปฏิบัติ จนเกิดความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่นการสวมบทบาทสมมติ การแสดงละคร การสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ การทำงานร่วมกันและกระบวนการกลุ่ม การสะท้อนกลับ การชี้แจงทำความเข้าใจร่วมกัน เป็นต้น (สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา ฟินแลนด์)

๔. การส่งเสริมให้เกิดการผลิต พัฒนา และประเมินครู ดังนี้

๑) จัดหลักสูตรการเรียนรู้ในสถาบันผลิตครู ให้มีการเรียนรู้เรื่องของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการสร้างความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในระดับและประเภทเกิดความรู้ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติในการจัดการเรียนรู้ และเป็นต้นแบบในการประพฤติปฏิบัติตนในความเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย

๒) สำหรับครู ที่ไม่ได้ผ่านสถาบันผลิตครู หรือไม่เคยได้รับการเรียนรู้ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง จะต้องผ่านการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองทั้งโดยการพัฒนาในงาน การฝึกอบรม หรือการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง รวมทั้งกระตุ้น ส่งเสริมให้ครูติดตามและเรียนรู้นวัตกรรมทั้งในและต่างประเทศเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (สิงคโปร์)

๓) สำหรับครู ที่ไม่ได้มีอาชีพครูในสถานศึกษา ซึ่งเป็นครูในสถาบันสังคม ได้แก่ ครอบครัว/พ่อแม่ผู้ปกครอง ครูพระ/ครูสอนศาสนา ครูภูมิปัญญา ครูตามอัธยาศัย ครูสื่อ เป็นต้น รัฐควรส่งเสริมทั้งทางตรงและทางอ้อมให้ครูดังกล่าวมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดีในการ

ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ การเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยแก่เด็ก เยาวชน และประชาชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการสนับสนุนเงินในการจัดกิจกรรม การให้ความรู้ การให้รางวัล เมื่อกระทำความดี เป็นต้น

๔) เพิ่มเกณฑ์การประเมินครูเพื่อเลื่อนวิทยฐานะ หรือการดำรงตำแหน่ง ให้มีเรื่องของกิจกรรมการสร้างความเป็นพลเมือง การประพฤติปฏิบัติตน และการพัฒนาวิชาชีพความเป็นพลเมือง เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการประเมินด้วย

๕. ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำ มีคุณลักษณะและพฤติกรรม เป็นต้นแบบของความเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย อำนวยความสะดวก ประสานส่งเสริม และติดตามผลการจัดการเรียนรู้ของครูและผู้เรียนเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ตลอดจนสร้างเครือข่ายในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน ชุมชน และสังคมที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเหลือในด้านระดมทรัพยากรทั้งด้านเงินทุนและทรัพยากรบุคคล ในการสร้างและปลูกฝังการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๖. การสนับสนุนกิจกรรมและให้ความรู้แก่ครอบครัว/พ่อแม่ผู้ปกครอง ให้เป็น ๑) ครอบครัวที่จะเป็นผู้สร้างเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองที่ดี ที่ต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและสังคมควบคู่กันไป และ ๒) ให้มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติและค่านิยมของการเป็นพลเมืองที่ดี เป็นต้นแบบของบุตรหลานในการดำรงชีวิตในวิถีประชาธิปไตย ผู้ปกครองมีหน้าที่ร่วมกับโรงเรียนในการให้ความรู้แก่บุตรหลาน และการมีส่วนร่วม (เยอรมนี สหรัฐอเมริกา ฟินแลนด์ อังกฤษ ไทย)

๗. การส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมและรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชนให้เกิดความตระหนักและรับผิดชอบต่อกัน ชุมชนและสังคมที่ดำรงอยู่ เอาใจใส่สอดส่องดูแล ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน รักษาทรัพย์สินและสมบัติส่วนกลางของชุมชน ยึดมั่นและผดุงคุณธรรมจริยธรรม ศีลธรรม วัฒนธรรมประเพณีและความดีงาม ซื่อสัตย์ ประกอบอาชีพสุจริต เคารพสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน การเสียภาษี การเคารพกฎจราจร ฯลฯ เป็นต้นแบบการเรียนรู้ความเป็นกลุ่มพลเมืองที่ดีในวิถีประชาธิปไตย (เยอรมนี สหรัฐอเมริกา อังกฤษ)

๘. การส่งเสริมให้บุคลากรและหน่วยงานของรัฐปฏิบัติตามภารกิจของหน่วยเต็มตามศักยภาพเพื่อสนับสนุนการสร้างพลเมือง ที่เกี่ยวข้องทั้งด้านการจัดการศึกษาโดยตรง การอำนวยความสะดวกและสนับสนุนการศึกษา การจัดสรรงบประมาณ การติดตามการดำเนินงาน การสนับสนุนส่งเสริมความเป็นพลเมืองผ่านกระบวนการของหน่วยงานโดยธรรมาภิบาลให้ประชาชนปฏิบัติตน เคารพสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบ มีวินัย ซื่อสัตย์ ภายใต้ภารกิจของหน่วยงานนั้นๆ เช่น การเสียภาษี (กรมสรรพากร) การเสียค่าปรับ (ค่าน้ำ ไฟฟ้า ประปา) การใช้สิทธิเลือกตั้ง (กกต.) การเคารพกฎจราจร การใส่หมวกกันน็อค (ตำรวจ) เป็นต้น

๙. การส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นพลเมืองทั้งใน ส่วนของผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ และผู้ติดตามตรวจสอบการเรียนรู้เพื่อ ความเป็นพลเมือง ทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการ เรียนรู้ตลอดชีวิต (สหรัฐอเมริกา ฟินแลนด์ อังกฤษ สิงคโปร์ ไทย)

๑๐. การส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ปฏิบัติภารกิจหน้าที่ความ รับผิดชอบที่มีต่อประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีศักยภาพ ทั้งโดยการบริหารจัดการและปกครองดูแล ประชาชนในท้องถิ่นภายใต้หลักธรรมาภิบาล ผดุงไว้ซึ่งคุณธรรม การจัดสรรงบประมาณที่จำเป็นต่อ การพัฒนาความเป็นพลเมืองในท้องถิ่นและโดยเฉพาะการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ (สหรัฐอเมริกา ฟินแลนด์ อังกฤษ สิงคโปร์ ไทย)

๑๑. การส่งเสริมสนับสนุนองค์กร/สถาบันสังคมอื่นๆให้ดำรงบทบาทหน้าที่โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีขององค์กรและสถาบันที่มีต่อเด็ก เยาวชนและประชาชนอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

๑) องค์กร/สถาบัน ที่ไม่แสวงหากำไร เช่น มูลนิธิ สมาคม ชมรม พิพิธภัณฑ์ ศูนย์เรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ เป็นต้น จัดกิจกรรมตามภารกิจ และให้ความรู้ต่อเด็ก เยาวชนและประชาชนใน รูปแบบต่างๆ ที่สอดคล้องกับคุณสมบัตินและพฤติกรรมความเป็นพลเมืองที่ได้อย่างต่อเนื่อง การจัดมุมให้ ความรู้เรื่องความเป็นพลเมือง เป็นต้น

๒) องค์กรที่แสวงหากำไร เช่น บริษัท ศูนย์การค้าอเนกประสงค์ สถานประกอบการ ฯลฯ ให้มีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีโดยการกระทำเป็นต้นแบบ เช่น การเสียภาษีที่ถูกต้อง การไม่เอาไรต์เอาเปรียบผู้บริโภค การบริจาคเพื่อสังคม ความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า การเคารพสิทธิของ ลูกค้า การจัดมุมให้ความรู้สิทธิและหน้าที่ของความเป็นพลเมืองและลูกค้า เป็นต้น

๓) สถาบันศาสนา ส่งเสริมให้เน้นบทบาทในการยกระดับและพัฒนาจิตใจของ ศาสนิกชน เด็ก เยาวชนและประชาชน ผดุงไว้ซึ่งศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมอันดีงามของความเป็น พลเมืองที่ดี

๑๒. การส่งเสริมให้สื่อมวลชนผู้เปรียบเสมือนครูผู้ให้ความรู้แก่ประชาชน ๑) ดำรงตนบน พื้นฐานของจรรยาบรรณที่ดีงาม และ ๒) มีบทบาทในการสร้างความเป็นพลเมืองโดยเป็นกลไก สร้างความรู้ในเรื่องความเป็นประชาธิปไตยให้กับประชาชน ที่ประชาชนสามารถเลือกรับข้อมูล ข่าวสารได้ในลักษณะสื่อสารสองทาง ทั้งการรับข่าวสารและการส่งข่าวสาร สามารถซักถามข้อสงสัย แสดงความคิดเห็นได้ ให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว เกิดเป็นประโยชน์และคุณค่าต่อการสร้าง ความเป็นพลเมือง

๑๓. การส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการเรียนรู้ในสังคมประชาธิปไตย มีความเป็นเจ้าของร่วมกัน ทั้งด้าน ๑) นโยบาย ๒) การพัฒนาการเรียนรู้ ได้แก่ การเสนอ

ความต้องการด้านหลักสูตร การเรียนการสอนของครู การติดตามประเมินการเรียนการสอนและ ผู้เรียน ฯลฯ และ ๓) ด้านกายภาพ ได้แก่ การสนับสนุนเงิน อาคารสถานที่ และทรัพยากรเพื่อการศึกษา ฯลฯ โดยใช้หลักและกระบวนการมีส่วนร่วม ๘ ประการคือ การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมชื่นชม ที่เป็นบริบทของแต่ละภาคส่วนเพื่อสร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อความเป็นพลเมืองในสังคม (ฟินแลนด์ เยอรมนี สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และไทย)

บทที่ ๓

ข้อเสนอเชิงนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

เพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ทั้งที่เป็นพลเมืองท้องถิ่น พลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลโลก ดำรงชีวิตภายใต้ระบอบประชาธิปไตยในยุคโลกาภิวัตน์ ได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ควรมีการกำหนดนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ดังนี้

๑. จัดให้มีการประเมินผลหลักสูตรด้านความเป็นพลเมืองในทุกระดับการศึกษา และประเภท เพื่อนำผลไปปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

๒. ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ มีพฤติกรรม หรือความประพฤติและค่านิยมร่วม มีวินัย กล้าคิดกล้าแสดงออกบนพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรม เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น มีความตระหนักและรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ชุมชน สังคม ประเทศชาติ เป็นพลเมืองของท้องถิ่น/ชุมชน พลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลโลกที่ดีในระบอบประชาธิปไตยสอดคล้องกับยุคสมัย โดยให้มีการเรียนรู้เรื่องของความเป็นพลเมืองในทุกระดับการศึกษา ดังนี้

- ระดับปฐมวัยเน้นการเตรียมความพร้อมที่จะเรียนรู้ความเป็นพลเมืองและเติบโตตามช่วงวัยทั้งด้านร่างกายและจิตใจ บนพื้นฐานของความรักความอบอุ่นของครอบครัวและครู

- ระดับประถมศึกษาเน้นความรู้ ทักษะและเจตคติพื้นฐานของการดำรงตนในวิถีประชาธิปไตย สารวิชาที่ควรเรียนรู้ ได้แก่ สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อความเป็นพลเมืองที่บูรณาการคุณธรรมจริยธรรม ภาษาไทย สังคม คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปะกีฬาและสุขศึกษา

เทคโนโลยีและการสื่อสารโดยเน้นทักษะพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ทักษะชีวิตและอาชีพ นวัตกรรมและการเรียนรู้ สารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี

- ระดับมัธยมศึกษาเน้นความรู้ทักษะ และเจตคติ เพื่อเป็นฐานของการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ และการดำรงชีวิตในวิถีประชาธิปไตย สารวิชาที่ควรเรียนรู้ ได้แก่ สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของความเป็นพลเมืองที่บูรณาการกับคุณธรรมจริยธรรม ภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม เพศศึกษา การงานและอาชีพ โดยเน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ นวัตกรรมและการเรียนรู้ ทักษะชีวิตและอาชีพ สารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี

- การอาชีวศึกษาเน้นสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการประกอบอาชีพในสังคมประชาธิปไตย ที่บูรณาการในทุกวิชาโดยเน้นทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต นวัตกรรมการคิดวิเคราะห์ สารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี

- การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย เน้นสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบต่อความเป็นพลเมือง ที่บูรณาการความรู้สามัญและอาชีพทั้งหลักสูตรระยะยาวและระยะสั้น เพื่อเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ ตามบริบทผู้เรียนรวมทั้งหลักสูตรระยะสั้นการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองตามความต้องการเฉพาะ

- ระดับอุดมศึกษาเน้นสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อความเป็นพลเมืองและความรับผิดชอบต่อมิติต่อสังคมและประเทศชาติ เชิงลึกในทุกหลักสูตรการเรียนรู้โดยบูรณาการเข้ากับทุกวิชาที่ต้องสอดแทรกเรื่องของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้จากการปฏิบัติที่สื่อสารสู่สังคมในระดับปริญญา รวมทั้งหลักสูตรเฉพาะตามความต้องการของหน่วยงานและการศึกษาค้นคว้า การปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาเชิงลึกจนนำไปสู่การสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ พัฒนาและหาทางออกให้กับประเทศชาติได้ในระดับบัณฑิตศึกษา

๓. กำหนดหลักสูตรเพื่อการพัฒนาพลเมืองให้เป็นหลักสูตรแกนกลางการพัฒนาการเรียนรู้ที่บูรณาการในทุกวิชา เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ภายใต้นโยบาย

๑) อัตลักษณ์ให้ผู้เรียนมีความตระหนักรู้และเข้าใจตนเองชุมชน สังคม ประเทศชาติอาเซียนและนานาชาติมีสมรรถนะและทักษะการดำรงชีวิตในระบอบประชาธิปไตยบนพื้นฐานของความเป็นไทยเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ได้อย่างมีคุณภาพ

๒) การสร้างความสัมพันธ์ ให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น การมีส่วนร่วมกับชุมชนและสังคมที่ดำรงอยู่ได้อย่างกลมกลืน ที่ส่งผลต่อการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และคุณธรรมจริยธรรม

๓) ทางเลือกที่เหมาะสม โดยการปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามให้ผู้เรียนรู้จักทางเลือกที่เหมาะสม ถูกต้อง เป็นฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการดำรงชีวิตในระบอบประชาธิปไตย

๔. ส่งเสริมให้เกิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา ด้วยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้แบบใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑ โดยยึดกระบวนการเป็นสำคัญ เป็นการเรียนรู้เชิงรุกให้เกิดการคิดวิเคราะห์ ตั้งคำถาม ฝึกปฏิบัติ จนเกิดความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่น การสวมบทบาทสมมุติ การแสดงละคร การสนทนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ การทำงานร่วมกันและกระบวนการกลุ่ม การสะท้อนกลับ การชี้แจงทำความเข้าใจร่วมกัน การใช้โครงงานการจัดแสดงนิทรรศการผลงานที่เกิดจากการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นต้น ที่ผู้เรียนเลือกใช้ให้สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์การเรียนรู้

๕. จัดให้มีการเทียบโอนผลการเรียน ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผ่านการเรียนรู้ และประสบการณ์ และกิจกรรมการสร้างความเป็นพลเมือง ตลอดจนการสะสมหน่วยการเรียนรู้เพื่อการศึกษต่อ ตามระดับและประเภท ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๖. ส่งเสริมให้เกิดการผลิตพัฒนา และประเมินครู ดังนี้

๑) จัดหลักสูตรการเรียนรู้ในสถาบันผลิตครู ให้มีการเรียนรู้เรื่องของความเป็นพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการสร้างความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในทุก ระดับและประเภทเกิดความรู้ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติในการจัดการเรียนรู้ และเป็นต้นแบบ ในการประพฤติปฏิบัติตนในความเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย

๒) สำหรับครูที่ไม่ได้ผ่านสถาบันผลิตครู หรือไม่เคยได้รับการเรียนรู้ด้านการจัดกิจกรรม การเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง จะต้องผ่านการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ทั้งโดยการพัฒนาในงาน การฝึกอบรม หรือการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาการศึกษา เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย กระบวนการที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของความเป็นพลเมือง รวมทั้ง กระตุ้น ส่งเสริมให้ครูติดตามและเรียนรู้นวัตกรรมทั้งในและต่างประเทศเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง

๓) สำหรับครูที่ไม่ได้มีอาชีพครูในสถานศึกษา ซึ่งเป็นครูในสถาบันสังคม ได้แก่ ครอบครัว/พ่อแม่ผู้ปกครอง ครูพระ/ครูสอนศาสนา ครูภูมิปัญญา ครูตามอัธยาศัย ครูสื่อ เป็นต้น รัฐ ควรส่งเสริมทั้งทางตรงและทางอ้อมให้ครูดังกล่าวมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดีในการ ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ การเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยแก่เด็ก เยาวชน และ ประชาชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการสนับสนุนเงินในการจัดกิจกรรม การให้ความรู้ การให้รางวัล เมื่อกระทำความดี เป็นต้น

๔) เพิ่มเกณฑ์การประเมินครูเพื่อเลื่อนวิทยฐานะ หรือการดำรงตำแหน่ง ให้มีเรื่องของ กิจกรรมการสร้างความเป็นพลเมือง การประพฤติปฏิบัติตน และการพัฒนาวิชาชีพความเป็นพลเมือง เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการประเมินด้วย

๗. ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำ มีคุณลักษณะและพฤติกรรมเป็นต้นแบบของความเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย อำนวยความสะดวก ประสานส่งเสริม และติดตามผลการจัดการเรียนรู้ของครูและผู้เรียนเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ตลอดจนสร้างเครือข่ายในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน ชุมชน และสังคมที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเหลือในด้านระดมทรัพยากรทั้งด้านเงินทุนและทรัพยากรบุคคล ในการสร้างและปลูกฝังการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๘. ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมและให้ความรู้แก่ครอบครัว/พ่อแม่ผู้ปกครอง ให้เป็น ๑) ครอบครัวที่จะเป็นผู้สร้างเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองที่ดี ที่ต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและสังคมควบคู่กันไป และ ๒) ให้มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติและค่านิยมของการเป็นพลเมืองที่ดี เป็นต้นแบบของบุตรหลานในการดำรงชีวิตในวิถีประชาธิปไตย มีบทบาทในการปลูกฝังความดีงามบุตรหลานและสมาชิกในครอบครัว ประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่าง มีความเป็นประชาธิปไตยในครอบครัว ให้ความรักความอบอุ่น เอาใจใส่ติดตามดูแลความประพฤติปฏิบัติของบุตรหลาน เป็นต้นแบบของคุณธรรม จริยธรรมและความดีงามทั้งด้านความขยัน ประหยัด มีวินัย ซื่อสัตย์ ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นและสังคม เคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นเห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน รู้จักใช้สิทธิในการเลือกตั้งผู้แทนทุกระดับ เป็นต้น

๙. ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมและรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชนให้เกิดความตระหนักและรับผิดชอบต่อกัน ชุมชนและสังคมที่ดำรงอยู่ เอาใจใส่สอดส่องดูแล ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน รักษาทรัพย์สินและสมบัติส่วนกลางของชุมชน ยึดมั่นและผดุงคุณธรรมจริยธรรม ศีลธรรม วัฒนธรรมประเพณีและความดีงาม ซื่อสัตย์ ประกอบอาชีพสุจริต เคารพสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน การเสียภาษี การเคารพกฎจราจร ฯลฯ เป็นต้นแบบการเรียนรู้ความเป็นกลุ่มพลเมืองที่ดีในวิถีประชาธิปไตย

๑๐ ส่งเสริมให้บุคลากรและหน่วยงานของรัฐปฏิบัติตามภารกิจของหน่วยเต็มตามศักยภาพ เพื่อสนับสนุนการสร้างพลเมืองที่เกี่ยวข้องทั้งด้านการจัดการศึกษาโดยตรง การอำนวยความสะดวก และสนับสนุนการศึกษา การจัดสรรงบประมาณ การติดตามการดำเนินงาน การสนับสนุนส่งเสริมความเป็นพลเมืองผ่านกระบวนการของหน่วยงานโดยตรงเพื่อให้ประชาชนปฏิบัติตนเคารพสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบ มีวินัย ซื่อสัตย์ ภายใต้ภารกิจของหน่วยงานนั้นๆ เช่น การเสียภาษี (กรมสรรพากร) การเสียค่าบริโภค (ค่าน้ำ ไฟฟ้า ประปา) การใช้สิทธิเลือกตั้ง (กกต.) การเคารพกฎจราจร การใส่หมวกกันน็อค (ตำรวจ) เป็นต้น

๑๑. ส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นพลเมืองทั้งในส่วนของผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ และผู้ติดตามตรวจสอบการเรียนรู้เพื่อความเป็นพลเมือง ทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการ

เรียนรู้ตลอดชีวิต ภาคเอกชนในที่นี้หมายรวมถึง องค์กร หน่วยงาน บริษัท และองค์กรที่ได้รับผลประโยชน์ทางธุรกิจตามวัตถุประสงค์ของตน รวมทั้งองค์กรที่ไม่หวังผลกำไร เช่น สมาคม มูลนิธิ สถาบันสังคมต่างๆ โดยการสนับสนุนกิจกรรมการดำเนินงานในรูปแบบต่างๆ การลดหย่อนภาษี การยกย่องเชิดชูเกียรติ การผ่อนคลายกฎระเบียบที่ไม่จำเป็นที่สะกิดกั้นการดำเนินงานของภาคเอกชน เป็นต้น

๑๒. ส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ปฏิบัติภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีศักยภาพ ทั้งโดยการบริหารจัดการและปกครองดูแลประชาชนในท้องถิ่นภายใต้หลักธรรมาภิบาล ผดุงไว้ซึ่งคุณธรรม การจัดสรรงบประมาณที่จำเป็นต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองในท้องถิ่นและโดยเฉพาะการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ

๑๓. ส่งเสริมสนับสนุนองค์กร/สถาบันสังคมอื่นๆให้ดำรงบทบาทหน้าที่โดยการให้ความรู้ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีขององค์กรและสถาบันที่มีต่อเด็ก เยาวชนและประชาชนอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

๑) องค์กร/สถาบัน ที่ไม่แสวงหากำไรเช่น มูลนิธิ สมาคม ชมรม พิพิธภัณฑ์ ศูนย์เรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ เป็นต้น จัดกิจกรรมตามภารกิจ และให้ความรู้ต่อเด็ก เยาวชนและประชาชนในรูปแบบต่างๆที่สอดแทรกคุณสมบัติและพฤติกรรมความเป็นพลเมืองที่ดีอย่างต่อเนื่องการจัดมุมให้ความรู้เรื่องความเป็นพลเมือง เป็นต้น

๒) องค์กรที่แสวงหากำไร เช่น บริษัท ศูนย์การค้าอเนกประสงค์ สถานประกอบการ ฯลฯ ให้มีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีโดยการกระทำเป็นต้นแบบ เช่น การเสียภาษีที่ถูกต้อง การไม่เอาเปรียบผู้บริโภค การบริจาคเพื่อสังคม ความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า การเคารพสิทธิของลูกค้าการจัดมุมให้ความรู้สิทธิและหน้าที่ของความเป็นพลเมืองและลูกค้า เป็นต้น

๓) สถาบันศาสนา ให้มีบทบาทในการยกระดับและพัฒนาจิตใจของศาสนิกชน เด็ก เยาวชนและประชาชน ผดุงไว้ซึ่งศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมอันดีงามของความเป็นพลเมืองที่ดี

๑๔. สนับสนุนส่งเสริมให้สื่อมวลชนผู้เปรียบเสมือนครูผู้ให้ความรู้แก่ประชาชน ๑) ดำรงตนบนพื้นฐานของจรรยาบรรณที่ดีงาม และ ๒) มีบทบาทในการสร้างความเป็นพลเมืองโดยเป็นกลไกสร้างความรู้ในเรื่องความเป็นประชาธิปไตยให้กับประชาชน ที่ประชาชนสามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารได้ในลักษณะสื่อสารสองทาง ทั้งการรับข่าวสารและการส่งข่าวสาร สามารถซักถามข้อสงสัย แสดงความคิดเห็นได้ ให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว เกิดเป็นประโยชน์และคุณค่าต่อการสร้างความเป็นพลเมือง

๑๕. ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการเรียนรู้ในสังคมประชาธิปไตย มีความเป็นเจ้าของร่วมกัน ทั้งด้าน ๑) การพัฒนาการเรียนรู้ ได้แก่ การเสนอความต้องการด้านหลักสูตร การเรียนการสอนของครู การติดตามประเมินการเรียนการสอนและผู้เรียน ฯลฯ และ ๒) ด้านกายภาพ

ได้แก่ การสนับสนุนเงิน อาคารสถานที่ และทรัพยากรเพื่อการศึกษา ฯลฯ โดยใช้หลักและกระบวนการมีส่วนร่วม ๘ ประการคือ การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมชื่นชม ที่เป็นบริบทของแต่ละภาคส่วนเพื่อสร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อความเป็นพลเมืองในสังคม

๑๖. จัดให้มีองค์กร/สนับสนุนองค์กรเพื่อส่งเสริม ยกย่อง และเชิดชูเกียรติผู้ประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี และหรือองค์กร สถาบันที่สนับสนุนความเป็นพลเมืองที่ดี ที่เชื่อมโยงและบูรณาการการเรียนรู้ในทุกกระดับและประเภท ทั้งในระบบ นอกกระบบ ตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๑๗. จัดให้มีกองทุนสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของประชาชน เพื่อสนับสนุนส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย

๑๘. จัดให้มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ด้านพลเมืองอย่างต่อเนื่อง และนำไปปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย และการไหลเวียนข้อมูลข่าวสารและความรู้ที่เกิดขึ้นอย่างไม่หยุดยั้งในศตวรรษที่ ๒๑

บทที่ ๔

สรุป อภิปราย และเสนอแนะ

การศึกษาเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง มีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑) ศึกษา รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลการดำเนินงานการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองทั้งประเทศไทยและต่างประเทศ

๒) เพื่อจัดทำรายงานผลการศึกษารายงานการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองไทย พร้อมข้อเสนอเชิงนโยบายฯ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และความเป็นพลเมืองโลก ดำเนินการศึกษาด้วยกระบวนการวิจัย ระหว่างระหว่างวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๕๙ ในการวิจัย ใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนา โดยการวิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสาร จากผลงานวิจัยที่ผ่านมา รายงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลของต่างประเทศ จากการค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต ข้อมูลจากประสบการณ์ศึกษาดูงานทางการศึกษาของประเทศนั้นๆ ได้แก่ สาธารณรัฐฟินแลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐสิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ การประชุมรับฟังความเห็น และการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการศึกษาพบว่า

๑. การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทยและต่างประเทศ

๑.๑ การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย

การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย มีการพัฒนามาโดยตลอดกระบวนการทางการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มากน้อยเป็นไปตามระบบของการศึกษาและวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนเป็นสำคัญ ปัจจัยในการสร้างความเป็นพลเมืองเน้นการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย หลักสูตร ครู ผู้บริหาร ผู้เรียน ครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชนและสื่อเทคโนโลยี และสถาบันสังคมอื่นๆ เป็นต้น โดยเริ่มมีการกล่าวถึงการศึกษาพลเมืองตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ สำหรับการศึกษาในระบบ มีระเบียบแบบแผนของหลักสูตรที่มีวิวัฒนาการตามการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศในแต่ละยุคสมัย โดยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไทยอยู่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดหลักสูตรไว้ในวิชาประวัติศาสตร์ มุ่งเน้นความรู้ของบ้านเมือง วิชาตะวันออกและเหตุการณ์ต่างๆ ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ พลเมืองได้ถูกนิยามไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๗๕ อย่างชัดเจนว่า พลเมืองแห่งสยามคือ พลเมืองผู้สามารถประกอบอาชีพได้ เป็นผู้ที่มีจรรยาและหน้าที่แห่งพลเมือง มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสังคมศึกษา ในวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม และมีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาเป็นระยะ บางยุคสมัยก็แยกวิชาหน้าที่พลเมืองออกมาต่างหาก จนกระทั่งปัจจุบันใช้ชื่อว่า วิชาหน้าที่พลเมือง กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งให้ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ดังนี้ ๑) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ๒) ซื่อสัตย์สุจริต ๓) มีวินัย ๔) ใฝ่เรียนรู้ ๕) อยู่อย่างพอเพียง ๖) มุ่งมั่นในการทำงาน ๗) รักความเป็นไทย และ ๘) มีจิตสาธารณะ สำหรับศึกษานอกระบบ เป็นการจัดการศึกษาที่เติมเต็มการศึกษาในระบบ วิชาต่างๆ ยึดโยงตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนการศึกษาตามอัธยาศัยของประชาชน เป็นการเรียนรู้ผ่านกลไกทางการปกครอง สื่อมวลชนและสื่อเทคโนโลยีต่างๆ เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน ในระดับอุดมศึกษา มีหลักสูตรที่เปิดสอนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองโดยเน้นการปลูกจิตสำนึก บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในฐานะของพลโลก ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมคือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดการปฏิบัติจริงจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างหลากหลาย โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เทคนิคการจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างหลากหลาย เน้นวิธีสอนเชิงรุก (Active learning) เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้และทักษะผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์และฝึกปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม พบว่า แม้ว่าจะมีการกำหนดหลักสูตร

ชัดเจนในแต่ละระดับการศึกษา แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงเท่าที่ควร โดยเฉพาะความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและสังคม เป็นต้น จุดเด่น มีการกำหนดหลักสูตรและวิชาเรียนไว้ชัดเจนที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ ข้อจำกัด ยังขาดการติดตามประเมินผลความเป็นพลเมืองของผู้เรียนชัดเจน โดยเฉพาะการประพฤติปฏิบัติตนในฐานะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยฯ เป็นการเฉพาะ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๑.๒ การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของต่างประเทศ

๑.๒.๑ สาธารณรัฐฟินแลนด์ หลักสูตรการศึกษาพลเมืองของประเทศฟินแลนด์ จัดขึ้นตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ รวมทั้งสิ้น ๑๒ ปี ผู้เรียนสามารถเลือกระหว่างห้องเรียนจริยธรรมหรือศาสนาได้ ผู้เรียนเริ่มเรียนหลักสูตรสังคมศึกษาในการศึกษาระดับที่สองตอนต้นและปีแรกของการศึกษาระดับที่สองตอนปลาย และจะต้องเรียนหลักสูตรจิตวิทยาและปรัชญาเพื่อเป็นกรอบในการสร้างพลเมืองฟินแลนด์ ผ่านหลักการของการศึกษารอบรู้ ในการจัดการศึกษาระดับที่สองตอนปลายมีการนำการศึกษาพลเมืองมาประยุกต์ใช้ผ่านรูปแบบข้ามหลักสูตร (Cross-Curricular Themes) ในการสอนทุกวิชาผ่านวัฒนธรรมการดำเนินงานของโรงเรียน โดยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๕ หลักสูตรจริยธรรม เน้นเนื้อหาหลัก ๔ หัวข้อ ได้แก่ ๑) ความสัมพันธ์ของมนุษย์และการเจริญเติบโตทางจริยธรรม ๒) อัตลักษณ์ของตนเองและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ๓) แนวคิดของสิทธิมนุษยชนและความรู้สึกในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และ ๔) บุคคลและโลก รวมถึงสิ่งแวดล้อม ครูจะต้องมีคุณลักษณะสำคัญ คือ ความเป็นอาจารย์ ความสามารถในการวิจัย จบการศึกษาระดับปริญญาโท โดยครูแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ครูห้องเรียนและครุรายวิชา ได้รับการเคารพยกย่อง มีอิสระในการรับรองผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โดยผู้เรียนไม่ต้องทดสอบในระดับชาติจนถึงอายุ ๑๙ ปี สมาคมประวัติศาสตร์และครุพลเมือง มีหน้าที่ในการจัดทำเนื้อหาแนะแนวทางของหลักสูตรและจัดทำวิธีการฝึกอบรมให้กับสมาชิกในสมาคม ทุกภาคส่วนมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาพลเมืองของฟินแลนด์ โดยมีกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมให้การสนับสนุนงบประมาณเทศบาลจัดการศึกษาภาคบังคับ ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ในการบริหารจัดการ จัดการการเงิน การเรียนการสอน และผู้บริหารจะต้องมีคุณสมบัติของครู โรงเรียนจัดให้มีองค์กรครอบครัวเพื่อจัดทำความร่วมมือกับครูและสภานักเรียน ครอบครัวเป็นตัวแทนในคณะกรรมการโรงเรียน มีหน้าที่ในการมีส่วนร่วมออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาท้องถิ่นมีอิสระในการจัดการศึกษาตามหลักการกระจายอำนาจการศึกษา โดยการจัดหลักสูตรในบางท้องถิ่นเน้นการเพิ่มขีดความสามารถส่วนบุคคล ลดความสำคัญในการเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพลเมืองในสังคมชาติ และหลักสูตรในบางท้องถิ่นให้ความ

สำคัญเรื่องความหลากหลายและการเพิ่มขีดความสามารถของบุคคล โดยมีจุดประสงค์หลักของการจัดหลักสูตรพลเมืองคือ การเตรียมผู้เรียนให้เป็นพลเมืองตื่นรู้ เป็นพลเมืองที่มีทักษะและสมรรถนะ

๑.๒.๒ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การศึกษาพลเมืองในประเทศเยอรมนีแตกต่างกันในแต่ละมลรัฐ เนื้อหาโดยรวมของหลักสูตรพลเมืองเน้นความเปราะบางของประชาธิปไตยและระบบประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนบรรทัดฐานของประชาชน รวมถึงในมิติของยุโรป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้หน้าที่พลเมืองสอดคล้องกับความรู้ทางการเมือง มากกว่าการเป็นพลเมืองตื่นรู้ การพัฒนาค่านิยมและทัศนคติและความจำเป็นในการเป็นพลเมืองดีในทางปฏิบัติ โดยการจัดการศึกษาพลเมืองในประเทศเยอรมนีเน้นการศึกษาระดับที่สอง การสอนการเมือง และในบางมลรัฐที่มีการว่างงาน มีการเพิ่มเนื้อหาเศรษฐกิจเข้าไปในการสอนการเมือง/พลเมือง การจัดหลักสูตรในแต่ละมลรัฐได้รับอิทธิพลจากการปกครองในอดีตของเยอรมัน โดยในมลรัฐเบอร์ลินที่มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ ให้ความสำคัญกับพหุวัฒนธรรมและสวัสดิการของประชาชนที่หลากหลาย มุ่งเน้นแนวคิดของความอดทน การมีอยู่ของสถาบันการเมือง การอยู่ร่วมกับผู้อื่น โลกและสิ่งแวดล้อม และการสร้างความเชื่อมั่นในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ครู จะต้องสำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย ครูที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมในการสอนวิชาพลเมือง จะได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการสอนความเป็นพลเมืองจากการสอนและการปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม พบว่าการศึกษาในรายวิชาวิทยาศาสตร์การเมืองในมหาวิทยาลัยในเยอรมนีไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริงในการสอนวิชาการเมือง/พลเมืองในโรงเรียน อีกทั้งในห้องเรียนเยอรมนีในโรงเรียนระดับสองส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง โดยในวิชาบังคับ ครูไม่มีอิสระในการจัดหารูปแบบการสอนและการนำไปประยุกต์ใช้ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพลเมืองในประเทศเยอรมนีเกิดขึ้นทั้งในระดับชาติ ระดับมลรัฐ ระดับท้องถิ่นและระดับโรงเรียน ทุกภาคส่วนทั้ง ผู้บริหาร ผู้เรียนครอบครัวและชุมชน มีหน้าที่ในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามข้อตกลงระหว่างมลรัฐที่จัดทำขึ้นผ่านการประชุม ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยจัดทำโครงการต่างๆ สำหรับในระดับสถานศึกษา การมีส่วนร่วมทางการศึกษาพลเมืองใช้ระบบหลายระดับของการเป็นตัวแทนนักเรียน ผู้เรียนช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตโรงเรียนเช่น การเตรียมหลักสูตรโรงเรียน การแสดงความคิดเห็น การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นต้น สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้ หน่วยงานกลางสำหรับการศึกษาพลเมืองจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนผ่านโครงการหลายโครงการ โดยเน้นการใช้สื่อสังคมออนไลน์และรวมวิธีการสอนเข้าด้วยกัน เช่น โครงการ Vote match Europe – การโหวตผ่านเว็บไซต์ที่ใช้คำถามง่ายๆ และกระบวนการตอบเพื่อช่วยให้ผู้ออกเสียงตัดสินใจในเรื่องการเมืองยุโรป เป็นต้นสำหรับการวัดและการประเมินผล ในบางมลรัฐมีการประเมินภายใน โดยเน้นการนำโครงการและการมีส่วนร่วมไปประยุกต์ใช้จริง

๑.๒.๓ สาธารณรัฐสิงคโปร์ หลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองจัดไว้ในวิชาการศึกษาพลเมืองและจริยธรรม โดยมีองค์ประกอบ ด้านความรู้ ทักษะและค่านิยมสำหรับคุณลักษณะของพลเมือง ด้านสมรรถนะทางสังคมและอารมณ์ การใช้วิชาพลเมืองฯเป็นศูนย์กลางการพัฒนาหลักสูตร วิชาพลเมืองจึงแกนบูรณาการการเรียนรู้เข้ากับวิชาอื่นๆ วิชาอื่นที่สอนต้องมุ่งไปสู่ความเป็นพลเมืองของสิงคโปร์ ครูมีบทบาทสำคัญในการสร้างคนรุ่นใหม่ที่ส่งผลทางบวกต่อเจตคติ อุดมคติและพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ของสิงคโปร์ เป็นต้นแบบและสร้างโอกาสการเรียนรู้เพื่อให้เกิดค่านิยมของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้จึงมุ่งเน้นกระบวนการเป็นสำคัญเพื่อให้เกิดการทักษะคิดวิเคราะห์ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติจริง ผู้บริหารและครูได้รับการกระตุ้นให้ค้นคว้าติดตามนวัตกรรมการเรียนรู้แบบใหม่เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดทำนโยบายและน่านโยบายไปสู่การปฏิบัติ ผู้บริหาร ครู ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาการศึกษาตามบทบาทหน้าที่ ภายใต้อัน ๓ แนวคิดหลักคือ ๑) อัตลักษณ์ร่วมของผู้เรียน ๒) ความสัมพันธ์กับชุมชนสังคมที่ส่งผลต่อร่างกาย จิตใจ สังคม และคุณธรรมจริยธรรม ๓) ทางเลือก เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักเลือกดำเนินชีวิตที่ถูกต้องจากการเรียนรู้โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดกระบวนการเป็นหลัก

๑.๒.๔ สหรัฐอเมริกา การจัดการศึกษาในสหรัฐอเมริกาเป็นหน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่น โรงเรียนนำมามาตรฐานหลักสูตรหรือแนวทางที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามาประยุกต์ใช้ ครู ไม่จำเป็นต้องจัดห้องเรียนในการ “สอนเพื่อสอบ” ได้รับอิสระในการเสนอหลักสูตรและพัฒนาแบบทดสอบสำหรับใช้ในห้องเรียน ศูนย์การศึกษาพลเมือง มีหน้าที่จัดทำมาตรฐานแห่งชาติสำหรับพลเมืองและรัฐบาลการศึกษาหน้าที่พลเมืองและรัฐบาลของประเทศสหรัฐอเมริกา มีวัตถุประสงค์เพื่อความเป็นพลเมืองตื่นรู้ มีส่วนร่วมรับผิดชอบในชีวิตการเมืองประชานิออำนาจ มุ่งมั่นในค่านิยมพื้นฐานและหลักการการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญอเมริกัน ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมความรับผิดชอบและประสิทธิภาพพลเมืองได้มาจากการพัฒนาทักษะความรู้และการมีส่วนร่วม ผ่านการพัฒนาอุปนิสัยเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของบุคคลในการมีส่วนร่วมในกระบวนการการเมืองนำไปสู่ระบบการเมืองที่ดีและปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น โรงเรียนมีหน้าที่พัฒนาผู้เรียนผ่านหลักสูตรทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการศึกษาการเมืองเป็นศูนย์กลางวัตถุประสงค์ของการศึกษาของอเมริกันสนองตอบระบอบประชาธิปไตยอเมริกัน โดยเริ่มสอนวิชาพลเมืองตั้งแต่ในระดับประถมศึกษา (K-4) ทั้งในรูปแบบทางการและไม่ทางการ รูปแบบทางการเป็นการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน เนื้อหาพลเมืองรวมอยู่ในวิชาประวัติศาสตร์ การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนทำงานในระบบการเมืองได้ เช่นเดียวกับความสัมพันธ์กับการเมืองและรัฐบาล รวมถึงความปลอดภัยในตัวเอง ความเท่าเทียมกัน เศรษฐกิจที่เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน ภูมิภาค ต่างประเทศ และองค์กรต่างๆ สำหรับรูปแบบไม่เป็นทางการเป็นการรวมเรื่องของการปกครองชุมชนโรงเรียน และกิจกรรม

ของหลักสูตรไว้ด้วยกัน เน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างห้องเรียนและโรงเรียน โดยสร้างบริบทให้สอดคล้องกับค่านิยมประชาธิปไตยและแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะ (ส่วนตัวและส่วนรวม) ที่มีคุณค่าในการเลียนแบบ ผู้เรียนต้องรับผิดชอบต่อพฤติกรรมต่างๆ เช่น ความเท่าเทียมกัน มาตรฐานที่เป็นธรรมและเคารพในสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้อื่น รวมถึงเพื่อนในห้องเรียน นอกจากนี้ มีการจัดตั้งศูนย์การศึกษาหน้าทีพลเมืองที่ได้รับความสนับสนุนจากหน่วยงานการศึกษาของสหรัฐอเมริกา โดยได้มีการจัดทำมาตรฐานสำหรับพลเมืองและรัฐบาลขึ้น เนื้อหาการศึกษาพลเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่ปรากฏอยู่ในวิชาประวัติศาสตร์ จัดการเรียนการสอนในระดับชั้น K5 (ประถมศึกษาปีที่ ๔ หรือ ๕) K8 (ประถมศึกษาปีที่ ๘ หรือมัธยมต้น หรือมัธยมปลาย) และ K11 (มัธยมปลาย) หลักสูตรทางการ (หลักสูตรประวัติศาสตร์อเมริกัน เนื้อหาเกี่ยวกับการสอนพลเมืองและการสร้างชาติ) มีศูนย์กลางบนพื้นฐานของประเทศ รัฐธรรมนูญ วิถีชีวิตของประเทศ (สงครามกลางเมือง) และการเติมเต็มในเรื่องสิทธิมนุษยชน สำหรับเนื้อหาของหลักสูตรการศึกษาพลเมืองในระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนกลางและตอนปลายในสหรัฐอเมริกา เน้นรัฐธรรมนูญ ความเป็นผู้กล้าและสงคราม การสู้รบของกองกำลังทหารในหลักสูตรอย่างไม่เป็นทางการมีเนื้อหาแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาความรู้พลเมือง ทักษะ คุณสมบัติและความมุ่งมั่นของพลเมือง ครอบครัว ผู้บริหาร ชุมชน ศาสนา สื่อและกลุ่มชุมชน ผู้ที่มีส่วนร่วมในหลักสูตรอย่างไม่เป็นทางการมีแรงจูงใจในการเรียนรู้มั่นใจในตัวเอง และแสดงความเป็นผู้นำ ผ่านความสัมพันธ์กับโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน และองค์กรต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงของผู้เรียน

๑.๒.๕ ประเทศอังกฤษ กรอบหลักสูตรการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับการศึกษาพลเมืองในประเทศอังกฤษมีวัตถุประสงค์เพื่อให้พลเมืองมีส่วนร่วม เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ ตื่นรู้ในสังคม เข้าใจระบอบประชาธิปไตย กฎหมายและรัฐบาล สามารถจัดการการเงินและตัดสินใจเรื่องการเงินได้ดี เป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้มีสิทธิของพลเมือง มีส่วนร่วมในการอภิปรายสาธารณะและสร้างกฎหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม และตัดสินใจในรัฐ โดยผู้เรียนต้อง ๑) ได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองของสหราชอาณาจักร คือ ระบบการเมืองและพลเมืองมีส่วนร่วมอย่างตื่นรู้ในระบอบประชาธิปไตยที่ดำรงอยู่ ๒) พัฒนาความรู้และความเข้าใจในระบบกฎหมายและความยุติธรรมในสังคม รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมาย ๓) พัฒนาความสนใจ และความตั้งใจ การมีส่วนร่วมในการเป็นเป็นจิตอาสา เพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่และ ๔) มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการโต้แย้งทางการเมือง สามารถวางแผนและจัดการการเงินอนาคตได้ ปัจจุบันวิชาพลเมืองในประเทศอังกฤษ ถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรแห่งชาติของสหราชอาณาจักรปี ๒๕๕๗ โดยเริ่มสอนในการศึกษาภาคบังคับในระดับ ๓ (อายุระหว่าง ๑๑-๑๔ ปี) และ ๔ (อายุระหว่าง ๑๔-๑๖ ปี) สถานศึกษามีหน้าที่จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกรอบหลักสูตรแห่งชาติ การสอนต้องอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนมีทักษะและความรู้เพื่อวิเคราะห์ประเด็น

การเมืองและสังคมอย่างมีวิจารณ์ญาณ ซึ่งนำนักหลักฐาน ได้แย้งอย่างมีเหตุผล และต้องเตรียมผู้เรียนเพื่อให้อยู่ในสังคม มีส่วนร่วม เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ จัดการกับการเงินและตัดสินใจเรื่องการเงินได้ดีครูส่วนใหญ่ทำงานเป็นทีมเพื่อวางแผนการสอนและใช้เนื้อหาและหลักสูตรที่สอนเกี่ยวกับพลเมืองร่วมกัน ระบุวัตถุประสงค์ของการศึกษาพลเมืองผ่านวิชาหลัก เช่น ทักษะการอ่านและพูด ครูนำเสนอเนื้อหาผ่านรูปแบบ การแสดงความคิดเห็น การใช้สื่อและภาพยนตร์เพื่อให้ข้อมูลกับผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษามีความมุ่งมั่น ตระหนักถึงประสิทธิภาพของการเรียนรู้พลเมือง มีภาวะผู้นำ ส่งผลให้การศึกษพลเมืองประสบผลสำเร็จ โดยให้การสนับสนุนผู้นำวิชาพลเมืองในการนำข้อกำหนดมาใช้และการขับเคลื่อนข้อกำหนดในโรงเรียนเหล่านี้ นำไปสู่การปฏิบัติ โดยมีการแปลงวิสัยทัศน์ นโยบายหลักสูตรสู่การปฏิบัติ มีการวางแผนที่ชัดเจนส่งผลต่อการปฏิบัติที่มีคุณภาพ พ่อแม่ ครอบครัว และผู้ที่กำกับดูแลกิจการการศึกษาและสมาชิกในชุมชนโรงเรียน มีส่วนร่วมในการวางแผนและทบทวนหลักสูตรที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสนใจมีส่วนในกิจกรรมห้องเรียน ผู้เรียนมีความเป็นอัตลักษณ์ของประเทศสูง สนับสนุนค่านิยมประชาธิปไตยและมีความอดทนสูงเชื่อถือตำรวจและกองกำลังทุกเหล่าทัพ เชื่อในความสำคัญของรัฐบาลแห่งชาติที่ถูกเลือกมาโดยวิธีการประชาธิปไตยสำหรับภาครัฐอื่นๆ เอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพลเมืองอย่างไม่เป็นทางการ เช่น ช่วยในการฝึกอบรมผู้พิทักษ์ในชุมชนเพื่อทำหน้าที่ผู้พิทักษ์รุ่นเยาว์ กิจกรรมการสนับสนุนความสัมพันธ์ที่ดี การสร้างความมีส่วนร่วมของผู้เรียนในประเทศอังกฤษผ่านการจัดโครงการ หลายภาคส่วน (สภาสมาคม ภาครัฐ เอกชน และองค์กร) ให้การสนับสนุนส่งเสริม เช่น สภาสมาคมการสอนพลเมือง สภาที่ให้ความช่วยเหลือครูในการสอนหน้าที่พลเมือง การจับคู่โรงเรียนในสหราชอาณาจักรกับประเทศอื่นโดย British Council เพื่อหารือประเด็นพลเมือง The National College ผลิตสื่อออนไลน์ที่ช่วยให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองของต่างประเทศผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัยตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านกิจกรรมประชาธิปไตยและการฝึกปฏิบัติเป็นไปตามบริบทและสถานการณ์ของแต่ละประเทศ มีหลักสูตรด้านความเป็นพลเมืองเป็นการเฉพาะ ที่ต่างมุ่งให้พลเมืองของตนมีความรอบรู้และตื่นรู้ในระบอบประชาธิปไตย เคารพกฎหมายและนิติรัฐ สันติวิธี รู้จักสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบ มีความเป็นชาติและคำนึงถึงอัตลักษณ์ของประเทศของตน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีจิตอาสา และค่านิยมร่วม มีความสามารถในการจัดการการเงินและวางแผนชีวิตในการดำรงตนในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักสูตรจึงมุ่งให้พลเมืองเป็นพลเมืองภายใต้รัฐบาลของประเทศนั้นๆ

โดยเฉพาะการให้หลักสูตรพลเมืองเป็นแกนกลางของการเรียนรู้วิชาอื่นๆ ที่ต่างต้องมุ่งสู่ความเป็นพลเมืองของชาตินั้นๆ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในวิถีการสร้างความเป็นพลเมืองจากทุกภาคส่วน วิธีการสำคัญคือ การฝึกการโต้แย้งทั้งประเด็นสังคมและการเมืองอย่างมีเหตุผล รวมทั้งการฝึกปฏิบัติให้เกิดการเรียนรู้จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของความเป็นพลเมืองที่ดีในวิถีประชาธิปไตย

ดังนั้น ประเด็นที่สมควรนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายจึงควรเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย โดยเฉพาะบริบทการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และประยุกต์เข้ากับความเปลี่ยนแปลงของโลก ความเป็นนานาชาติ มุ่งให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่เคารพกฎหมายและนิติรัฐ สันติวิธี รู้จักสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบ คำนึงถึงความเป็นชาติและอัตลักษณ์ของประเทศ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีจิตอาสา และค่านิยมร่วม มีความสามารถในการจัดการการเงินและวางแผนชีวิตในการดำรงตนในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการปรับปรุงทั้งระบบ ทั้งด้านหลักสูตรให้ทันสมัยสอดคล้องกับเหตุการณ์ทางสังคมและการเมือง และเน้นความเป็นพลเมืองให้เป็นวิชาแกนกลาง การผลิต พัฒนาและประเมินครูและผู้บริหารที่สอดคล้องกับการสร้างความเป็นพลเมืองที่ประเทศชาติต้องการโดยกำหนดให้มีวิชาเกี่ยวกับสาระและเทคนิคการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง การมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผ่านกระบวนการปฏิบัติ การส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นพลเมืองของประชาชนในชาติ การจัดให้มีหน่วยงานสนับสนุนส่งเสริม ยกย่อง วิจัยและพัฒนา นวัตกรรมการเรียนรู้ด้านความเป็นพลเมืองที่บูรณาการในทุกวิชา เป็นต้น

๒. ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

๒.๑ ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรให้วิชาพลเมือง เป็นวิชาแกนกลางการพัฒนาการเรียนรู้ที่บูรณาการในทุกวิชาผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมร่วม มีพฤติกรรมหรือความประพฤติ มีวินัย กล้าคิด กล้าแสดงออกอย่างมีวิจารณญาณบนพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรม เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น เคารพกฎหมายและนิติรัฐ ยึดสันติวิธี มีความตระหนักและรับผิดชอบต่อตนเอง ชุมชน สังคม ประเทศชาติ เป็นพลเมืองของท้องถิ่น/ชุมชน พลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลโลกที่ดีในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในทุกระดับการศึกษา

๒.๒ ส่งเสริมให้เกิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา ด้วยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้แบบใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑ โดยยึดกระบวนการเป็นสำคัญ

๒.๓ จัดให้มีการเทียบโอนผลการเรียน ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผ่านการเรียนรู้ และประสบการณ์ และกิจกรรมการสร้างความเป็นพลเมือง ตลอดจนการสะสมหน่วยการเรียนรู้เพื่อการ

ศึกษาต่อ ตามระดับและประเภท ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๒.๔ ส่งเสริมให้เกิดการผลิต พัฒนา และประเมินครู โดย ๑) จัดหลักสูตรการเรียนรู้ในสถาบันผลิตครู ให้มีการเรียนรู้เรื่องของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ๒) สำหรับครูที่ไม่ได้ผ่านสถาบันผลิตครู จะต้องผ่านการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ๓) สำหรับครูที่ไม่ได้มีอาชีพครูในสถานศึกษา รัฐควรส่งเสริมทั้งทางตรงและทางอ้อมให้ครูดังกล่าว มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดีในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ การเป็นพลเมืองที่ดี และ ๔) เพิ่มเกณฑ์การประเมินครูเพื่อเลื่อนวิทยฐานะ หรือการดำรงตำแหน่ง ให้มีเรื่องของกิจกรรมการสร้างความเป็นพลเมือง การประพฤติปฏิบัติตน และการพัฒนาวิชาชีพความเป็นพลเมือง เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการประเมินด้วย

๒.๕ ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำ มีคุณลักษณะและพฤติกรรมเป็นต้นแบบของความเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย

๒.๖ ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมและให้ความรู้แก่ครอบครัว/พ่อแม่ผู้ปกครอง ให้เป็น ๑) ครอบครัวที่จะเป็นผู้สร้างเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองที่ดี ที่ต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและสังคมควบคู่กันไป และ ๒) ให้มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะเจตคติและค่านิยมของการเป็นพลเมืองที่ดี เป็นต้นแบบของบุตรหลานในการดำรงชีวิตในวิถีประชาธิปไตย

๒.๗ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมและรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชนให้เกิดความตระหนักและรับผิดชอบต่อกัน ชุมชนและสังคมที่ดำรงอยู่

๒.๘ ส่งเสริมให้บุคลากรและหน่วยงานของรัฐปฏิบัติตามภารกิจของหน่วยงานเต็มตามศักยภาพเพื่อสนับสนุนการสร้างพลเมือง

๒.๙ ส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นพลเมืองทั้งในส่วนของผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ และผู้ติดตามตรวจสอบการเรียนรู้เพื่อความเป็นพลเมือง ทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๒.๑๐ ส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ปฏิบัติภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีศักยภาพ ทั้งโดยการบริหารจัดการและปกครองดูแลประชาชนในท้องถิ่นภายใต้หลักธรรมาภิบาล ผดุงไว้ซึ่งคุณธรรม การจัดสรรงบประมาณที่จำเป็นต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองในท้องถิ่นและโดยเฉพาะการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ

๒.๑๑ ส่งเสริมสนับสนุนองค์กร/สถาบันสังคมอื่นๆ ให้ดำรงบทบาทหน้าที่โดยการให้ความรู้ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีขององค์กรและสถาบันที่มีต่อเด็ก เยาวชนและประชาชนอย่างต่อเนื่อง

๒.๑๒ สนับสนุนส่งเสริมให้สื่อมวลชนผู้เปรียบเสมือนครูผู้ให้ความรู้แก่ประชาชน ๑) ดำรงตนบนพื้นฐานของจรรยาบรรณที่ดีงาม และ ๒) มีบทบาทในการสร้างความเป็นพลเมือง

๒.๑๓ ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการเรียนรู้ในสังคมประชาธิปไตย ความเป็นเจ้าของร่วมกัน ทั้งด้าน ๑) การพัฒนาการเรียนรู้ และ ๒) ด้านกายภาพ

๒.๑๔ จัดให้มีองค์กร/สนับสนุนองค์กรเพื่อส่งเสริม ยกย่อง และเชิดชูเกียรติผู้ประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี และหรือองค์กร สถาบันที่สนับสนุนความเป็นพลเมืองที่ดี ที่เชื่อมโยงและบูรณาการการเรียนรู้ในทุกระดับและประเภท ทั้งในระบบ นอกกระบบ ตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๒.๑๕ จัดให้มีกองทุนสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของประชาชน เพื่อสนับสนุนส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย

๒.๑๖ จัดให้มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ด้านพลเมืองอย่างต่อเนื่อง และนำไปปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย และการไหลเวียนข้อมูลข่าวสารและความรู้ที่เกิดขึ้นอย่างไม่หยุดยั้งในศตวรรษที่ ๒๑

การอภิปราย

จากการศึกษาการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐฟินแลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐสิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ พบว่า แม้ว่าแต่ละประเทศจะมีบริบทที่แตกต่างกันทั้งด้านประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี ภาษา ประชากรและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสถานการณ์ทางการเมืองของแต่ละประเทศ แต่ก็มีจุดร่วมและความคล้ายคลึงกันในการกำหนดปัจจัยในการสร้างความเป็นพลเมือง กล่าวคือมีหลักสูตรการศึกษาพลเมืองที่ชัดเจนแตกต่างเพียงชื่อนั้น ที่เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ที่รู้ในการดำรงชีวิตและการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยตามการปกครองของรัฐบาล และนิติรัฐและเริ่มเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการฝึกปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ การประเมินผลเชิงพฤติกรรม มีองค์กรและหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบด้านการศึกษาพลเมืองเป็นการเฉพาะในบางประเทศ ครูและผู้บริหารตระหนักในบทบาทหน้าที่ของความเป็นพลเมืองและผู้จัดการเรียนรู้ด้านความเป็นพลเมืองที่ผ่านกระบวนการฝึกปฏิบัติเป็นการเรียนรู้เชิงรุก ชุมชนและสังคมให้ความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประพฤติปฏิบัติตนเป็นต้นแบบทางการศึกษา

สำหรับรายละเอียดที่ต่างกันบ้าง เช่น การกำหนดความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของการศึกษาด้านพลเมืองที่แต่ละประเทศต่างกำหนดตามบริบทและสถานการณ์ของตน เช่น ฟินแลนด์ มุ่งเน้นการศึกษาพลเมืองเพื่อสนับสนุนผู้เรียนให้เติบโตมาเป็นมนุษยชาติและเป็นสมาชิกผู้มีความ

รับผิดชอบทางจริยธรรมและสังคม รวมทั้งให้เกิดความรู้ ทักษะที่จำเป็นสำหรับชีวิตของผู้เรียน ความเสมอภาคทางสังคม (Ministry of Education and Culture, 2012: 26) ทั้งนี้เพราะ ฟินแลนด์ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพของบุคคลมากกว่าการแข่งขันบนพื้นฐานและหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Ministry of Education and Culture, 2012: 18) ดังจะเห็นได้จากการที่ฟินแลนด์ไม่มีการสอบหรือประเมินจากส่วนกลางระหว่างช่วงชั้นต่างๆ ยกเว้นการทดสอบเมื่อเข้าสู่ระดับที่สองตอนปลายหรือชั้นปีที่ ๙ แล้วเท่านั้น (Tibbitts, 2015: 67-68) โดยมีการสอนข้ามหลักสูตรในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น ประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๕ ที่เน้นเรื่องของ ๑) ความสัมพันธ์ของมนุษย์และความเจริญก้าวหน้าทางจริยธรรม ๒) อัตลักษณ์ของตนเองและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ๓) แนวคิดของสิทธิมนุษยชนและความรู้สึกในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสังคม และเรื่องของคุณค่า สิ่งแวดล้อม และโลก หรือจักรวาล เป็นต้น ฟินแลนด์จึงเป็นประเทศที่มีต้นทุนสูงทางการศึกษาในปัจจุบันที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกต่างหลั่งไหลไปศึกษาดูงานและลอกเลียนรูปแบบการจัดการศึกษาในหลากหลายมิติ

เยอรมนี มุ่งให้การศึกษาและกระตุ้นพลเมืองให้ตื่นรู้ในการมีส่วนร่วมในสังคมและกระบวนการทางการเมือง (The Federal Agency for Civic Education, n.d.) โดยการเป็นเจ้าของกระบวนการประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงทางความคิดต้องเกิดจากข้างใน (ตน) ผ่านการมีส่วนร่วม (Konrad-Adenauer-Stiftung, 2007: 52) โดยเนื้อหาหลักสูตรเน้นความเปราะบางของประชาธิปไตยและพลเมืองตื่นรู้ประชาธิปไตย ให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ความเป็นพลเมืองมากกว่าความตื่นรู้บนบรรทัดฐานของประชาชนและรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นไปตามสถานการณ์ทางการเมืองของเยอรมนีที่มุ่งเน้นความเป็นประชาธิปไตยสูง อันเป็นผลมาจากการถูกแบ่งแยกประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และกลับมารวมตัวกันอีกครั้งหลัง ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ รวมทั้งให้ความสำคัญของการสอนความเป็นพลเมืองควบคู่กับการสอนเนื้อหาด้านเศรษฐกิจ สอดคล้องกับข้อค้นพบของวิจัยต้นศิริ ที่ได้แสดงไว้ในที่ประชุมสนทนากลุ่ม ณ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เมื่อ วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๙ ที่ผ่านมา

สิงคโปร์ ให้ความสำคัญกับการศึกษาพลเมืองสูงมาก โดยกำหนดหลักสูตรและวิชาการศึกษาหน้าที่พลเมืองเป็นศูนย์กลางของกรอบหลักสูตรสำหรับสมรรถนะในศตวรรษที่ ๒๑ ที่เน้นความเชื่อมโยงของค่านิยมหลัก สังคมและสมรรถนะทางอารมณ์และความรู้พลเมือง การตระหนักรู้ความเป็นไปของโลกและทักษะข้ามวัฒนธรรม ทั้งนี้ เพราะการสอนค่านิยมและการผสมผสานค่านิยมของชนชาติที่มีหลากหลายส่งผลต่อความสำเร็จทางด้านเศรษฐกิจและความอยู่รอดของสิงคโปร์ (Ministry of Education, 1978) ด้วย หลักสูตรจึงมีการประยุกต์ ๑) ผสานค่านิยมของชนชาติและศาสนาต่างๆ ที่มีอยู่ในประเทศ ๒) ค่านิยมร่วม (และกลายเป็นค่านิยมหลัก ดังได้แก่ ความเคารพ ความรับผิดชอบ ความยืดหยุ่น ความซื่อสัตย์ ความเอาใจใส่ และความสามัคคี) ซึ่งเป็นพื้นฐานของพลเมืองสิงคโปร์ และ ๓) ผ่านวิธีสอน ๔ รูปแบบ คือ ๑) ถ่ายทอดวัฒนธรรม ๒) การพิจารณา ๓) การพัฒนาความรู้

และ ๔) การแก้ไขค่านิยมและการชี้แจง (Berlach, 1996:7-8) รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยยึดกระบวนการที่หลากหลายผ่านการฝึกปฏิบัติและการค้นหานวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง จึงพบว่า สิงคโปร์มีความสามารถในการแข่งขันสูงในทุกๆ ด้าน และอยู่ลำดับต้นๆของโลก ทั้งที่ประเทศเป็นเพียงเกาะเล็กๆที่ไม่มีทรัพยากรพื้นฐานใดๆที่โดดเด่น แต่ทรัพยากรมนุษย์หรือพลเมืองของสิงคโปร์กลับเป็นทรัพยากรที่มีค่าและนำพาสิงคโปร์ให้โดดเด่นเช่นทุกวันนี้ อันเป็นฐานจากการสร้างชาติด้วยการสร้างพลเมืองที่มีคุณค่า

สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่มีความหลากหลายของชนชาติมากที่สุด แต่ก็มีเอกภาพของความเป็นประชาธิปไตยของประชาชนมากที่สุดเช่นเดียวกัน ให้ความสำคัญกับแนวคิดของประธานาธิบดีลินคอล์นที่กล่าวไว้ว่า “รัฐบาลเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” การศึกษาพลเมือง จึงเป็นการศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ผู้เรียนหรือประชาชนมีความรู้ ทักษะและสิทธิหน้าที่ในการควบคุมกำกับรัฐบาล และภารกิจของรัฐบาลที่มีต่อประชาชน สารการเรียนรู้ส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับ ๑) ชีวิตพลเมือง การเมืองและรัฐบาล ๒) รากฐานและระบบการเมืองของอเมริกา ๓) รัฐธรรมนูญและรัฐบาลที่เกิดจากรัฐธรรมนูญที่บูรณาการเรื่องของหลักการ วัตถุประสงค์ และค่านิยมของประชาธิปไตยเข้าด้วยกัน ๔) ความสัมพันธ์ของสหรัฐอเมริกากับประเทศอื่นๆและโลก และ ๕) บทบาทของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอเมริกัน (Center for Civic Education, 2010: 8) จึงเห็นได้ว่า สหรัฐอเมริกามีความชัดเจนในการศึกษาความเป็นพลเมืองของประชาชนที่ต้องอยู่เหนือรัฐบาล การจัดการเรียนรู้จึงมุ่งไปสู่เรื่องของรัฐบาลที่จะต้องทำหน้าที่เพื่อประชาชนเป็นสำคัญ

อังกฤษ เป็นประเทศจักรวรรดินิยมและล่าอาณานิคมอันเก่าแก่ ที่มีประเทศอาณานิคมอยู่ทั่วทุกมุมโลกในอดีตและหลงเหลืออยู่บ้างแต่ก็ยังทรงบทบาทและอิทธิพลในปัจจุบัน โดยยึดประเพณีนิยมของการสร้างความเป็นพลเมืองตามประเพณีทางการเมืองที่มีรากฐานมาจากกรีกและโรมัน พลเมืองจึงเป็นผู้ที่ต้องเกี่ยวข้องและตระหนักรู้ในกิจการสาธารณะ การตัดสินใจในรัฐ และการร่วมออกกฎหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม (Qualifications and Curriculum Authority, 1998: 9) ดังนั้น การศึกษาพลเมืองของอังกฤษจึงมุ่งให้พลเมืองมีส่วนร่วม มีความรับผิดชอบ จัดการการเงินและตัดสินใจทางการเงินได้อย่างดี (Department for Education, 2014: 214) หลักสูตรแห่งชาติในการสร้างความเป็นพลเมืองจึงกำหนดวัตถุประสงค์ชัดเจนว่า ๑) ได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองของสหราชอาณาจักร ๒) พัฒนาความรู้และความเข้าใจในบทบาทของกฎหมายและระบบยุติธรรมในสังคม ๓) พัฒนาความสนใจและความตั้งใจ การมีส่วนร่วม การเป็นผู้มีจิตอาสา และ ๔) มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการโต้แย้งทางการเมือง สามารถจัดการการเงิน และวางแผนการเงินในอนาคตได้ จะเห็นว่าสอดคล้องกับเยอรมนี ที่มุ่งให้ประชาชนมีความรู้ มีทักษะด้านความเป็นพลเมืองแล้ว ยังให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ด้านการจัดการเศรษฐกิจและการเงินด้วย ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการดำรงชีวิตในระบอบประชาธิปไตย เหล่านี้เป็นต้น

สำหรับประเทศไทย มีวิวัฒนาการผ่านร้อนผ่านหนาวกับสถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจไม่ยิ่งหย่อนกว่าชาติอื่น ทั้งการปกป้องการล่าอาณานิคมในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ที่เป็นการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มีการจัดตั้งกระทรวง ทบวง กรม โดยเฉพาะกระทรวงธรรมการ หรือกระทรวงศึกษาธิการในเวลาต่อมา รวมทั้งการจัดตั้งโรงเรียนเป็นการศึกษาในระบบอย่างมีระเบียบแบบแผน ส่งผลให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้อย่างมีระบบจากการปฏิรูปประเทศ จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนผ่านมาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงคืนประชาธิปไตยสู่ปวงชน โดยพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญฯ และแผนการศึกษาแห่งชาติครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงปรากฏเรื่องของการศึกษาพลเมืองไว้ชัดเจนในแผนการศึกษาแห่งชาติว่า พลเมืองแห่งสยามคือพลเมืองผู้สามารถประกอบอาชีพได้ เป็นผู้ที่มีรู้จักสิทธิและหน้าที่แห่งพลเมือง และสอนให้ผู้เรียนรู้จักปฏิบัติตนในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นระบอบการปกครองใหม่ของประเทศ เมื่อรัฐบาลมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเกิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ เพื่อต้องการพัฒนาชาติให้เจริญรุ่งเรืองทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคม การสาธารณสุข เศรษฐกิจและการศึกษา ควบคู่กับการต่อสู้กับลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ขยายตัวมาสู่เพื่อนบ้าน จึงได้กำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้รายวิชาต่างๆชัดเจนขึ้น โดยสอนให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ รวมทั้งเหตุการณ์บ้านเมือง โดยเฉพาะเมื่อเกิดเหตุการณ์นองเลือด ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ที่นิสิตนักศึกษาลุกขึ้นมาเป็นผู้นำในการขับไล่ผู้ปกครองประเทศหรือนายกรัฐมนตรีสมัยนั้นและให้ปล่อยตัวผู้ถูกจับจากการเรียกร้องรัฐธรรมนูญฯ เกิดการต่อสู้ล้มตายรวมทั้งการหลบหนีเข้าป่าของนักศึกษาจำนวนมาก เกิดหลักสูตรการศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๑ เกิดขึ้นในเวลาต่อมา มุ่งให้การศึกษาให้เป็นพลเมืองที่เสริมสร้างประสิทธิภาพและประชาธิปไตยของประเทศ เร่งพัฒนาทุกระดับมีการศึกษาทั้งด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศิลธรรม สังคมวิทยา ประชากรและสิ่งแวดล้อม จนกระทั่งเหตุการณ์พฤษภาทมิฬเมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ ที่ประชาชนลุกขึ้นมาเรียกร้องรัฐธรรมนูญและเกิดการต่อสู้กับฝ่ายรัฐ รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๔๐ และการศึกษาพลเมือง มุ่งเน้นสิทธิหน้าที่ของพลเมือง ความเสมอภาค การมีส่วนร่วมการกระจายอำนาจ ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการศึกษา ได้กำหนดไว้ชัดเจนถึงสิทธิ หน้าที่ ของพลเมืองเช่น มาตรา ๒๖ การใช้อำนาจของรัฐทุกองค์ควรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๓ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ... เป็นต้น มาตรา ๘๑ กำหนดให้รัฐต้องจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติฯ ส่งผลให้เกิดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไข ฉบับต่างๆ ตามมา ในกฎหมายการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้อย่างชัดเจนว่า

การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เหตุการณ์ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยและนักเรียนนักศึกษาที่สำคัญ คือ การเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ หรือต้มยำกุ้ง ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยที่ส่งผลต่อการล้มทางเศรษฐกิจของประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคและโลก ส่งผลให้มีการนำแนวพระราชดำรัส หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกี่ยวกับ ๑) มีเหตุผล ๒) พอประมาณ ๓) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนเงื่อนไขของ ๑) ความรู้ ได้แก่ รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง และ ๒) คุณธรรม ได้แก่ ซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน สติปัญญา และแบ่งปัน มาใช้ในการปกครองและการจัดการเรียนการสอนทุกระดับในเวลาต่อมา รวมทั้ง นำมาสู่การกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่มีการกำหนดหลักสูตรหน้าที่พลเมืองในแต่ละระดับการศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก กล่าวคือ ๑) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ๒) ซื่อสัตย์ สุจริต ๓) มีวินัย ๔) ใฝ่เรียนรู้ ๕) อยู่อย่างพอเพียง ๖) มุ่งมั่นในการทำงาน ๗) รักความเป็นไทย และ ๘) มีจิตสาธารณะ

กล่าวได้ว่า การศึกษาความเป็นพลเมืองของไทยกำหนดขึ้นภายใต้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงมีปัญหาการจัดการเรียนรู้และผลที่เกิดกับผู้เรียน กล่าวคือ แม้ว่าจะมีการกำหนดหลักสูตรชัดเจนในแต่ละระดับการศึกษา แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงเท่าที่ควร โดยเฉพาะความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและสังคม โดยเฉพาะปัญหาการเผชิญหน้าของกลุ่มสนับสนุนทางการเมืองต่างสีต่างขั้วโดยปราศจากการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณในรอบสิบปีที่ผ่านมา มีผู้ใช้ประโยชน์จากกลุ่มคนที่ขาดความรู้ทางการเมืองหรือความเป็นพลเมืองและนำไปเป็นข้ออ้างทางการเมืองเฉพาะกลุ่มเฉพาะพรรคพวกของตน ส่งผลให้ประเทศจมอยู่ในปลักประชาธิปไตยจอมปลอม หากทางออกให้กับประเทศยามเกิดวิกฤตศรัทธาฝ่ายปกครองและนักการเมืองไม่ได้ เป็นต้น จุดเด่น มีการกำหนดหลักสูตรและวิชาเรียนไว้ชัดเจนที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ ข้อจำกัด ยังขาดการติดตามประเมินผลความเป็นพลเมืองของผู้เรียนชัดเจน โดยเฉพาะการประพฤติปฏิบัติตนในฐานะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยฯ เป็นการเฉพาะ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ดังนั้น ข้อเสนอเชิงนโยบายที่กำหนดขึ้นจึงเป็นข้อเสนอที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลทั้งในและต่างประเทศที่ศึกษาข้างต้นเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้สมบูรณ์ขึ้นและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะการกำหนดให้มีการประเมินหลักสูตรที่เกี่ยวกับการศึกษาพลเมือง และหน้าที่พลเมืองในทุกระดับชั้น และการกำหนดให้วิชาพลเมืองเป็นวิชาแกนกลางหรือศูนย์กลางของการจัดการศึกษาทุกวิชา ที่ควรมุ่งไปสู่ความเป็นพลเมืองที่รู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบ มีวินัย เช่นเดียวกับสิงคโปร์ ฟินแลนด์ ที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง เป็นต้น รวมทั้งการให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร และการติดตามประเมินผล

สำหรับการผลิต พัฒนาและประเมินครู ก็เช่นเดียวกัน ตามที่เสนอว่าควรกำหนดวิชาความเป็นพลเมืองไว้ในหลักสูตรการผลิตครูที่ชัดเจน และหากผู้ที่เป็นครูโดยไม่ผ่านสถาบันผลิตครูก็ควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ด้านความเป็นพลเมืองที่บูรณาการในทุกวิชา รวมทั้งครูและผู้บริหารต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นต้นแบบของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขด้วย ที่สำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดการนำไปสู่การปฏิบัติจึงควรกำหนดเกณฑ์การประเมินครูและผู้บริหารที่มีเรื่องของความเป็นพลเมืองด้วยเพื่อให้เกิดความเป็นระบบและครบวงจรของการจัดการเรียนรู้ความเป็นพลเมือง เหล่านี้เป็นต้น

นอกจากนั้น ยังมีข้อเสนอเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนส่งเสริม และยกย่ององค์กรหรือบุคคลที่ดำรงความเป็นพลเมืองที่ดีเพื่อการส่งเสริมคนดีให้เกิดขึ้นทั่วทั้งแผ่นดิน โดยเฉพาะการเลือกคนดีให้ขึ้นมาเป็นผู้บริหารและปกครองบ้านเมือง ดังพระราชกระแสว่า **เรามีสามารถให้ทุกคนเป็นคนดีได้ แต่เราสามารถเลือกผู้ปกครองที่ดีได้** จะเห็นได้ว่า มีเสียงเรียกร้องให้เลือกคนเก่งคนดีขึ้นมาเป็นผู้บริหารและปกครองบ้านเมืองเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ รวมทั้งข้อเสนอเกี่ยวกับการให้มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อค้นคว้าหาความรู้และนวัตกรรมการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพราะการวิจัยเป็นบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาประเทศที่สมควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้เกิดการนำข้อเสนอเชิงนโยบายฯ ไปสู่การปฏิบัติจึงมีข้อเสนอต่อสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

๑. ข้อเสนอต่อสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ในฐานะหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดทำข้อเสนอ นโยบาย สนับสนุนทรัพยากรและการประเมินผลการศึกษาของชาติ ควรได้มีการ

๑.๑ สังเคราะห์ประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบายฯ ที่จัดทำขึ้น และจัดทำข้อเสนอ นโยบาย ที่ครอบคลุม ยุทธศาสตร์ มาตรการ และแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนผู้รับผิดชอบ เสนอต่อสภาการศึกษา และคณะรัฐมนตรีตามลำดับ

๑.๒ เพื่อเป็นการติดตามผลการสร้างความเป็นพลเมืองที่ผ่านมา ควรจัดให้มีการประเมินผลยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจัดทำขึ้น และนำผลไปปรับปรุงและพัฒนานโยบายการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๑.๓ ควรได้มีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการสร้างความเป็นพลเมืองรายระดับ ทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา และการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อต่อยอดการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายนี้ ให้ได้เนื้อหาเชิงลึกเพื่อการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับสถานการณ์และสังคมไทยต่อไป

๒. ข้อเสนอต่อองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ควรได้มีการทบทวนบทบาทการพัฒนาความเป็นพลเมืองในความรับผิดชอบ ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายฯที่กำหนดขึ้น และร่วมผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองของผู้เรียนและประชาชนทั้งสังคม

๒.๒ สื่อมวลชนทุกประเภท ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และสื่อเทคโนโลยีอื่นๆ ควรได้มีการทบทวนบทบาทให้มีการส่งเสริม ส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นพลเมืองของประชาชน ด้วยการรักษาจรรยาบรรณ ให้ความรู้ และมีคุณธรรมการเผยแพร่ข่าวสารความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์บ้านเมืองและสังคมอย่างถูกต้องชัดเจน ไม่ใช่สื่อเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์และสร้างความแตกแยกในสังคมและประเทศชาติ

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๒). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- คณะกรรมการการยกย่องรัฐธรรมนุญ. (๒๕๕๘) *จุลสารรัฐธรรมนุญ ฉบับปฏิรูปเป็นอย่างไร , ๑ (๗)*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (๒๕๕๒). *ประชารัฐกับการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ทิพย์พาพร ตันติสุนทร. (๒๕๕๕). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง Civic Education for Thai Society*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายการศึกษา.
- _____ (๒๕๕๗). *พลเมือง สิทธิมนุษยชน และประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายการศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายการศึกษา.
- ประเวศ วะสี. (๒๕๕๒). *คำบรรยายเรื่องการศึกษาที่พาชาติออกจากวิกฤติ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- _____ (๒๕๕๒). *สร้างคุณค่าความเป็นคน สร้างสุขภาพชุมชนให้เข้มแข็ง: อนาคตของชาติและมนุษยชาติอยู่ที่คุณค่าความเป็นคนและชุมชนเข้มแข็ง*. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.).
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (๒๕๕๕). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education)*. กรุงเทพฯ: บริษัท นานมี บุ๊คส์ จำกัด.
- _____ (๒๕๕๖). *คู่มือการจัดกิจกรรมในรายวิชาเพื่อสร้าง “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตย เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ “เทคนิคการจัดการเรียนการสอนความเป็นพลเมืองสู่การปฏิบัติ” วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๖*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา. (อัดสำเนา).
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (๒๕๕๙). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง: Civic Education*. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิณสุดา สิริธังศรี. (๒๕๕๕). *การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษา โครงการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนเพื่อสุขภาวะคนไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมทางการศึกษาวิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

พิณสุดา สิริธรรงศรี. (๒๕๕๗). การศึกษารากฐานการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชน: แนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมทางการศึกษาวิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

_____ (๒๕๕๗). การยกระดับคุณภาพครูไทยในศตวรรษที่ ๒๑. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา.

พิมพ์นธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข. (๒๕๕๙). สอนเด็กทำโครงการ สอนอาจารย์ทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แพรวภัทร ยอดแก้ว. (๒๕๕๕). คุณลักษณะของพลเมืองอาเซียน. สืบค้น ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๙ จาก <https://www.gotoknow.org/posts/505876>.

ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๒๕). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

_____ (๒๕๔๖). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๖. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

_____ (๒๕๕๕). พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

ลิขิต ธีรเวคิน. (๒๕๕๐). วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิป จิตตฤกษ์. (ผู้แปล). (๒๕๕๔). ทักษะแห่งอนาคตใหม่ การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ openworld.

วรากรณ์ สามโกเศศ และคณะ. (๒๕๕๓). รายงานข้อเสนอทางเลือกระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสุขภาวะคนไทย. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

วันทนี วาสิกะสิน และคณะ. (๒๕๔๐). เพศศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิชัย ตันศิริ. (๒๕๕๗). ศาสตร์การสอนความเป็นนักประชาธิปไตย *Pedagogy of the Democrat*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา.

_____ และคณะ. (๒๕๕๗). แนวทางการศึกษาเพื่อการสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา.

วิชัย วงศ์ใหญ่. (๒๕๕๔). นวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้สู่ความเป็นพลเมือง. กรุงเทพฯ: บริษัทอาร์ แอนด์ ปริ้นท์ จำกัด.

ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย. (ม.ป.ป). *ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย*. สืบค้น ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙ จาก <http://www.thaiciviceducation.org/index.php/th/aboutus-th>.

สถาบันนโยบายศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา. (๒๕๕๗). *แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา.

_____ (๒๕๕๗). *แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา.

สถาบันพระปกเกล้า. (๒๕๕๕). *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้าครั้งที่ ๑๓ ประจำปี ๒๕๕๔ เล่ม ๒ ความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยไทย (Citizenship and the Future of Thai Democracy)*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (๒๕๔๒). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒*. กรุงเทพฯ : พรินทวนกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๔). *ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๖๑. พิมพ์ครั้งที่ ๔*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายด้านพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

_____ (๒๕๕๗). *รายงานการวิจัยและพัฒนาเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (๒๕๕๖). *สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (๒๕๕๓) . *แนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ พิมพ์ครั้งที่ ๒*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

_____ (๒๕๕๗). *แนวทางการจัดการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

อรณิข รุ่งธิปานนท์. (๒๕๕๓). *รัฐสภาสหราชอาณาจักร :สภาสามัญ สภาขุนนาง หน่วยงานสนับสนุน*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

- Association for Citizenship Teaching.(n.d.). *Association for Citizenship Teaching*. Retrieved (July 2, 2016) from <http://www.teachingcitizenship.org.uk/home>.
- Berlach, R. (1996). *Citizenship Education. Australian And Singaporean Perspectives*. Australian Journal of Teacher Education, 21(2).
- Berndt, R. (2008). *A European Synopsis. Involve Parents- Improve School. Country Report Germany*, 53-63.
- Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). *Active learning: Creating excitement in the classroom. ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1*. Washington, D.C.: The George Washington University.
- Branson, & Margaret, S. (1998). *The Role of Civic Education: A Forthcoming Education Policy Task Force Position Paper from the Communitarian Network*. Washington, Dc: Center for Civic Education.
- Bruen, J. (2014). *Politics: interest, participation and education. Comparing the Republic of Ireland with Germany*. Dublin: City University.
- Burton, D. (2015). *Citizenship Education in Secondary Schools in England*. Educational futures, 7(1).
- Center for Civic Education. (2010). *National Standards for Civics and Government*. Woodland Hills, Ca: Author.
- Center on International Education Benchmarking. (n.d.). *Singapore: Teacher and Principal Quality*. Retrieved (February 3, 2016) from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/singapore-overview/singapore-teacher-and-principal-quality/>.
- Chen, Y. (2011). *Education: Why is Finland Tops in Civics?*. Retrieved (June 29, 2016) from <http://english.cw.com.tw/article.do?action=show&id=13317>.
- Department for Education. (2014). *The National Curriculum In England: Framework Document*. Department for Education. London: Dfe.
- Department for Education. (2015). *National Curriculum, Schools: departmental advice and Curriculum and qualifications*. London: DfE.

- Eurydice. (2005). *Citizenship Education at School in Europe*. Brussels: Eurydice
- Fass, D. And Street, A. (2011). *Schooling The New Generation Of German Citizens: A Comparison of Citizenship Curricula In Berlin and Baden-Württemberg*. Routledge, 37 (4), 469–479.
- Fraillon, J., Schulz, W., Ainley, J. (2012). *ICCS 2009 Asian Report: Civic Knowledge and attitudes among lower-secondary students in five Asian countries*. Amsterdam: 2010 International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).
- Gov.Uk. (n.d.). *Benefits*. Retrieved (June 04, 2016) from <https://www.gov.uk/browse/benefits>.
- Innovations In Civic Participation. (n.d.). *Singapore*. Retrieved (March 1, 2016) from <http://www.icicp.org/>
- Inomzoda, M. (2016). *The Case of Germany*. Retrieved (June 05, 2016) from <https://prezi.com/ui87fzhxpxfi/the-case-of-germany/>.
- International Monetary Fund. (2016). *Report for Selected Countries and Subjects*. Retrieved (June, 04) 2016 from <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=62&pr.y=14&sy=2016&ey=2021&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&etc>.
- Kaihari, K. (2006). *Citizenship Education in Finland*. Retrieved (February 10, 2016) from <http://www.oph.fi>.
- Kaihari, K. (2014). *Democracy and Human Rights in Finnish Basic Education*. Finnish National Board Of Education. Retrieved (February 10, 2016) from <http://www.oph.fi>.
- Kekkonen, S. (2007). *Programme Management within The Finnish Government: Prime Minister's Office Publications 12/2007*. Helsinki: Prime Minister's Office.
- Konrad-Adenauer-Stiftung. (2007). *Worldwide Promotion of Democracy: Challenges, Role and Strategy Of The European Union: Proceedings Of A Conference Organized by The European Office of The Konrad-Adenauer-Stiftung*. Germany: The European Office of The Konrad-Adenauer-Stiftung.

- Lange, D. (2008). *Citizenship Education in Germany*. In V. B. Georgi (Ed.), *the Making Of Citizens In Europe. New Perspectives on Citizenship Education*, 89–95.
- Lee, D. H. L., Hong, H., & Niemi, H. (2014). *A Contextualized Account of Holistic Education in Finland and Singapore: Implications on Singapore Educational Context*. Manila: De La Salle University.
- Lohmar, B., & Eckhardt, T. (2015). *The Education System in The Federal Republic of Germany 2013/2014: A Description of The Responsibilities , Structures and Developments in Education Policy for The Exchange of Information In Europe*. Bonn: Kmk.
- Long Finance. (2016). *Gfci 19 the Overall Rankings*. Retrieved (June 04, 2016) from <http://www.Longfinance.Net/Global-Financial-Centre-Index-19/976-Gfci-19-The-Overall-Rankings.Html>.
- Lopez, M. H., Et Al. (2006). *The 2006 Civic and Political Health of The Nation: A Detailed Look at How Youth Participate in Politics and Communities*. College Park, MD: Center for Information and Research on Civic Learning and Engagement.
- Male, B., Waters, M. (2012). *The Secondary Curriculum Design Handbook: Preparing young people for their futures*. London: Continuum
- Marshall T. H. (1973). *Class, Citizenship and Social Development*. Westport Connecticut: Greenwood Press.
- Meyer, C., & Jones, T. B. (1993). *Promoting active learning: Strategies for the college classroom*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Ministry of Education. (2008). *The Finnish Government’s Child and Youth Policy Programme 2007–2011 Publications of the Ministry of Education, Finland 2008:21*. Helsinki: Ministry of Education.
- Ministry of Education and Culture. (2012). *Education and Research 2011–2016 A development plan Reports of the Ministry of Education and Culture, Finland 2012:3*. Espoo: Kopijyvöy.

- Ministry of Education. (2004). *Education and Research 2003-2008: Development Plan*. Helsinki: Helsinki University Press.
- _____. (2009). *Key Competences for Lifelong Learning In Finland Education 2010 – Interim Report*. Helsinki: Prime Minister’s Office Publications
- Ministry of Education. (2014). *2014 Syllabus Character and Citizenship Education Primary*. Singapore: Ministry of Education.
- _____. (2014). *2014 Syllabus Character and Citizenship Education Secondary*. Singapore: Ministry of Education.
- Ministry of Justice. (2007). *Final Report on The Citizen Participation Policy Programme*. Helsinki: Final Report On The Citizen Participation Policy Programme.
- Ministry of Justice. (2015). *Finland: Current development in e-democracy (Two workshop presentations)*. Budapest: Ministry of Justice. (Mimeographed)
- Ministry of Social and Family Development. (2014). *Social Service in Singapore*. Retrieved (June 04, 2016) from <https://app.msf.gov.sg/policies/social-service-in-singapore>.
- Morgan, M. (1994). *MANNERS, MORALS AND CLASS IN ENGLAND, 1774-1858*. London: THE MACMILLAN PRESS LTD.
- Morrison, N. (2013). *Teaching Citizenship in Primary Schools: A How - To Guide*. Retrieved (February 2, 2016) from <http://www.theguardian.com/teacher-network/teacher-blog/2013/aug/19/teaching-citizenship-primary-school-how-to-guide>.
- Nelson, J., Wade, P. And Kerr, D. (2010). *Young People’s Civic Attitudesa Practices: England’s Outcomes from The Idea International Civic and Citizenship Education Study (ICCS)*. London: Dfe.
- Niemi, H., Toom, A., Kalioniemi, A. (2012). *Miracle of Education the Principles and Practices of Teaching and Learning in Finnish Schools*. Rotterdam: Sense Publishers.

- Nucci, L., Krettenauer, T., Narvaez, D. (2014). *Handbook of Moral and Character Education*. New York: Routledge.
- OECD. (2011). *Lessons from Pisa for The United States, Strong Performers and Successful Reformers In Education: Lessons from Pisa for The United States*. Paris: OECD Publishing.
- _____. *Education Policy Outlook: Finland*. Paris: OECD Publishing.
- _____. *Education Policy Outlook: Germany*. Paris: OECD Publishing.
- OFSTED. (2013). *Citizenship Consolidated: A Survey of Citizenship in Schools between 2009 and 2012*. London: OFSTED.
- Organisation for Economic Co-Operation and Development. (2003). *Promise and Problems of E-Democracy: Challenges of Online Citizen Engagement*. Paris: Head of Publications Service.
- Parker, W.C. (2014). *Citizenship Education in the United States: Regime Type, Foundational Issues, and Classroom Practice*. In: L. P. Nucci, D. Narvaez & T. Krettenauer (Eds.), *The Handbook Of Moral And Character Education*, 347-367.
- Qualifications and Curriculum Authority. (1998). *Education for Citizenship and the Teaching of Democracy In Schools: Final Report of The Advisory Group on Citizenship 22 September 1998*. London: Qualifications and Curriculum Authority.
- _____. (2006). *Assessing citizenship Example assessment activities for key stage 3*. London: Qualifications and Curriculum Authority.
- Quigley, C. N. (1999). *Public Perception and Understanding of the Justice System*. Washington. D.C.: Center for Civic Education.
- Saarela, O. (2010). *Report on National Youth Service in Finland, Innovations in Civic Participation*. Retrieved (June 29, 2016) from <http://www.icicp.org/ht/d/sp/i/9872/pid/9872>

- Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Kerr, D., Losito, B. (2010). *Initial Findings from the IEA International Civic and Citizenship Education Study*. Amsterdam: 2010 International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).
- _____ (2010). *ICCS 2009 International Report Civic knowledge, attitudes, and engagement among lower-secondary school students in 38 countries*. Amsterdam: 2010 International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).
- Schwab, K. (2015). *Insight: The Global Competitiveness Report 2015–2016*. Geneva: The World Economic Forum.
- Seikkula-Leino, J., Ruskovaara, E., Ikävalko, M., Mattila, J., Rytkölä, T. (2010). *Teachers' Reflections about Entrepreneurship Education*. Finnish National Board of Education. Retrieved (February 20, 2016) from <http://www.oph.fi>.
- Sqa. (n.d.). *Policy and New Products Research Report 1: The Assessment Systems of Finland and Queensland*. Retrieved (March 01, 2016) from http://www.sqa.org.uk/files_ccc/pnp_researchreport1_theassessmentsystems_finlandqueensland.pdf.
- The Federal Agency For Civic Education. (n.d.). *Selected Projects in Citizenship Education*. The Federal Agency for Civic Education. Retrieved (February 20, 2016) from <http://www.bpb.de>.
- The National Curriculum. (2013). *National Curriculum in England: Citizenship Programmes Of Study*. Retrieved (February 5, 2016) from <https://www.gov.uk/government/publications/national-curriculum-in-england-citizenship-programmes-of-study>
- The Statistics Portal. (2016). *The 20 Countries With The Largest Gross Domestic Product (Gdp) Per Capita In 2016 (In U.S. Dollars)*. Retrieved (June 4, 2016) from <http://www.statista.com/statistics/270180/countries-with-the-largest-gross-domestic-product-gdp-per-capita/>.

- Tibbitts, F. (2015). *Curriculum Development and Review for Democratic Citizenship and Human Rights Education*. Paris: UNESCO/Council of Europe/Office for Democratic Institutions and Human Rights of the Organization for Security and Co-operation in Europe/the General Secretariat of the Organization of American States.
- Torney-Purta, J., Schwille, J., Amadeo, J. (1999). *Civic Education across Countries: Twenty-Four National Case Studies from The LEA Civic Education Project*. Amsterdam: Eburon Publishers.
- U.S. Department Of Education. (2012). *Advancing Civic Learning and Engagement in Democracy: A Road Map and Call to Action*. Washington, D.C.: U.S. Department of Education
- UNESCO. (2015). *Global Citizenship Education: TOPICS AND LEARNING OBJECTIVES*. Paris: UNESCO.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2015). *World Population Prospects: The 2015 Revision, Key Findings And Advance Tables, Working Paper No. Esa/P/Wp.241*. New York: United Nation.
- Us Welfare System. (n.d.). *Help for Us Citizen*. Retrieved (June 04, 2016) from <http://www.welfareinfo.org/>.
- Westheimer, J., Kahne, J. (2004). *What kind of Citizen? The Politics of Educating for Democracy*. *American Educational Research Journal*, 41 (2), 237-269.

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

ดร.กมล รอดคล้าย	เลขาธิการสภาการศึกษา
ดร.วัฒนาพร ระงับทุกข์	รองเลขาธิการสภาการศึกษา
ดร.สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์	รองเลขาธิการสภาการศึกษา
นางสาวสมรชันีกร อ่องเอิบ	ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้

ผู้พิจารณารายงาน

ดร.วิชัย ต้นศิริ	ที่ปรึกษาอธิการบดี มหาวิทยาลัยรังสิต
นางทิพย์พาพร ดันดีสุนทร	ผู้อำนวยการร่วม สถาบันนโยบายศึกษา
ผศ.ดร.ปริญญา เทวานฤมิตรกุล	รองอธิการบดีฝ่ายบริหารและความยั่งยืน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ดร.เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ	ผู้อำนวยการสถาบันสังคมศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
นายชิษณุวัฒน์ มณีศรีขำ	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ประสานงานวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสงคราม

คณะผู้วิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์	ที่ปรึกษาผู้วิจัย
รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัย บุญประเสริฐ	ที่ปรึกษาผู้วิจัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พินสุดา สิริธรรังศรี	ผู้วิจัย
นางสาวยอดขวัญ ผดุงมิตร	ผู้ช่วยวิจัย
นางสาวรัตติกกร โสมสมบัติ	ผู้ช่วยวิจัย
นางนลินี รักธรรม ณ นคร	ผู้ช่วยวิจัย

บรรณาธิการ

ดร.ประวีณา อัสโย	นักวิชาการศึกษานานาชาติพิเศษ
นางสาวสุภาพร แข่งสมุทร	นักวิชาการศึกษานานาชาติ

ผู้รับผิดชอบโครงการ

กลุ่มพัฒนานโยบายด้านการเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ สกศ.

นางสาวพุดิสาร์ อัครกะพู่	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนานโยบายด้านการเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ฯ
ดร.ประวีณา อัสโย	นักวิชาการศึกษานานาชาติพิเศษ
นางสาวปิยะมาศ เมิตไธสง	นักวิชาการศึกษานานาชาติ
นางสาวสุภาพร แข่งสมุทร	นักวิชาการศึกษานานาชาติ

